ښځه کورنۍ او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه، کورنۍ او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نــوم: ښځه، کورنۍ او ټولنه

لــيــکــوال: پوهاند رازقي نړيوال

خــپــرونــدی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنګي څانګه

ويــبپــاڼــه: www.melitahrik.com

کمپوزګر: عبدالواسع تره خېل

ډيــزايــنګر: ضياء ساپی

پښتۍ ډيزاين: فياض حميد

چــاپشمېــر: ۱۰۰۰ ټوکه

چــاپــکــال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۳۵)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	عنوان	مخ
۱	تقریظ	
۲	سریزه	۱
۳	د مور د ګرانښت په وړاندې دهغې درنښت	۵
۴	دمور د حقوقو درناوی اسلامي فریضه ده	۷
۵	د کورني تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دی	۹
۶	د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی اوسنی نه، بلکې پخوانۍ پدیده ده	۱۱
۷	د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه	۱۴
۸	د ښځو په مقابل کې د تاوتریخوالی د څرنګوالی بررسي	۱۹
۹	د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب	۲۵
۱۰	د ښځې په ژوند کې د سولې اغیزمنتوب	۲۷
۱۱	په هرات کې په نشه ایزو توکو د ښځو روږدیتوب	۳۰
۱۲	په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه	۳۳
۱۳	د هېواد په یو لړ سیمو کې په ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې	۳۸
۱۴	په غرنیو کلیو (بانډو) کې د ښځو د ژوندانه د ښه والی چارې	۴۱
۱۵	د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني مېرمنو ویاړلې ونډه	۴۵
۱۶	د امیدوارۍ په وخت کې د ښځو خواړه	۴۸
۱۷	د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ	۵۱
۱۸	د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه	۵۲
۱۹	د واده یو شمېر ناوړه دودونه	۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰	مور د پوهانو له نظره	۵۷
۲۱	په لويه جرگه کې د ښځو ونډه	۵۹
۲۲	د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه	۶۲
۲۳	په لويه جرگه کې د ښځينه استازو ويا ړلی گډون	۶۴
۲۴	ښځه او ټولنه	۶۶
۲۵	په کورني ژوند کې په سهوي قانع کېدل	۶۹
۲۶	د اميدوارو ميرمنو په عضويت کې د © ويټامين کمښت	۷۰
۲۷	ښځه او عصبانيت	۷۲
۲۸	ښځه د عالمانو له نظره	۷۴
۲۹	د نړۍ دود پر دريمه برخه ړندې ښځې دی	۷۵
۳۰	په تخار کې ښځې د زور زياتې په لمبو کې	۷۶
۳۱	د مور عاطفې مقام	۷۹
۳۲	په هرات کې د يوې نجلۍ وژنه	۸۲
۳۳	په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه	۸۳
۳۴	په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه	۸۶
۳۵	په بشري تاريخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلگه	۸۹
۳۶	د ښځې اجتماعي مقام	۹۰
۳۷	په راتلونکو انتخاباتو کې د زموږ د ټولنې د ښځو ونډه	۹۲
۳۸	د تاريخ د پاڼو په هيندارو کې د ښځو ټولنيزو ونډه	۹۴
۳۹	د ځان وژنې لاملونه او ډولونه	۹۷
۴۰	د ښځو او نارينه عاطفې مسايل	۹۹
۴۱	مور د ټولنې او حماسو جوړونکې	۱۰۰
۴۲	ښځه او دسترخوان	۱۰۳
۴۳	هوښياره ښځه	۱۰۵
۴۴	ښځه د مېړه د شخصيت بشپړونکې	۱۰۸
۴۵	مقام مادر از نگاه دين مقدس اسلام	۱۱۱
۴۶	د ښځو اقتصادي خپلواکی	۱۱۲
۴۷	د مېړه او ښځې د گډ ژوند د بري راز	۱۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸	د نارینه له خوا پر ښځو، او د ښځو له خوا پر ښځو تاوتریخوالی	۱۱۷
۴۹	په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالی، د یوې لویې زیان رسوونکی پدېدې په توګه	۱۲۱
۵۰	پر ښځو تاوتریخوالی یوه ناولې عمومي پدېده	۱۲۳
۵۱	د مور ملکوتي مقام	۱۲۶
۵۲	د ناموسي وژنو او جنسي تېریو د لاملونو بررسي	۱۲۸
۵۳	پر ښځو د جنسي تیري یو ډېر زړه بوږونکی شکل	۱۳۴
۵۴	د کورنۍ د سالمې فضا په تامین کې د ښځې ونډه	۱۳۷
۵۵	ښځې او سوالګري	۱۳۹
۵۶	د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه	۱۴۱
۵۷	په ښځینه پښتو لنډیو کې دهغوئ ځینې حماسې او رزمي بېلګې	۱۴۵
۵۸	زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې	۱۵۰
۵۹	ښځې او رواني ناروغۍ	۱۵۸
۶۰	د نورستان د ښځو د ژوند ځورونکی حالت د یو رپوټ په حاشیه کې	۱۶۴
۶۱	په ټولنیز ژوند کې د ښځینه قشر فعاله ونډه	۱۶۶
۶۲	په کورنۍ کې د تند خویي د شتون علتونه	۱۶۷
۶۳	د هلکانو زېږونه سخته ده	۱۶۸
۶۴	دوه احساسه	۱۶۹
۶۵	کورني اقتصاد د کور د ښځې دچلند پورې اړه لري	۱۷۱
۶۶	میرمنو ته نه ښایي چې په بې فرصته توګه	۱۷۳
۶۷	د ښځو پر خلاف غوسه او تند خویي	۱۷۸
۶۸	دمور او پلار ترمنځه غیر منطقي دخالت	۱۷۹
۶۹	له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل	۱۸۰
۷۰	ښځه په پښتو لنډیو کې	۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۱	پر ښځو باندې تاوتریخوالي	۱۸۴
۷۲	د کورني ژوند رمزونه	۱۸۹
۷۳	د کونړ په ولایت کې د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی	۱۹۴
۷۴	تپل شو میني	۱۹۷
۷۵	سلیقه	۱۹۸
۷۶	ښځه یا د طبعیت یو نازولی او غښتلی مخلوق	۲۰۰
۷۷	په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې	۲۰۴
۷۸	مور په کلیو کې	۲۰۸
۷۹	د ماندینې نقش د میړه د شخصیت په تکوین کې	۲۱۱
۸۰	د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدلو په ویاړ	۲۱۴
۸۱	خشونت که وحشت	۲۱۵
۸۲	د بنولۍ حساسیت	۲۱۸
۸۳	د کوچیانو د ژوندیو کوچنی انځور	۲۲۲
۸۴	پر ښځو د تاوتریخوالی د کرکجنې پدېدې له منځه وړل مهم ضرورت دی	۲۲۴
۸۵	مور د ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان	۲۲۸
۸۶	زموږ ټولنه او بشري حقوق	۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ددې اثر د کمپيوټر شوو مطالبو تر اصلاح کولو دمخه ما فکر نه کاوه چې به مې د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» د اثر په اړه دومره علمي – څېړنيز او معلوماتي معلومات ليکلي وي، مګر کله چې مې دا اثر تصحيح کړ نو وپوهېدلم چې په واقعي توګه مې په خپلو بېلا بېلو مقالو کې په هر اړخيز ډول د افغانستان د محکوم، مظلوم او محروم ښځينه قشر روڼ انځور ايستلی دی. او د هغوئ د ژوندانه، څه د کورني او څه د ټولنيز ژوند په ټولو برخو کې پراخه رڼا اچولې او ليکنې پرې شوي دي.

په عمومي توګه د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» په دې اثر کې ټول محتويات په متفرقو مقالو کې تر بحث نيولي شوي دي.

په لومړۍ سر کې د ښځې مقام څه د مور او څه د يوې ميرمنې په صفت، څه د لوی خدای د لارښودنو او څه د پوهانو او څه د تاريخ په پاڼو کې جوت او د پوره درناوی او ستاينې وړ بلل شوی دی.

په افغانستان کې په بشري، اسلامي او په مدني قوانينو او ميثاقونو په تېره بيا د افغانستان د اساسي قانون په مندرجاتو کې د ښځو هر اړخيز حقونه په ګوته شوي او د عملي کېدو په برخه کې پرې تاکيد شوی په دې اثر کې په دې موضوع سربېره دا خبره هم څرګنده شوی چې تر کومه حده، افغان ښځو په دغو حقونو لاسرسي پيدا کړی او برخمنې شوې او برعکس له دغو اړوندو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه د ښځو د بې خبرۍ او بې برخې توب او له دې کبله د ور څېرمه ستونزو په باب بحث شوی دی.

کومه موضوع چې افغان ښځې د تل لپاره د هېواد په هره ليريو او نژدې سيمو کې د تاوتريخوالي د کرکجنې او تباه کوونکي پدېدې له ناوړو لاملونو، اغېزمينو او پايلو څخه قرباني کېږي په دې حتی په مکرر ډول په څو مقالو کې مستند معلومات وړاندې شوي دی.

د زرو زياتي پراخ او بېلا بېل شکلونه او لاملونه په پوره وضاحت ښودل شوي دي.

کورنۍ ژوند چې د انسانانو د ژوندانه لومړنۍ هوسا او له نيکمرغۍ ډک کانون دی، د اولادونو د ښوونې او روزنې، او پالنې خورا په زړه پورې عافطي مدرسه ده. په دې کانون کې ښځه د يوې غورې سرپرستې، او د يو څراغ غوندې سوزي او خپل چاپېريال ته رڼا ورکوي غړيو ته هر اړخيز هوسايي او نيکمرغي ور په برخه کوي او ښځه د مور په دريز کې د هغې له غيږې او له دې لومړنۍ روزنيزې مدرسې څخه بيخې زيات وتلي او نوميالي تاريخي شخصيتونه ټولنې ته وړاندې شوي دي، ددې اثر د محتوياتو غوره برخه هم په دغه تړاو ليکنې تشکيلوي.

ښځه د وطن د مور، د يو رښتياني اولاد، د ټولنې د يو اصيل غړي په توګه د تاريخ په اوږدو کې په څومره وتلی فداکارۍ او اتلولۍ، دخپلې خاورې، ازادۍ، ملي نواميسو او پتمنۍ څخه د دفاع او ساتلو په لار کې تاريخي ونډه اخيستلې او حتی د هېواد د ازادۍ او دفاع په جګړو کې يې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهرماني ښودلې ده، په دې اثر کې د افغان ښځو د دا ډول ملي رسالتونو په سرته رسولو کې د هغوئ شجاعانه ونډه په ګوته شوې ده.

ښځه نه یوازې د کورنۍ په ټولو اړوند چارو کې فعالانه او مسؤولانه برخه اخلي بلکې د کورنۍ په اقتصادي چارو کې د دې برخه اخستنه هم د پوره اهمیت وړ ده او دغه اهمیت هم په دې اثر کې په ډاګه شوی دی.

د افغان ښځې د خپلې ټولنې او هېواد د برخه لیک د ټاکلو په برخه کې د دموکراسۍ د ارزښتونو په رڼا کې هغوئ د خپلو ورکړ شوو حقونو څخه باید ګټه واخلي خپل دغه ونډې اخېستنې ته یې د هېواد د لویو جرګو او د ټول ټاکنو په بېلا بېلو پروسو کې په دې اثر کې مستندې لیکنې شوي دي.

د مور او بیا ښځې عاطفي مشخصات څه د اولادونو په اړه او څه د کورنۍ او ټولنې د غړو په تړاو په دې اثر کې په ګوته شوی دي.

په دې کې هیڅ شک نشته چې د انسان د شخصیت جوړېدنې لومړنی کانون، دمور غېږه کورنۍ او ټولنه ده خو په ځانګړي توګه د یو انسان د شخصیت په تکوین کې، دهغه د هوښیارې او مدبرې ښځې نقش پوره څرګند دی، ددې اثر په محتویاتو کې دې موضوع ته هم ځانګړې ځای ورکړ شوی دی.

ښځه چې د بشري ټولنې د جوړښت مهم جوړنیز غړی دی، طبیعي ده چې د تاریخ په جوړولو کې د هغې نقش هم پوره څرګند دی او له دې ځایه په تاریخ ددې د مقام په اړه معلومات په دې اثر کې یادونې راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اثر کې زموږ په ملي فرهنګ کې په ځانګړې ډول په پښتو لنډيو او متلونو کې د ښځې يادونې ته ځای ورکړ شوی دی په دې مفهوم چې يوه ښه ښځه او بده ښځه د هغو د اخلاقو په اعتبار زموږ په ټولنه څه د ريز لری هم ليکنه شوې ده.

د معمول له مخې د ښځې د صفتونو جالبه اړخ د هغې د صورت ښکلی توب ګڼل کېږي، مګر دا ښکلا هغه مهال ارزښمنه وي چې د سيرت ښکلا ورسره يو ځای وي په دې باب په دې کتاب هم يادونې شته دی د دې اثر په محتوياتو کې د کورني ګډ ژوند رمزونه، نزاکتونه او حساسيتونه، په کورني ژوند کې په زړه پورې او صميمانه فضا د تاملينولو په لارو چارو کې د يوې ميرمنې په اغېزمنې برخې اخېستنې هم بحث شوی دی.

لنډه دا چې په دې اثر کې د ښځو او څه د نارينه لپاره خورا ګټورې لارښوونې او سپارښتنی وړاندې شوی دی. هيله من يم چې لوستونکي به ترې لازمه ګټه واخېستلای شي.

ومن الله التوفيق

خېړنپوه رازقي نړيوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور د ګرانښت په وړاندې د هغې درنښت

د قرآن مجید په څو مبارکو آیتونو کې اولاد دښمن بلل شوی او د فتنې نسبت ورته شوی دی، بې له شکه په دې موضوع بحث، شانزول او یزداني فلسفې ته مراجعه غواړي، خو دومره ویل په کار دی چې د دې مبارکو ایتونو په ارشاداتو کې بیخې او انکار نه منونکې واقعیت دا دی چې د اولاد په نسبت د مور و پلار په تېره بیا د مور مینه، ګرانښت او عاطفي احساسات هېڅ پوله او سرحد نه لري، دا ځکه کله چې یې اولاد ته څه درد رسېږي او یا د ناخوالیو سره مخامخ کېږي د دې پېښو د اغېزمنتوب په وجه تر حده زیاته د دغې اغېزمنې لاندې راځي.

خوښي او ارام یې له منځه ځي او د ډول ډول اندېښنو سره لاس او ګریوان کېږي. څومره به ښه وي چې د اولاد سره د مور د دې عاطفانه تړاو جاج له هغه مهال واخېستل شي چې یې ماشوم لا نړۍ ته سترګې غړولې نه وي او په نس کې یې د فزیکي تشکل مرحلې تیروي. مور د امیدوارۍ په دې حساسو او حسابي مرحلو کې په ناخودآګاه توګه د خپل نازېږېدلي ماشوم په نسبت د څومره ژور او دلسوزانه مسوولیت احساس کوي، په خپلو حرکاتو سکناتو کې له پوره احتیاط څخه کار اخلي چې ګوندې ماشوم ته یې کوم زیان ور څېرمه نه شي.

هیڅوک په دې کې شک کولای نه شي چې مور یو ماشوم د نهو او یا کمو زیاتو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس کې لکه خوږ لاس ګرزوي او سالمتوب ته یې پوره پاملرنه کوي تر هغې چې یې د زېږېدلو شېبې را رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د زېږېدلو یاني د دواړو د ژوند د سرنوشت تاکونکي شېبې د دردونو تېرولو د ماشوم په نسبت د هغې د زښته زیات ګرانښت باوري ثبوت دي. چې یې د ژوند په اوږدو کې یوه سخته تکرارېدونکي پېښه بلل کېږي.

د ماشوم تر زېږېدلو وروسته د ماشوم د سلامتیا او له زیانونو څخه د خوندي ساتلو په خاطر د مور کلکه څارنه او پاملرنه د هغې د ناپایه مینې او ګرانښت بل څرګند مثال دی. تر هغې چې ماشوم د خپلې ودې پرله پسې ارګانیکي پړاوونه وهي او په هر پړاو کې دده په نسبت د مور د مینې په کچه کې هېڅ ډول کمي بدلون نه راځي. تر څو چې ماشوم د خبرو کولو، خاپوړو، د شعوري ودې د پړاوونو پېښې تجربه کوي او د تکامل لوړو مدارجو ته رسېږي، د ځوانۍ او پېغلتوب مرحلې ته ور پورته کېږي او د عمر راتلونکې مرحلې تیروي.

په دې تولو تدریجي پړاوونو کې د اولاد په نسبت د مور مینه او ګرانښت په هماغسې حالت کې پاتې کیږي.

لنډه دا چې همدغه ماشوم د مور په مخکې په خپله، مور او پلار ګرځي.

البته د اولاد په نسبت د مور دغسې بېخې ګرانښت او مینې په شتون کې د لوی خدای حکمت او طبیعي رمزونه پټ دي.

په قرآني ارشاداتو کې لوی خدای د یوې مور د اولاد په نسبت دغه مینه او ګرانښت او پرله پسې اوږدې زیار ایستنی، کړاوونه او دردونه یې ارزښته او بې اجراه نه پرېږدي او پر اولاد یې هغومره حقداره ګرځوي چې دا هم هېڅ حد او پوله نه لري او کچه یې ټاکل کېدای نه شي. لکه چې په دې اړه په قران مجید کې د مور دغه حق او ددې په وړاندې د اولاد د مکلفیت سپارښتنه په څومره زیات تاکید سره شوې ده، چې فرمایي، ژباړه: د مور په مقابل اوف

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدر ي هم مه کوئ، په غوسه کېږئ ورته مه او په رحيمانه ډول ورسره خبرې کوئ. لکه چې د « سلام» کلمه د لوی خدای رحيمانه قول دی.

نبوي لارښوونه ده چې د مور ملکوتي لوړ مقام پکې په ځومره ځرګند او عيني توګه ښودل شوی دی او هغه دا چې که څوک جنت غواړي، نو جنت د مور تر پښو لاندې دی او دا ددې مانا لري چې د لوی خدای د رضا و رضامندۍ د حاصلولو لپاره لاره ده چې د ژوند په ټولو چارو او حالاتونو کې د مور رضا ترلاسه شي.

دلته نو هېڅ ډول پوښتنې مطرح کولو ته اړتيا نه پيدا کېږي چې د اولاد په نسبت د مور د مينې او عاطفانه احساساتو په اړه شک وشي او د هغې کوم حقونه چې لوی خدای په قرآن مجيد کې ښودلي دي ناپېژندلي پاتې شي، او د مور په مقابل کې د اولاد د مکلفيت او حتی د زړه د ښو ساتلو په مورد کې تردې يعنې د هغې په مقابل کې « اوف قدرې کول» لا ښه مفهوم وښودل شي.

بختور، نېکبخت او صالح به هغه اولاد وي چې د مور زخمتونه او فداکارۍ هېرې نه کړي، حقونو ته يې د يزداني حکمونو سره سم درناوی او اطاعت وکړي زړه يې لکه د ګل غوندې تازه وساتي، او د هغې د زړه له ناآګانه دعا څخه برخمن شي.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۷۲ګڼه، ۱۳۹۰ کال جوزا

د مور د حقونو درناوی، اسلامي فريضه ده :

په اسلامي، مذهبي او مدني ټولو قوانيو کې چې د کوم بشري حقونو په لړ کې ورته خورا زيات ارزښت ورکړ شوی دی، هغه د مور ستر مقام ته د درناوي په خاطر حقونه دي، او دا ځکه چې په نړۍ کې هېڅ يو بشري مخلوق ليدل کېدای نه شي چې مور دې ونه لري لکه چې له يو عادي انسان څخه تر پيغمبرانو پورې، له يو فقير څخه تر ستر واکانو، له ناپوهه شخص څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابغو، فیلسوفانو مخترعینو او متبحرینو پورې، له بې زړه او بې شهامته څخه تر اتلانو او دا ټول د یوې مور درلودونکي دي.

په همدې ترتیب د یو ماشوم د لومړنۍ روزنې، پالنې او شخصیت موندنې پړاو دده تر زېږېدنې دمخه پرته له موره یوه ناشونې موضوع او تر زېږېدنې وروسته هم د هغه د روزنې او پالنې د ودې د پړاوونو تېرولو اغېزمنه مرجع د مور غېږ ده، په پورتنیو دواړه (تر زېږېدنې دمخه او وروسته) حیاتي مرحلو کې تر هغې چې یو ماشوم، د خپل ماشومتوب مرحله تېروي او په خپلو پښو ودرېږي، په دغه موده کې مور د بیخې زیاتو او تر وسې پورته ځورېدنې او رنځونه ګالي او په دې برخه کې بې ساري فداکارۍ له ځانه ښیي او ددې دغه بې سارې او سترې فداکارۍ دي چې یې پر اولاد حقونه په فردي او ټولنیزه کچه بېخې زیات دي.

اولادونه پردې مکلف ګرځول شوی دی چې د یوې اسلامي فریضې او انساني وجیبې په عنوان د مور ټول متل شوي حقونه په کلکه توګه رعایت کړي.

همدا به کافي وي چې په اسلامي ارشاداتو کې اولاد ته ددې مجال نه دی ورکړ شوي چې د مور په مقابل کې حتی اوف قدري ډېر کوچنی عکس العمل له ځانه وښايي. او یا د حضرت محمد (ص) د لارښوونې په بنا که کوم مسلمان وغواړي چې یې جنت په برخه شي نو هغه دې د خپلې مور په رضایت کې ولټوي.

ښايي یو څوک له ځانه پوښتنه وکړي، کومه زیاتر اېستنه او سرښندنه چې یې مور دده د ژوندانه په پړاوونو کې په پوره صبر او حوصله له ځانه ښیي.

آیا یو اولاد یې بالمقابل د مور په مقابل کې د هغو حق ادا کولای شي؟

زما په عقیده به یې ځواب دا وی: چې نه، هېڅکله نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې داسې ده، طبعاً پر اولاد باندې دا بیخې زیاته حقداره ګڼل شوې ده.

بله موضوع چې د یادونې وړ ده هغه دا، کوم مکلفیت چې یې یوه مور د خپل اولاد په وړاندې لري، هغه پرته د کومې تطبیقونکې قوې په لاره عاطفانه او مشتاقانه ډول سرته رسوي.

له دې ځایه پر اولاد او له هغو نه په جوړه شوې ټولنه لازم دی چې د مور د مقام درناوی وکړي، حتی په ګل یې ونه ولي او د پوره رضایت په خاطر یې ځان د هغې د پښو خاورې کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ ګڼه، جوزا، ۱۳۹۱ کال.

د کورنۍ تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دي:

په زور او د هلک او نجلۍ له رضایته پرته ودونه هغه ناوړه پدېده ده چې په ټولنه کې د ناوړو ودونو او رواجونو ځخه سرچینه اخلي او بیا د دا ډول ودونو یو شمېره د کورنیو جنجالونو او ناخوالیو په رامنځته کېدلو سره د کورنۍ تاوتریخوالي او زیاتره پر ښځو د تاوتریخوالي د کچې او ځرنګوالي له مخې خورا ځورونکې پېښې رامنځته کوي چې زموږ په دودیزه ټولنه کې یې خورا زیاتې بیلګې لیدل کېږي، چې یوه بېلګه به یې دلته د افغانستان د مدني ټولنې د مجتمع د یوې خپرونې په حواله په دې ډول وړاندې شي:

یو هلک پرته له دې چې د یوې نجلۍ په باب معلومات ولري، مور یې ورته خوښه کړې وه، هلک چې لا واده ته تیار نه و او غوښتل یې چې خپلې لوړې زده کړې پای ته ورسوي، نابېره مور یې مجبور کړ په هر ډول چې کېږي د خپلې مور انتخاب ومني. هلک ورته زیات دلیلونه راوړل چې اوس د ده د واده وخت نه دی او له بلې خوا نجلۍ یې هم په سترګو لیدلې نه ده او د مور له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې کوچنۍ او قانوني عمر ته لا نه ده رسيدلې، خو برخلاف مور يې په خپل انتخاب ټېنګار کاوه چې له همدې نجلۍ سره کوژده وکړي.

بيا هم هلک د مور له خبرو سره موافقه نه کوي او بالاخره خبره يې پلار ته رسوي، د هلک پلار هم دده د مور غوندې ورته زيات دليلونه راوړي او ورته وايي چې دده واده يې په ژوند کې يو ارمان دی او غواړي چې په ژوند کې يې د واده مراسم وګوري او همدارنګه د مور غوښتنه يې هم داده. له بلې خوا نه زموږ د خواستګارۍ موضوع هم د نجلۍ د پلار کره مطرح شوې ده، دا کار زموږ د دواړو کورنيو د ابرو او عزت خبره ده او ددې تر څنګه که واده مو ونه شي بيا يو ډول خواشيني، بدبيني او حتی دښمني رامنځته کېږي، تر څو چې هلک له ډېر مجبوريته ددې لپاره چې د پلار او مور ازار وانخلي او خپه يې نه کړي، هغوی ته خپل رضايت ور څرګند او په پټو سترګو يې د خپل ژوند سرنوشت نامعلومې راتلونکې ته وسپاره.

د مور او پلار په خوښه د هلک کوژده او واده کېږي، چې دغه واده د مور او پلار د ژوند ارمان دی. څرنګه چې واده د دواړو خواوو په رضا او رغبت نه دی شوی، نو داده چې د هلک او نجلۍ ترمنځه نزاکتونه رامنځته کېږي او وروسته په حساسيتونو بدلېږي، تردې چې له يو بل نه په بيزارۍ پای ته رسېږي او د دوی په کورني ژوند کې د تاوتريخوالي تخم را زرغونېږي، وده کوي او خبره وهلو ټکولو ياني د نورو تاوتريخوالو په خوا کې فزيکي تاوتريخوالي ته رسېږي.

ددې لپاره چې د هلک ښځه چې کوچنۍ نجلۍ وه، د مور او پلار کره د تګ په پلمه به يې کور پرېښود او هر څه چې به يې مېړه ورته ويل چې هر کار خپل غواړي دا بايد هم به خپل لازم وخت د پلار کور ته لاړه شي، خو اوس د هغې عادت ګرځېدلی و چې د مېړه له اجازې پرته دغه عادت ته دوام ورکړي. خو هلک له ډېر زغم او حوصلې نه کار واخيست او هغه يې د مورني ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرایطو او د رمزونو پوهېدلو ته رابلله، خو اوس او به له ورخه تیرې شوې وې او د دوی په کورنیو کې «تا ویلي ما ویلي» ناندرۍ هم رامنځته شولې، نجلۍ چې یې پلار ته شکایت کاوه، دا چې پلار به یې حق په جانب نه ګاڼه او هلک یې ملامتولای نه شو، نو یې پلار ته د هغې شکایت څه ګټه نه درلوده.

خو ده فکر کاوه چې د نجلۍ ددې کار یوائنې علت د دوی د عمر نااندولتوب و چې د هلک د کورني ژوند غوښتنو ته یې لازم ځواب نه شوای ورکولای چې په پای کې یې د دواړو کورنیو ترمنځ یو لوی ګوانښ رامنځته کړ او د دوی ژوند هم له یو لوی خطر سره مخامخ شو.

له نوموړي پېښې دا سې څرګندېږي چې په دې جرم کې که هلک یو څه دخیل دی، نو ډېره ګناه یې د پلار او مور ده او یو څه د نجلۍ کورنۍ په دې ملامتېږي چې ولې یې د ماشومې لور په واده کې رضایت ښوده او موافقه یې کوله.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱کال.

د ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي اوسنۍ نه، بلکې پخوانۍ پدیده ده :

دا یو بیخې تجربه شوی او عیني واقعیت دی چې پر ښځو د تاوتریخوالي رټلې پدېده په بېلا بېلو شکلونو یانې د کورنۍ د ناوړو چلندونو هغه چې د کورنۍ د یو غړي په توګه یې حقونه تر پښو لاندې او شخصیت یې تر سپکاوي لاندې راولي لکه د مور او پلار او نږدې خپلوانو کور ته او بهر ته له وتلو څخه مخنیوي کول، لفظي تاوتریخوالي چې د سپکو سپورو له ویلو، رټنې، پېغورورکونې او ښکنځاوو څخه عبارت دي، رواني او جسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوتريخوالي چې وهل ټكول، د وېښتانو شكول، د غوږونو او پوزې غوڅول، په شاقه او اجباري چارو ګمارل پكې شامل دي او داسې نورو خورا ځورونكو مواردو كې عملي كېږي، زموږ په افغاني ټولنه كې ډېر زيات عموميت او لرغونتيا لري.

ددې هر اړخيزه تاوتريخوالو اساسي لاملونه او سببونه ډېر زيات دي چې يو شمېر يې په دې ډول ښودل كېداى شي:

- د ټولنې وروسته پاتې والى
- د ناپوهۍ او بې سوادۍ حاكميت
- د نرواكي اغېزمني
- د ناوړو عنعنو او زړو رواجونو واكمني
- د نرو او ښځو له خوا د هغوى د طبيعي، اسلامي ، مدني او قانوني حقونو څخه د آګاهي نه درلودل
- اقتصادي كمزورتيا
- په كورنيو كې د معتصبو غړيو شتون
- په ودونو كې د دوه اړخيزو توافقاتو او رضا رغبت ته اهميت نه كول
- تر وخت دمخه يا اجباري ودونه
- د نارينه اولاد نه درلودل
- د رقابتي ودونو او زياتې شتمنۍ له مخې د څو ښځو ودول
- د پور په بدل او بدلي ودونه كول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ملاتړ د پیدا کولو په منظور او د پخوانۍ خپلوۍ د ټینګولو او نوي کولو په خاطر ودونه
- د نجلۍ د کورنۍ له خوا د هلک له کورنۍ د زیات ولور اخیستل
- د نجلۍ د کورنۍ په ټیټ طبقاتي دریځ کې شتون او داسې نور...

پر ښځو د تاوتریخوالي موضوع څه نوې خبره نه ده. ځکه ښه مې په یاد دي چې له نن څخه شپېته او یا پنځه شپېته کاله دمخه چې زه په خپل اصلي پلرني ټاټوبي کونړ کې اوسېدم. هلته پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د بېلابېلو پېښو د رامنځته کېدو په وجه زما سره زیاتې ترخې خاطرې را پاتې دي.

- په زور او یا تحمیلي ډول د نجونو کوژده او واده کېدل.
- په زور او تحمیلي ډول به کونډې ښځې د مېړه د کورنیو غړیو لکه لېور، وراره او یا نورو ته نکاح کېدلې.
- په بدل کې به لوڼې او هلکان د دوه کورنیو له خوا د یو او بل په نامه کېدلې او ودېدلې.

او داسې یو لړ موارد به وو چې د هغو له پایلو څخه د ځان ژغورنې په خاطر به ښځو پر ځان مړینه منله، ځان به یې سیند ته غورځاوه، زهري مواد به یې خوړل، ځانته به یې اور او زندۍ اچوله، له کوره به تښتېدلې او داسې نورو پېښو ته به یې لاس اچاوه.

او له کوره د تېښتې په پېښه کې به یې د سیمې یو شمېر معتبرو کورنیو ته چې له دوی څخه به یې په لیرېو کلیو کې استوګنه درلوده، پناه وروړله او د یتیمي په نامه به یې د هغوی په کورونو کې خدمت کاوه او د ښو اخلاقو او د یوې کارګرې ښځې په شان به یې په دغه کورنیو کې د کورنۍ د ډېر نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي په توګه خپل ژوند ته دوام ورکاوه. او چې کله به يې د مېړه کورنۍ په دې پته راغله، نو کومې کورنۍ ته چې به نجلۍ پناه وروړې وه، پرته له تضمين ورکولو، هغوی ته نه تسليموله.

لنډه دا چې پر ښځو د تاوتريخوالي پدېده نه يوازې اوسنۍ کرکجنه پديده نه ده، بلکې د پېښنو ېېلګې او ريښې يې ډېره پخوانيو وختونو ته ورغزېږي او دا ناوړه پديده نن سبا نه يوازې په کليو کې عموميت لري، بلکې په ښارونو کې که څه هم تر ډېره حده پکې د هغو د پېدا ېښت لاملونه دومره زيات شتون نه لري، هم له پخوانيو وختونو څخه عموميت درلود.

که څه هم چې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي کچه را ټېټه شوې او تر ممکنه حده يې مخنيوي شوی دی، خو بيا هم دې ته جدي اړتيا ده چې د هېواد ټول هغه وګړي چې د خدای په وړاندې د مسووليت احساس کوي او هم په هېواد کې د يو سوله ييز ژوند غوښتونکي دي، يو بل ته د مرستې لاسونه ورکړي، تر څو چې د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي ناوړه پدېده له منځه لاړه شي او په پای کې افغانان د يو نېکمرغه ژوند خاوندان شي.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱.

د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه :

کورنۍ د هرې ټولنې لومړنۍ بنسټېزه خښته او ډېره ده هغه چې د ټولنيز ژوندانه په پراخو او هر اړخيزو بعدونه او استقامتونو کې پرې د ټولنو ودانۍ جوړېږي په هره اندازه چې کومه کورنۍ سالمه، ګټوره او بې عيبه وي په هماغه کچه ترې صالحې او ګټورې ټولنې رامنځته کېدای شي، کنه د نا سالمو او بې ګټې کورنيو څخه تشکيلې شوې کورنۍ د پوره ټولنيزو نېمګړتياوو لرونکې ټولنې شمېرل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې سببه رسالتمندې، هوښیارې او هدفمنې کورنۍ هڅه کوي چې یې غړي د راتلونکې ټولنې وتلي، ګټور او د ویاړنې وړ غړي رامنځته شي.

نو دلته چې ډېره مهمه او ارزښتناکه موضوع مطرح کېږي هغه د مېړه او ماندینې ترمنځه نه شلیدونکې، صادقانه اړیکه ده چې ددې اړیکې د مثبتو او منفي خواوو اغېزه د دوی پر اولادونو هم پوره اغېزمنه تمامېږي او بیا د دوئ ترمنځه د واده پر بنسټ دا اړیکه د یوې او دوو ورځو خبره هم نه ده ځکه دوئ د ژوند د همیشنیو ملګرو په توګه د خپل راتلونکي برخه لیک او مقدراتو په وړاندې طبیعي او ټولنیز مسؤولیت لري.

د مېړه او ښځې په منځ کې ددې رابطې همیشني ټېنګښت زیات معیارونه لري چې دلته یوازې په یو څو اساسي بنسټیزو معیارونو باندې سرسري بحث ته اړتیا ده.

حضرت جعفر (رض) وایي:

«ښځه د مراد غاړکۍ ده، دقت وکړه چې څنګه غاړکۍ په غاړه کړې.»

له دې وینا څخه دا حقیقت په ډاګه کېږي چې ښځه د مراد او د انتخاب هغه غاړکۍ ده تر څو چې سړی ژوندی وي نو په غاړه کې به یې پرته وي.له دې ځایه مېړه باید ډېر غور او پام وکړي او هغسې غاړکۍ په غاړه کې واچوي چې نه یوازې پرې بیا تنګ نشي بلکې ښه پرې ښکاره هم شي. چې دلته د معقول او منطقي انتخاب او روحي توافق د ټولو په سر کې ځای لري، کله چې انتخاب علمي جامه واغوندي او د واده له لیارې د ښځې او مېړه تر منځ اړیکه ټېنګه شي. نو دلته مېړه او ښځې ته په کار دي چې د ګډ ژوند غوښتنو، خپل منځنو حقونو او د کورني د مناسباتو پرنسیبونو ته ځانګړې پاملرنه وکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې تر څنګه د مېړه او ښځې له خوا د متقابلې، ژورې پېژندنې په احساس، مفکورې او عقيدې پوهېدنه ډېر بنيادي او مهم ټکي دي، چې د دې په کلک رعايت سره مېړه او ښځه کولای شي. خپل منځيني اړيکې په زړه پورې او خوږې وساتي او د کوم تصادفي سو تفاهم په تورتم اړولی وي په ډېره اسانۍ سر له منځه يوسي سره له هماغې ورځې چې ښځه او مېړه يوه کورنۍ جوړه وي وايې فريضه ده چې د کورنۍ د ودې او پراختيا لړۍ متقابلې ژورې پېژندنې څخه پيل کېږي.

ښځه بايد چې د خپل مېړه په مفکوره او عقيده ځان پوه کړي، د هغه احساس او رواني ځانګړتياوې درک کړي، د خوی، عادت، ذوق او سليقې په مشخصاتو يې ځان ښه وپوهوي مثبت او منفي اخلاقي اړخونه يې ځانته جوت کړي او داسې نور...

او بيا وروسته دغه هر يو د يوې برجسته کليشې او غټ عنوان په توګه په خپل ذهن کې نقش کړي او د کورنۍ چارو په چلندونو کې له هغوئ اغېزمنه ګټه واخلي. د کومو سره چې د مېړه په روحياتو او روان ناوړه اغېزه کوي ځان ببخې لېرې وساتي. او پوه هغه شي چې د هغوئ په تړاو د مېړه د خواشينۍ، کرکې لاملونه رامنځته نه کړي.

مېړونو ته ښايي له هماغسې متقابل پرنسيب څخه کار واخلي. د موضوع د لا ډېر کافي روښانولو په منظور لاندې يو مثال کافي دی.

« ... يو مېړه د خپلې ماندينې د ځينې وخت د پخلي سره طبع نه لګيد له او نه يې خوښېده تردې وخته پورې نومړي ته دا موضوع معلومه نه وه چې ماندينه يې په سپکو سپورو او نورو ګوښونو دومره نه اغېزمنه کېږي لکه چې ورته وويل شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن دی دا خواړه خوا ړه نه دي پاخه کړي، نو یوه ورځ په دسترخوان ورته هغسې خواړه په مخ کې کېښودل شول، هغه په ناآګاهانه توګه د هغو له خوړلو څخه ډډه وکړه او بې له ځنډه د خپلې ماندینې له سخت غبرګون سره مخامخ شو، هغو مره چې تردې وخته یې ترې طمعه نه درلوده، نو کله چې د موضوع په حساسیت وپوهېده د عمر تر اخره یې ددغسې چلند له تکرار یدو څخه ډډه وکړه او د ماندینې له خوا یې دغسې ناوړه غبرګون هم ونه لیده».

په همدې توګه ښځې ته هم په کار دي چې دغه اصل ته خاصه پاملرنه وکړي د مثال په توګه:

یو مېړه ددې خبرې سره حساسیت لري کوم شي چې یې ماندینې ته ورکړی وي چې یې ورته وساتي او د اړتیا پر مهال یې ورته په لاس ورکړي، مګر د ماندینې څخه یې د هغه د ایښودلو ځای هېر وي او ونه شي کړای چې په خپل وخت کې هغه د مېړه په واک کې ورکړي، په دې توګه د مېړه د قهر او غوسې سبب کېږي او د سخت عصبانیت زمینه ورته برابروي.

نو که ښځه د مېړه دغه حساسیت په جدي توګه په پام کې وساتي او هېڅکله یې پورتنۍ پېښه په کورنۍ کې تکرار نه شي. نو بې له شکه د هغوئ ترمنځه هېڅکله شخړه او خوابدي نه پېښېږي په کورني ژوند کې د داسې پېښو غوندې زیاتې پېښې شته دي چې مېړه او ښځه هغوئ ته په کلکه پاملرنه مجبور او مکلف کرځول کېږي.

بله موضوع چې په کورني ژوند کې د ځانګړې اهمیت درلودونکې ده، د مېړه او ښځې له خوا د یو لړ موضوعګانو مطرح کولو د وخت او زمان په پام کې نیول دي چې باید وپېژندل شي د بېلګې په توګه:

ښځه په دې ټکي ښه پوهېږي چې مېړه یې وظیفې ته د تګ پر مهال کله چې له کوره وځي په دې خپه کېږي او د عصبانیت حالت غوره کوي. چې ماندینه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي سړيه ! نن له بازاره پلاني او پلاني شيونه راوړه ... او يا چې يې کله مېږه ستړی ستومانه له وظيفی کور ته راستون شي. پرته له دې چې د هغه دمه جوړه شي په وره کې ورته پېره کوي تر څو د ځينو ناخواليو د پېښېدو رپوټ ورکړي. يعنې داسې وشول ... داسې او داسې ... طبيعي ده چې په دې شېبو کې د ځينو موضوعګانو يادونه ناوړه او بې ځايه چال چلند ګڼل کېږي ميرمنې کولای شي چې لازم فرصت کې د دغسې پېښو سره تماس ونيسي.

د مېړه او ښځې د يو اوبل ښه پېژندنه، په احساس او حساسيت پوهېدنه دومره سخته خبره نه ده، بلکې دا ټولې ډېرې اسانې او عادي موضوعګانې دي، مګر يو څه تامل، غور، منطق او ځان پرې رووړدی کول غواړي.

که چېرته مېړه او ښځه دغه پورتني او داسې نور اصلونه له پامه وغورځوي او اهميت ورنه کړي او خبره ددې سرحد ته را ورسوي چې، په خپلو منځونو کې له خبرو ډډه وکړي او يا هغوئ ترمنځه دعوې او دنګلې، تاکړې ما کړې ... رامنځته کړي. يو يې ځان حق په جانب او مقابل طرف ملامت وبولي او يوازې د خپلو کړو وړو څخه په دفاع تکيه وکړي او ددې پر ځای چې ځان په مقابل دريز کې وګڼي په خپلو نيمګړتياوو او تېروتنو سترګې پټې کړي نو په کورني ژوند کې دا ټول شيان د کورنۍ فضا تر ډېره حده ګډوډوی او د ګډ ژوند صميمانه او عاطفانه اړيکو ته پوره زيان رسوی.

ددغه شانی برخوردونو په صورت کې په کورنۍ کې د مېړه او ښځې تر منځه نزاکتونه او حساسيتونه په حسادت او په عداوت بدلېږي او بالاخره په کورنۍ کې مينه او پيرزوينه له منځه وړي مېړه او ښځې ته په کار دي چې د هميشه لپاره د يو او بل د ژور پېژندلو او د درک کولو له لياري د دواړو خوا او د نيمګړتياوې په نظر کې ونيسي، اعتراف پرې وکړي متقابل اړخ حق په جانب وګڼي او له ټولو ناوړو چلندونو څخه په کلکه ډډه وکوي نو په دې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې د کورنۍ خوشاله، نيکمرغه او هوسا ژوند په برخه شوي وی د صالحو او نافعو اولادونو مورو پلار شوي به وي.(۱)

(۱) ايلبند مجله.

د ښځو په مقابل کې د تاوتريخوالي د څرنګوالي بررسي:

لکه چې نن سبا زموږ په دوديزه ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي د هغه د بېلا بېلو شکلونو د عملي کېدلو سره نه يوازې کمښت نه مومي بلکې د هرې ورځې په تېرېدو ل سره، تر نورو زيات د هېواد په يو لړ سيمو کې صعودي قوس وهي، او حتی زموږ د ټولنې ښځينه قشر د تاوتريخوالي ډېر کرکجن او کرغېجن لاملونه تجربه کوي.

د تاوتريخوالي مهم لاملونه په کوټلي توګه په دې ډول ښودل کېدای شي:

د قدرت واکي په وجه ودونه:

طبيعي ده چې دا اجباري ودونه پر ښځو د تاوتريخوالي ډېرې زياتې دردونکي پايلي لري.

همدارنګه د پېسو په زور د نجلي کورنۍ مجبوروي چې خپلې لونې پرته له دې چې د چا عمر، روغتيايي حالت او يا يې ناوړه روږديتوب ته وګوري، هغوئ ته ورکړي په ټولنو کې د ناوړو دودونو د واکمني له مخې ودونه چې له دې دودونو څخه عبارت دي.

- د هلک او نجلي له انتخاب او رضايت پرته د مور او پلار په خوښه ودونه. په دې ډول ودونو کې يا د هلک د مور او پلار د انتخاب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه کېږي او ځینې مهال د نجلي د مور او پلار د خوښي له مخې ترسره کېږي.

- هغه دودونه چې هلک او یا نجلي او یا دواړه قانوني عمر بشپړ کړي نه وي او د کوچینوالي په مرحله کې صورت نیسي، داسې هم شوي دي چې د هلک او نجلي تر زیږیدلو دمخه مور پلار هلک او نجلي سره یو د بل په نوم کوي.

- د زیات ولور په مقابل کې ودونه:

دا ودونه په داسې صورت کې کېږي چې د هلک کورنۍ پوره شتمنه وي او یا دا چې د نجلي کورني د زیات ولور د اخیستلو په مقابل کې د غسې ودونه خوښوي.

- **بدلي ودونه:**

- د پور د تادیې په مقابل کې:

- ځینې کسان چې د چا پوروړی او د پور ورکولو وسه ونه لري، نو د پور د ورکولو مقابل کې دیږي کې. ځینې مهال د دې کورني خپلې لوڼې یو بل په بدل کې ورکوي.

- **د بدو په مقابل کې :**

دا هغه ډول ودونه دي، چې د دو دښمنو کورنیو ترمنځه د دښمني د پای ته رسولو په موخه چې ګوندي د دوئ خپلولیو په وجه یې دښمني په دوستي تبدیله شي، صورت نیسي.

- **نالیدلي ودونه :**

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه ودونه دي چې د مور او پلار له خوا د هلک او نجلي کوژده په داسې حال کې کېږي چې یو بل یې لیدلي نه وي او له یو بله په لیرې ملکونو ژوند کوي.

- **ندري ودونه :**

ډېرې کمې کورنۍ د احتمالي مصیبت څخه د نجات موندنو په خاطر خپلې لوڼي په نذر ورکوي چې دا ډول ودونه نذرې ودونه بلل کېږي.

- **د ملاتړ پیدا کولو په خاطر ودونه :**

ځینې کورنۍ د دې لپاره چې یې په کلي او سیمه کې یې اعتبار لوړ او قوي ملاتړ پیدا کړي نو خپلې لوڼي معتبرو کورنیو ته ورکوي.

- **د تاوتریخوالي ډولونه او څرنګوالي :**

تاوتریخوالي هر هغه چلند ، حرکت او وینا ته ویل کېږي چې د انساني لوړو ارزښتونو سره توپیر ولري او نفي کوونکي یې وګرځوي او د یو شخص د وروسته پاتې توب، ګوښه کېدلو ، سرخوږي رواني ناروغي، ځان وژني، ځانته اوراچونې، سین ته ځان غورځوني او د مړینې یو لامل ښایي په یو بل تعریف کې تاوتریخوالي له هغو اعمالو ، ذهنیتونو او سیستمونو څخه عبارت دي چې د خلکو د سترو وړتیا ګانو په لار کې خنډ ګرځي او ډول ډول زیانونه رامنځته کوي.

په عمومي ډول پر ښځو باندې د تاوتریخوالي شکلونو په فزیکي یا جسمي شکل او روحي یا رواني او د ټولنیز تاوتریخوالي په بڼو تطبیقېږي.

دفزیکي تاوتریخوالي څرنګوالي :

د ښځې سره بده رویه کول، هغه وهل ټکول، د ویښتانو راکښل او شوکول، په لغتو ، څپېړه، په لرګي کمربند او یا داسې نورو شیانو وهل، پښې لاسونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړل، ګوابنېدل، له وسي په پورته چارو ګمارل، د غوږونو یا پزې پرې کول او داسې نور.

د رواني تاوتریخوالي شکلونه :

ګوابنېدل او قارېدل، بد چلند کول، بدي ردي ویل، بښکنځل، سپکاوي کول او د نورو په مخکې سپکول، د ښځې کورني سره مناسبه رویه نه کول په خوړو کې فرق کول.

د ټولنیز تاوتریخوالي شکلونه :

دا ډول تاوتریخوالي پر ښځو باندې د کور په دننه او یا د باندې چاپېریال کې په دې ډول تطبیقېږي.

د ښوونځي او روغتیایي مرکز او روغتون ته له تګه مخنیوي کول، د پلار او مور کور ته نه پرېښودل همدارنګه د ښوونځي څخه کور ته د راتګ په لار کې د یو شمیر بد اخلاقو کسانو له خوا تعقیبدل، او د دوئ په وړاندې ناوړه حرکتونه او اشاري کول، په ښوونځي کې، د یو لړ شاګردانو او ښوونکو له خوا د وجود د یوې برخې لګول، په زوره لاس ورکول، او مبتذلې خبرې کول کنایې ویل.

پایلې :

په هېواد کې پر ښځو د تاوتریخوالي د پورتنیو شکلونو اغېزمنو ښودلې ده چې ښځې په لومړي سر کې ګوښه ییزې کېږي، د ټولنې سره له ناستې ولاړې بیزارېږي، د ډول ډول توهماتو سره مخامخ کېږي، د ګیجې په ناروغي اخته کېږي همیشه د ستړیا احساس کوي، رواني بې حسي احساسوي، په افسرده ګي او اضطراب اخته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي له تګه د ډډي کولو له امله له تحصیله محرومیږي او روغتیایي مرکزونو او روغتون ته د نه مراجعې له کبله یې روغتیایي حالت زیانمنې کیږي.

او د جسمي تاوتریخوالي د شدت او حدت په صورت کې لکه چې د مخه وویل شول له دې تاوتریخوالي د ځان ژغورني په خاطر د ځان وژنې یو شکل او یا له کوره تېښتې ته لاس اچوي.

حتی له ژونده د بیزاري په صورت کې ځان سیند ته غورځوي، ځان زندي کوي، او یا زهر خوري، او داسې نور موارد شته چې له یادونې یې صرف نظر کیږي.

وړاندیزونه :

- ښځې باید د تحصیله له حقه بې برخې نه شي، تر څو چې په خپلو طبیعي، اسلامي او میثاقي حقوقو پوره آګاهي پیدا کړای شي.
- د ودونو د هغه ډول د عملي کولو څخه کلکه ډډه وشي چې ترمخه ترې یادونه وشوه.
- د کاري ظرفیتونو د برابرولو له لیارې، د اقتصادي پیاوړتیا له مخې پر ځان متکي شي.
- د عمومي آګاهي په خاطر د ښځو د حقونو د پوهېدنې پراخ تبلیغي او ترویجي کار وشي.
- ډېره مهمه داده چې په لومړي ګام کې مور او پلار او بیا د ښځې د مېړه کورني د اخلاقي موازینو او اسلامي ارشاداتو له مخې د ښځې مقام ته د درناوي په روحیه د ښځو د تاوتریخوالي د لاملونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېدو انګیزو ته پیشبین او مخکې له مخکې یې په کلکه مخنیوي او ډډه ترې وکړي.

- د سیمو نفوذ لرونکي شخصیتونه، روحانیون او عالمان دغه ټولنیزه ناوړه پدیده وغندي او د ډېرو ناوړو پایلو په باب د عامه پوهاوي خاطر همیشنی هڅي وکړي.

- دولتي اجراییوي ارګانونه په تېره بیا پولیس او امنیتي چارواکي پر ښځو باندې له تاوتریخوالي څخه په کلکه مخنیوي وکړي او د تطبیقېدلو په صورت کې عاملینو ته سخته قانوني سزا ورکړ شي.

- حقوقي او عدلي ارګانونه دي په پوره زړه سوي او د انساني مکلفیت د پر ځای کولو په منظور د ښځو له حقوقو پریکونې دفاع وکړي، او د دوئ د حق د خوندي ساتنې څخه دي ملاتړ وکړي، او تیرې کوونکي دي چې په هر مقام کې وي په سخته سزا ورسوي تر څو د نورو عبرت شي.

- دا چې د زور او زرو لرونکي یعنې ټوپک لرونکي او یا د هر اړخیز قدرت لرونکي کسان مور، خور او لور لري، نو دوی ته د یو انسان په توګه په کار دي، چې د مور ، ماندیني او په مجموع کې د ښځې مقام ته درناوی په خاطر د ښځو په وړاندې له هر ډول تاوتریخوالي او د هغوی له لاملونه د رامنځته کولو څخه په کلکه ډډه وکړي.(۱)

(۱) انیس ورځپاڼه، ۱۷۲ ګڼه، ۱۱/۹ ، ۱۳۹۱ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځينه قشر بې برخې توب :

سواد يعنې د ليک لوست زده کړه د هر انسان، انساني، مدني او ميثاقي حق دی، د اسلامي لارښوونو او د نبوي ارشاد له مخې په هرې مسلمانې ښځې او نارينه د علم حاصلول فرض دی او دا ځکه چې بې لـه علمـه د خدای(ج) پېژندنه کېدای نشي، او لـه دې ځايـه د ليک لوست زده کړه هم لـه اسلامي فريضو څخه ګڼل کېږي.

د سواد زده کـړه پـه واقعيـت کـې يـوه بينـايي ده، د مفـاهيمو او کلمـو پـه تعبيرونو پوهېدنه ده، بې سواده انسان که څه هم جسماً بينا او هر څه ليدلای شي خو کلمې او مفاهيم د خپل شکل او ماهيت په اعتبار چې د شعور دوهمه علامه ده که په ظاهر کې يې ګوري خو تشخيصولای يې نه شي.

خبره په خبرو کولو او ګړېدلو کې نه ده، دا ځکه چې طوطي او مينا هم پـه يـو ډول خبرې کولای شي، خو علم ښودلې ده چې د انسان شعور د هغـو د مغزو ډېره پرمختللې او پېچلې وده ده او دا پـه دې مانا کـه ګونـدی حيوان يـو شـی د هغـه د ظاهري څېرې او شکل لـه مخې پېژني او د ليدلو پـه مهال د هغـو پـه نسـبت غبرګـون ښـيي؛ د بېلګـې پـه توګـه کـه يـو څـاروی، ليـوه او يـا بـل ځـبروونکی حيوان وګوري نو تـرې تښـتي، خو د ليوه او يا بل ځبروونکي حيوان د نوم په يادولو سره له ځانه هيڅ ډول غبرګون نه ښيي او دا ځکـه چې د ليوه او بل حيوان دويمه علامه يا مفهوم دی. خو انسان تـه لوی خدای(ج) د شعور د ډېر ارزښتناک نعمت په ورکولو سره ددې وړتيـا او پيـاوړتيـا ورکـړې ده؛ کـه چېرتـه زيـان رسـوونکي حيـوان او يـا کومـه پدېـده پـه خپلـو سـترګو ګوري، هماغومره يې له زيانمنې څخه ځان ژغوري لکه چې څوک ورتـه د هغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم یاد کړي، خو بیا هم دلته د یو انسان شعوري تکامل د علم حاصلول دي او په حقیقت کې دا موضوع په یو ډول بینایي ده او بیا لیک لوست د یو هغسې پولادي کلي مثال لري چې د هر علم د خزانې ورونه پرې پرانېستل کېږي.

نن سبا زموږ په هېواد کې د بې سوادۍ کچه نږدې مخ په لوړتیا او پراختیا ده چې د پخواني وخت سره د مقایسې وړ نه ده، خو په زیاتي خواشینۍ سره ښايي وویل شي چې بیا هم زموږ د ټولنې ښځې د ښارونو په نسبت په عمومي ډول په لیریو کلیو، قشلاقونو او بانډو کې له پخوا نه لا تر اوسه پورې د سواد له حقه بې برخې دي. زما ښه په یاد دي چې د کونړ په ټول ولایت کې په یو څو محدودو کورنیو کې هغه هم د کورنیو معلمانو په برکت ښځو یو څه سواد درلود او د ځینو لویو کورنیو ښځو قرآن مجید تلاوت کولای شو.

او که په اوس مهال کې یوازې په هغو سیمو کې چې ښځینه ښوونځي شتون لري، نو ښځینه نوی نسل د سواد او تحصیل له حقه برخمن کېږي او وخت په وخت ددې ناوړه دود کمپله مخ په ټولیدلو ده چې د ښځو تحصیل او د سواد زده کړې لوی عار بولي. خو دا موضوع بیا هم اوس یو عیني واقعیت دی چې د هېواد په لیریو پرتو کلیو او قشلاقونو په تېره بیا بانډو او غرنیو برخو کې چې کوچیانې کورنۍ هم په دې ډله کې شاملې دي، چې د ښځینه ښوونځیو د تاسیسېدلو امکانات لا نه دي برابر شوي، په عمومي توګه ښځې بې سواده او د تحصیل له حقه محرومې دي او نجونو ته د تعلیم او تربیې په پروسې لاسرسي یوه ډېره ستونزمنه موضوع ګڼل کېږي او په همدې وجه نه یوازې ددغو سیمو ښځینه قشر د سواد له حقه بې برخې دي بلکې د خپلو اسلامي او انساني پراخو حقونو څخه د محرومیت ناخوالې ګالي، چې له دې جملې نه د ناوړو دودونو او ضد بشري رواجونو د پایلو قربانې کېږي، د تاوتریخوالي په سرو لمبو کې سوزي، د یو څاروي او متاع په څېر خرڅېږي، پراخ او هر اړخیز مظالم پرې تحمېلېږي، د ځان زندۍ کولو، اور ته د ځان اچونې څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سوزوني پورې ځان وژنو ته مجبوريږي او حتی له کوره تېښته يې د دغو مرګونو مظالمو څخه نجات ورکولای نه شي.

نو له دې ځايه د ښځو په فردي او ټولنيز ژوند کې بې سوادي او له علم څخه بې برخې توب د دوئ د ټولو بدبختيو لوی لامل ګڼل کېږي او کېدای شي چې په ډېرې جدي پاملرنې سره د دوی په ژوند کې نيمګړتيا له منځه يووړل شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان، ۷۹ ګڼه.

د ښځې په ژوند کې د سولې اغېزمنتوب :

د لوي خدای (ج) په نزد چې د سولې د سپېڅلي مفهوم مقام د خيريه غوره کلمو تعبير شوی دی په حقيقت کې يوه بې سارې ښېګڼه او يزداني پېرزوينه ده چې د هر انسان له لومړنيو حقونو څخه ګڼل کېږي، او هر څوک او حتی حيوانات او الوتونکي او نور ساکښ مخلوقات د سولې بختورو شرايطو ته اړتيا لري.

خو د دې ټولو په سر کې په اخص ډول د سولې سره مينه او تړاو درلودل د ښځينه په خټه او خلقت کې يوه اخښل شوې پديده ده او هره ښځه اړتيا لري چې په يوه سوله ايزه فضا کې ژوند وکړي او دا له دې امله چې ښځې د يو عاطفي مخلوق او لطيف جنس په توګه له شخړو، جګړو، تاوتريخوالو او داسې نورو ناوړو پېښو څخه کرکه کوي چې په شکل د شکلونو يې تر زهرجنې اغېزمنۍ لاندې راولي او بې له شکه د نارينه په نسبت ښځې د سولې سره ژوره مينه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په عمومي ډول سوله یوه رڼا ده چې د سوکالۍ او پرمختیا رانېه افق ته لارې پرانیزي او د یو ټاکونکي لامل په توګه په بشري ژوند کې، د هر اړخیزو بریاوو، پرمختګونو او نووښتونو زیري راوړنکې ده، خو ددې تر څنګه د ښځو ټاکونکې برخه ښخې زیاته ده او دا له دې امله چې په سوله ییزو شرایطو کې یوه ښځه په مطلوب ډول د کورني ژوند د ټولو اړونده چارو په سرته رسولو لاسرسي لري. ښځه چې د کورنۍ د هستې او د ټولنې جوړونکې ده او حتی په بشري ټولنه کې ویاړلې برخه اخښتلې شي، او دا تاریخي رسالتونه یوازې او یوازې هغه مهال ترسره کولای شي چې د سالمې کورنۍ، سالمې ټولنې په ایجادولو کې یې بریالیتوب ور په برخه شي او ددې بریاوې د سوله ییزو شرایطو په شتون پورې تړاو لري.

یو څه به وړاندې لاړ شو، د یو انسان حقونه د هغه د ماشومتوب او حتی تر زېږندنې دمخه شرایطو سره غوټه کېږي او سالمه او مطلوبه روزنه او پالنه یې هم له دغه مهال څخه پېل کېږي او بیا دا ټول د سوله ایزو شرایطو سره نه شلیدونکې تړاو لري.

په دې مفهوم چې د یوې مودې امیدوارۍ په مرحله کې مور کولای شي چې جسمي او رواني روغتیا څخه برخمنه وي او تجربو ښودلې ده چې په جګړه ایزو ناورینونو او له هغې څخه د را پیدا شوو لاملونو لکه د سپکو او درنو ګولیو د ویشتلو او لګیدلو هیبت ناک غږونه، د دوړو، اور او لوګیو زړه بوګنوونکې صحنې، له ژوبلې او مړینې څخه خبرېدنې او په مستقیم ډول په دې یو ډول د کورني اخته کېدنې د یوې امیدوارې مور رواني روغتیا ته پوره زیان ور رسوي او بیا پر مور دغه ناوړه حالت اغېزه کوي، ددغه ماشوم لومړۍ سالم فزیکي تشکل او د سالمې ودې بهیر ته پوره زیان رسوي او د ماشوم د زېږیدنې په وروستیو پړاوو کې هم جګړه ایز کړکجن حالات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشوم راتلونکې سالمې ودې ته زیان رسوي او د شخصیت د سالم توب مخه یې نیسي.

او دا مور له وسې پورته ده چې په دغسې ناوړو شرایطو کې خپل رسالت سرته ورسوي.

خو برعکس د سولې په شرایطو کې که له یوې خوا د مور د جسمي او رواني سلامتیا په وجه سالم ماشوم نړۍ ته راځي، نو تردې وروسته په ډاډمنو سوله ایزو شرایطو کې د سالم شخصیت که جسمي او یا معنوي وي په متکامل ډول بنسټ ایښودل کېږي.

که د بشري تاریخ لرلید ته وکتل شي ډېر کم به ولیدل شي چې ښځو جګړې پیل کړي وي او یا د جګړو لامل ګرځېدلي وي او دا ځکه چې د ښځې فطري خلقت د جګړې سره په هېڅ ډول جوړښت نه لري او که فرضاً په کومه جګړه کې یې برخه اخېستې وي هغه هم په خپل هېواد کې د سولې د تامین او ملي نوامسو د دفاع او هېواد پورې اړوندو حقونو د ترلاسه کولو لپاره به وي.

ډېره مهمه موضوع چې د یادونې وړ ده ښځه د نارینه په نسبت د جګړې د زهرجنو لاملونو څخه زیاته اغېزمنه کېږي که څه هم اوس چې په هېواد کې د ډاډمنې سولې او امن بشپړ لمنه لا خپره شوې نه ده، او هره ورځ او هره ګړۍ د هېواد په هره ګوښه او ګوټ کې د وینو، د اور د لمبو، د ویجاړېدنو د دوړو زړه را لړزونکې صحنې لا لیدل کېږي او دا ټولې هغه تراژیدۍ دي چې نورې د ګاللو وړ نه دي او په تېره بیا د هېواد ښځې نورې د تحمل وس نه لري، دا ځکه چې د جنګ د ناورینونو په وجه مور کونډه کېږي، بوره کېږي، مور بې سرپرسته کېږي او د کورنۍ ناخوالې ورته ور په غاړه کېږي، نو داده چې زموږ د هېواد د هرې کورنۍ او ټولنې د هرې ښځې لوی ارمان دادي چې کله به په هېواد کې ډاډمنه سوله او امن تامین شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به وکولای شي چې په لومړي سر کې د خپلو ماشومانو د مطلوبې ودې او روزنې د دروند مسؤولیت له عهدې څخه ووځي او ورسره جوخت د هېواد د ودانۍ، د خلکو د سوکالۍ او د ټولنې د پرمختیا او هر اړخیزو بریاوو په خاطر په پراخو فعالیتونو کې په ډاډمن زړه کار او پیکار وکړي او د نارینه وو سره څنګ په څنګ په ټولو کارونو کې برخه واخلي او په خلص مفهوم یوه بختوره او پرمختللې ټولنه رامنځته کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۹ګڼه سنبله، ۱۳۹۱کال.

په هرات کې په نشه یيزو توکو د ښځو روږدیتوب:

روږدېتوب یوه ټولنیزه کړکجنه پدېده ده چې له بدمرغه د افغانستان زیات شمېر کسان یې په دې ستونزه اخته کړي دي او د هرې ورځې په تېرېدلو سره یې لمنه پراختیا مومي. هرات د افغانستان لویدیځ ولایت په دغسې ستونزو اخته دی او د دې معتادانو شمیر ورځ په ورځ زیاتېږي او هرات ته د مهاجرینو راستنیدنې دغه شمېر ته لا زیاتښت ورکوي.

د مخدره توکو سره د مبارزې د هرات ولایت رییس د وینا له مخې د هغو څېړنو پر بنسټ چې د مخدره توکو سره د مبارزې وزارت له خوا تر سره شوي دي په اوسمهال کې د هېواد تر یو میلیون زیات کسان په مخدره توکو معتاداني شته دي چې په سلو کې د ۱۳ رقم تشکیلوی که څه هم دغه ریاست هڅه کوي چې د دغه شوم عمل د لاودی مخنیوي بالخاصه د ښځو په منځ کې وکړي.

په دې عمل د روږدو ښځو د درملنې د کلنیک (شهامت سنتر) مسؤولې ډاکترې منیژې واحدي به په دې اړه د خپل تشویش د څرګندونې په ترڅ کې ویلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وروستيو کې په لويديځه حوزه په تيراه بيا د هرات په ولايت کې به نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر مخ په زياتښت دی چې د پوره انديښنې وړ دی. ددې د څرګندونې له مخې په هرو ۴۵ ورځو کې تر ۳۵ تنو زياتې معتادې ښځې او ماشومان په دې مرکز کې بستري کېږي او په وړيا توګه يې درملنه صورت مومي. چې تر اوسه پورې د زيات شمېر ښځو او ماشومانو درملنه شوې او له دغه ناوړه عمل څخه ژغورل شوي دي.

د ښووال شوو رقمونو کې مخې چې په دې ولايت کې د مسؤولو نهادونو له خوا چې وړاندې شوي، په اوسمهال کې په نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر له پنځو زرو تنو زياتو ته رسيدلی دی، دا په داسې حال کې دي چې د همدې رقمونو له مخې په هرات کې د معتادانو شمېر د ۲۰ زرو تنو په شاوخوا کې اټکل کېږي.

د هرات د ښځو د چارو د رياست د کارمندې محبوبې اسامي په وينا هغه بررسي چې په دې اړه ترسره شوي دي په سلو کې (۱۵) تنه معتادانې ښځې دي نو که چېرته ددې څرګندونه دقيقه وي په هرات کې د روږدو ښځو شمېر په مراتبو سره بايد له (۵۰۰۰) تنو لا زيات وي.

په هرات کې د روږدو ښځو د شمېر زياتښت د کورنيو په منځ کې پراخې انديښنې رامنځته کړي دي، په عين حال کې دکتور معروف رحيمي د ځلوېښت بستريز روغتون سلاکار د هرات ولايت د معتادانو درملنه د نګرانۍ وړ بللې ده. او وايي چې ددې وضعيت ادامه په ددې لامل شي چې د روږدو ښځو په ليدلو سره، دا روږديتوب د هغو ښځو په منځ کې چې د کورنيو ستونزو سره مخامخ دي او د حل بله لياره نه ويني، پراختيا ومومي.

په دې توګه په هرات کې کارپوهان که څه هم په دغه ولايت کې ټولنيزې او اقتصادي ستونزې د روږدېتوب د پراختيا لاملونه بالخاصه د ښځو په منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ګڼي، خو د ایران سره هم سرحد توب یې اصلي لامل دی چې ښځې یې په دغه ناولې عمل روږدي کړي دي.

په هرات کې د ښځو له ټولنیزو فعالانو څخه یوې تنې میرمنې فوزیه نسیم وایي: په دې ولایت کې د ښځو د روږد ېتوب پد بده زیاتره د هغه ښځو په واسطه له ایران څخه را ورل کیږي چې هلته مهاجري دي ددې چارواکو د څرګندونو پر بنسټ په داسې حال کې چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې د ښځو د روږد ېتوب شمېر د هرات په پرتله بیخې زیات دی خو هلته د معتادو ښځو شمېر بیا بېخې کم دي.

یو شمېر روږدې ښځې اعتراف کوي چې د دوئ د مېړونو د روږد ېتوب او د ټولنیزو او اقتصادي ستونزو په سبب یې په نشه ایزو توکو روږد ېتوب ته مخه کړې ده. په داسې حال کې چې ددې عمل د کمښت لپاره په هېواد کې هلې ځلې روانې دي، د روغتیا وزارت او د مخدره توکو په مقابل کې د مبارزې وزارت او یو شمیر نورې موسسې او نړیوال نهادونه په دې تړاو فعالیتونه ترسره کوي خو بیا هم په او سمهال کې د معتادانو شمېر مخ په زیاتوالی دی.

د هرات په ولایت کې په مخدره توکو د روږدو شمېر په داسې حال کې مخ په زیاتښت دی چې د کار پوهانو په عقیده تر او سه پورې د هېڅ نهاد له خوا د روږد ېتوب د پد بدې د کمښت په خاطر هېڅ ډول اغېزمن کار نه دي تر سره شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې پر ښځو د تاوتريخوالي بعدونه او رقمونه :

په افغانستان کې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي ناولې پديده هېواد شموله بعدونه لري او د هېواد هېڅ يوه داسې سيمه او ګوښه او حتى کورنۍ به ونه ليدل شي چې په شکل د شکلونو په کې د تاوتريخوالي د دردونکې اغېزمنې تجربه شوې نه وي، چې په دې اړه د بشر د حقونو د خپلواک کميسيون د اړوندو څانګو له خوا مطالعې، څېړنې، بررسي او ارزونې ترسره شوي دي او په رپوټونو کې ورته انعکاس ورکړ شوی دی، چې په دې لړ کې « د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنيز نهاد» هلې ځلې د پوره يادونې وړ دی، چې په افغانستان پر ښځو د تاوتريخوالي د هر اړخيز اړخونو په باب د هېواد په کچه د يو شمېر اړوند د دولتي ارګانونو په همکارۍ څېړنې، بررسۍ او ارزونې ترسره کړې او په ترتيب شوو شمېرو او جدولونو کې يې د هغو پايلې وړاندې کړې دي، چې دادی په دې ليکنه کې ددې نهاد له خوا « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي» ترسرليک لاندې له رپوټ څخه ګټه اخېستل شوې ده.

او تردې دمخه په کار دي چې ښځو باندې د تاوتريخوالي د لاملونو او شکلونو له نومونو څخه يادونه کېږي.

۱. اجباري ودونه

۲.بې سوادي

۳.اقتصادي نيستي

۴.د ناوړو رواجونو تسلط

۵.په زيات لګښت واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د ښځو په تعداد

او داسې نور موارد.

- ❖ چې له دې جملې نه به د هغه رپوټ نه په ګټې اخېستنې د اجبارې ودونو د شمې یوه ګوښه وړاندې شې چې « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالی» په اړه د ښځو او ماشومانو د حقونو د څېړنیز نهاد له خوا په ۱۳۸۷هـ کال کې برابر او چاپ شوی دی.
- ❖ د بدل ودونه چې د اجباري ودونو یو شکل دی په سلو کې ۳۰/۳ ودونه بدلي ودونه او د ۷۵ ودونو له منځه په سلو کې ۱۷/۲ ودونه په بدو کې ودونه او پرته د هلک او نجلۍ له رضایت نه د مور او پلار او یا د کورني دنورو واکمنو په خوښه په ۲۴ ودونو کې په سلو کې ۱۹/۳ ، او د پور په بدل کې په ۵۵ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۲ او د مورو پلار په خوښه په ۵۴ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۳ ودونه تشکیلوی له دې ارقامو څخه پوره جوته ده چې په افغاني ټولنه کې د هلک او نجلۍ له خوښې پرته د اجباري ودونو د پور تنیو شکلونو فیصدی ډېره لوړه ده.
- ❖ په دولتي قوانینو او بشري قوانینو کې د واده عمر د هلک او نجلۍ لپاره ټاکل شوی دی خو لکه چې په افغاني ټولنه لیدل کېږي، دا ډول ودونه د قانوني عمر څخه دمخه او یا د دواړو خواوو عمر د نه انډول توب په صورت کې ترسره کېږي چې د پورتني رپوټ له مخې د واده د قانوني عمر په اړه په ۳ نمبر جدول کې په دې ډول رقمونه ښودل شوي دي.
- ❖ د زیات مهر اخېستل هم پر ښځو باندې د تاوتریخوالي هغه لامل دی چې نن سبا زموږ په ټولنه په تېره د هېواد په لېرې پرتو سیمو کې پوره عمومیت لري چې د پورتني رپوټ په ۴ نمبر چوکاټ کې رقمونه داسې ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سلو کې	نمبر	جزییات
۴۲,۹	۲۲۷	رسم او رواج
۱,۹	۱۱	هر کله چې مې طلاق وا خېست، راکړ شو
۲,۳	۳۲	خلک فکر کوي چې د مهر په اخېستلو سره خپل طلاق غواړم
۲,۲	۱۵	نه پوهېږم
۲,۴	۱۴	کورنۍ مې مهر وا خېست
۱,۰	۲	بدله یم مهر نه لرم
۳۸,۹	۲۲۴	مېړه د هغه د تادیه کولو وسه نه لري
۱۰۰	۵۷۲	ټول

له پورتنۍ جدول څخه پوره جوته ده چې په مجموع کې د **۵۷۲**تنو ښځو سره چې د مهر په اړه مرکې شوي دي د فیصدي له مخې یې په جدول کې خپل نظر ښکاره کړی دی، او څرګند ده چې د مهر ورکولو او اخېستلو په تړاو هم په حالاتو کې پوره توپیر لیدل کېږي.

- ❖ پر ښځو باندې د مېړه او یا مېړه له کورنۍ له خوا د کوره له وتلو د بې ځایه بندیز لګول هم پر ښځو د تاوتریخوالي یو بل لامل دي.

لکه چې په دی تړاو هم په پورتني رپوټ کې ویل شوي دي. تر واده وروسته د مېړه او ښځې په مناسباتو کې د یادونه له وړ پایلو څخه په دوو اړخیز اړیکو کې د مېړه توافق غوښتنه ده په زیاترو کورنیو کې ښځه له کوره د باندې د هر ډول فعالیتونو د سرته رسولو لپاره باید له مېړه څخه اجازه واخلي او د دې تر څنګه پر دی فعالیتونو سربېره چې ښځه یکې بوختیا لري د بندیزونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خنډونو رامنځته کېدل تر واده وروسته پیل کېږي په سلو کې ۵۸,۷ مرکه کېدونکي هغه ښځې ښودل شوي دي چې د واده ترمخه په یوه طریقه یې د (کارمند ، زده کوونکی، محصلی) مصروفیت درلود او له دې منځه په سلو کې ۲۷,۸ ښځو څرګنده کړه چې تر واده وروسته یې بیا هم وظیفو ته دوام ورکړي دی خو په سلو کې ۷۱,۹ له دې ښځو څخه تر واده وروسته وظیفې پریښي دي. دا چې څوک له کوره د وتلو اجازه نه ورکوي په دې جدول کې به یې فیصدی وګورو :

مېړه یې اجازه نه ورکوی له ۵۴۳ ښځو له منځه په سلو کې ۹۳,۹ د مېړه کورنۍ یې اجازه نه ورکوي له ۱۲ تنو ښځو څخه په سلو کې ۲,۱ ، په بدو کې ورکړې شوي ښځې ته اجازه نه ورکول د ۲ تنو له جملې نه په سلو کې ۱,۴ او دا چې سواد نه لري په ۱۵ تنو کې په سلو کې ۲,۲ تنه.

لکه چې لیدل کېږي په دې رقمونو کې پر ښځو له کوره د وتلو د بندیز لګوونکو په منځ کې مېړه لوی رقم تشکیلوی.

- ❖ پر ښځو فزیکي تاوتریخوالي په بېلا بېلو څورونکو او دردونکو شکلونو عملي کېږي زموږ په هېواد کې کومه نوی پدېده نه ده. او د پورتنۍ رپوټ د ارزیابي له مخې چې د مرکه شوو ښځو په پایله کې ترې یادونه شوې ده، په سلو کې ۴۲,۹ ښځو ویلي دي چې په کورني کې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا تر فزیکي تاوتریخوالي لاندې راغلي دي چې د دې رپوټ په ۲ نمبر جدول کې یې د فزیکي تاوتریخوالي پایلې په دې ډول ښودل شوي دي. د هغو ښځو له ۷۲ تنو ښځو چې د بدن غړی یې مات شوی دی په سلو کې ۱۲,۵ او هغه شمېر ښځې چې له ۳۸ رقم تشکیلوي په سلو کې ۲,۲ همیشنۍ دی په ۲۲,۲ او ۳۳۸ تنه ښځې چې د وهلو ډبلو په وجه یې زخمونو شین توب رامنځته شوی دی په سلو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸,۷ رقم تشکیلوي او حتی د دې فزیکي تاوتریخوالي په پایلو کې یو شمېر د جنینو د سقطیدلو سره هم مخامخ شوي دي.

- ❖ د ښځو تعدد یو بل لامل دی چې د مېړه له خوا د نفقې په برابرولو کې لکه کالی، خواړه، استوګنځای درمل او د اسې نورې اړتیاوې د ښځو ترمنځه پکې نابرابري او تبعیض موجودی دی او یا هم دې چارو ته د رسیدلی وسه نه لري په مجموع کې په سلو کې ۲۷,۵ لومړنی ښځه په سلو کې ۲۷,۱ دوهمه ښځه او په سلو کې ۱۸,۲ دریمه ښځه تشکیلوي ښایي وویل شي چې پر نجونو زده کوونکو باندې له کوره تر ښوونځي او د بېرته را ستیندنې په لار کې، د نامنظمې حاضري او د زده کړې د لازمو امکاناتو، د بریالیتوب او نه بریالیتوب د لاملونو، په ښوونځي کې د فزیکي او رواني تاوتریخوالي او حتی جنسي ځورونې په اړه معلومات وړاندې کېدای شي.

او د ډېرې خواشینې خبره داده چې پر ښځو باندې په روغتیا د لاسرسي په ډګر کې ډول تاوتریخوالي هم عملي کېږي چې به دې رپوټ کې یې په بېلا بېلو جدولونو کې فکتورونه او رقمونه ښودل کېدای شي.

او د ښځو د امیدواری په مهال په روغتیا، په روغتیایي مرکزونو د هغوئ په لاسرسي او د جنینو د سقط والي د لاملونو په برخو کې او بالاخره د کار په چاپیریال کې هم پر ښځو د تاوتریخوالي د عملي کېدو په باب مستند رپوټونه وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو دحقوقو د څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد به یو لړ سیمو کې پر ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي ځو بېلګې :

تاوتریخوالي لکه د یو لړ ناروغیو غوندې او سني ناولې پدیده نه ده، بلکې له ډېرې پخوانې زمانې څخه چې بشري ټولنو کې یې شتون درلود، چې له دې جملې نه په افغاني ټولنې کې یې په شکل د شکلو ریښې درلودلې دی. هغه چې د زورواکي زیاتې شتمنۍ درلودلو، علمي نیستي، له خپلو حقونو له نا آګاهي، ناوړو دودونو، پر ښځو او نارینه د برترۍ درلودلو، تبعیضونو، د مور و پلار خود کامګیو، او داسې نورو څخه یې سر چینې اخېستلې دي، چې دادي په دې لیکنه کې به د عیني او د مطبوعاتي اثارو د ریسرچ له مخې یې د هېواد په یو لړ سیمو کې ځو بېلګې وړاندې شي:

د تخار په ولایت کې :

د انیس ورځپاڼې د ۱۳۸۴ کال د ۸/۱۷ نېټې په ۱۹ ګڼه کې د تالقانو د ښځینه لومړۍ نمبر لیسې د مدیرې اغلې نازیه عادلیار سره د مرکې په ترڅ کې راغلي دي:

زموږ په هېواد کې د وروستیو جګړو داوږدو کلونو ناورینونو زموږ د ټولنې ښځې تر ټولو زیاتې زیانمنې کړي دي او له حده وتلي او له داسې پورته مصیبتونو یې تحمیل کړي دي چې په دې موده کې تر اندازې بېخې زیات د ښځو حقونه تر پښو لاندې شوي دي.

د تخار په ولایت کې د یو عیني واقعیت په توګه لکه چې اسلامي قوانین او بشري قوانین ایجابوي د ښځو حقونه تر پښو لاندې کېږي یوازې د ښځو یوه ناڅېزه فیصدي چې کافي نه شمېرل کېږي په ناڅېز او نسبي ډول له خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو څخه برخمني دي هغه هم د دې ولايت ښاري ښځې په دې دله کې شمېرل کېدای شي خو د کليو او قشلاقونو ښځې له خپلو حقونو څخه بالکل محرومې او په خواشينوونکو او ځورونکو شرايطو کې ژوند کوي او د کورنيو له خوا د ډول ډول تاوتريخوالي لکه د تعليم او تربيې، روغتيا او داسې نورو حقونو څخه بې برخې کول يې مثال را وړلای شو.

دا يو څرګند واقعيت دی چې د تخار ولايت په کليو او قشلاقونو کې د ښځو په وړاندې تاوتريخوالي او د بشري حقونو پر ضد چال چلند په ډېره بې رحمانه توګه عملي کېږي چې له دې جملې څخه اجباري ودونه، د ماشومانو او قانوني عمر ته د نارسېدلو نجونو ودونه، پر ښځو باندې هر اړخيز مظالم، وهنه، ټکونه تر فشار او شکنجې لاندې نيول، له ښوونې او روزنې، روغتيا، طبيعي او مدني حقونو څخه بې برخې توب جنسي تيرې، ځان وژنې او ځان سوزونې هغه بېلګې دي چې زموږ په ټولنه کې په تېره بيا زموږ د هېواد په لېريو پرتو سيمو او له دې جملې نه د تخار په ولايت کې په لوړه کچه او پوره پراختيا لېدل کېږي.

د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۸ کال د ۲۹ / ۱۱ نېټې د ۱۸۲۷ پرله پسې ګڼې د رپوټ په يوه برخه کې داسې راغلي دي:

آقای زيد الله پيوند ، رييس دفتر ساحوی کميسيون مستقل حقوق بشر، در زون شمال شرق توضيح داد که:« در کندز، تخار و بغلان در سال روان ۱۳۸۸ هـ ش با رويکرد امار موارد مختلف پايمال شدن حقوق بشر و ايکسر برملا ساخت و ګفت تا اين تاريخ ۲۲۴موارد تحميل خشونت های عمده را که در سطح بغلان، تخار و کندز پديده آمده است که از جمله در تخار ۱۵۲ مورد تحميل خشونت عمده بوقوع پيوسته است».

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په بدخشان کې د یو ښځې د سنګسار کېدو په اړه د ۱۳۸۴ د ثور د ۷ نېټې د یوې ورځپاڼې په حواله چې یادداشت مې ترې نه و اخېستلی او د انترنت دویچه ویلی له صفحې څخه په اقتباس شوی لیکنه کې راغلي دي.

د افغانستان پولیسو د یکشنبې په ورځ د ثور په څلورمه نېټه اعلان وکړو چې په دې هېواد کې یوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوی ده...

دا پېښه د بدخشان د لېرې پروت ولایت، د مرکز فیض آباد د لویدیځ د « ارغو» په سیمه کې رامنځته شوی ده او د دې حکم د صادرولو مرجع هم معلومه نه ده، خو د پولیسو یو افسر جنرال شاه جهان د فرانسې یو خبرنګار ته ویلي دي، چې سنګسار د جمعې په ورځ شوی. ده وویل چې ده ته خبر ورکړ شو چې د جمعې په ورځ یوې ښځې د زنا په تور د ملا محمد یوسف په نوم د یو ملا له خوا د سنګسار په جزا محکومه او په ارغو کې یې حکم عملي شو له بلې خوا نه د فرانسې د خبر ورکولو مرجع د رپوت له مخې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ویندوی له خولې یو ځانګړې هییت د پېښې ځای ته لېږل شوی او ویل شوی دی چې دا ښځه سنګسار شوی نه ده بلکې د مېړه له خوا د دغه نامشروع تور په وجه وژل شوی ده.

د رویټر د اژانس یو خبریال د عیني شاهد له قوله ویلي دي چې ښځه د دولتي چارواکو او د مېړه له خوا د پلار له کوره په زور ایستل شوی او بیا سنګسار شوې ده او هغه سړي چې دا جرم یې کړی تر سلو دورو وهلو وروسته ازاد شوی دی.

د پولیسو او د بشري حقونو د کمیسیون د استازو په وینا د نوموړې ښځې مېړه چې تر پنځو کلونو وروسته نوی له ایران څخه را ستون شوی و او ښځې ترې د نفقې نه ورکولو په وجه طلاق غوښتي و خو مېړه او کورنۍ یې متوجه کېږي چې خبره په نفقه کې نه بلکې د ناوړې اړیکې په ټېنګولو کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت په دې سیمه کې د دولت نماینده حاجي شمس الرحمن ویلي و که دې تور واقعیت در لودلای نو دا د عدلي ارګانونو دنده ده نه د یو ملا چې د غسې غیر قانوني اقدام وکړي.

او دا هم د خوست په ولایت کې په سپو د ښځې او ماشومانو د خوړولو د پېښې په باب د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د لومړۍ نېټې په ګڼه کې د ښاغلي حیات الله حلیم د لیکنې څخه څو برخې:

پورتنې عنوان څخه پروپاګند نه دي بلکې هغه واقعیت دي چې د څو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبرونه خپروی او د هېواد ولسمشر حامد کرزي هم د دې پېښې غندنه کړې او د پراخې پلټنې حکم یې ورکړی دی. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سر غړونو د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزی په دې اړه ویلي دي:

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لرې خبره ده او هېڅوک دی ته روا او موجه دلایل نه شي وړاندې کولای.

نوموړي په خوست کې دا پېښه د هغه چا کار وباله چې انساني کرامت او عاطفه ونه لري ماشومان ساتنې او عاطفې ته اړتیا لري نه دا چې په سپو وخوړل شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو څېړنیز نهاد خپرونه.

په کونړونو کې د ښځو د ژوندانه د ښه والي چارې :

لکه څنګه چې د کونړونو ولایت د هېواد یوه غرنې، له مرکزه لېرې او یوه وروسته پاتې سیمې ده نو طبیعي ده چې یې د اوسیدونکو د ژوند کچه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېته او بالخاصه ښځینه قشر یې زیاتو حقونو څخه یې برخې دي، چې له دې جملې نه د ښځو د سواد او علمي پوهې کچه ډېره زیاته ټیټه او د ناوړو دودونو تسلط یې په شکل د شکلونو د ژوندانه په زیاتو اړخونو ناوړه اغېزې ښندي او په واقعیت کې د کونړ ښځینه قشر ته د ژوند په ټولو زمینو کې خدمت کول او د پراخو ستونزو لېرې کولو ته پاملرنې ته پوره اړتیا ده.

هلته په لېرېو کلیو، او د غرونو په بانډو کې ښځې حتی په بد حالت کې ژوند کوي ښځې له ټولو اسلامي، طبیعي، میثاقي او قانوني حقونو څخه محرومې چې حتی په مفهوم یې هېڅ خبرې نه دي، نو هغوی ته خدمت کول تر بلې هرې سیمې زیات محسوس او تجسم یې ځلانده دي.

د کونړو د ښځو چارو ریاست چې دولت په اداري تشکیل ورته په ۱۳۸۲هـ ل کال کې ځای ورکړ شوی او په کال ۱۳۸۴ هـ ل د یوې ازادې سیالۍ (PRR) له لارې یې ټول پرسونل ټاکل شوی دی د ښځو چارو وزارت د پالیسې په رڼا کې د هغه ریاست له خوا یې رهبري کېږي.

اغلې نسیمه شفیق سادات چې د کونړونو د ښځو چارو د ریاست مشري ور په غاړه ده د ریاست د تشکیل په باب وویل:

ددې ریاست په تشکیل کې لس تنه رسمي کارمندان او څلور تنه اجیران دي او د اداري او مالي، جنسي، اقتصاد، د فرهنګي چارو، د حقوقو، جندر د زده کړې د نشراتو، روغتیا او ټولنیزو چارو په مدیریتونو کې خپلې دندې تر سره کوي چې د ټولو په سر کې د یوې کلیې په مفهوم د مطروحه ستراتېژۍ په رڼا کې د ښځو د حقونو په ښځو د تاوتریخوالي له منځه وړلو، د ښځو د ژوندانه د ښه والي، د لیک لوست، د زده کړې د ښځو د ظرفیتونو د لوړولو په برخو کې خپل فعالیتونه متمرکز کوي.

اغلې نسیمې سادات وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د ښځو چارو د ریاست د مقام له خوا ، د پرسونل لاربښوونه او اداره، د مالي او اقتصادي چارو څارنه او د ښځو د ژوندانه د ښه والي په خاطر د دونرانو جذبولو ته لومړی ځای ورکړي، په اقتصادي برخه کې ولایت د مقام د انجوګانو د مرستو جلبول، د ولایت د مقام او یونیسیف (WFP) د موسسو په همکارۍ لویانو ښځو ته په مرکز او ولسوالیو کې د سواد د زده کړې د کورسونو جوړول، د ښځو، د پوهاوي لپاره او د ښځو د ظرفیتونو د لوړلو په خاطر، د یو لړ موسسو په مرسته سیمینارونو ورکشاپو جوړول ددې ریاست له مهمو دندو څخه ګڼل کېږي چې یې سرته رسوي.

د ښځو چارو رییسې په هغه ولایت کې د تاوتریخوالي په اړه وویل:

تر کومه ځای چې معلومه ده. نن سبا زموږ په هېواد پر ښځو تاوتریخوالی یو هېواد شموله ناوړه پدېده ده چې لاملونه یې په بیخې زیاته کچه کېدل کېږي او زموږ ټولنې دا محکوم مظلوم او محروم قشر په هر اړخیزه توګه ځوروي، د کمبختیو سره یې مخامخ کوي کورني پیوندونه ورته شلوي، څرنګه چې د کونړونو خلک مسلمان، مدین او علم دوست وګړي دي او د دوئ په مرسته او ملاتړ په کومه کچه چې د هېواد په نورو ولایتونو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي تجربې په پراخه کچه عملي کېږي په دې ولایت کې دا شومه پدېده بیا په هغومره اندازه نه ده.

ښایي وویل شي چې د ولایت په لېریو سیمو کې د تاوتریخوالي یو څه شکلونه لکه په بدو کې د نجونو ورکول، په بدل کې دودنه، د زیات ولور اخېستنه، پر ښځو باندې د شاقه چارو سرته رسول، د ناوړو دودونو شتون او نفوذ تر یوه حده د تاوتریخوالي د رامنځته کېدو له لاملونو څخه دي. د هغې احصاییې له مخې چې زموږ سره ده په ۱۳۹۰ کال کې د تاوتریخوالي کچه را ټېټه شوی او یوازې ۱۲ پېښې یې زموږ سره ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمن نسیمي سادات د ولایت د اړوندو ادارو په مرسته ددې ریاست په اړوندو چارو کې د همکارۍ او همغږۍ په اړه وویل:

موږ په هره میاشت کې د ښځو چارو په ریاست کې د ولایت د مقام، ولایتي شورا، څارنوالي ریاست، ملي راډیو تلویزیون، عدلي ریاست، د یوناما دفتر، د حقوقو بشر آمریت، امنیه قوماندانی، حج او اوقافو ریاست د استازو په ګډون میاشتنۍ نوبتي غونډه او د میډیا سره ګردې میز جوړوو.

همدارنګه د تاوتریخوالي په اړه برنامې ترتیب او د مختلفو اخبارونو له لیارې یې خپروو.

په ولسوالیو او نورو محلاتو کې د جامع جوماتونو د ملا امامانو سره همغږي رامنځته کوو او په دې برخه کې د هغوئ ملاتړ را جلبوو.

میرمن نسیمي سادات په اخر کې د ریاست د اړوند ستونزو په باب وویل: ریاست ترانسپورتیشن نلري، په کافي اندازه بودجه مو نشته، د پرسونل کمښت موجود دی، په ریاست او ولسوالیو کې وظیفو ورکشاپونه نشته، زموږ وړاندیز دادی چې ددې ستونزو د لرې کولو لپاره په کار دي چې دې ګوښه ولایت ته له هره بابته دلسوزانه پاملرنه وشي تر څو ددې سیمې مظلومو او محرومو ښځو ته مو د هغوئ د ژوند د ښه والي په اړه د یو خدمت مصدر وګرځېدلای شو.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني مېرمنو وياړلې ونډه :

ښځينه قشر د ټولنو د نيمايي برخې په توګه د ژوندانه په ټولو ټولنيزو ډګرونو کې فعاله او حتی وتلې برخه اخېستلای شي، که زموږ د لرغونې تاريخ سندونو او مدارکو ته مراجعه وشي او يا دا چې سيمه ييزې فلکوريکې کيسې وکتل شي نو په داسې بيخې زياتې ببلګې په ګوته شي چې حتی له آريايي دورې راهيسې ښځو د نارينه وو سره خوا په خوا قهرمانانه برخه اخېستلې ده په فرهنګي، علمي ټولنيزو، په رزمي، پوځي، سياسي، اقتصادي، مذهبي او داسې نورو اړوندو ډګرونو کې يې له ځانه حماسې او تلپاتې يادګارونه په وديو پريښې دي. چې د دې ټولو له منځه د افغان – انګليس په لومړۍ جګړه کې او تر هغې دمخه د ميوند په اورجنه سره دښته کې د انګليسي دښمن په مقابل کې هغه هم په ډېرو حساسو او سرنوشت ټاکونکو شېبو کې يعنې د ماتې او برې په حسابي مهال کې چې د يو ملت د مرګ او ژوند مساله پکې مطرح وه د پښتنې پيغلې ملالې تاريخي قهرماني په هېڅ مهال د تاريخ له پاڼو محوه او زموږ د ملي فرهنګ له ذهنه به هيره نه شي.

هوکې د ماتې خوړونکې افغاني لښکر او پر مځکه باندې د ټپي شوي بيرغچي له لاسه د لويدونکي توغ په ډېرو نازکو شيبو کې د غازيانو له منځه هغې قهرماني ملالې ورودانګل او په خپلو نازکو لاسونو يې خپل ملي توغ را پورته کړ او پر غازيانو باندې يې په مهيج او غيرت پاروونکې اواز داسې غږ وکړ.

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه! بې ننګۍ نه دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته دا یوه افغاني غوره عنعنه ده چې د همیشه لپاره افغاني مېړمنو پـه تېـره بیـا پښـتني پیغلو د نارینـه وو سره ځنـګ پـه ځنـګ د جګړو پـه ډګرونـو کـې سربښندونکی او قهرمانانه ګډون کړی دی.

دا خبره هم د یادونې وړ ده که افغاني ښځو ټوپک او نوره وسله نـه کارولـه دا بیلـه موضـوع ده خو کومـه خبره چې پـه جبهـه کـې د هغـې پیاوړتیـا ده هغـه د جبهې شانه د لوژستیکي خدمتونو سرته رسول او د تامینـاتو رسـول دي چـې دغه عقبي خدمتونه د عسکري فن لـه مخـې د جګړې پـه دوه اړخیـز سرنوشـت ټاکلو کې خورا زیات اهمیت لري په دې مانا کـه دا خدمتونـه د مطروحـه پـلان له مخې په خپـل وخت او زمـان او پـه دقیقـه توګـه عملي شي بې لـه شکـه پـه جګړه کې د بریالیتوب ضمانت کوي، بـرعکس پـه جګړه کـې د مـاتې لاملونـه رامنځته کوي چې د دوهمې نړیوالې جګړې په ترځ کې د الماني قـواوو لپـارد د اکمالاتي کرښو اوږدوالي او د عقبي خدمتونو پـه ټـپـه ودربـدل یـې ډېره ښـه بېلګه راوړل کېدای شي.

د هېواد د استقلال په جګړه کې دا عقبي خدمتونه او یا لوژستیکي تامینـات هغه هم د افغاني مېرمنو لپاره د ډوډۍ پخول او د اوبو پـه شـمول هـر غـازي تـه په مرچلونو کې له ورسولو څخه عبارت وو.

پـه عنعنوي توګه پـه ټولو جګړو کـې چې د انګریزانو پـه مقابـل کـې شـوی دی افغاني مېرمنو دغه قهرماني کړي او د مردکیو په باران او د اور او لوګیـو پـه منځ کې یې په خورا وتلي سربښندنه خوراکي توکي هر غـازي تـه رسولې دی چې تاریخ به دوئ دا شهکاري هېڅکله له یاد ونه باسي په همدې نږدې کابـل کې د جګړو په مهال چې انګریزې دښمن په وړاندې شوي زیات شمېر افغـاني قهرمانو ښځو نه یوازې دغه لوژستیکي خدمتونه ترسره کړي حتـی یـو شـمېر په جګړو کې سماسم ګډون کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د تاریخ په پاڼو کې دا په عیني توګه د بي بي مهرو(ع) د زیارت شتون هغه تلپاتې بېلګه ده چې حماسوي یادګارونه به یې هېڅکله هیر نه شي.

د خپلواکۍ په جګړه کې به د کونړ د ارنوۍ د جګړې یعنې محاذ چې په ځلورمه جبېه هم شهرت لري د پښتنو مېرمنو د فعالې برخې اخېستنې څخه یادونه هم کېدای شي.

د کونړ په دې جبهه کې چې چترال ته نږدې پرته وه ملېشه لښکرو چې شمېر یې زرګونو تنو ته رسېده او د کونړ هغې خوا ودې خوا د سرحدي سیمو یو شمېر روحانیونو، ساداتو، قومي مشرانو او داوطلبو غازیانو پکې ګډون درلود هغوئ ته د ډوډۍ، اوبو او نورو خوراکي توکو پخول مرچلو ته رسول د پښتنې مېرمنو په غاړه وو.

هغوې د کلیوالي شرایطو سره سم دغه ډوډۍ په تنورونو او نغریو کې پخولې او په شکریو او خواړه به یې په دیګونو کې او له اوبو څخه یې ډکو لوښې یې د غازیانو ډلو ته رسول البته دا عادي خبره نه ده د خوراکي موادو پخول خو پر ځای پرېږده چې د یو لښکر لپاره خورا ستونزمن کار دی مرچلونو ته د هغوی وړل خورا قهرمانانه عمل دی ځکه چې د مړینې تر پولې پورې قربانیو ته ځان ورکول دي.

باید زیاته شي چې د ښځو په دې جانانه ګډون سره د نوموړي دندې تر څنګه هلته د دوئ په ورتلو د غازیانو پر احساساتو او معنوی قوت سماسه اغېزه کوله.

که له یوې خوا د پښتنې مېرمنو په دې قهرماني کې د ملي جذبې، رزمي احساساتو د ازادۍ سره د مینې د جذباتو او که د دښمن په نسبت د سختې کرکې د احساساتو څخه کار اخېستل کېدای شي او له بلې خوا د دغو احساساتو له امله د ښځو حضور هم پر غازیانو سماسمه اغېزه کوله. داوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دغه جبهه کې انګريزي قوتونه که څه هم د زيات شمېر او مدرنو وسلو لرونکي وو پـه ډېـره بې شـرمۍ تـر چترالـه وزغلـول شـو او تـاريخي بـری د غازيانو په برخه شو. او يو ځل بيا ثابته شوه چې پښتني مبرمنې هم پـه جګړو کې د برې لپاره لازمی زمينې برابرولای شي.

د اميدواری پر وخت د ښځو خواږه :

وايي چې: ښايي د ماشوم روزنـه نهـه مياشتې د هغـه د زېږېدنې څخـه دمخـه پيل شي دا يو ډېر لوړ ذهنيت دی چې کلکه پاملرنه ورته په کار ده.

زموږ په هېواد کې چې له يوې خوا په ډېره ټېټه اقتصادي سويه کې پراتـه يـو او له بلې خوا د هېواد ډېرې ښځې د سواد څخه محرومې پاتې دي او دا دواړه ددې سبب کېږي چې زموږ د ټولنې ډېر زيات ماشومان لکه د سارا ګلان را زرغونېږي او په تصادفي توګه د هر اړخيزو رنځوريو او افتونو څخه پـه امـان پاتې کيږي، او بيا دا ماشومان هم ډېر کم د پوره سلامتيا او روغتيا څښـتنان کېږي.

اوس چې نړۍ د نور په چټکتيا الوتل غواړي نو په دغه لاره کې د ښـځو طبقـه هـم ورسـره ملګـري ده او ورځ پـه ورځ د ښـځو لـه غـاړو څخـه د غلامـي او محرومې څنځېرونـه شـلېږي او وينـو چـې همـدا اوس د ژوندانـه پـه چـارو او ټولنيزو فعاليتونو کې فعاله ګډون کوي.

زموږ په ګران هېواد کې د بختوره جمهوري نظام په راتګ به چې د جمهوريت موسس زموږ ملي لارښود ښاغلي محمد داود پـه افغانسـتان کې د ښـځو د نهضت منځته راوړونکي دي ډېر ژر دغه ډله د خپلو انساني حقونو لرونکي شي.

زموږ ماشومان چې زموږ د هېـواد او تـاريخ رښـتياني وارثـان دي هم پـه پـوره روغتيا نړۍ ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې د ماشوم روزنه مو د پورتني اصل له مخې چې (ماشوم روزنه ښايي نهه مياشتې د هغه د زېږېدنې د مخه پيل شي) پيل کړې وي په کار دی چې د نورو خبرو سره جوخت خواړو ته توجه وشي.

د حاملګي په وخت کې د ښځو خواړه د اهميت وړ دي او غوره داده چې دا خواړه مکلف او بشپړ وی او د سره لازمي اندازې څخه تيری ونه کړي.

اميدواره ښځې په ورځ کې کولای شي چې د ليوالتيا په صورت څو کرته خواړه وخوري په داسې حال کې چې له ميوې او سبو څخه هم ګټه واخېستل شي.

ميوې او سابه ښايي تازه او پاک وي نه دا چې اصلي اوصاف يې له منځه تللي وي. دا ځکه چې د ګټې پر ځای ضرر پېښوی او د پيچش سبب کېږي او دا ناروغي د اميدوارې ميرمنې لپاره ډېر خطرناکه ده که چېرته دا پيچش له حده زيات او دوامداره شي نو په نتيجه کې اميدوارې ښ ميرمنې ته دوه ضرره وررسوي.

يو يې د جنينو د سقط سبب کېږي او دوهم يې تر ټاکلي مودې دمخه د زيږېدنې عامل ګرځي.

د اميدوارې په وخت کې که د مېرمنې روغتيا ښه وی نو ښايي چې خپل عادي خواړه ژر ژر بدل کړای شي که چېرته اميدوارې ميرمنې پرهيز کولو ته اړ شي نو داسې پرهيز دې ونه کړي چې د هغې د غذا اندازه کمه کړي کومه چې د يوې اميدوارې ښځې لپاره ضروري ده د ماشوم په نورماله وده کې که اميدواره ښځه تازه ميوې، سابه او پروتين لرونکي مواد وخوري ښه رول لوبوي.

البته کوچ، شيدې، مستې او پيروی په زياته اندازه د پروتين درلودونکی دی د غوښو او کبانو خوړل هم د اميدوارې ښځې لپاره زياته ګټه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ په دوی نیمې برخه کې ښايي د چرګ او یا د غوښو ښوروا او خوړل شي هغې میرمنې چې له غوښې پرهیز وي په کار دي چې د سبو او حبوباتو ښوروا او د وریجو اوړه استعمال کړي.

د امیدواري ښځې لپاره شکره او کلیسم هم پوره ضروري دي باید په شپه او ورځ کې دا مواد تر ټاکلي اندازې کم نه شي په سبو کې د ګازرې، لبلبو او سلاتي خوړل زیات اهمیت لري.

د امیدواري ښځې د وچې ډوډۍ اندازه ښايي ۴۰۰ ګرامه وي چې ۲۰۰ ګرامه یې نشایسته او ۲۰۰ ګرامه یې سبوس وي.

په دې مرحله کې د تازه او وچې میوې او به هم ډېر ګټه لري.

د امیدوارۍ په وروستني میاشت کې ښايي مربا باب او شکره کمه استعمال شي، او ډېر غوړي هم ښه نه دي او که خوړل کېږي د غوا شیدې، پیروی او کوچ ډېره فایده لري په دې موده کې ښايي د مایعاتو استعمالول تر دوه لیترو زیات نه شي.

ښکاره ده چې ویتامین د هر انسان لپاره حیاتي ارزښت لري خو په خاص ډول د امیدوارو او یا هغو میرمنو لپاره چې ماشومانو ته شیدې ورکوي ډېر زیات اهمیت لري، او دا ددې لپاره چې د زیږیدنې دمخه او یا وروسته د میندو وجود مختلفو مرضونو په مقابل کې تقویه کړي او معافیت ورکوي.

لکه چې پروتین لرونکي خواړه دامیدوارو ښځو لپاره ضروري دي همدا شان اولاد لرونکو میندو ته د هغو استعمال زیاته ګټه لري په داسې موسم کې چې تازه میوې او سابه نه پیدا کېږي میندي کولای شي چې د ډاکتر د لارښوونې په اساس مربوط ویتامین له درملتونونو څخه لاسته راوړي.(۱)

(۱) دانجمن رهنمایی خانواده د خپرونې ۴۹ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ :

هر کله چې د مارچ د اتمي نېټې څخه یادونه کېږي، نو خامخا د هغه چا په ذهن کې چې په دې اړه یې مطالعه کړې وي، د ۱۸۵۷م د مارچ د هغې ورځې تراژیدیکه پېښه په عین حال کې په مېړانه او اتلولۍ د حق غوښتنې د غږ د پورته کولو د خاطرې یاد ګرځي چې په بشري تاریخ کې یې د لومړي ځل لپاره د یوې تلپاتې حماسې بڼه پیدا کړه.

البته دا یو له تعجبه ډکه حادثه او فاجعه دامریکا د نیویارک د ښار د اوسیدونکو د پوره پاملرنې وړ ورګرځېدله.

پېښه په داسې ډول وه چې د یوې فابریکې کارګرو ښځو په داسې حال کې چې کارګرې کالې یې اغوستې وو د ښار له واټونو ددې شعارونو په ویلو چې موږ مناسب مزد غواړو په یوه ورځ کې لس ساعته کار عادلانه نه دي، په مارشونو تېرېدل او چې بیا کله د ښار مرکز ته ورسېدل د پولیسو د غیر انساني مقاومت سره مخامخ شول.

د دوئ سوله ییزه مظاهره په وحشیانه توګه وټکول شوه او د یو شمېر یې ونیول شول، که څه هم د حکومت دا ډول بې رحمانه چلند د نارینه کارګرانو د اعتراض وړ وګرځید خو واکمنو مقامانو ورته هېڅ ډول اعتنا ونه کړه البته دا هغه انګېزه شوه چې د څو کلونو په تېرېدلو ددې ورځې د یادولو په ترڅ کې د ټولې نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې عنوان پیدا کړ او ددې مفکورې د ایجادیت او عملي کېدو افتخار په لومړي سر کې، د الماني، «کلارا زتکین» یعنې د المان د کارګري غورځنګ د ډېر پیاوړې رهبرې، او د ښځو د نړیوال نهضت د بنسټ ایښودونکې د نوم سره سماسم انتساب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلا راز تګين تر زيا تو هلو ځلو او مبا رزو وروسته په ۱۹۰۷ د سوسيالستو ښځو په لومړني کنفرانس او په ۱۹۱۰ م د سوسيالستو ښځو په دوهم کنفرانس کې په ګډون سره چې د نړۍ د اوو هېوادونو د سلو تنو په شا وخوا ښځو په کې برخه اخېستلې وه، ددې په وړاندیز د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړيوال پيوستون ورځ په رسميت و پېژندل په يو لړ نورو هېوادونو کې د مارشونو او مظاهرو په ترځ کې ولمانځل شوه او تر اوسه پورې د نړۍ په زياترو هېوادونو کې د خورا پرتمينو مراسمو په ترځ کې نمانځل کېږي ښايي وويل شي چې په دې مبارزه کې د نوموړي په خوا کې د الماني «روز لوکزامبورګ» نه ستړي کېدونکي هلې ځلې هم د ښځو په نړيوال تاريخ کې د لوړ مقام لرونکي دي.

مبارک دې وي د نړۍ ټولو ښځو ته د دوی د پيوستون دا بختوره ورځ.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه‌ی د ۱۳۸۷کال د حوت ۱۹ مه نېټه.

د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه :

کورنۍ د ټولنې د بنسټيزې پخې ډېرې حيثيت لري، چې غړي يې د جوړښتي توکو په توګه او ښځينه غړي يې خورا مهم توکي تشکيلوي او دا يو انکار نه منونکي واقعيت دي چې بې له ښځو د شتون څخه هيڅ يوه کورنۍ جوړېدای نه شي، ښځه که په کورنۍ کې مور، خور، لور او يا انګور او مېرمن ده او هر يو يې د خپل فاميلي دريز په اعتبار د کورني په چارو کې مناسبه برخه لري، خو د دوئ په منځ کې ښځه د مور په عنوان او که مور نه وي هره ښځينه مشره د کورنۍ د سرته رسولو او سنبالښت په غاړه لري، چې له دې منځه يې اقتصادي چارې ډېر مهمې ګڼل کېږي.

ځکه چې که ښځې ته په يوه تاريخي دوره کې د موروا کي او مادرسالارۍ د مقام درلودلو افتخار ور په برخه شوی دي، خو ددې واکمنې سره سره يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ مشرتوب په غاړه درلودلی او د اقتصادي چارو په سنبالښت کې یې فعالانه او اغېزمنه برخه اخېستلې ده او د یوې عنعنې په توګه یې تر اوسه پورې دغه مسؤولیت په غاړه دي.

ښه مې په یاد دي چې یو مهال یو مامور د خپلو هم مسلکانو او همردیفانو په منځ کې د تاکلي معاش په درلودلو د یوې مدبرې مېرمنې او د کورنۍ چارو مدیریت چلوونکې په توګه د ښار په یوه سیمه کې د کور خاوند شوی و ددې سبب دا و چې ماندینې دده معاش د یو تاکلي او سنجول شوي حساب له مخې کاوو او د کورنیو اړتیا وو د پوره کولو په خوا کې د عاقبت اندیشۍ له مخې یې د معاش یوه اندازه روپۍ پس اندازیه کولې، د پورتنۍ موضوع له یادونې څخه دا نتیجه ترلاسه کېدای شي چې که د کور مېرمن د ورځنې او یا میاشتنې خرڅ په لګولو کې فضول خرچي ونه کړي او د معاش او یا له نورو سرچینو ترلاسه شوی روپۍ بېځایه ونه لګوي هېڅکله به د اقتصاد ستونزه سره مخامخ نه شي.

دا یوه منطقي خبره ده چې وایې هغه لګښت چې د کورنۍ عاید په سنجول شوی لګښت کې ترلاسه کېږي په بله لاره، لاس ته نه شي راتلای.

په کورنیو چارو کې د ښځو له خوا د عاید د لګولو له لیارې د پانګې د درلودلو مانا داده چې ښایي ښځې باید فضول خرچي ونکړي، د لباس په برابرولو او د خوراکي توکو په رانیولو او لګولو کې له زیاتې خرځي څخه ډډه وکړي.

څرنګه یو شمېر ښځې د خپلوانو او یا ګاونډیو ښځو سره د خوراک او پوښاک په برخو کې له رقابتۍ او هم چشمۍ له چلندونو څخه کار اخلي او دا دوئ اقتصادي حالت ته سخت زیانمن تمامېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله موضوع چې په کورنۍ اقتصاد کې د ښځو د اغېزمنې ونډې درلودلو اهمیت په ډاګه کوي هغه د شغلونو د لرلو له لیارې، په تشبثاتو کې ګډون کول دي هغه ښځې چې له کوره بهر کوم رسمي ماموریت ونه لري، نو دوی کولای شي چې د خیاطۍ، خامک دوزۍ او یا نورو شغلونو په وجه په کورنۍ په اقتصاد کې خپلې ونډې اخېستلو ته تبارز ورکړي.

لکه چې څرګنده ده په کلیو او قشلاقونو کې ښځې د نارینه سره د بزګرۍ چارې پر مخ بیایي، یا شپون توب کوي او یا د قالینو او ټغرو د اوبدلو له لیارې د یادونې وړ عاید ترلاسه کوي که پر موضوع بحث راونغاړل شي نو څرګنده ده چې د کورنۍ د اقتصادي څرخ په ګرځولو کې د ښځو برخه اخېستنه پوره برجسته او اغېزمنه ده او ښایي چې په هېڅ صورت کې ترې سترګې پټې نه شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان جریده، ۲۴ګڼه د ۱۳۹۰کال د ثور میاشت.

د واده یو شمېر نور ناوړه دودونه :

ښځینه جنس یا قشر د بشري ټولنې نیمایې مهمه برخه تشکیلوي او د یو انسان په صفت له ټولو هغو حقونو درلودونکې ده چې یو نارینه یې لري که طبیعي حقونه دي اسلامی او یا میثاقي حقونه دي حتی د اسلام په مقدس دین کې د نارینه په نسبت ښځې له څه زیاتو حقونو لرونکي ګڼل شوي دي. چې د میراث او مهر حق په اړه یې بېلګه جوته ده خو له بده مرغه نه یوازې د نړۍ په وروسته پاتې ټولنو کې بلکې په پرمختللو ټولنو کې ښځې د یو متاع او بازیچې په عنوان ګڼل کېږي.

دا یو څرګند واقعیت دي چې په هره ټولنه کې ښځه د هغې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا په شکل د شکلونو تر تاوتریخوالي او ظالمانه حاکمیت لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، او دديې تر څنګه يې ټول طبيعي، اسلامي او ميثاقي حقونه يې تر پښو لاندې کېږي او حتی د اخلاقي موازينو پر خلاف چلند ورسره کېږي.

چې دديې ناوړه پديده د لاملونو په منځ کې د زياترو پېښو، سندونو او څېړنيزو مدارکو په شهادت ناوړه دودونه ستره برخه لري او د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنيز نهاد له خوا د څېړنيزو رپوټونو په ترځ کې پرې تر بلې هر يو نهاد، پراخ تحقيقاتي کار شوي او د عيني شواهدو له مخې ترې په هيڅ صورت انکار کېداى نه شي او بيا دديې ناوړه او د کورنيو د پيوندونو د پاشونکو او بربادونکو دودونو له جملې نه د اجباري ودونو زيات ډولونه دي لکه په زور سره او داسې نور ودونه يې ببلې راوړل کېداى شي خو دلته به د ناوړه دودونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو د دونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو ودونو څخه يادونه وشي چې تراوسه پورې پرې هيڅ بحث شوى دي چې په لاندنې ډول دي:

نذرانه ودونه :

دا ډول ودونه هغه دي چې لور يا خور له يو مصيبت څخه د کورنۍ د يو غړي په امان او خوندي پاتې کېدنې په وجه تر هغې دمخه نذرانه کېږي او په لاندينيو پېښو کې يې ببلې وړاندې کېداى شي:

١.له يو مصيبت څخه د نجات موندنې په خاطر :

ښه مې په ياد دي زموږ په کلي کې د کونړونو ولايت په نرنتهک کې چې په پخوانيو وختونو کې د توت ونو عموميت درلود او کليوال به ونو ته ختل او پاس په ونو کې يې توت خوړل، يوه نجلۍ هم چې له عمره کوچنۍ وه د توب ونې ته ختلې وه او د را کوزېدو په مهال په کې بنده پاتې شوه په دې وخت کې د کلي يو هلک چې هلته و، نوموړي نجلۍ يې له ونې را کوزه کړه، د نوموړي نجلۍ مور پلار چې هلته ولاړ و، دا چې لور يې له ونې څخه د را لوېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه له صدمې ځخه وژغورل شوه، دا وه چې د هلک د مور و پلار په مخکې يې نجلۍ د هغه زوی ته نذرانه او په نامه کړه بيا وروسته چې لويه شوه سره واده شول او همدا اول دواړه نيکه او نيا شوي دي.

په همدې توګه په ځينو کورنيو کې چې يې نازولې غړي ناروغه وي او يا په خپله يوه نجلۍ ناروغه وي او يا دا چې يې اولادونه کېږي، نو د ناروغ د روغېدو او يا چې يې نجلۍ په کور کې وزېږېږي هغه نذرانه کوي او هر څوک چې يې خوښ شي د هغه په نامه کوي يې او په عامه اصطلاح سره دغې نجلس ته نذرې ويل کېږي.

۲.د ميراث په خاطر د نجلي نومول :

دا ډول ودونه هم په بېلا بېلو مواردو کې ترسره کېږي.

«که دوه ورونه وي او د يو نارينه اولادونه شي او د بل په کور کې نارينه اولاد پيدا شي، د زوی نه لرونکي ورور ته او يا د تره زوی ته ميراث ورکوي، نو ددې لپاره چې د ميراث ورور، يا د تره زوی ته ورسېږي، ميراث ورور خپله لور د زوی لرونکي ورور زوی يا د زامنو په نوم کوي او ودوي يې دا ډول ودونو مواردو هم زيات دي چې يوه څرګنده بېلګه يې په دې ډول وړاندې کېږي.

زمونږ په کلي کې دوه سکه ورونه وو چې د يوه درې زامن او بل چې مشر و درې لونې يې شوي، کله چې د دواړو اولادونه غټېدل سره ودونه يې کول، داوه چې د ميراث ورور د ميراث د مستحق کېدو په خاطر درې واړه لونې د کشر ورور درې زامنو ته واده شولي.

زه په خپله د همدې رواج قرباني يم زما کاکا چې ميراث و او ددې لپاره چې د هغه له ميراثه زما د کاکا نور زامن مستحق نه شي، نو پلار يې د هغه لور په بيخي زيات کوچنيوالي کې چې زه هم بيخي کوچنی وم حتی په خاړپوځو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نامه کړه او کله چې موږ لوی شو د هغې سره زما واده وشو، ما په کابل کې تر لوړو تحصیلاتو پورې زده کړې پای ته ورسولې، خو ماندینه مې بې سواده وه او نه یوازې په سواد کې مو سره تفاوت درلود ددې تر څنګه زما د ښاري کلتور سره مینه وه او د هغه یو کلیوالي فرهنګ لرونکې وه.

ددې دواړه د توپیر په شتون سره دا چې ما د ښځو د حقوقو د رعایتولو سره خاصه مینه درلوده او ملاتړ کاوه نوم مې خپله ځوانۍ په دې خاطر یوې بې سوادې او کلیوالې ښځې د نیکمرغۍ لپاره قرباني کړه او ددې په ژوند کې مې دوهم واده ونه کړ.(۱)

(۱) د واقعیت مجله، د ۱۳۸۷کال د ۱۱-۱۴ میاشت.

مور د پوهانو له نظره :

له کومه وخته چې بني آدم د حضرت آدم صفی الله او بي بي حوا په وجود کې د خاورې له جنسه نړۍ ته راغلی دی له هغه دمه، تردې دمه او تر څو چې انسان د ځمکې پر مخ خلیفه او موجود وي، تر هغه مهال به مور په بشري تاریخ کې لوړ مقام او د نمانځنې او ستاینې سپېڅلې دربځ ولرلای شي، دا ځکه چې مور ته د هغې د خلقت له وخته لوی خدای د احسن التقویم د مقام په خوا کې لاهوتي او ناسوتي خورا لوړ مقام ور په برخه کړی دی.

دا ځکه له یوې خوا انساني مفهوم د مور د مفهوم سره نه شلېدونکې اړیکې لري له بلې خوا نه د بشري نسلونو د نه غوځېدونکی تسلسل د مور د شتون پورې طبیعي تړاو لري، او همدا دلیل دی چې مور د تاریخ په بېلا بېلو پړاوونو کې د خپل دغه خورا ارښتناک مقام د لرلو له مخې د ټولو نسلونو او د بېلګې په توګه د دوئ له منځه د پوهانو، فیلسوفانو، سترو پاچهانو او د تاریخ د غورو شخصیتونو له خوا په غورو لقبونو او مفاهیمو یاده شوې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د بېلګې په توګه به يې د نړۍ د يو څو تنو وتليو شخصيتونو په ويناوو او نظريو د مور د ستاينې او نمانځنې لوړ مقام جاج وښودل شي: د «مور» تعريفونکې کلمه هغومره پاکه او سپېڅلې ده چې د بشر د ژبې په قاموس کې يې ساري نه ليدل: «هاوف» وايي:

اى د مور مينې چې له ډېرو زښتو زياتو سپېڅلو مينو څخه يې، ستا د آسماني برم له ستاينې څخه زما ژبه عاجزه ده.

اناتول فرانس وايي:

اى مهرباني مورې! هر کله چې د خپل عمر د دفتر پاڼې د خپلو خاطرو په ګوتو اړوم او چې څومره نور هم ورپسې ورځم نو ستا نوم زيات ګورم او حتى هغسې ځاى ته رسېږم چې پرته ستا له نوم څخه نور هېڅ نه ليدل کېږي.

نومړي بيا د مور د رضايت د يزداني ارزښمندۍ په اړه وايي:

مور د حق جلوه او ځلا ده، ددې رضايت د خداى رضايت دى، نو په کار دى چې ددې د رضايت له لياره د لوى خداى رضايت حاصل کړو.

و مستر يو بل عالم مور آسماني پرېښته بولي په دې توګه دا مفهوم افاده کوي. مور آسماني پرېښته ده چې لوى خداى په موقتي ډول په رعايت سره ورته جسم ورکړى دى.

شاميسو يو بل عالم وايي چې په دوست درلودلو او نېکمرغه کېدلو باندې يوازې او يوازې مور پوهېږي نه بل څوک او د هغه نارينه په حال افسوس کوي چې په دې راز نه پوهېږي دا مفهوم به د نومړي په دې وينا کې ګورو.

يوازې يوه مور د مينې درلودلو او نيکبختۍ په مفهوم پوهېداى شي چې دا څه دى؟ زړه مې د نارينه په حال سوزېږي چې د يوې مور نيکمرغۍ حس کولاى نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبه ګورو چې ګوته یو پېژندل شوی عالم د ماشوم او د هغې تر منځه د روحي پیوستون په اړه څه ښه وایي:

هېڅوک د مور غوندې د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی، او هېڅ شی د مور د درناوی او سپېڅلتیا حس، د مور غوندې چې د خپلو بچو غوندې یې را نغښتلی ده پیدا کولای نه شي.

او د یو بل عالم کلویچ له نظره چې وایي:

مور حتی د هغې تر مړینې وروسته هم د نړۍ د ژوند یو موجوداتو له ډېرو سپېڅلو څخه ده.(۱)

(۱) ارشاد النسوان جریده، د ۱۳۹۰ کال د جوزا میاشت، **۶۵** ګڼه.

په لویه جرګه کې د ښځو ونډه :

د افغانستان ددې وروستیو دوولسیزو د جګړو تداوم ته یوازې د بن د تاریخي کنفرانس د پایلو او د هغې فیصلو ته د پای ټکی کېښود په دې مانا چې ددې کلیدي پرېکړو پر بنسټ د افغانستان موقتي اداري ته دولتي واکمني وسپارل شوه او ورسره جوخت په هېواد کې د ملي اضطراري لویې جرګې چې په عنعنوي شکل زموږ د ټولنې د را څېرمه ستونزه د حل کولو اغېزمنه نسخه ده د جوړېدو مسله د خپل اهمیت له مخې تجویز شوه چې دادی له نیکه مرغه د هغې د راغونډېدو پروسه د خپل تکامل وروستني پړاوونه وهي او ښایي په پوره صراحت سره وویل شي چې ددې تاریخي جرګې چې په ماهیت کې لومړۍ جرګه ده مطلوبو نتیجو ته په ملي او نړیوال کچ هر څوک په پوره خوشبیني سترګې په لار دي.

خو ددې ټولو په سر کې د افغانستان جګړو ځپلې، مظلومې، محرومې او محکومې کورنۍ ددې جرګې مطلوبو نیتجو ته زښته زیاته امیدواري لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځکه چې د دوئ راتلونکي سرنوشت په واقعي ډول د جرګې د فيصلو سره نه شليدونکي غوټې خوړلې دي او بيا تر هر چا زيات په عمومي صورت چې د ګردو جنګ ځپلو قشرونو او طبقو په منځ کې چې د بن د فيصلو څخه په ملاتړ او د هغو پر مبنا د لويې تاريخي جرګې پريکونې او ټاکوونکې نقش ته خاص قيمت ورکوي هغه زموږ د هېواد ډېرې ځورېدلې او رنځيدلې ښځينه قشر دی او دا له دې کبله چې تر بل هر چا د تنظيمي جګړو د غميزو دراندو بارونه د دوئ په اوږه بار و د جګړو ناتارونو له دوئ څخه مېړونه، اولادونه ورونه، خويندې او عزيزان اخېستي په شکل د اشکالو يې مادي شتمني له لاسه ورکړي او حتی په پت او آبرو يې ناوړه لوبې شوي دی په تېره بيا زموږ د هېواد هغه ښځې چې له هېواد څخه يې د وتلو وس نه درلود او يا يې نه غوښتل چې خپل سرنوشت د خپلې مورنۍ خاورې سره وشلوي دوئ وو چې د هر اړخيزو بېوسيو، محرومتياوو، رنځونو او جګړو مظالم يې ګاللي دي.

او لا د طالبانو د دورې د منځنيو پېړيو ژوند ته ورستنېدنو د دوی حقوق په جابرانه توګه تر پښو لاندې کړي وو د تحصيل کار او په ټولنيزو چارو کې يې له ګډون څخه منع کړی او د کورنۍ د سرپرستۍ بار يې ورته لا دروند او کمر ماتوونکی کړی و.

يا په خلص مفهوم زموږ د هېواد ښځې دلته د جګړو له ناتارونو او بې امنيتيو څخه تر بل هر چا زياتې زيانمنې شوې دي.

او دا چې ښځه مور ده ښځه ماندينه ده او خور ده نو د ظريفانه عاطفي احساس په بنا دوئ د راتلونکې ملي جرګې څخه زيات توقعات لري او بېدريغه ملاتړ ترې کوي او تر هر چا زيات د هېواد د راتلونکي بختور برخه ليک سره خاصه علاقمندي لري لکه چې د ښځو د پورتنيو ملحوظاتو ته په قيمت ورکولو د بن د فيصلو په رڼا کې د افغانستان د راتلونکي سرنوشت په ټاکلو کې د ښځې نقش ته زيات اهميت ورکړل شوی دی خو اساسي موضوع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ده چې د دوئ د مظلومتیا او محکومتیا آواز هر څوک جګولی نشی او د دوئ د حقوقو د دفاع په منظور هر څوک جوګه کېدای نشي لا چې زموږ د هېواد د مدني ساحې نه لیرې په یوه ګوښه کې د یوه محکوم او مظلوم انسان په حیث ژوند کوي او په همدې توګه لکه چې لازمه ده هغې ښځې چې هېواد ته راستنېږي د یو اوږده وخت لپاره د هېواد د ښځو د ژوند سره د عاطفي رابطې په شلیدو سره په هېڅ صورت نشي کولای چې د دوئ واقعي حالات درک کړي او همدا شان هغه ښاري ښځې هم د خپلو کلیوالو او بانډوالو ښځو د ځوروونکې بدوي ژوند څخه په کافي اندازه آګاهي نلري نو دلته دا پوښتنه رامنځته کېږی چې داسې ده نو څوک به د هېواد د ښارو څخه د هغوئ د حقوقو د دفاع آواز پورته کړي او زمه واري به یې په غاړه واخلي زما په عقیده چې لویې جرګې ته ښایي هغه ښځې ځان کاندید کړي او انتخاب شي چې له یوې خوا ورسره انساني عالي احساس او افغاني عنعنوي دروند کرکټر موجود وي او د بلې خوا د جګړو ځپلو کورنیو څخه دې او یا ورته انتساب ولري، هېڅ ډول عقیدوي، تنظیمي، سمتې، نژادې او ژنبي ... نور تعصب ونه لري، یا په دې مفهوم چې یوازې د خپلو انفرادي ګټو په خاطر په ملي ګټو خاورې را واړوي او د ښځو د حقوقو د دفاع په آواز پورته کولو او په کاذبانه او دروغجنو وعدو ځان سیاسي مدارجو ته ورسوي.

له نیکه مرغه زموږ ټولنې د تاریخ په اوږدو کې تاریخي نامتو او اتلې ښځې درلودلې دي او همدا نن د هغوی څه کمي نشته دی، خو دلته وجداني قضاوت په کار دی چې څنګه دوئ د خپلې ټولنې په منځ کې تثبیت او حق ورکړو چې په لویه جرګه کې ګډون وکړي.

باید ووایو چې ښځې زموږ د ټولنې نیمایي برخه ده، د هېواد په سرنوشت کې سره شریکې دي او دوئ کولای شی چې د خپلو مېندو او خوېندو واقعي نماینده ګې وکړي نو دا یو زماني ضرورت دی چې په لویه جرګه کې د هېواد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو له منځه هغه ښایسته د لسوزي، د انساني عالي احساس لرونکي با اعتباره او د افغاني کرکتر خاوندی ښځې ګڼ‌ون وکړي چې د جګړو قربانې بې ورکړي وي دردمني شوی او د هېواد د پرګنو د ښځو سره کلک او عاطفي پیوندونه لري او په واقعي ډول د هغو له حقوقو نه د دفاع غږ پورته کولای شي او د راتلونکي برخه لیک ټاکلو کې نقش لوبولای شي.(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۱ کال ۴ ګڼه.

د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه :

د افغانستان هر تبعه که ښځې وي که نر د موضوعه قوانینو په وړاندې مساوي حقوق لري او د هېواد په سرنوشت سازو پرېکړو کې د ارادې، نظر بې او غوښتنو د څرګندلو او د رای ورکولو د حق لرونکي دي.

له دې ځایه ښځه هم د نارینه غوندې دا حق لري چې په جرګو او لویو جرګو کې ځان کاندید کړي او یا دا چې بل چاته خپله رای ورکړي.

مګر اساسي موضوع دلته داده چې آیا له دې ټولنیز او مدني حق څخه افغاني ښځې ګټه اخېستلای شي که نه؟ البته زموږ په هېواد کې د ښځو د ټولنیز او مدني حالت په څېړلو کې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب ورکول کېدای شي که زموږ د هېواد د ښځینه قشر حالت وڅېړل شي نو د دوئ دا حالتونه یو له بله بیخې متفاوت دی په دې مانا چې په کومه اندازه چې ښاري ښځې له خپلو حقوقو څخه دفاع او ګټه ترلاسه کولای شي بیا په هماغه اندازه د کلیو او بانډو ښځې نه یوازې د مدني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومې دي بلکې د خپلو انساني حقونو څخه هم بې برخې او بې خبرې دي او حتی په ځینو مواردو کې د یو ښاروي او یوې متاع او یا د ژوند د یوې وسیلې په توګه ورڅخه استفاده کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه شخصاً د دې عيني حالت شاهد يم چې زموږ د کونړ په غرنيو او د نورستان په سيمو کې ښځې د نارينوو درندې چارې لکه دهقاني او شپونتوب او له غرونو د لرګيو راوړل په غاړه لري او په مقابل کې نارينه د کور دننه سپکې چارې ترسره کوي.

دا يوه طبيعي خبره ده په دغسې سيمو کې چې نارينه د سواد او علم څخه آګاهي ونلري نو ښځې خو هېڅکله له دغه حياتي نعمت څخه برخمنې کېداى نه شي، د هوارو سيمو ښځې هم د سواد او زده کړې څخه ډېرې ليرې پاتې دي.

ممکن ښاغلي لوستونکي به را سره هم عقيده وي چې حتا د کابل په ښار کې چې هېواد د ټولو نورو سيمو په پرته يې زياتو ښځو تعليم او تربيه ليدلې او د تحصيلاتو لرونکي دي او د نارينوو سره يو ځاى په ښوونځيو، روغتونونو او دفترونو کې دندې لري بيا هم داسې کورنۍ شته چې د ښځو د ژوندانه مدني حالت يې د کليو د ښځو د ژوندانه سره دومره توپير نه لري.

نو د پورتنۍ لندې څېړنې له مخې په باوري توګه ويل کېداى شي چې آيا زموږ د ټولنې ښځې څنګه کولاى شي چې د هېواد په انتخاباتي پروسو کې فعاله برخه واخلي په دولتي ارګانونو او لوړو دولتي بستونو کې د ښځو او نارينوو د ترکيب له مخې پوهېداى شو چې په دې ترکيب کې د ښځو برخه بيخې کمه او يا ناڅېزه ده، چې خبره داسې ده نو څنګه کېداى شي چې د نارينوو په تناسب ښځې په انتخاباتو کې برخه واخلي. او يا کوم شمېر ښځې چې د ملت د استازو او د ښځينه قشر په وکالت ځان کانديدوي هغه هم د ګوتو په شمار دي او د دې تر څنګ هغوئ د دريځ له مخې د نورو محرومو ښځو د ژ،ندانه د ځورونکي حالت ستونزې او ناخوالې هېڅکله احساسولاى هم نه شي پاتې د هغوى د ګټو او ارادو انعکاسولو ته پورتنۍ ناخوالې او نيمګړتياوې د دې خبرې ستر لامل دي چې د هېواد په ليريو سيمو کې او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښار په ځینو کورنیو کې ښځې نه یوازې ځان کاندید ولاي نه شي بلکې نورو کاندیدانو ته رای هم ورکولای نه شي البته دا هغه تاریخي تریخ واقعیت دي چې د حل لیار یې اوږده او خورا پېچلې ده، او تر هغې حل کېدای نه شي تر څو چې د کلونو کلونو وروسته د متوازن معارف د اهدافو په تطبیقېدلو سره د هېواد ټولې ښځې د تعلیم و تربیې له نعمته برخورداره او په خپلو حقوقو وپوهېږي.

خو په اوسني وخت کې د دې لپاره چې په نسبي توګه ښځو د انتخاباتو په پروسه کې برخه اخېستلې وي نو له یو ې خوا دې داسې زمینه مساعده شي چې ښځې د نارینه په اندول دومره کمې انتخاب نه شي او له بلې خوا نه، کومې ښځې چې انتخابېږي هغه دې لږ تر لږه د هېواد د ځورېدلو، محرومو او مظلومو ښځو د حالت سره هم حساسه وي او د هغوئ دردونو او آرزوګانو ته یو څه انعکاس ورکړ شي. نه دا چې د هغوئ په نامه او مدني ځورونکي حالت سوداګري وکړي او دا ځکه چې زماني واقعیتونو په ډاګه کړې ده، چې یو شمېر ښځو په دې نامه او د خپلو هم ځینو ښځو پر سرونو ځانونو لوړو دریزونو ته رسولې او حتی د هغوی حقوق یې د پښو لاندې کړې دي چې د ځینو حساسیتونو په وجه یې مثال راوړلو ته ضرورت نه وینم.(۱)

(۱) زن و قانون مجله، دوهم کال، شپږمه ګڼه.

په لویه جرګه کې د ښځینه استازو ویاړلی ګډون:

زموږ د ګران هېواد د لویو جرګو په لړ کې دادی د افغانستان د اساسي قانون د تصویب لپاره تاریخي مهال یعنې د لویې جرګې له پېچلتیا او له تاوتریخوالی ډک بهیر تېر شو.

زموږ هېوادوال او نړیوال د دې لویې جرګې د جریاناتو پوره شاهدان وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلته نه غواړم چې د دې لویې جرګې د جریاناتو او پایلو ارزونه وکړم ځکه چې دا ډېر اوږد بحث ایجابوي، کومه موضوع چې دلته پرې غواړم یو څه بحث وکړم هغه داده چې په دې لویه جرګه کې د ښځو ګډون یعنې د هغو د استازو مشارکت په لنډه توګه وارزول شي.

د جرګې جریاناتو په ډاګه کړه چې زموږ د ټولنې ښځې هم کولای شي چې د خپل هېواد د راتلوونکي سرنوشت په ټاکلو کې فعاله او اغېزمنه برخه واخلي.

د مثال په توګه د جرګې د مشرتابه په ترکیب کې دوو مېرمنو ته هم ګډون ومنل شو، ومو لیدل چې د دغو مرستیالانو ښځو د خپلو وروڼو تر څنګه په ځومره ښایستګۍ او پیاوړتیا برخه واخېستله، هغه چې د ډېرو لپاره د انتظار خلاف ده همدا شان موږ ولیدل چې په دې لویه جرګه کې د بیانیه ورکوونکو وکیلانو په ډله کې ښځینه استازو هم خپل افغاني شهامت او وتلې ښایستګي او پوره نووښتونه وښودل چې حتی په نړیوال کچه ترې تود هرکلی او ملاتړ وشو.

کومه خبره چې حتی په دې تاریخي او د پوره ځانګړتیاوو لرونکې جرګه کې د ښځو ګډون او فعاله برخې اخېستنې ته ځانګړې او ممتاز خصوصیت ورکړ هغه دا ؤ چې د دوئ په منځ کې لکه د ځینو نارینه وکیلانو غوندې چې ملي یووالی، افغاني او اسلامي ورورولۍ ته یې د یادونې وړ زیات زیان ورساوه او د خپلو ګروپي، تنظیمي، سمتي، ژبني او تبعیضي غوښتنو، پیشنهادونو، ګوته نیونو او د مفکورو په وړاندې کولو سره د لویې جرګې فضا چې نړیوال ورته پوره په ځار وو، بیخې زیات کړکیچن حالت او بحراني مرحلې ته ورسوله او د دې پر ځای چې د ملي مصالحو ملي یووالي، د جګړو ځپلې ولس ځوربدلی ژوند، کنډواله شوی هېواد په پام کې ونیسي او د غم ځپلو هېوادوالو په زخمونو پټۍ کېږدي، په هېواد کې د ډاډمن امنیت،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبات، ټينګولو د بيارغاونو او نوی ټولنې د جوړونې چارو ته ارجحيت ورکړي، په ناندريو، طعنو ورکولو او د تېرو ترخو واقعيتونو په تکرارولو او په داسې ناوړو چلندونو سره يې يو له بله د ليرې والی زمينه رامنځته کړه، د ملي اتفاق پر ځای کې د عمومي نفاق اچونې زمينه برابره کړه.

مګر ښايي په پوره وياړ سره وويل شي چې زموږ خويندو وکيلانو چې تر هر وطنوال زيات يې ددې دوو وروستيو کلونو د جګړو د تراژيديو، مصيبتونو او افتونو آثار په غوښه او پوستکي احساس کړي دي په هيڅ صورت يې په دغه زهرجنه تخريبي او سبوتاژي او نفاق اچونې په پروسه کې ګډون ونه کړ.

کوم شهامت، پښتني متانت او معقوليت چې ښځينه استازو په دې جرګه حتی د ځان تېريدنې تر سرحد پورې په اثبات ورساوه بيخې بې ساری او د پوره افتخار وړ دی.

په دې جرګه کې د افغاني ښځو دا قهرمانانه، مبتکرانه، فداکارانه او وړتيا لرونکی ګډون يو ځل بيا موږ ته دا ډاډ راکوي چې دوی د ګران هېواد د سرنوشت په ټاکلو کې خپله ملي او تاريخي دنده اخيستلی شي، د هېواد د بيارغاونه او د نوی ټولنې د جوړونو ګردو چارو ته په پوره وړتيا او پياوړتيا اوږې ورکولای شي او له دې ملي مکلفيت او تاريخي رسالت له عهدې څخه بريالۍ او سرلوړی راوتلی شي.(۱)

(۱) مجله زن و واقعيت، دوهم کال، اوومه ګڼه.

ښځه او ټولنه :

په بشري ټولنو کې د ښځې مقام ډېر لوړ او له وياړونو ډک دی او بيا مور د ستاينې او نمانځنی وړ مخلوق دی تر آدم(ع) نه تر دې مه پورې ښځه په همدغسې لوړ مقام کې وياړلی پاتې شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه نه یوازې په نړۍ کې د سترو مادي او معنوي ارزښتونو هستوونکې ده بلکې د هغو ساتونکې، پالونکې او د یوې تاریخي ودیعې په توګه تاریخ ته د هغې سپارنکې ده.

د بشري نسلونو د تسلسل هره کړۍ د ښځې یعنې مور په پستو لاسونو سره تړل کېږي ښځه د انساني تاریخ جوړونکې، د حماسو او کارنامو ایجادوونکې ده د انسان مفهوم د مور د ویاړلې نوم سره نه شلیدونکی تړاو لري که مور نه وای نو هیڅ یوې انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ شتون نه درلودلای، علمي ودیعې فرهنګي او معنوي ارزښتونو او هنري ښېګڼې او د دا ډول شتمنیو لرونکې میراثونه به هم له « پرون» څخه«نن» او له نن څخه « سبا» ته ونه سپارل شي که مور هر ماشوم زیږوي او روزنه ورکوي هغه له ذاته او له فطرته د یو نیک بختور انسان دی او دا چې بیا وروسته تري څه ډول انسان رامنځته کېږي دا د مور اراده او نیت نه دي.

د یو حدیث شریف مفهوم دی چې وایي هیڅ یو انسان له موره بدبخت، او شریر نه دی پیدا شوی بلکې د هغه ټولنه ده چې له هغه څخه بدبخت، مریې او شریر انسان جوړوي.

مور تر بل هر یو انسان څخه یوه مهربانه، با عاطفه، دلسوزه، بردباره او فداکاره انسان دی ښځه یوه مور، ښځه یعنی د ژوند وفاداره او همکاره ملګرې، ښځه یعنې پیرزوناکه همشینۍ په زړه پورې تمثال، ښځه یعنې په ټولنه کې یو هغسې نازولی مخلوق چې انساني ژوند ته هر اړخیز خوند او رنګ وربخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه یعنې کور، کور ودانې او د کورنۍ وریښمین پیوند هغه کور ودانې او د کورنۍ پیوند چې د بشري ټولنو د ایجادیت او تکامل پخه تېږه او بنسټ بلل کېږي.

د تاریخ په اوږدو کې او د زمانې په بېلا بېلو پړاوونو کې ښځه د لوړو او ژورو منزلونو وهلو وروسته، بیا هم د انساني ټولنو کې د لوړ مقام درلودونکې ده د ښځې تاریخي رسالت نه یوازې د کورنۍ په پولو کې بلکې د ټولنو او حتی په نړیوالو بشري تولنو کې زښته زیات ارزښتناکه او غیر محدود اهمیت لري.

همدا ده چې ښځه د فرهنګ او تمدن په ایجادولو او تکامل کې د حماسو او ویاړونو په هستونو کې او بالاخره د تاریخ او د تاریخي ارزښتونو په منځ ته راتللو کې فعاله برخه لري تر څو پورې چې دا نړۍ ودانه وي ښځه به ژوندۍ او مور به تلپاتې قهرمانه وي نوم به یې پرتمین او د مقام به یې لا لوړ او ځلیدونکی وي.

تر څو چې تاریخ وي د هغه په پاڼو کې به د ښځې په تېره بیا د مور نوم او کارنامې به په زرینو کرښو لیکل کېږي.

او تر هغې پورې چې انساني زړه وي په هغه کې به د ښځې مینه او د مور ګرانښت موجود وي او تر څو چې د انسان په رګونو کې وینه بهېږي په هغې کې به ددې نازولې انسان د مینې او ګرانښت تودوخه وي. هغه مینه چې د انساني ژوند د بقا او پایښت یوازینې عالم پاتې وي.

د اسلام سپېڅلي دین چې یو پوره مکمل او کافي بشپړ دین دی ښځې ته په ډېر لوړ مقام او حیثیت قایل دی او د درناوۍ وړ مخلوق یې بولي، هو کې د اسلام سپېڅلي دین ښځې ته زیات حقونه ور په برخه کړي. د مورولۍ لوړ تاج یې ددې پر سر ایښودلی او جنتونه یې ددې تر پښو لاندې ګڼلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنۍ ژوند کې په سهوې قانع کېدل :

په مطلقه توګه هېڅ مېړه او ښځه بې سهوې او خطا نه وي ځکه چې د کورني ژوند زيات مسؤوليتونه او مکلفيتونه هر اړخيز او پراخ دي او د لا پيچلو خصوصيتونو لرونکې دي، نو خامخا د هغوئ د ترسره کولو په بهير کې په شکل د اشکالو د يو لړ نيمګړتياوو سره مخامخ کېږي خو د دې لپاره چې د مېړه او ښځې په خپل منځنی مناسباتو يې ناوړه اغېزه کړې نه وي او د هغوئ د مينې، پيرزوينې، او ګرانښت د فضا خړ پړتيا عوامل يې نه وي برابر کړي ښايي چې په دې برخه کې د سالم چلند او معقولو برخوردونو څخه ګټه واخېستل شي.

که موضوع ته يو څه وضاحت ورکړ شي هغه به داسې وي. کېداى شي چې د کورنۍ ژوند په اوږدو کې که له مېړه او ښځې له يوه، په کوم مورد کې اشتباه او فراموشکاري وشي يعنې ماشومان بې سببه تهديد کړي، د يو بل په مقابل کې غير دوستانه او په بې تفاوتی برخورد وکړي. يو شي مات کړي. يو کار چې مېړه ورته ويلي وي ترې هېر شي، يا په يو شي کې سهل انګاري وکړي او داسې نور...

نو په کار دي چې هغوئ په خپلو دغو اشتباهګانو او نيمګړتياوو اعتراف وکړي او پرې قناعت ولري او ملامتيا پر ځان ومني.

بې له شکه چې دا ټول يو ډول اخلاقي شهامت دي او هغه خصيصه ده چې هره ښځه او مېړه يې لرونکې نه دي. په تېره بيا په کورنۍ ژوند کې دا يو شريفانه عمل دي او که په متقابل او دوه اړخيزه توګه ورته جدی پاملرنه وشي او رعايت شي هېڅکله به د مېړه او ښځې په خپل منځنی روابطو کې د ناوړو اغېزو عوامل رامنځته نه شي او که معموليت ولري نو کله چې د ښځې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیا او یا اشتباه سره وهي او پرې قانع کېږي او له مېړه معذرت غواړي، نو خامخا ترې هغه ګذشت کوي او هیڅ ارزښت ورته نه ورکوي.

خو که چېرته له یوه نه مثلاً له ښځې نه یوه اشتباه وشي او یا ناوړه چلند وکړي او بیا یې ارتکاب پر ځان ونه مني او یا ځان حق په جانب وګڼي او پرې ټینګار وکړ یاو که مېړه یې ورته متوجه کړي. خو هغه بیا هم په خندا سره د معذرت غوښتلو پر ځای له عصبانیت څخه کار اخلي. نو طبیعي ده چې د مېړه حساسیت راپاروي او مجبوريږي چې د هغې په شوي ناوړه عمل ګوته نیونه وکړي، او بیا هم د هغې د شله توب او انکار په صورت کې خبره مشاجرو او ترخو او حتي د کورني ژوند د متقابلو حقوقو په نه مراعاتولو پای ته رسېږي او په نتیجه کې د یوه بل صمیمانه احساسات زیان مومي او جریحه دار کېږي نو که خبره لنډه شي، ممکن دا به ومنو چې د ډېرې کوچنۍ موضوع څخه لویې خو ناوړې موضوعګانې رامنځته کېږي او دا د یو مېړه او ښځې لپاره عیب دي چې ولې په خپل لاس د خپلې کورنی د خوښۍ او نیکمرغۍ نه ډکه فضا په کرکه او بدبینۍ ککړوي.

په کورنۍ ژوند کې په اشتباه اعتراف او قانع کېدل عیب څه، لکه چې د مخه وویل شول د هغوی غوره صفت او اخلاقي شهامت دی.(۱)

(۱) هېوادو رځپاڼه، ۲۳۷ګڼه د ۱۳۸۱ کال د جدی ۱۴ نېټه.

په امیدوارو مېرمنو کې د ویتامین سی کمښت :

په امیدوارو ښځو کې د © ویتامین کمښت د بې وخته زیږیدنې سبب کېږي هغه ښځو چې د امیدوارۍ په وخت کې او تر هغې د مخه په بشپړه توګه د © له ویټامین څخه ګټه نه وي اخېستلې نو د بې وخته زیږېدنې او د جنینو د پردې د شلیدو د خطر له زیادښت سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د ناروغیو یو طیبه وایي: د سي ویټامین د کلاژن په جوړښت کې د جنینو په پرده کې ونډه لري او د هغه نشتوالي د جنینو د پردې د لا زیاتو کمزورتیا لامل ګرځي.

هغه ښځې چې د دې ویټامین کمه اندازه لګوي زیاتره ورته د جنینو سره د تړلې پردې څیرېدل پېښېږي چې په بې وخته زېږېدنې پای ته رسېږي.

پوهانو د سي ویټامین د جذبولو په اړوند او د جنینو د پردې د څیرېدلو او د بې وخته زېږېدنې په باره کې په زیاتو ښځو کې ارزونه کړې ده، له دې ښځو څخه د امیدوارۍ نه دمخه او د هغې په دوهمه او دریېمه میاشت کې د د ډول ډول خوړو په باب پوښتنې شوې وې چې په نتیجه کې یې په خوړو کې د دې ویټامین د کمښت اغېزه او د جنینو د پردې د څیرولو د خطر موضوع کشف کړه.

هغه ښځې چې د امیدوارۍ په دوهمو درې میاشتو کې یې ډېره کم د سي ویټامین مصرف کړي و یعنې په ورځ کې یې له ۶۰ ملي ګرامو څخه په کمه اندازه مصرف کړي و ۷۰ فیصده د جنینو د پردې د څیریدلو او د بې وخته زېږیدنې له خطر سره مخامخ شوې وې.

همدا شان یو بل عامل چې په دې برخه کې یې پوره برخه لرلې وه هغه د نشه یې موادو استعمال، عمر او د نژاد مساله ده په دغه څېړنه کې ولیدل شول چې یوازې په سلو کې ۲۸ ښځو تر امیدوارۍ دمخه د سي ویټامین په بشپړه توګه مصرف کړي دي او په سلو کې ۸۰ ښځو تر ډېرشمې اونۍ پورې مولټي ویټامین ترلاسه کړی دی.

د دې څېړنې پایلې ښایي چې تر امیدوارۍ وروسته د ویټامینونو مصرفول د جنینو د پردې د څیرېدلو او د بې وخته زیږېدنې د خطر د مخنیوي لپاره بسنه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې پوهان په اتفاق سره ښځو ته دا سپارښتنه کوي چې ښايي تر زیږېدنې نهه میاشتې د مخه خپلې مطلوبې زیږېدنې او د سالم ماشوم زیږېدنې ته په غور سره پاملرنه وکړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۱۳۸۱کال د جدی دریېمه نېټه.

ښځه او عصبانیت :

ښځه په طبیعي خلقت کې د عاطفي خصوصیتونو او غریزو یوه په زړه پورې بېلګه ده کله چې د ښځې نوم اخېستل کېږي د سړی ستر ګو ته د هغې د مقبولیت تر څنګه د هغې ښځینه مظاهر لکه مینه، مهرباني، ګرانښت، دلسوزي او په زړه پورې خوږوالی نیغ ودرېږي. همدا وجه ده چې زشتې او بد خلقه څېره د هغې ښځینه زړه وړونکی ارزښت له منځه وړي.

بد خلقي، عصبانیت او تر یو تندي د هغې ظریفانه صبغه په ګردونو پټوي د ښځې عصبانیت هغه اور ته پاتې کېږي چې په یوه شیبه کې د کورني سالمې فضا ښېګڼې سیزي او د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، بدبینې، خواشینۍ، نومیدۍ او بیزارۍ زهر شندي.

دا د هوښیاري ښځې خاصه نه ده چې په کوچنۍ خبره محترقه شي، د مرچو په څېر کښېنې او په ژبه زهر واچوي او د کورني وچ او لامده له یوې مخې لولپه کړي. زما په نظر کې کومه ښځه چې له عصبانیته کار واخلي، محترقه شي، د کورنۍ غړو ته په بدو ردو پیل وکړي.

یو شی پر بل ووهي، خپل ماشومان په وهلو، ټکوولو ویده کړي، بالاخره پیریان پر ځان راولي، خپل سر له ډاګي ډاګي ووهي، خپل وینښتان وشکوي بې له شکه پرته له دې چې په یوه شېبه کې یې د کورنۍ عادي وضع ګډه وډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحراني کړي وي بل څه به نه يې نه وي کړي. او طبيعي ده چې ښځه په کورنۍ کې په دې محشر جوړولو سره د خپل ميړه په ذهن د قهر او غوسې غشي ورولي ، د هغه عواطف جريحه دار کوي او په زړه کې ورته د کرکې او بيرازۍ احساس ايجادوی او که د ميړه له خوا د هغې ارامول کومه نتيجه ور نه کړي او هغه خپل ليونتوب ته دوام ورکړي، بې له شکه ددی حادثې عواقب به ډېر ناوړه او خطر ناک وي. نو د کورنۍ ژوند سپارښتنې حکم کوي چې ښځه بايد تر هر چا بردباره، حوصله منده او مهربانه وي او هېڅکله د پېښو سره په غير مسوولانه برخورد سره د خپل عصبانيت په وجه د کورنۍ د نيکمرغې درمن ته اور وانچوي او د کورنۍ سرنوشت برباد نه کړي.

نويو ميندو شويو ته څو مشورې :

که چېرې ستاسې تيونه « سيني» د زيږېدنې په لومړيو ورځو کې شيدې ونه لري او يا ستاسې ماشوم له شيدو خوړلو ډډه کوي، نومه نا اميده کېږئ، په دې مرحله کې له يو سلاکار سره مشوره وکړئ ځکه تجربو ښودلې چې د شيدو ورکولو او شيدو خوړلو په اړه د سالمو مشورو د عملي کولو په صورت کې دا نيمګړتياوې ليرې شوي دي په دې مرحله کې مور او ماشوم دوه ډوله ستونزې لري.

يا دا چې د مور د تيو سرونه هوار وي.

او يا خو د ماشوم ژبه په کافي اندازه لوړه نه وي تر څو د مور سينه پرې ورودلی شي.

دلته ښايي تيو ته پوست پوښ ورواغوښتسل شي چې د تيو سرونه را پورته کړي شي او ماشوم ته بايد د سيني رودل هم ور زده کړي شي. بې له شکه تر يوې مياشتې به دا تجربه مثبته نتيجه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګنده ده چې په ټوله نړۍ کې له يوې تر ځلورمې برخې پورې ميندې د زيږيدنې په لومړي اونۍ کې خپلو ماشومانو ته د شيدو ورکولو په برخه کې ستونزه لري او زياتره شکايتونه يې د سينې د سر له خوږو د ماشوم د تې د نه ردولو، د ماشوم د وزن د کمښت او د مور د شيدو ورکولو د څنګ له امله دي، خو طبي سلاکارانو د ميندو او ماشومانو ددغو ستونزو د ليرې کولو لپاره لازمې مشورې وړاندې کړې دي بې له شکه ددې ډول ميندو لپاره ډېره نړدې او اغېزمنې سلاکاري، هغه زړې ميندې دي چې په دې او نورو برخو کې زياتې ګټورې تجربې لري او د ميندو سره ددې ډول ستونزو په ليرې کولو کې په زړه پورې مشورې وړاندې کولای شي.(۱)

(۱) هېواد، ۵۷ګڼه، ۱۲۸سد، ۱۳۸۱ کال.

ښځه د پوهانو له نظره :

هېڅ ژوندي مخلق بې له مور او پلاره نه پيدا کېږي خو د مور مقام ځکه لوړ دی چې د اولاد په زيږولو او روزلو کې يې ډېر زيارونه او دردونه ګاللي دي.

همدا وجه ده چې په ټولو اديانو کې د مور مقام ته سر ټيټ شوی ستاينه او درناوی يې شوی دی.

د انجيل په مقدس کتاب کې د مور او پلار درناوي ته داسې ارزښت ورکړل شوی دی. « د مور او پلار درناوی وکړئ په هغه ځمکه کې چې پاک خدای ستاسو په برخه کړې ده ستا عمر به زيات شي».

مور د انسان د شخصيت جوړوونکې ده لکه چې جان راسکين وايي:

زما مور زما د شخصيت په جوړولو کې د بادونې وړ اغېزه لري.

هېڅ اولاد بايد د مور د ناپايه احسان کفران ونه کړي او د هغې حق ادا کړي په دې باب نيکلسن وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر هغه څه چې مې هڅه او هيله ده هغه دا چې بايد د پرښتې صفتي مور د احسان پور وړی يم.

د مور په لاس د ماشوم د زانګو زنګول د جهان خوزول دي، دا علمي خبره: د زياتو پوهانو له خولې د عباراتو په کم توپير سره راوتلې ده لکه چې د « د بليو او آر والاس» هم وايي هغه لاس چې زانګو زنګوي، په نړۍ واکمني کوي.

د مور مينه او محبت او ګرانښت بې پايه دي، توصيف او تعريف يې هم ډېر ګران دی همدا ده چې د مور مقام په زړونو کې دی لکه چې وايي:

مور د ماشومانو د شونډو پر سر او د هغوی په زړونو کې ځای لري (ويليام. ام. تاکري).

هر ساز ډېر خوږ دی خو هغه ترنم چې د مور په للو للو کې دي ساري نه لري او د خوب جهان ته يې بيا يې لکه چې يو عالم هنري وارد بيچر وايي: د مور په للو ماشوم په زانګو کې په زړه پورې خوږه فضا کې قرار لري او يا دا چې اليبرابت چيپس وايي:

زانګو مې وزنګوه مورې تر څو چې ويده شم زانګو وزنګوه !(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۲ کال د وري مياشت، ۲ ګڼه.

د نړۍ دوه پر درييم ړانده ښځې دي :

د نړۍ پر کچه د نړيوالو څېړنو مقايسه ښايي چې د ړوند والی اخته توب په ښځو کې تر نارينه وو زيات دي او د کليو او سيدونکی هم د ښاريانو په پرتله زياتره په ړوندوالی اخته کېږي.

د ښځو په هکله دا سې خيال کېږي چې د هغوئ ډېر زيات ټيټ ټولنيز موقعيت په بېلا بېلو ټولنو کې د نرانو په اندول د هغو تر سلو زيات ړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

والى پورې تړاو لري د يوې نړيوالې څېړنې پر بنسټ په ګوته شوې ده چې روند توب له نېستي سره سماسمي اړيکې لري.

د بېلګې په توګه د امريکا په هېواد کې د شتمنو پر نسبت بېوزلي خلک په سلو کې د برش په روندوالى اخته کېږي همدا شان په زياترو وروسته پاتې هېوادونو کې ښځې په سلو کې ۴۰ تر نرانو زياتې په روندوالى اخته دي.

البته په صنعتي هېوادونو کې هم احتمال شته چې په سلو کې تر ۳ زياتې ښځې د نرانو په انډول په روند والى اخته شي.

له بلې خوا نه د ښځو د ژوند ډېر ټيټ شرايط او نيمګړې زده کړه هم د روند والى د خطر د يوه عامل په توګه مطرح ده. په سلو کې زيات روند والى په چين – هند او افريقا کې ليدل کېږي چې په دې منځ کې يې کليوال د ښاريانو پر نسبت دوه برابره د روند والى سره مخامخ کړې دي.(۱)

(۱) هېواد، ۳ګڼه، ۱۳۸۲/۱/۵ کال.

په تخار کې ښځې د زور زياتې په لمبو کې :

افغاني ټولنه د نړۍ وروسته پاتې ټولنې په توګه د بشري حقونو د رعايت په برخه کې يو لړ زياتې ستونزې لري چې دغه ستونزې د اقتصادي پلوه د هېواد د وروسته پاتې والي، د ښوونې او روزنې او د علم له نعمت څخه د بې برخې توب، د ناوړو او ناغورو عنعنو او رواجونو د پريکونې حاکميت او اغېزمن، د انسان د طبيعي، مدني او بشري حقونو څخه د نارينو او ښځو د خبرتيا د ټيټې سطحې څخه سرچينه اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید وو ایو چې د بشري حقوقو نه رعایت او نه درناوی په ټول هېواد کې په یوه کچه نه دي، ځینې ولایتونه او سیمې تر نورو څخه په لوړه درجه کې قرار لري.

د ښځو په وړاندې د زورزیاتی کرکجنه او ناولی پدېده چې په پوره اندازه پکې بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او د انسان لوړ مقام او خدای بخښلی کرامت ته سپکاوی کېږي چې نن سبا یې په ټول هېواد کې بېلګې لیدلای شو، چې دلته د دغو پېښو یو څو بېلګې د تخار په ولایت کې ګورو، هغه چې د یوې مرکې په ترڅ کې د تخار ولایت د ښځو چارو ریيسې محترمې رزم ارا حواش یې معلومات ورکړي دي.

د ښځو چارو محترمې ریيسې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویلي:

لکه چې څرګنده ده په افغانستان کې د تباه کوونکو جګړو د ناورینونو له کبله د ښځو پر حقوقو باندې ډول ډول تیری سرته رسېدلی او د هغوی انساني مقام او پتمنی ته د یادونې ور سپکاوي اړول شوي دي، لکه چې د نږدې یو کال په اوږدو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او د هغوی پر حقوقو د لیریو په اړوند تر ۲۰۰ زیاتې فقرې د عریضو په توګه د تخار ولایت د ښځو چارو ریاست ته وړاندې شوي دي چې ډېر لوړ رقم ښایي.

محترمی رزم آرا حواش د خپلې ادعا د ثبوت لپاره یو څو یې د مثال په ډول داسې معرفي کړې؟

- «ګ» نومې یوه ۶ کلنه نجلۍ چې په اجباري ډول یو ۳۰ کلن سړی ته واده شوی او اوس چې د ژوند په چارو پوه شوې نو د کورنۍ د تاوتریخوالی له امله د خپل مېړه سره د ژوند دوام نه غواړي.
- «ف» نومی یوه ۱۳ کلنه نجلۍ چې ۳۵ کلن سړی ته په زور واده شوی چې اوس د هغه سره ګډ ژوند نه غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ۱۲ کلنۍ (ر) نومې نجلۍ د کورنۍ د زور زیاتې او له تحمله پورته فشار په وجه له کوره تېښتې ته مجبوره شوه او د ښځو چارو ریاست ته یې پناه راوړې ده.

- (م) نومې یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ایز ډول تر جنسي تیرې لاندې راغلې ده.

- یوه نهه کلنه نجلۍ چې د یو خپل سره واده کېږي که څه هم مېړه یې له خپلوانو څخه ؤ بیا هم د دوئ د نه توافق له مخې ورځ په ورځ پرې د مېړه له خوا تاوتریخوالی زیاتېږي تر څو چې څلور کاله وروسته پرې بن راولي او د هغې ژوند له بده بتره کېږي او داسې حالت ته رسېږي چې په کور کې د یو بې ارزښې متاع بڼه نیسي. له ډېرو شکنجو او فشارونو په وجه ولسوالۍ ته عارضه کېږي، ولسوالي یې له مېړه تعهد اخلي چې نور به ددې په نسبت له تاوتریخوالی لاس اخلي، مګر له هغه ځایه د راوتلو سره سمه یې په ردو بدو ویلو او وهلو شروع کوي.

دا چې ګواکې د ناوړې عنعنې خلاف عارضه شوې ده، نو د کورنۍ ټول غړی پرې د ډول ډول شکنجو نظریې ورکوي، پښې او لاسونه یې تړي او په سره کړي سیخ یې داغوي او غوښې ورته په امبور رانیسي، درندی چارې پرې اجرا کوي، څو ځلې یې د ځان وژنې هڅه کړېده. خو بریالی شوی نه ده، تر اوسه پورې د اولاد مور شوې هم نه ده، له کوره یې بهر هم نه پرېږدي، نوموړې وایي که د مور د عریضې په واسطه چې د ښځو چارو ریاست ته یې مراجعه کړی د مېړه له خوا طلاق ورنه کړ شي نو پرته د ځان وژنې بله لاره ورته نه ده پاتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخار د ښځو چارو رییسی محترمی رزم ارا حواش په ډېره خواشینۍ سره په هغه ولایت کې د ښځو په نسبت د اسلامي او انساني ضد د یو ډېر کرکجن او شرمناک عمل په باب داسې وویل:

- یوه **۵۵** کلنه ښځه د یوې نهایت جانې ډلې په واسطه له کوره اېستل کېږي او ۱۳ تنه پرې جنسي تیری کوي، نوموړې دوې ورځې بې هوښه وه او تر ۸ ورځو پورې د خوځېدو نه وه، تر هغې چې د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه، له معاینې او درملنې وروسته خپلې کورنۍ ته ستنه شوه، یوه اونۍ لا تېره نه وه چې بیا د هماغو جنایتکارانو ۱۲ کسیزی ډلې پرې جنسي تیري وکړو ... او بیا د مرګ تر پولې ووهل شوه. ۸ ورځې وروسته روغتون ته یو وړل شوه او له هغه ځایه د ښځو چارو ریاست ته راوستل شوه.

که څه هم ددې پېښې په اړوند قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده، خو زما په عقیده هغو جانیانو ته به هیڅ سزا ورنه کړ شي.

په پای کې محترمې رزم ارا حواش وویل:

چې تر خپلې وسې پورې به په هر وسیله چې کېږي د ښځو په وړاندې د بې شمېره تاوتریخوالي او په دې ولایت کې د بشر دحقونو د تیرو پېښو لاندې کولو د مخنیوي په لار کې په خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړي.(۱)

(۱) دحقوق بشر مجله، دربیم کال، اتمه ګڼه، د رازقي نړیوال مرکه.

د مور عاطفي مقام :

هر انسان چې کله نړۍ ته سترګې وغړوي او په نړۍ کې د دوهم پړاو ژوند ساه واخلي نو تر هر چا چې لومړی څوک وپېژني هغه یوازې او یوازې مور ده او نه یوازې دا مور خپل نازبېدلی ماشوم د نهو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د ګرځولو ډېرې زياتې ستونزې ګالي بلکې په دغه موده کې يې د خپل وجود د وينې په يوې برخې تغذيه کوي... نو حق لري چې مور ته د مينې او ګرانښت د مجسمې، د مهربانۍ، پيرزوينې او خوا خوږۍ د تمثال او ناپايه ښيګڼو د سرچينې نومونه ورکړ شي.

همدا لامل دی چې د يو واقعي انسان په توګه د مور مقام هغو مره لوړ دی چې ستاينه يې اسانه خبره نه ده او انسان يې له پالنې څخه عاجز دی، تر هغې چې اولاد پر ښو بدو پوهېږي د خپلې جسمي ودې او ذهنۍ تکامل پړاوونه تيروی مور يې يوه زړه خوږۍ ملاتړې او رښتينی مدرګاره ده. مور ته له دې پرته چې د لوی خدای له خوا ملکوتي مقام ورکړ شوی د هغې رضا د خدای رضا او جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. د نړۍ د پوهانو او سترو شخصيتونو له خوا ددې د ډېر ستر شخصيت او ښته لوړ مقام په باب نظر يې وړاندې شوې دي چې هر يوه يې، په دې اړه لکه د ناپليون خبره «مور په يوه لاس زانګو زنګوی او په بل لاس نړۍ» په بشري حافظه کې لکه د کاڼي کرښه حک پاتې دي او تر څو چې نړۍ وي تاکونکي اهميت او اغېزمن ارزښت له لاسه نه ورکوي.

هوکی! د داسې لوړ مقام په درلودلو سره د مور ستاينه د انسان له وسې نه بهر خبره ده لکه چې وايي: «د مور کلمه هغومره سپېڅلې او ښکلې ده چې د بشريت د ژبې په قاموس کې يې ساري نه ليدل کېږي».

«و. هاوف» مور ته په خطاب کې وايي: «ای مهربانې مورې! د ښتو زياتو سپېڅلو مينو څخه يې، ستا د اسماني عظمت له ستاينې څخه، زما ځمکنۍ ژبه بېوسې ده. هر انسان د مينې او محبت مفهوم په يو شکل سره تعريفوي او تفسيروی او د هر چا د مينې کچه يو له بله سره ښکاره توپيرونه لري، خو په دې ټولو کې د هغې مينې مدارجو ته رسيدای نه شي چې د مور سره د مينې رښتيانې جاج ترې اخېستل کېدای شي. په دې اړه د نړۍ يو پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

« شامپسو» څه ښه ویلي دي « یوازې یوه مور کولای شي وپوهېږي چې ګرانښت او نیکبخت کېدل څه شی دی؟ څومره زیات مې په نارینه زړه سوځي چې د مور خوشبختي احساس کولای نه شي...

هوکی ! دا واقعیت په یوه پښتو متل کې څومره ښه توجیه شوی دی چې وايي « د مور زړه په اولاد دی او د اولاد زړه په تېږه».

« ګوته» د نړۍ پېژندل شوی او عالم شخصیت د مور د بې ساري لوړ ملکوتي مقام په اړه چې یې د عروج څوکې ته په کتلو د انسان له سره خولۍ لویږي داسې نظر په وړاندې کوي: هېڅ شی د مور په اندازه د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی او هېڅ شی د هغې مور په اندازه زمونږ د درناوی، عزت او تقدیس حس ویښولای نه شي.

چې د خپلو بچیانو سره یې احاطه کړې دی. « انسان چې د خپل عمر په هره مرحله کې وي حتی که د پلارولۍ او نیکه مقام ته رسیدلی وي، د مور په نسبت قدر شناس او حق پېژندونکی وي بیا هم د مور سره مینه لري او د ځان د هغې د حقونو پالونکی بولي او د قران مجید د احکامو له مخې د هغې په مقابل کې چې ګوندې وریښمین زړه یې د اولاد د غیر عاطفۍ چلند له بابته ونه ځورېږي.

اف قدري هم نه کوي راشي د پورتنۍ ادعا مصداق د نړۍ د یو بل ستر شخصیت اناتول فرانس په لاندې وجیزه کې وګورو : « زه پنځه د برش کلنۍ ته رسیدلی وم، یو ځل هم شوی نه دی چې کور ته زما تر راستنیدلو دمخه مې د مور سترګو ته خوب ورغلی وي» خو کاشکې چې هر اولاد د مور دا احساس درک کړي، د بچیانو په نسبت د هغې د ګرانښت پته ولګوي، مقام یې وپېژني او د هغې د درناوي او سپېځلتیا لپاره د یوې واقعي حقدارې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو ګه ورته د ستاينې او نمانځنې په خاطر سرتېټ کړي او جنت د هغې تر پښو لاندې ولټوي(۱)

(۱) هېواد ، ۱۳۸۵د جوزا ۲۴.

په هرات کې د يوې نجلۍ وژنه :

د هرات په ښار کې د يوې پېغلې نجلۍ د جسد موندنه ددې ولايت د ښاريانو د اندېښنې لامل شو او د هغوئ خبرداری ورکړی دی که چېرته دا ډول پېښې تکرار شي نو خپلې لوڼې به کورسونو او حتی ښوونځيو ته ونه لېږي.

خو امنيتي چارواکی ادعا کوي چې هلته امنيت تامين دی او هغوئ به د ۴۸ ګړيو په اوږدو کې ددې نجلۍ قاتل ونيسي.

د ۱۷ کلنې نجلۍ سعيدې جسد د سلواغې په ۱۵ نېټه د هرات ولايت د امنيه قومندانۍ د ځواکونو په واسطه د ولايت له مخامخ پارک څخه وموندل شو او د پوليسو او ددې نجلۍ د کورنۍ په وينا نوموړې د کرندې په واسطه د سر له برخې وژل شوې ده او له کوره له وتلو څخه يوه ورځ وروسته ورکه شوې ده.

ددې نجلۍ پلار سيد سرور سادات پژواک ته وويل: « زه په خپله په اسلام قلعه کې کار کوم او کله چې له کاره راغلم نو ماندينې مې راته وويل چې لا تر اوسه پورې سعيده له کورسه نه ده راستنه شوې او بيا کله چې زه کورس ته ورغلم هغوې وويل چې سعيده د مازپښين تر ۳ بجو پورې همدلته وه».

نوموړي زياته کړه: چې امنيتي مسؤولينو د شپې په ۹ بجو ورته خبره ورکړ چې د سعيدې جسد يې د ولايت له مخامخ پارک څخه موندلی دی مګر ضيأ الدين محمودي د هرات ولايت امنيه قوماندان پژواک ته وويل: د نجلۍ پلار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادعا کوي چې لور يې په کورس کې ده. خو د کورس مسؤولين وايي چې دا انجلۍ درې ورځې کيږي چې کورس ته نه وه راغلې».

دا په داسې حال کې دي چې د هرات د شپږمې ناحيې او سيدونکي چې دا نجلۍ پکې اوسيږي، ګوابښ يې کړی دی که چېرته د دې ستونزې ته يې رسېدنه ونه شي نور حاضر نه دي چې خپلې لوڼې د درسونو لپاره ولېږي.

۴۳ کلن غلام سخی چې د دې ناحيې او سيدونکی دی وويل: «که چېرته زموږ د اولادونو ژوند په خطر کې وي موږ به پرې نږدو چې زموږ لوڼې د سعيدي په برخه ليک اخته شي».

۴۵ کلنه بی بي ګل د دې ناحيې يو بله ښاري څرګنده کړه: «زموږ امنيت تامين نه دی او دولت تراوسه پورې قاتل نه دی پيدا کړی که چېرته داسې بې امنيتي وي زموږ لوڼې به څنګه وکړای شي چې په ارامه زړه درس ووايي».

امينتي مسؤولينو د څرګندونې له مخې د هرات د عامې روغتيا د رياست د تاييد له مخې دا انجلۍ تر تيرې لاندې نه ده راغلې.(۱)

(۱) واقعيت مجله، لومړی کال، لومړۍ ګڼه.

په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه :

د ښځې د وتلې شخصيت او لوړ مقام نمانځنه، د ښځې د نړيوال پيوستون له ورځې يعنې د مارچ له اتمې نېټې څخه په پرتمين ډول پيل کيږي. هغه د مارچ اتمه نېټه چې يا د ۱۸۵۷م کال راهيسې د امريکا د نيويارک په ښار کې د ښځينه کارګرانو له تاريخي جانبازانه پاڅون څخه يې مبدا اخېستلې ده او ورسره جوخت د دوو المانيو ښځينه مبارزو او قهرمانو شخصيتونو يعنې کلارازتکين او روزالو کزامبورګ د وياړ ليونو مونو سره نه شلېدونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيکې لري او بيا د زمانې په تېريدلو سره يې د نړۍ په ټولو هېوادونو کې يو د بل پسې په شاندارو مراسمو او مارشونو نمانځنې پيل شوې.

اما افغانستان د نړۍ له ډېرو زياتو وروستنيو هېوادونو څخه و چې د ښځې د دغې پرتمينې ورځې نمانځلو ته يې اقدام وکړ... يعنې د هېواد د ژوندانه د هر اړخيز اړخونو په ټولو ډګرونو کې د زمانې د غوښتنو سره سم د نووښتونو سره د افغانستان د وياړلې تاريخ د ځليدونکې څېرې پر سر د نه ښکته کېدونکې تاج غوندې عصر وتلې شخصيت د اعليحضرت امان الله خلاقيتونه د پوره وياړنې وړ دي.

چې يو يې هم د هېواد د ښځو په ټولنيز سياسي، فرهنګي او مدني ژوند کې د خلاقانه بدلون راوستل دي.

هغه مهال چې اعليحضرت امان الله خان پاچا شو او له انګليسي دولت څخه يې د هېواد خپلواکۍ واخېستله، نو دده په عقيده دده د نورو پلانونو تر څنګه په افغانستان کې کورني موجود نظام يو ډول مربي توب و او دا ځکه چې په دې وخت کې د افغانستان په ځينو سيمو کې ښځې د پېسو په بدل کې خرڅېدلې او له همدې کبله ښځه مجبوره وه چې د مېړه د ټولو مظالمو مظاهر وګالي نو دا وه چې په ۱۹۲۰ م کې يې له ښځو څخه د ملاتړ په خاطر د خپلې خور (کبري جان) په سرپرستي يوه ټولنه تاسيس کړه او نوموړې ته يې دنده ورکړه چې ښځې وهڅوي چې د خپلو مېړونو د بې عدالتۍ په وړاندې اعتراض وکړي لکه چې د پغمان جشن په مراسمو او داسې نورو محفلونو کې يې ښځې وهڅولې چې د خپلو مېړونو د مظالمو او تاوتريخوالي په مقابل کې سرسختانه مقاومت وکړي.

ددې موسسې په چوکاټ کې د ارشاد نسوان په نامه يوې جريدې هم په ۱۳۰۰ هـ ل د ملکې ثريا په مديريت په خپرېدلو پېل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا شان د ښځو د نهضت د ودې په مقابل کې د خنډونو لېرې کولو ته د ښځو تشویقول و د ښځو مشروعه او دموکراتیکه آزادی د اعلیحضرت امان الله خان په نزد د پوره اهمیت ور وه او دا ځکه چې په شعوري او آګاهانه توګه یې په هېواد کې د ښځو نهضت رامنځته کړ او دا کار یې د لومړی ځل لپاره له خپلې کورنۍ او له درباره پېل کړ، چې ملکه ثریا د اعلیحضرت امان الله خان ماندینه او د افغانستان د ژورنالیزم د پلار محمود طرزي لور د دې نهضت په سر کې ولاړه وه.

متاسفانه د اعلیحضرت امان الله خان له زماني را وروسته د محمد ظاهر شاه د پاچاهۍ تر وخته پورې د ښځو د غورځنګ د ودې او پرمختیا په لار کې هېڅ ګام پورته نه شو تر څو چې په ۱۳۲۰ هـ ش کې د ښځو نهضت یو څه وده وکړه او د یوې عینې ټولنیزې اړتیا له مخې په ۱۳۲۵هـ ل د هېواد د ښځو د سیاسي، فرهنګي او ټولنیزې کچې د پورته بیولو په خاطر د ښځو موسسه یعنې د میرمنو ټولنه بیا تشکیله شوه، په لومړي سر کې هغه نجونې چې چتې پیغلې (د پاخه عمر درلودونکي) وي. ددې ټولنې په مسلکي لیسه کې منل کېدلې.

د میرمنو ټولنې په دې مسلکي لیسه کې چې د «مستوراتو» په نامه یادېدله پر عمومي مضمونونو سربېره، تایپ، د لاس ګنډنې صنعتونه هم تدریس کېدل.

ددې ټولنې د مېرمن د مجلې په نوم یوې مجلې فعالیت کاوه چې په هره میاشت کې یوه پلا خپرېدله.

د میرمنو ټولنې ریاست د معمول له مخې د پاچاهي کورني د یو غړي په غاړه و چې په افتخاري توګه یې دا دنده پر مخ بیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د پاچاهي نظام د طبقاتي نظام د ماهيت په بنا د مارچ د اتمې ورځې په ځای د جوزا ۲۴ نېټه د مور د ورځې په نامه په خورا شانداره مراسمو نمانځل کېدله.

ددې ورځې د نمانځلو په مناسبت د شعر، نثر، داستان کانکور په کار اچول کېده او هر يوه ممتاز او جايزه وړونکي اثر درې (۱-۳) نقدي جايزې او تصديق ليکونه ورکول کېدل، ددې په خوا کې د ټول هېواد په کچه درې تنه ممتازه ميندې د غوره شوو معيارونو له مخې انتخابېدلې له نيکه مرغه زه په خپله د پښتو د شعر لومړې جايزه وړونکې وم او د والاحضرتي ميرمن خاتول له خوا راته لومړۍ درجه نقدي جايزه او تصديق راکړ شو.

د محمد ظاهر شاه تر پاچاهي وروسته ميرمنې ټولنې، د ښځو د پيوستون او د مور د ورځې په نمانځلو کې د رژيمونو د سياست له مخې بدلونونه رامنځته شول.

تردې چې د بن د تاريخي کنفرانس نه را وروسته ميرمنه ټولنه د ښځو چارو وزارت ته ارتقا وکړه، او دا دي سږ کال د مور ورځ د جوزا په ۲۴ مه نېټه ونمانځل شوه، خو متاسفانه د مېرمن مجله او ارشاد النسوان جريده په پخواني حالت او کيفيت نه خپرېږي.(۱)

(۱) انيس، ۲۸/ ۳/ ۱۳۸۲کال

په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه :

د بشر د پيدا ايښت راهيسې چې د ښځې يعنې له موره زېږنده ده لکه چې په قران پاک کې دا موضوع صراحت لري چې وايي اې خلکو ما تاسې ټول لومړي له ښځې او نارينه څخه پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکې له آدم (ع) تردې دمه ښځه د بشري تاریخ په هر پړاو او هره دوره کې خورا وتلې مقام لري لکه چې بیا هم د ښځې دا مقام په نبوي حدیث کې داسې جوت شوی دی «ستاسې بهترین اولاد ستاسې لوڼې دي».

لوڼې چې ښځې او بیا دا ښځې د خپلې ټولنې په منځ کې د ټاکونکې او اغېزمن نقش لوبونکي دي، په ټولنیزو، اقتصادي، فرهنګي، پوځي، سیاسي، علمي او د ژوندانه په داسې ټولو ډګرونو کې یې ونډه څرګنده ده چې د بېلګې په توګه د پخوانیو ملتونو په تېره بیا زموږ د لرغونې فرهنګې بډایه میراثونو د مورواکي (مادر سالاری) د دورې ویانده بېلګه ده او د دې تر څنګ په دغو فرهنګي میراثونو کې د ښځې ټولنیزه او مذهبي منزلت هم خورا ارزښتمن دي لکه چې د مورواکي په دوره کې د ښځې د دریځ ممتاز توب په لاندینو څو ټکو کې په ښه توګه په ګوته کېدای شي.

د اور ساتنه، چې مذهبي تقدس یې درلود، یوازې د محدودو کسانو دنده وه او ښځې ترې د ګټې اخېستنې حق درلود.

ښځه د مینې محبت او باطني صفایي د درلودلو په وجه د ټولنو په منځ کې د سولې او پخلاینې مظهرۀ.

په دغه دوره کې ښځه د ختینو لوښو، د ټولنې د اړتیاوو اسبابونو او د آلاتو د جوړولو په فن او هنري نووښتونو کې پوره پیاوړتیا درلودله.

د کورنې سرپرستي او د چارو مسؤولیت ورته ور په غاړه و د اولاد زیږول، روزنه، د ناروغیو او د ناوړو پېښنو په مقابل کې د هغوئ ساتنه د دې وظیفه وه.

د کرنې او شپونتوب په چارو کې یې پوره لاس درلود او په ځینو کارونو کې به یې د نرانو سره همکاري درلودله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم ښځه د تاریخ په ټولو پړاوونو کې دغه لوړ او له مسؤولیت نه ډک مقام تر اخره پورې ځانته مختص ساتلي دي، خو ګورو چې په هر پړاو کې یې خپل تاریخي اهمیت هم له لاسه نه دي ورکړي.

تر کومې اندازې پورې چې د لرغوني افغانستان په اوستایي عصر کې په تېره بیا د زردشتي آیین په تبلیغ او تعلیم کې د ښځې نقش ځلانده دي هغومره د کوشانیانو په غوړېدلي دوره کی یې هم دغه مقام له پاملرنې نه دي غورځېدلي.

همدا شان تر کومې اندازې پورې چې تر اسلام دمخه ټولنو کې ښځه تر یوه حده د درناوی وړ او د ویاړلې مقام لرونکي وه په اسلام کې د هغې مقام لا غوره او درناوي وړ ګرځېدلي دي زموږ په ګران هېواد کې د ژوندانه په هره برخه کې بې شمېره ښځېنه وتلې شخصیتونه د بېلګې په توګه ښودلای شو چې کارنامې او شهکاري یې نه یوازې د تاریخ په پاڼو کې خوندي دي بلکې د ژبو پر سر او د زړونو په منځ کې ځانګړې ځای لري چې یادونه یې ددې بحث له حوصلې څخه وتلې خبره ده.

خو کاشکې زموږ د ټولنې ښځې د هغې مقام او نقش درلودلو سره سره د خپلو حقه حقونو یعنې اسلامي، مدني او ټولنیزو حقونو څخه لکه چې ښیي برخمنې وای او د ټولنې یو مظلوم، محکوم او محروم قشر ته منسوب نه وای.(۱)

(۱) انیس، ۲۲۸ګڼه، ۱۷/ ۱۲/ ۱۳۹۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بشري تاريخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه :

له کوم وخته چې د بشري تاريخ لرليد ته پام ور وګرزول شي څرګنده ده چې له هماغه وخته ښځينه قشر د نارينه سره د يو طبيعي جوړه ايز موجود په صفت ملګري او مددګاره او د ژوندانه په ټولو اړوندو ډګرونو او برخه ليکونو کې ورسره هر اړخيز ګډون درلودلې دی، که چېرته د لرغوني زماني ټولنيز، اقتصادي فرماسيون (جوړښت) مطالعه شي نو د موروا کۍ (مادر سالارۍ) دوره پکې خورا ځلانده او له پرتمه ډکه دوره ګڼل کېږي. له دې واقعيت څخه دا حقيقت په ډاګه کېږي چې ښځه د نارينه سره يو ځای او يو شان د ژوندانه په ټولو مقدراتو کې فعاله برخه او ټاکونکي نقش لري.

لکه چې تقويمونه ليدل کېږي په هغوئ کې يو شمېر تاريخي ورځې ورځې څخه د سترو او وياړلو پېښو له مخې او څه د شخصيتونو د اتلولۍ او فداکاريو او څه د ځانګړو ورځو له مخې د هغوئ د درناوي او ياد و بود په خاطر تجليلېږي، چې د نارينه وو قهرمانو شخصيتونو د ورځو په څوا کې د قهرمانو ښځو ورځې هم د تاريخ په پاڼو کې د سروزرو پر کرښو نقش او د حماسو قدرداني يې په ځانګړو مراسمو سره کېږي.

که د دواړو اتلولي سره پرتله شي. نو د بېلګې په توګه ګورو چې که د نارينه وو په ډله کې روسي فضا نورد يوري ګاګارين د لومړني انسان په توګه د لومړي ځل لپاره پورته فضا ته له تعجب او تهيج ډک سفر وکړ او دغه کيهاني سفر يې په نړۍ کې د قهرمانۍ نوی ريکارډ قايم کړ، خو بيا ګورو چې دده پسې روسۍ ميرمن تريشکوا هم دغه بالمثله حماسه له ځانه په يادګار پرېښودله او دا يې په اثبات ورسوله چې ښځې هم کولای شي لکه د نارينه غوندې له اعجازه ډکې کارنامې وهستوي که په بشري تقويم کې د مې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشتې لومړۍ نېټه د نړۍ د کارګرانو د پیوستون ورځ، هغه تاریخي ورځ ده چې په دوهم انترناسیونال کې په کال ۱۸۸۹م کې تصویب او په ۱۸۹۰ کال په ټول جهان کې یې د تلینونو قدرداني پیل شوله او ددې ترڅنګه د مارچ اتمه نېټه هم د ښځو د نړیوال پیوستون هغه تاریخي ورځ ده چې د ۱۸,۵۷ کال د مارچ په اتمې نېټې د امریکا د نیویارک د ښار د کارګرو ښځو، د خپل حقه حقونو د ترلاسه کولو په خاطر له مارش کوونکو مظاهرو څخه یې منشا اخېستې وه او د «کلارا زتګین» الماني مبارزې ښځې د پرله پسې مبارزو او تلاشونو په نتیجه کې، ددې د وړاندیز په تایید او د آلماني بلې مبارزې ښځې په ملګرتوب په ۱۹,۱۰ م کال په کوپنهاګن کې د سوسیالستو ښځو په دوهم جوړ شوي کنفرانس کې چې د نړۍ له ۷ هېوادونو څخه د سلو تنو په شاوخوا کې د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون په توګه په رسمیت وپېژندل شوه او د تجلیلولو پروسې یې کال په کال پراختیا وموندله او بالاخره نړیواله پراخه صبغه یې ځانته ونیوله.

زموږ په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل دومره لرغونتیا نه لري ځکه چې د دولتي چارواکو د تبعیضي ذهنیت پر بنا یې نه غوښتل چې دا ورځ تجلیل کړي، تر څو چې په دې وروستیو کلونو کې، ښځو ته یې د هغوی لوړ مقام ته د درناوۍ په خاطر په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل پیل شو او دا دی نن سبا موږ ددې ورځې د لمانځلو په درشل کې یاستو. (۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ ګڼه، جدی، ۱۳۹۰ کال.

د ښځې اجتماعي مقام:

د کوم وخته چې انسان په نړۍ کې ژوند پیل کړي تر دې وخته پورې ښځه د نارینه نه جلا نه ده پاتې شوې د تاریخ په مختلفو دورو کې یې خپل ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریز ساتلی د ژوند او نړۍ په جوړولو کې یې د نارینه و سره یو ځای اوږه په اوږه فعاله برخه اخیستلی چې د نمانځنې وړ ده د تاریخ پاڼې شاهدې دي چې نارینه نه یوازې په ښځو حاکم بلکې ظالم هم تېر شوی حتی د مورواکمنۍ په زمانه کې هم له دغه وضعې یې اغېزه نه وه پاتې شوې او ښځې د علم او هر ځای حاصلو ته لاس اچولی او په اجتماعي چارواکې یې فعال ګډون کړی دی ښځه د طبعیت نازولی مخلوق هغه انسان دی چې د نارینه وو له لاسه یې بېرحمي او بې عدالتي پر ځان ګاللی ترخه محرومیتونه یې پر ځان زغملی دي.

همدا ښځه ده چې مور کېږي په یو لاس زانګو او بل لاس جهان زنګوي دا چې ... یې جنت او شیدې جهاني ویني دي چې هر چا ته ژوند ور په برخه کوي.

څه وخت چې په نړۍ کې بیوګرافیکي ټولنې جوړې شوې او د حقونو د اعلامیې په ترڅ کې دغه محروم مخلوق ته انساني حق ورکړ شو نو یې په ښکاره سره په ټولنیزو چارواکې ګډون شروع کړ له هغه وخته تردې وخته د ژوندانه په هېڅ یوه بریالیتوب کې ښځه بې برخې او بې روله نه دې پاتې شوې.

د نارینه وو د جګړې میدان ته ځغاستلی دي د اور د جګړې قهرمانه نوی که په کیهاني الوتنو یې لاس پورې کړی دی دا ورسره هوا له ختلی همدا اوس په ټولنیزو چارو کې ښځه له هر پلوه بریالۍ ده بزګره، انجینر، ډاکتر، ښوونکې پوهه فیلسوفه سربازه، پیلوټه فضا نورده او داسې نور هغه هم په بریالۍ توګه شوې ده.

ښځه په قریحه استعداد او هر ډول وړتوب کې له نره هیڅ کمه نه ده.

ځینې وایي کوم کار چې نارینه کوي ښځه یې نشي کولای... خو د لیکوونکي په عقیده دا حقیقت نه لري ځکه د ګران هېواد په ختیځو برخو کې ما د سر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو لیدلی دي چې ښځه د نرانو کار په موفقانه توګه کوي او البته نارینه د ښځو وظیفې ترسره کوي.

اوس ګورو چې ښځه شپنه، بزګره ده او د کور د باندې وظیفې سرته رسوي او نارینه د کور کار لکه کالیو پریمنځل د غوا لوشل او شاوخوا نور کوي...

نو له دې ځایه حکم کېدلای شي چې په نړۍ کې په هیڅ یو داسې کار نه وي چې نر یې وکړي او ښځه یې سرته ونه رسوي.

دا چې وا یې ښځه د نیمګړې سد خاوند ده هم دومره به وویل شي چې ولې یې حتی تر نرانو درندې وظیفې ترسره کړې دي.

آیا لیلا خالد او جمیله ښځې نه دي چا چې د ګران وطن د آزادولو لپاره د سرو لمبو سره لوبې وکړې ډېره نژدې ملالۍ ددې خاورې نه وه چې د غلیم د تېریو په مقابل کې یې د خپل ثبات جنډه نیغه وساتله.

ممکن همدا مثالونه په کفایت وکړي نو ښکاره ده که ښځه د چا له نظره ... که څه هم پوره سدنلري مګر د ډېر هغو کسانو څخه غوره او د بشر لپاره ګټور کارونه کوي څوک چې پوره عقل لري.

لنډه دا چې ښځه قهرمانه ده هغه چې تاریخي شهکاري کوي او فنکاره ده هغه چې نړۍ جوړوي او نیکمرغه ژوند منځ ته راولي.(۱)

(۱) هېواد، ۷۸ګڼه، ۸/۱۲/ ۱۳۵۳ کال.

په راتلونکو انتخاباتو کې زموږ د ټولنې د ښځو ونډه :

ښځې زموږ د هېواد د زیات متسضعف قشر په توګه د همیشه لپاره د خپلو انساني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومې پاتې شوې دي دا موضوع نه یوازې په کلیو او بانډو کې بلکې د ښارونو او حتی د کابل په ښار کې صدق پیدا کوي چې ډېر مهم لامل یې د تحصیل او مدني حقوقو څخه محرومیتا ده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا لکه د نارینه غوندې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې د هغوئ نه ګډون دي. حال دا چې ښځینه قشر زموږ د ټولنې تر نیمایي زیاتې برخې په توګه ښایي د هېواد د لوړتیا پرمختیا او د خلکو د سوکالۍ په خاطر د خپلو ټولنیزو، ملي او تاریخي سرنوشتونه په ټاکلو کې فعاله برخه واخلي.

له بده مرغه زموږ د ټولنې زیاتره ښځې نه یوازې د نارینه وو سره خوا په خوا د چارو د سرته اصولو سره مینه او علاقمندي لري بلکې د خپل سرنوشت د ټاکلو د تاریخي پروسې سره هم پوره يې توپیره دي او له دې ځایه ده چې منورې او تحصیل کړده ښځې نه شي کولای چې نه یوازې د هېواد د نورو محرومو ښځو د حقوقو د تامینولو غږ پورته کړي بلکې د خپلو حقوقو د ترلاسه کولو په خاطر هم د هېڅ هڅو او مبارزې جوګه کېدای نه شي.

اوس چې زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بیارغاونې او نوو جوړونې چارې پیل شوی او د ټولنیز ژوندانه په هر ډګر کې د یادونې وړ بدلونونه رامنځته شوي دي نو په کار دي چې ښځې له دې طلایي فرصت څخه اعظمي ګټه واخلي چې یوه يې دا وخت امکان لري چې ښځې هم په انتخاباتي پروسه کې فعاله برخه واخلي په انتخاباتو کې د داسې مطلوبې برخې اخېستلو په منظور لومړني لپاره د انتخاباتو لپاره د رای ورکولو د کارت اخېستل دي نو که ښځې غواړي چې په خپله ټولنه همداسې مظلومي محرومې او محکومې پاتې نه شي باید ځان د ټولنې د یو فعال، ګټور او سرنوشت ساز غړي په توګه احساس کړي، په دې ونه شرمېږي چې د رای ورکولو کارت اخلي او له دې لیارې په انتخاباتي پروسه کې ګډون کوي رای چې د انسان د وجدان او شرف حیثیت لري هغه چاته ورکولای شي چې په واقعي توګه د دوئ د ګټو د تامینولو ممثل او له هر اړخیزو ناخوالیو څخه د دوئ د ژغورلو متضمن وي او دوئ و کولای شي چې د دوئ په نسبت د خپلو ذمه واریو په باب ترې پوښتنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې خبرې یادونه بیخي ضروري ده چې ایا زموږ د هېواد ښځې چې د رای ګیرۍ کارتونه اخلي د چا په ګټه یې وکاروي، دا څرګند واقعیت دی که دوئ د کاندید شوی شخصیت که اهلیت، تقوی، شایستګی او د اخلاقي موازینو د ممزاتو څخه سترګې پټې کړي او د خپل کارت په کارولو کې ژبنیو، قومي، سمتي، ګروپي، ګوندي او داسې نورو تعصبات ته اعتبار او ارزښت ورکړي، دا موضوع نه یوازې د ښځو د قشر په زیان تمامېږي بلکې د ټولنې او هېواد په حق کې څرګند تیری تلقي کېږي او پایله به یې داوی چې د ښځو د ملي او ټولنیز ژوند په دورنما کې چې کومه روښنايي په ځلیدلو راغلي هغه به پراختیا ونه مومي او ښځې به هماغسې د ناپوهي، محرومتیا او محکومیت په تورتم کې پاتې شي.

لنډه دا چې په دې او سنیو مناسبو شرایطو کې چې د افغانستان د اساسي قانون د ارزښتونو په رڼا کې چې ښځو ته د نارینه وو سره سم برابر حقونه ورکړ شوی دی او دوئ ولې د ټولنې د یو مستقل، اغېزمن، فعال، معتهد او شایسته غړي په توګه له دې چانس او فرصته او دوخت د ایجاباتو څخه په خپله ګټه استفاده ونه کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۲ ګڼه، جوزا، ۱۳۸۳ کال.

د تاریخ د پاڼو په هېنداره کې د ښځې ټولنیزه څېره :

په پخوانیو زمانو کې په تېره بیا تر اسلام دمخه دورو کې د نړۍ یو زیات شمېر پوهانو فیلسوفانو او نوابغو که څه هم یې دعلم په بېلا بېلو زمینو کې له تبحر څخه ډک او فوق العاده مبتکرانه اثار په میراث را پرېښودلي دي، خو ددې ټولو تر څنګه یې زیاترو ته یوازې د ښځو د ستر مقام او ټولنیز شخصیت درناوی نه دی کړي بلکې که څه هم هغوئ له یوې مور څخه پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی بیا یې هم په سپکه سترګه ورته کتلي دي چې په لاندې ډول یې بېلګې وړاندې کېدای شي.

افلاطون نامتو فیلسوف وایي:

«له خدایانو شکر ګزار یم چې ماته یې او ښېګڼې را بخښلي دي، چې لومړی یې داده چې زه نړۍ ته ازاد راغلی یم او نه مریي او دوهم دا چې نارینه پیدا شوي یم نه ښځه...»

اویا میلتون لیکي:

«سړی د خدای لپاره پیدا شوی دی او ښځه د نارینه لپاره».

همدا شان بالزاک د فرانسي بورژوا ستر لیکوال چې په خپل کتاب «د واده فیزیولوژی» کې لیکلي دي: «د ښځې برخه لیک او د دې یوازېنې سرلوړی او ویاړ دادی چې د نارینه زړه په لړځېدو راولي... ښځه هغه ملک دي چې د قبالې او د یو تړون یا قرارداد په واسطه تر لاسه کېږي، ښځه د کور د سامان غوندې ده... او د ښځې په اړه سم وو ایم: نو ښځه د نارینه یوه ضمیمه ده او یا دا چې نوموړی په خپل یو بل کتاب «خاطرات دو زن و شوهر جوان» کې لیکي:

«واده نه شي کولای چې د مینې او علاقمندۍ پایلې ولري ځکه چې د یو واده لپاره یوازینې توښه او یوازینې شی چې لازمي دی په دې لاندینو دوو کلمو کې نغښتي دي سړه سینه او فداکاري».

فیثاغورث، شوپنهاور، نیچه، ویني فرانسوي شاعر، ژاک کریسیستم سن توماس او داسې نور ستر پوهان لکه څنګه چې د ښځو د ستر او ویاړلې مقام سره ښایي، په هغسې مناسبو کلمو او توجیهاتو یې نه معرفي کوي او یا ناپېژندلي توګه او په پټو سترګو د هغې د شخصیت په اړه قضاوت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو بل عالم «ترتولین» لیکنې ته به ځیر شو چې پکې ښځه داسې مخاطب کوي:

«ای ښځې ته د یوې ملغلرې غوندې یې، چې د شیطان پر مخ بېرته کېږي نو ته باید همیشه د صبر او شکیبایي زاړه زاړه کالي واغوندي».

په هر صورت ځینې نورو پوهانو که څه هم غوښتل یې چې ښځه له دې ډول سپکاویو څخه وژغوري، خو بیا یې هم له لاسه یې هیڅ څه شوي نه دي، او له دې سپکاویو څخه یې د هغوئ د ژغورنې لار او چاره نه ده مشخصه کړې.

حتی د کلیسا رهبران هم په پریکوني ډول د ښځو د سپکاوي په لار کې ولاړ وو په پېړیو پېړیو ښځه په ټولو ټولنو کې، د یوې ترلې شوې، وینځې د خوند او خوش ګذراني، اولاد زیږونکي، ټيټ او ناقص مخلوقو نسبت ورته شوی او په ډېرو ټولنو کې یې تر زور زیاتې او مظالمو لاندې ژوند کړي دي او په سپکه سترګه ورته کتل کېږي.

تر څو چې د پاریس لومړنی کمون د خپل پاینښت په ډېره لنډه دوره کې ښځو ته په لازمو حقونو قایل شو، مګر د کمون تر ماتې وروسته بیا هم د ښځو حقونه تر پښو لاندې پاتې شول او درناوی یې ونه شو.

چې ډېرې څرګندې او انکار نه کېدونکي بېلګې یې تر اسلام څخه د مخه په خپله په عربو کې د نجونو او حتی د خپلو لوڼو په مقابل کې د بې سارو او کرکجنو مظالمو مظاهر ګورو، لکه چې په کورنیو کې د نجلۍ په زیږېدنې شرمېدل، او یا د هغوئ په خاورو ژوندۍ ښخول چې په خپله د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له یارانو څخه یوه یې تر مسلمان کېدو د مخه خپله لور ژوندۍ په خاورو کې ښخه کړې وه او یا دا چې نجونې د نذر او یا په بل عنوان پو سلل شوی د نیل سیند ته ویدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نیکه مرغه د اسلام د سپېڅلي دین په راتلو سره د ښځو د ژوندانه په تیاره او ډارووونکي ماحول کې، روښنایي خپره شوه، ښځې او نارینه د ټولنې مساوي غړي او د متقابلو مساوي حقونو لرونکي وبلل شول د هغوی طبیعي او میثاقي حقونه مشخص شول او د ستاینې او پالنې وړ شخصیت یې د درناوی وړ وګرځول شو او حتی په ځینو برخو کې ورته تر نارینه زیات امتیازات ورکړ شول.

هوکی د پلار سره یو ځای د مور تر پښو لاندې جنت وګڼل شو او د هغوی په مقابل کې د اولاد د اوف قدری ویل هم ګناه وبلل شوه. په همدې ډول په یو شمېر قراني سپېڅلو ارشاداتو کې تر بل هر وخت زیات د مور یعنې د ښځې مقام برجسته، د درناوی او پاللو وړ وګرځېد.

د ځان وژنې، لاملونه او ډولونه :

بشري حقونه هغه ستر ارزښتونه او د لوی خدای بې ساري پیرزوینې دي چې په طبیعي او قراردادي توګه د هر انسان له نامه سره که ښځه وي که نر، ماشوم وي که بوډا ، نیستمن وي که شتمن، هر څوک چې وي او په هر ټولنیز او معنوي دریځ کې چې وي پرته له هر ډول، توپیر، امتیاز او تبعیض څخه تړاو لري.

لکه څنګه چې په کورنۍ او ټولنه کې او په نړیواله کچه د بشري حقونو مقام خورا لوړ دی او د انساني ژوند د جوړښت پاخه بنسټونه ګڼل کېږي، په هماغه اندازه یې د تحقق او عملي کولو پروسه څه ساده موضوع نه ده او پېچلتیا یې په دې کې نغښتې ده، چې په دې لار کې یو لړ خنډونه شته دی چې له منځه وړل یې زیاتو هڅو او هاند ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د بشري حقونو نوم اخېستل کېږي د ټولو په سر کې د ژوند حق راځي او له دې حق څخه بې برخې کول که د هر چا له خوا وي کبیره ګناه ده، حتی که په خپل لاس هم وي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې په عمومي ډول ښځې له داسې غمیزو سره مخامخې دي او د ډېلا ډېلو لاملونو له مخې په ځان وژنې لاس پورې کوي.

که د موضوع لا وضاحت په پام کې ونیول شي، نو د دې ځان وژنو اساسي لاملونه، ټولنیزې بې عدالتۍ او ناروا وې، د ښځو په مقابل کې تبعیض او تاوتریخوالي او په ټولنه کې لاسبري ناوړه دودونه او رواجونه دي، چې په یوه کلېمه کې افغاني ښځې د هغې قرباني ګرځي. دا لاملونه داسې شمېرلې شو:

اجباري او پرته له رضا او رغبته ودونه، په بدو کې ودونه، درونډ ولور، بدلي ودونه، د نجلۍ او سړي ترمنځه د عمر زیات تفاوت، د نذراني او فالي ودونه، د پور او جوارۍ او د هیرویینو په معاملو کې ودونه، د مېړه له خپلوانو سره د کونډې نکاح، کورنۍ تاوتریخوالي، مېړه او ښځې تر منځه نه توافق، د کمزورۍ اقتصاد فشار، حقوقي او عدلي ارګانونو ته د اړوندو ستونزو د شکایت په باب د ښځې له مراجعې څخه مخنیوي.

البته دا ټولې هغه ناولې پدېدې دي چې انساني ژوند له خاورو سره برابروي او دا په خپله نه اسلامي عمل دي او نه بشري.

را به شو دې خبرې ته چې زموږ په ټولنه:ې ځان وژنې په کومو شکلونو صورت نیسي ؟

د ځان زندۍ کول او یا ځان په دار ځړول، ځان سین ته، له بامه او یا له یوه جګ ځایه غورځول، د زهرو خوړل یا د نشه یي توکو کارول، د نه خوراک او څښاک په وجه، ځان ته اور اچول، په ګولۍ ځان ویشتل او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې دا ځان وژنې که له هرې انګيزې او لامل څخه رامنځته کېږي او يا په هر شکل چې صورت نيسي د اسلام د مقدس دين له حکمونو او د ټولنيزو قوانينو او نړيوالو نورمونو سره پوره تضاد لري، چې بايد لاملونه يې وڅېړل شي، د حل لاره يې وموندل شي او انساني ژوند يې وژغورل شي.

ترڅو چې د دغو ځان وژنو دلاملونو اساسي جرړې ونه لټول شي او د هغه د حل لپاره کوټلی ګامونه وانه خېستل شي، نو په پوره باور به د ښځو د ځان وژنو لړۍ چې د هېواد په ځينو ولايتونو کې را پيل شوې، پراخ اړخونه پيدا کړي او په يو بل انساني ناورين به بدل شي.(۱)

(۱) حقوق بشر مجله، دريم کال، شپږمه ګڼه.

د ښځو او نارينه و د عاطفې مايل :

آيا ښځې او نارينه د عواطفو د کيفيتونو څخه يو شان برخوردار ه دي؟

تراوسه پورې ويل شوي چې ښځې تر نارينه زياتې د احساساتو د کيفيتونو تر اغېزې لاندې راځي، ژر عصباني کېږي، ډېرې حساسي دي او په ډېره انساني سره مينه او کرکه پيدا کوي، خوشالېږي او خپه کېږي.

خو د شخصيت د اروا پوهې په برخه کې وروستيو څېړنو دا موضوع ثابته کړې ده چې د حېرانتيا وړ ده او هغه داده چې ښځې او نارينه يو شان د عاطفي کيفيتونو تر اغېزې لاندې راځي په داسې حال کې چې ښځې دا کيفيتونه ډېر زيات ښکاره کوي.

دامريکا د مشيګان د اروا پوهې د پوهنتون استاد « يال کامرون» په دې عقيده دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

« چې ښځې او نارينه د ورځې په اوږدو کې يو شان او په يوه اندازه مثبت او منفي عواطف احساسوي. داکتر کامرون دا علمي څېړنه په (۱۲۰۰) تنو باندې د دوه نيمو کلونو په اوږدو کې ترسره کړې او دې نتيجې ته رسيدلی چې د تېر وخت کلي اصل يې باطل کړي دي تر هغه ځايه چې نور نه شو ويلای ښځې تر نارينه وو زيات او په لنډ وخت کې د عواطفو حالات پيدا کوي ځينې نورې نتيجې چې ددې علمي څېړنې څخه په لاس راغلي دادي چې د ورځو په اوږدو کې هر نارينه او ښځه له شلو دقيقو څخه تر دېرشو دقيقو پورې د عواطفو د حالاتو د اغېزې لاندې راځي ددی حالاتو په منځ کې د عاطفي مثبت اړخ د خوشالی، خواشينی، سرګرمي، مينې، حق پېژندنې لېوالتيا او نورو کلي تحريکاتو او نفساني غوښتنو څېره ډېره زياته، ښکاره کېږي خو منفي اړخ يې ډېر لږ د ډار، بې حوصلګی، قهر، عصبانيت او ټکنی توب په توګه پېښېږي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

مور د ټولنو او حماسو جوړونکی :

مور تر هر څه ډېر سپېڅلې قدرمنه او پورته ده، په هېڅ تعريف او کلمو زه د مور لوړ مقام ستايلې او ستر شخصيت يې نمانځلی نه شم.

مور جسماً انسان دی خو د معنوي شخصيت له مخې، د ګرانښت، مينې، پيرزوينې او فداکارۍ پرېښته ده. هغه چې توده غېږه يې په دې نړۍ کې د جنت په شان د نيکمرغۍ او خوښې ځاله او پستې څنګلی يې ددې جهان د ډېرې سوکالی او هوساينې محل دی.

انسان د ټولو ښکلو پديدو او ښېګڼو سره بنيادي مينه لري خو ددې له منځه د مور سره انساني مينه ډېره توده او زياته ده او بيا د خپل اولاد په نسبت د مور مينه تردې هم زياته او دايمي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور مينه واقعي او طبيعي پديده ده چې د هغې له وينو مور موجوديت هسته تشکيله شوی، د هغې په وينو بيا د غې هستی، تکاملی مرحلې بشپړې کړي او زموږ د وجود ټول غړی ترې پيدا شوی دی او تر زېږېدلو وروسته بيا هم تر ډېره وخته پورې مونږ د دې نازولی مخلوق په سرو او تودو وينو هغه هم په پاکو او سپينو شيدو تغذيه شوی يو، جسمي او ذهني وده مو ترې موندلې ده او پرې روزل شوی يو.

له دې ځايه دا کله کېدلای شي چې څوک دی د چا له وينو او غوښو پيدا وي او د هغه دی نه شليدونکی مينه ونه لري.

هو کی بيا هم مور زموږ سره مينه لري چې موږ وا يو مور راته ګرانه ده. کاشکې هر انسان د مور آبدی مينه نه هيرولای.

که مور د يوې خوا د بشري تسلسل يوه نه شليدونکی ټينګه کړی ده نو له بلې خوا د تاريخونو ارتباطات او علايق هم د مور د موجوديت څخه پرته نور څه نه دي څه ښه وايي:

مور په يوه لاس زانګو زنګوی په بل لاس نړی ته حرکت ورکوي.

هو کی مور قهرمانه او شهکاره ده دا ځکه چې د تاريخ په اوږدو کې يې تاريخي قهرمانان او جهاني شهکاران روزلی او پاللی دی.

مور ده چې د بشري تمدن او بقا زيربنا او روبنانی تشکيله کړي او تکامل يې ورکړي دي.

هو کی مور دا مادي او معنوي پانګې مينځ ته راوړي دي او بيا دا قيمتداره ثروتونه او ابدي شتمني يې له يوه نسل څخه بل نسل ته او له يوې زمانې څخه بلې زمانې ته په متکامله او مترقي توګه امانت سپارلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور غېږ او خوا د نيکمرغيو ټاټوبي، د ښوونې او روزنې، لويه مدرسه او د مينې او عاطفې ستر کانون دي.

مور نه يوازې مور ده بلکې ښوونکې او لارښوده هم ده مور مونږ ته د ژوند د بقا د ژوندانه د کمال او جمال لوست را کوي.

زمونږ خاږپوخي، قدم اخېستل، خبرې کول،... د مور د ډېرې مينې او پيرزوينې په پلوشو کې شوی دی.

مور زمونږ د روغتيا ، سلامتيا ، آرامی او ژوند په خاطر خپله روغتيا او ژوند په خاطر خپله روغتيا او آرامي هيره کړي او حتی خپل خوږ ژوند يې په خطر کې اچولی دي...

د مور د کمزوری وجود بی غوښو هډونو او کم وينو رګونو په برکت دا ټول پياوړي او غښتلی شخصيتونه تاريخي صحنې ته راغلي او نه مړي کېدونکی کار وايي ګانې يې په يادګار پريښودلی دی.

د کومو چې نن ورځ د بشريت د وياړنې او پند سبب کېږي دا خو يو منونکي واقعيت دي چې د نننۍ جهان پرمختللی او متکامله بڼه د ښغه سره ډېر تو پير لري لکه د بشريت د موجوديت په لومړيو دورو کې چې ده او د نړۍ دا ډېره ښکلی بڼه يوازې او يوازې د مور د شته والي او قرباني لويه نښانه ده.

که مور نه وای رښتيا ده چې دا بشريت به هم نه وای او بشري تاريخ به هم او بالاخره د جهان دا متکامل سر و صورت او ابدی افتخارات به نه وای.

د نړۍ په علمي، اقتصادي، فرهنګي، اجتماعي، هنري... او نورو داسې ساحو کې د انسانانو دا بې ساري برياليتوبونه، علمي او عملي پر مختګونه پرته د مور د فداکارۍ، لوړ همت او سترتوب څخه نور څه نه شي کېدلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکی مور بیا هم مور ده. که په هرې ژبې، هرې وینې او نژاد، هر آیین او سیمې ته منسوب وي.

مور د تاریخ مور ده او په تاریخي دورو کې د مور په لوړ مقام کې پاتې شوې ده. ځکه وایو په هره کلمه چې خوله خوږېږي، زړه او دماغ خوشالېږي د مور سپېڅلې او خوږه کلمه ده.

مور دا د مینې او محبت مظهر دا عظمت او پیروزینې ښکارندویه هغه څوک ده چې تر څو پورې دا نړۍ اباده او بشریت موجود دی، ددې د مینې او لوېې سندرې به هم د انسانانو د ژوندانه په ګردو اړخونو کې ازانګې ازانګې وي.

هوکی مونږ ته ښایي چې نه یوازې د مور پر لوی نوم باندې وویاړو بلکې په عملي توګه یې د زیار ایستنو او فداکاریو نمانځنه وکړو. ددې د درندو حقونو د ادا کولو په خاطر هسې یوه ټولنه او نړۍ ورته سنبال کړو چې دا راتـه د یوې روښانې ډیوې غوندې لکه چې په یوه کور کې بله وي بلېږي او مونږ یې په ابدي پلوشو کې په یوه زړه یوه خوله، د ورونو او خویندو په شان د خپلې ابرو مندي بقا او شرافتمند ژوند لپاره د مینې، آزادۍ او سولې سندرې ووایو د ورورولۍ او برابرې حرکتونه وکړو.(۱)

(۱) هېواد، ۲۵/ ۳/ ۱۳۵۲ کال.

ښځه او دسترخوان :

ښه سلیقه د ښځې ښکلا او د هغې د دروني شخصیت ښکارندویه ده او د ښځې دا ښه سلیقه، ښکلیتوب او اهلیت د هغې په دسترخوان کې ځای ښکاره کوي، زه به په دې هکله د خپل ژوند یوه تېره خاطره را یاده کړم:

زه یو وخت کې د یو شتمن سړي مېلمه شوم، لویه حجره او ښه دېره ډنډه یې درلوده، د ښه نوم او رسوخ خاوند ؤ، نوکران او حاضرباشان یې درلودل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې کلیوالی سیمې او سیدونکې ؤ ، که څه هم زما د دغسې بډایه خلکو سره مناسبات نه خوښېدل ځکه چې په دوستۍ کې مې ورسره د مهمان نوازۍ سیالی کولای نه شوه، خو دا چې زه له کابله ورغلی مېلمه وم نو دده د ټېنګار په وجه مې د هغه مېلمستیا ومنله.

داورې اوړدې ورځې وې او زه یې د غرمۍ له خوا مېلمه کړې وم څه دروغ به درته وایم د لوږې احساس د ښو خوړو لېواله کړې وم تر څو چې یې کوزه او چلمچې راوړل، دسترخوان هوار شو ، او په پوره مینه او خوند مې ډوډۍ وخوړله، کله چې دسترخوان ټول شو او چای ورپسې راوړل شو نو مې په ټوکه خپل مېلمه پال ته وویل:

اشنا : که خپه کېږې نه زه درځنی څو پوښتنې لرم، خدای مه کړه چې ستاسې د دود سره په ټکر کې واقع نه شي هغه وویل: مهرباني وکړه:

- ما ورته ورور! ته درې ښځې لرې؟
- ویل یې، هو
- کتغ او نور خواړه دې یوې ښځې پاخه کړي؟
- ویل یې هو.
- وچه ډوډۍ دی په تنور بلې ښځې پخه کړي؟
- ویل یې هو.
- او چای دی هم د درېیمې ښځې وظیفه ده؟
- ویل یې هو.
- نو یې په تعجیب سره زما څخه پوښتنه وکړه.
- دا زما د کور دننه حال درته چا وو ایه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما ورته په خندا وويل، ستا دسترخوان، دا ځکه چې هر څه يې په خورا سليقه پاخه او برابره شوي وو.

زما مطلب د دې خاطرې له يادولو څخه دا هم دی چې ښځه نه يوازې د کور ښايست دی بلکې تر دې ډېره مهمه د مېړه د شخصيت بشپړونکې او د هغه د حيثيت ساتونکې ده، کنه که زما د نوموړي دوست د خوړو په لوښي کې يا په ډوډۍ او يا په چاي کې ويښته او يا بل شی وای، نو تاسې ويلای شي چې د هغه د کورنۍ ژوند او بهرني شخصيت په باب به مو څه فکر کړی وای.(۱)

(۱) هېواد، ۲/ ۳/ ۱۴۲۲ هـ ق.

هوښياره ښځه :

ځينې ښځې پرته له دې چې مېړه ته د يوې موضوع د مطرح کولو مناسبې شيبې په نظر کې ونيسي په بيځايه تلوار او بې موقع وخت خپلو مېړونو ته د ځينو پېښو په هکله آګاهي ورسوي په تېره بيا په هغسې يو لنډ مهال کې چې مېړه يې نه يوازې د دغې خبر يدنې ته روحاً آمادګۍ نه لري غوږ ورته نيولای او قبلولای يې نه شي بلکې د حساسيت عامل يې ګرځي او اعصاب يې متهيج کوي او په ناآګاهانه توګه د ښځې په مقابل کې سخت عکس العمل ښيي او په يوه شيبه کې د دواړو ترمنځه لفظي مشاجره په يو ډېر خوابدوونکي حالت بدلون مومي او حتی يو له بله په بيزارۍ يې تمامېږي.

موږ په کورنۍ ژوند کې د داسې عاقبت نااندېشنه او مناسبې موقع نه درکوونکو ښځو چې ځان هم ملامتيا ته نه ورکوي زيات مثالونه لرو، چې د دوئ په دغسې نامعقول برخورد سره د کورنۍ څو شېبې د مخه د صميميت او محبت نه ډکه فضا د خواشينۍ او کرکې په ماحول تغير مومي لکه چې ځينې ښځې شته دي کله چې يې مېړه له وظيفې او يا له کاره ستړي ستومانه راشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا ترديږ چې دمه يې جوړه شي د واره ورته په کور کې دده په غياب کې د يوې ناوړې موضوع د پېښېدلو خبر ورکوي.

او يا دا چې کله چې سهار له کوره وځي، په همدغه مهال ورته فرمايشونه ورکول کېږي، حال دا چې د مخه ورته په دغه باب هېڅ نه وي ويل شوي.

د پورتنيو نزاکتونو د رامنځته کېدلو په تړاو او دې ته ورته مثالونه ډېر دي چې له هغې جملې نه په يوه داسې مثال بسنه کېږي چې يوه هوښياره او با نزاکته ښځه څنګه کولای شي چې د يوې زيانمنې پېښې څخه خپل مېړه خبر کړي.

دا خو يوه معمولي خبره ده چې ځينې مېړونه کله کله عادت لري هغه کالي واغوندې چې ورته په زړه پورې وي د همدې عادت لرونکي يوه سړي يوه ورځ خپلې ماندينې ته وويل: چې زما پلانې يخن قاق راوړه چې نن هغه اغوندم.

ميرمنه يې ځی د هغه په عوض يو بل نوی يخن قاق ورته راوړي، او ورته وايي چې نن به زما په زړه دا کميس واغوندې مېړه ورته وايي: دا ډول نوی کميس خو مانه درلود له کومه دی کړ؟ ښځه ورته د ښځولی د ظرافت په لهمه وايي:

دا مې درته مور څه موده دمخه راوړی ؤ او نن غواړم چې د هغه... کميس په عوض يې واغوندي.

مېړه هغه اغوندي او په پوره خوشالۍ له کوره وځي.

په دې منځ کې يو څه موده تېرېږي، يوه ورځ د دوئ کره دده د ښځې مور او نوره کورنۍ مېلمانه دي، ټوکې ټکالې دي او د صميميت او خوشالۍ له جذبو توده فضا موجوده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د دې مناسبې موقع څخه استفاده کوي او د يوې عملي ښځې په شکل د خپل مېړه د کمېس کيسه دا سې پيل کوي:

ګل آغا (د دې همسر) يو عادت لري چې ځينې يخن قاقونه يې زيات خوښېږي او کله کله يې په خاصو مواقعو کې اغوستل غواړي هغه بله ورځ يې هم غوښتل چې دغسې کمېس واغوندي، خو ما د هغه په عوض بل نوی کمېس پرې واغوست او ... اصلي خبره خو دا سې ده، چې ما دغه کمېس تر پريمنځلو وروسته اتو کاوه نه پوهېږم چې څه پېښ شو زما پام ورته نه ؤ چې د هغه يوه برخه رانه سوې وه. ما د ګل آغا احساس ښه درک کولای شو نو دواړه په همدې ورځ ښار ته لاړم او په خپل ذوق مې ورته نوی کمېس واخېست او د مې ساته تر څو چې يې هغه بله ورځ رانه پخواني کمېس وغوښت چې وايې غوندي، خو ما يې پر ځای نوی يخن قاق ورکړ او په دې خبره مې تېر کړ چې مورجانې مې ورته رانيولی دی ښځې کېسه په دې ځای پريښودله، درپ يې وهل او د کور له يو کونج څخه يې هغه سوزيدلی کمېس په لاس کې نيولی راوړو او په خندا يې ټولو ته وښود:

او په خندا يې وويل:

اوس د ګل آغا جان خوښه چې د خپل سوزول شوی کمېس له خاطره له ما سره څه کوي...

مېړه ورته په پوره مينه وويل: ډېر دا سې کمېسونه دې ستا له سره ځار شي ښه دی چې په اتو دی ځان سيزلی نه دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د سړي د شخصيت بشپړوونکې :

ښځه او نارينه د انساني ټولنې دوه جوړوونکي، لازم او ملزوم او نه جلا کېدونکي اړخونه لري هغه دوه مهم او ضروري اړخونه چې يو پر بل متقابله او متناسبه اغېزه لري.

«الفونس دورلاريتي» يو عالم وايي:

«د ښځو (د مور) غېږ د بشر لومړنې ښوونځي او د سړي جوړولو لومړنۍ کارخانه ده.

له دې ځايه موږ د نړۍ زيات شمېر نامتو شخصيتونه پېژنو چې د ښځې په مرسته او موثريت يې خوراغوره ټولنيز او نړيوال شخصيتونه په برخه شوي دي. او د ژوندانه په زياتو ډګرونو کې يې نوم او نشان د يادونې وړ ځرګند والی موندلی دی.

حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) زموږ ستر لارښود فرمايلي دي:

« په کوم کور کې چې ښځه نشته، هلته خوښي او روښنايي نشته، نو له دې امله ښځه د کور ډيوه او څراغ دی».

ما له يو چانه چې د فکر او قلم خاوند ؤ او د ښځو په اړوند يې پراخه مطالعه درلودله او د هغوی له حقوقو پوره خبر ؤ او لا په فرهنګي ډګر کې يې د هغوی له حقونو په کلکه دفاع کوله اوريدلي ؤ :

کله چې د هغه د زياتې برخې د عمر د ژوند ملګري مړه شوه نو نوموړي د يو هغسې رواني او روحي حالاتو سره مخامخ شو چې نه يې د کوم عالم له خولې څخه په دغه هکله څه اوريدلي ؤ او نه يې په کوم کتاب کې دغه موضوع مطالعه کړې وه، نوموړي د ور پېښې شوي مجردۍ په موده کې کله چې به په کور کې ؤ، د کور ماحول، فضا او د کورنۍ د غړيو په منځ کې يې خپل ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې احساسوو او د کورنۍ د چارو سره يې هيڅ علاقمندي او دلچسپي نه درلوده، د کورنۍ د غړيو سره د مشغولا او خبرو پر ځای يې مطالعې او خپلو ليکنو ته ترجيح ورکوله او په ډېره کوچنۍ خبره او نامطلوبه پېښه به ورته اورجن عصبانيت ورپېښېدو، او د يو ډول نوميدۍ احساس به يې کاوه او د کورنۍ ځخه د باندې محيط يې چندان نه خوښېده، کله چې به د کوره د باندې ؤ د چاپېريال او د خپلې ټولنې په منځ کې به ورته ځان يو څه سپک، بې تمکينه او بې ارزښته ښکارېده، هميشه به يې زړه تنګي احساسوله، ددې تر څنګ له هر چا ځخه به يې په خپل نسبت د همرازۍ او خواخوږۍ توقع کوله، له خپلوانو او دوستانو ځخه به دده په دې احساس د نه درکولو په وجه ګيله من کېده او حتی بيزاری به يې ترې ښووله، په کورنۍ کانون او بهرني چاپېريال کې دغو رواني حالاتو ډېر ځور اوه او خبره يې دې حدته رسيدلې وه چې کله ناکله به حتی د خپل ژوند د ژواک سره بې مينې کېده پاتې لا د ژوندانه د ورځينو چارو د اجرا کولو سره هميشه يې خپل روغتيايي حالت په زړه پورې نه احساساوه او هميشه د خپل عمر پوخوالي هم خوراوه...

خو بيا چې يې له نيکه بختنه دوهم واده وکړه نو بيرته خپل پخواني عادي حالت ته را وګرزيد رواني وضعې يې بدلون وموند او ګويا خپل مطلوب ژوند يې له سره پيل کړ.

له کورني چارو ځخه نيولي، تر ټولنيزو او رسمي چارو، دغو ټولو سره يې علاقمندي او زړه ترڼه پيدا شوه، روغتيايي حالت يې بيخي ښه شو، رنګ او رخ يې تازه د عمر پوخوالی ورته له پوره تمکينه او له درنښته ډک ښکارېده.

پورتنۍ عيني موضوع دا خبره په ثبوت رسوي چې ښځه د سړي د ډېرې ګرانې جوړې او د ژوند د رښتيانۍ او خواخوږۍ ملګري په توګه د هغه په شخصي او اجتماعي ژوند کې پوره اغېزناکه او د هغه په رواني وضعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې د پرېکونې اغېز غورځونې درلودونکی ده او حتی د هغه عقیدې او ارادې ته بدلون ورکولای شي او لا چې پوهه هوښیاره رسالتمنده، هدفمنده او هم احساسه ښځه د چا په برخه وي.

یوازې ښځه ده چې په مهربانه او دلسوزانه لهجه خپل مېړه د ناوړو خصلتونو او عادتونو له امله تنبه کوي او په ډېره موثره ژبه یې له هغو منع کړي.

په یو مبارک حدیث کې د نیکو کارې او پرهیزګارې ښځې په باب داسې راغلي دي:

« نړۍ او هر څه چې په نړۍ کې شته دي دا ټول ښکلي دي، مګر دینداره او پرهیزګاره ښځه تر ټولو زیاته مقبوله ده».

کورنۍ محیط د ښځې په شتون په زړه پورې دی او که له کوره بهر را پیدا شوې ناخوالې، ستونزې او ستړیاوې هم د ښځې په لطیفانه برخوردونو او رویو له منځه ځي او یا یې د ځورېدنې کچه را ټیټېږي لکه چې ژان ژاک روسو وایي:

« که چېرته د نړۍ ټول نعمتونه له منځه لاړ شي، په داسې شرط چې ښځه د ژوند په صحنه کې موجوده وي بیا هم هغه د تحمل وړ دی».

که په لنډه توګه وویل شي نو هغه به دا وی چې سیموند یو عالم وایي:

« هېڅ نعمت او پیرزوینه د یو سړي لپاره له یوې ښې ښځې څخه غوره نشته دی».

او بیا کله چې د ښځې سره د مور مفهوم هم یو ځای شي مقام یې لا لوړې درجې ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام مادر، از نگاه دین مقدس اسلام :

چون دین مقدس اسلام که یک دین کامل، جامع و پر فیض است، بدون شک و تردید تامین کننده و تضمین کننده تمام حقوق و امتیازات انسانی و اسلامی جوامع بشری میباشد.

از نگاه دین مقدم اسلام هیچ قوه و قبیله بر قوم و قبیله دیگر و هیچ جنسی بر جنس دیگری تفوق و برتری نداشته، و اگر نزد خداوند متعال کسی از منزلت مقام عالیتری برخوردار باشد همانا از جمله کسانی اند که دارای تقوا آنهم به مفهوم واقعی آن که عبارت از تقوا کردار، تقوا در گفتار و تقوا در پندار و در مجموع حایز تقوای ظاهری و باطنی بوده و طبیعی است که زن و مرد یکسان و هم برابر، تابع این مشخصات تقوا میباشند.

ارزشهای حقوقی زن نسبت به هر دین و آیین جوامع بشری در دین مبین اسلام، مامون، مصئون تر و متجلا ترند ، و دین اسلام است که زن را از تمام اشکال و انواع شقاوت ها ، محرومیت ها ، محکومیت ها ، برده گی ها و سایر مظالم اجتماعی نجات داد و ظلمت کشنده جهل و بیعدالتی که زیادتر زنان از آن تا حد زیادی متضرر بوده توسط درخشیدن نور جاویدانی خویش از جهان برچیده و به زن ارج و مقام همگون و مساوی با مرد اعطا فرمود و از آن زمان به بعد زن توانست که در تمام عرصه های حیات انسانی دوشادوش مردان نقش های متنوع را به عهده بگیرد حتی در معرکه ها و غزوات به خاطر پخش و نشر دین پر فیض اسلام در امور اکمالاتی و خدمات عقبی و ترغیب نمودن رزمنده گان نبرد اسلام خود گذری و فداکاریهای شایانی را از خود نشان داده اند.

دین مقدس اسلام به زن این مادر و همسر یعنی همسفر و همیار زنده گی انسانی حقوق و امتیازات و مزایای چشمگیری قابل بوده، بوضاحت کامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

به واقعیت های تلخ و رقتباری برخواهیم خورد که چگونه حیثیت و منزلت زن در درجه پایینتری قرار داشته و پدیده حقارت زجر دهنده نگریسته می شد.

عطیه های حقوقی دین مقدس اسلام، به زن بسا امکاناتی مهیا ساخت که در زمینه های مختلف زندگی خویش سزاوار آن شد تا با مردان یکجا همسری کرده و سهیم گردد و با مرور زمان شخصیتش متکاملتر و مخلوق مورد احترام و تمجید محسوب گردید.

در تاریخ بشری در تمام عرصه های حیات اجتماعی، شخصیت برازنده و بالنده زنانی را سراغ داریم که همردیف مردان قابل ستایش و مباهات بوده و حماسه آفرینی های آنها جاویدانی میباشد.

پس بی انصافی خواهد بود که مقام و شخصیت زن را هر آنچه دین مبین اسلام به او ارج داده کمتر و نازلتر قابل شد و موجود فاقد تمام حقوق و امتیازات بشری پنداشت، چه زن یک بال بشریت و نیمی از پیکر جامعه آفریده شده است.

د ښځو اقتصادي خپلواکي :

څرنګه چې په افغانستان کې ښځو اقتصادي خپلواکۍ تر سرلیک لاندې د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنیز نهاد له خوا د یوې څېړنیزې پروژې متن چاپ شوی او زما له خوا په پښتو ژباړل شوی دی او دهغه د یو شمېر ژباړل شوی دی او د هغه د یو شمېر کوټلیو برخو په اقتباس سره چې د اهمیت وړ بلل کېږي دا مقاله ولیکل شوه.

په افغاني دودیزه ټولنه کې په عمومي ډول د ښځو څخه د «نفقه خور» په عنوان یادونه شوې ده کورنۍ په تېره بیا بیوزلې کورنۍ خپلې لوڼې د اقتصادي پلوه د «اوږو بار» په نامه ډېر ژر ودوي، هلکانو ته د اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او د کورنۍ ډوډۍ راوړونکو په سترګه ګوري یا د خوړو غوره امکانات د هغوئ په واک کې ورکوي، هلکان د نجونو په پرتله زیاتره ښوونځیو ته ځي، ځکه دا سې ګڼل کېږي چې ښوونځي ته د نجونو ورتګ کورنۍ ته عاید نه په برخه کوي او په عوض کې که چېرته هلکان د علم او کمال سره را لویې شي، د اقتصادي اړخ له پلوه د کورنۍ سره مرسته کولای شي په تېره بیا که چېرته قرار وي چې ښوونځي ته د هلک نو زیاتره هلکانو ته لومړیتوب ورکول کېږي.

د اوسني تصور له مخې ښځې پرته له دې چې په کورني اقتصاد کې ونډه نه لري بلکې زیاتره د لګونکې په نامه یادېږي په دې سربېره دا سې تصور کېږي څرنګه چې نارینه د کورنۍ ډوډۍ راوړونکې دي نو ځکه د کورنۍ تصمیم نیونه د دوئ پورې تړاو لري یا نارینه باید دا وټاکي چې څه چارې او کوم کارونه ترسره شي، که څه هم ښځې په دودیزه توګه د کورنۍ ورځنی لګښت خو په عمل کې په زیاترو حالتونو کې چې اقتصادي لویې تصمیم نیونې کې چې مطرح کېږي ښځې کلیدي ونډه نه لري.

د هغو ښځو زیات شمېر چې له کوره بهر کار کوي، د خپل عاید د لګولو د طریقې په اړه د تصمیم نیونې قدرت نه لري او له بلې خوا هغه شمېر ښځې چې له کوره د باندې بوختیا نه لري او یوازې د کور په چارو کې بوختې دي، نو یې په کورنۍ کې د برخې اخېستنې ارزښت نه پېژندل کېږي، نو دا مېرمنې دخپلو لومړنیو اړتیاوو د تامینولو لپاره ښایي په کراتو مراتو له مېړه او یا ورور څخه پیسې وغواړي.

د ښځو له اقتصادي خپلواکۍ څخه مقصد په مشخص ډول په اقتصادي امکاناتو د ښځو د لاسرسۍ پیاوړتیا او په دې خپلواکۍ سربېره، په خپله د دوئ له اقتصادي عاید څخه ګټه اخستنه ده، په دې مقصد ښځې د اقتصادي سرچینو د برابرولو ظرفیت او یا په بل عبارت د اقتصادي عاید د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولو ظرفیت لري او د هغه د لګښت په طریقه کې په خپله د تصمیم نیوونکی ونډې لرونکي وي.

د ښځو د اقتصادي خپلواکی اهمیت یوازې له مادي پلوه په نظر کې نه نیول کېږي بلکې هغه ښځې چې له اقتصادي خپلواکۍ څخه برخمنې دي له هغو ښځو څخه ځو ځلې زیاتې د ټولو انساني حقونو د برخمنتوب د ځواکمنۍ درلودونکی دي چې له داسې حقونو څخه محرومې دي. هغوئ چې په کورني چارو کې د تصمیم نیونې له مخې په یو مناسب موقعیت کې قرار لري او ډېرې کمې تر تاوتریخوالی او زور زیاتې سره مخامخ شي په یو ډېر ښه دفاعي موقعیت کې درېږي.

د اسلامي شریعت، کورنیو قوانینو او په نړیوالو میثاقونو کې د ښځو د اقتصاد د تامینولو لپاره سرچینې ټاکلی شوی چې یوازې د نومونو په راوړلو یې سره بسنه کېږي د ښځو بوختیاوې، میراث، د مهر حق، نفقه او داسې نورې سرچینې.

د اسلام دین د ښځو د اقتصادي سرچینو د تامینولو لپاره ځرګندې او ځانګړې لارښوونې لري او په هره برخه کې یې ښځې هڅولې دي چې په اقتصادي چارو کې په فعاله توګه برخه واخلي.

د ښځو کورنۍ چارې په ظاهر کې کم ارزښته ښکاري خو په واقعیت کې بنسټیز اقتصادي ارزښت دی چې د هغه په شتون د کورنیو اقتصادي نظام ډېر زیات زیانمن کېږي.

د افغانستان قوانین په خپلو مندرجاتو کې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره نسبي ضمانتونه لري او هیڅ ډول حقوقي څارنه د فقیرو ، بې سرپرستو ښځو څخه نه وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اوسني بېلا بېل رسمونه او عنعنې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره مناسب فرصتونه له منځه وړي او یا یې محدود وي او له بلې خوا نه دا عنعنې د ښځو د بوختیاوو او شغلونو ساحه را تنګوي.

د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د برې راز :

یو سړی چې له واده څخه یې تر څلوېښتو کلونو زیاته موده تېره شوې وه او د خپلې ماندینې سره د ګډ ژوند خوږې ترخې او تودې سړې یې تېرې کړې وې د یوې ګټورې زده کړې په توګه دهغو د یو لړ پایلو په باب وایي:

که غواړی چې په کورنیو مجادلو او جنجالونو کې ګټونکی شی نو د بایلودنې په هنر یې ځانونه وپوهوی.

په ننې وخت کې اروا پوهان دد غه دوه اړخیزې مسالې د حل لپاره لیاره ښیي:

یعنې هغه طریقه چې په دې مجادله کې مېړه او ښځه دواړه ګټونکی شي نو د واده په چارو کې د بریالیتوب رمز په «بایلونکی – یایلونکي» کې نغښتلی دی ځکه چې په مینه کې د یو څه لاسه ورکول هیمشه تاسې ته د یو بل څه سوغات درکوي او هغه مینه او ګرانښت دی.

نوموړی زیاتوي: د واده په لومړي وخت کې زما او ښځې تر منځه د کوټې پر دننې دیوال د یوې تابلو د ځړولو په سر جنجال رامنځته شو زما یو ډول تابلو خوښه وه او د هغې بل ډول تابلو په سلیقې اوذوق برابره وه. زموږ ترمنځه د یو لړ شخړو او جنجالونو وروسته مو یوه داسې تابلو انتخاب کړه چې د دواړو پرې موافقه راغله او دغه تابلو زموږ د ګډ ژوند په اوږدو کې د کورنې ژوند د شخړو د حل کولو ډېره اغېزمنه لپاره وه موږ همیشه خپل جنجالونه د همدغه فورمول له مخې اوارول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سړی وايي: ما هڅه کوله چې ماندينه مې کنټرول کړم او دې احساس زما له ويرې، ناباورۍ او د امنيت د احساس له نشتوالي څخه سرچينه اخستله، خو ډېر ژر مې دغه ټکي ته پام شو چې ماندينه مې هېڅ ډول کنټرولولو ته اړتيا نه لري او يا دا چې هغه مې په پرله پسې ډول کنټرولای نه شوه او که فرضاً ما دې کار ته دوام ورکړي وای زموږ تر منځه يې بې اعتمادي راوستله او په نتيجه کې يې زموږ د ګډ ژوند او مينې پيوند شکاوه.

په کورني ژوند کې بايد وپوهېږو چې په يوه مباحثه يا مشاجره کې هېڅکله ګټونکي بريالي نه ګڼل کېږي او دا په دې معنا که چېرته کوم يو په لفظي شخړه کې ګټونکی شي نو خامخا مو، ماندينه مسله تاسې ته سپاري چې تصميم ونيسی چې په اصل کې تاسې بايللې ده، نه هغې په کورني ژوند کې بايد دا ټکي په پام کې ونيسو چې څه غواړو؟ دا چې دا راته ګرانه وي او يا هغې ته ګران واوسم او دا چې دواړه د بې غمۍ او خوشالۍ احساس ولرو نو بايد دا احساس يو بل ته ور انتقال کړو او کله چې دغه احساس وده او تکامل ومومي نو د ګډ ژوند د ناپېژندل شوو ټکو لکه د شخصيت ډاډمنه او صميمي پناه ګاه مو پېژندلې ده په ګډ ژوند کې يو عاطفي رابطه يوې باغچې ته ورته ده چې موږ په کې د يو ګټور شي تخم کرو خړوبوو يې او بيا ترې ډېر ارزښتناک حاصل يعنې خپل ځان اخلو او په همدې ترتيب زموږ ماندينه هم د ډېر ښه حاصل لپاره ښه خاوره انتخابوي او ډېر ښه تخم په کې کرې دا هم غواړي چې ډېر ښه حاصل ترلاسه کړي.

خو موږ نه شو کولای هغه چې څه غواړو ترلاسه يې کړو، مګر دا کولای شو هغه څه چې مو ماندينه غواړي ورته ويې بخښو که مو ماندينه د کومې موضوع په سر عصباني شي نو ښايي مېړه فکر وکړي چې ښځه يې حق په جانب ده چې عصباني شي او که موږ هم هر څومره عصباني شو نو بيا هغومره زيانمن کېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبانیت یوه وسله نه ده چې ډکه او تشه شي، قار ممکن د درد ځواب وي د یو ډول پټ درد. نو کله چې ورته مېرمن په عصبانیت ځواب ورکوي تاسې ښایي شخړه پای ته ورسوی او دا ډېره اسانه خبره ده هڅه وکړي چې دهغې د قار زور کینې، نو کله چې یې اعصاب ارام شي نو په خوږه لهجه ورته ووایاست زه پوهېږم کله چې عصباني کېږي دا له دې کبله دی چې یو څه دې ځوروي، زه به هڅه وکړم دغه عامل لېرې کړم؛ ته ماته ګرانه یې او زه نه غوارم چې تا وځوروم، کېدای شي چې دا ورته د خپل عصبانیت عامل وښیي بیا هم کرار ورته غوږ ونیسه او هغه ډاډه کړه چې دغسې پېښه به بیا تکرار نه شي او که برعکس تاسې پرې هم عصباني شي نو ستاسې دا متقابل چلند نه یوازې هغه اراموی نه شي بلکې عصبانیت یې لا اورجن کوي. نو هڅه وکړي چې په قار او په غوسه غلبه ولرلا شی او د عصبانیت د لامل له تکراریدو څخه په کله مخنیوي وکړي په دې توګه به موږ د کورنیو شخړو د رامنځته کېدو مخه نیولې او په کورني ژوند کې به مو د مینې، پېرزوینې او اعتماد فضا خپره کړې وي.

دا موضوع هم د پوره پاملرنې وړ ده چې باید په متقابل ډول ښځې هم د ګډ ژوند دغه رمز ته په کلکه پاملرنه وکړي.

د نارینه له خوا پر ښځو او له ښځو پر ښځو تاوتریخوالي:

تاوتریخوالي یوه ډېره ناولې، کرکجنه او تباه کوونکي ټولنیزه پدېده ده چې تاریخي ریښې یې ډېرې پخوانی زمانې ته ورغزیږي او ډېره دردوونکي پېښه یې تر اسلام دمخه هغه مهال چې دعربستان پر خاوره د جهالت او وحشت تیاري خپره وې د کورنیو له خوا نوي زیږیدلي نجونه به ژوندی تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاور لاندې کيدلي تر څو چې په دغه سيمه د اسلام د پلوشو په ځليدلو سره د ښځينه ماشومانو مقام ته په درنه سترګه وکتل شو او ځانګړي حقونه يې تثبيت شول.

خو بيا هم په غير اسلامي او اسلامي ټولنو کې د اسلامي ارشاداتو ، مدني او ميثاقي ارزښتونو خلاف د ښځو حقونه تر پښو لاندې او د تاوتريخوالي د لاملونو او شکلونو څخه يې د قربانۍ تجربې وليدلې چې په دې اړه په زياته کچه بحثونه او ليکنې شوې او په ځانګړو ورکشاپونو کې تجربوي ارقام ښودل شوي.

خو کومه موضوع چې ښايي غور پرې وشي ، د جنسيتي تاوتريخوالي يوازې په دې کته ګوري مطلق کېدای نه شي او دا ځکه چې جنسيتي تاوتريخوالي په دې دريو برخو کې د بحث وړ دي.

۱.د نارينه له خوا پر ښځو تاوتريخوالي.

۲.د ښځو له خوا پر ښځو تاوتريخوالي

۳.د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي.

۱.د نارينه له خوا تاوتريخوالي:

لکه چې څرګنده ده نن سبا د هېواد په ټولو اړوندو موسسو ، نهادونو او رسنيو کې په پراخه کچه د نارينه له خوا پر ښځو باندې د تاوتريخوالي لاملونه او شکلونو ته انعکاس ورکول کېږي او دلته پرې له بحث څخه صرف نظر کېږي.

۲- د ښځو له خوا پر ښځو باندې تاوتريخوالي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو باندې دا ډول جنسيتي تاوتريخوالي کومه نوې خبره نه ده، زموږ د هېواد په ټولنيز ژوند کې د دا ډول تاوتريخوالي يو شمېر لاملونه او شکلونه په ګوته کېداى شي چې ډېر عمومي يې له دې قراره دي.

الف: دخوابنې له خوا پر انګور تاوتريخوالي.

ب: د اندرېندو (ننو) له خوا پرور نداري تاوتريخوالي.

ج: د مور، خويندو او د کورنۍ د نورو خپلوانو ښځو له خوا پر نجونو تاوتريخوالي په دې اړه چې ماد تخار او کندز په ولايت کې په ښځينه ښوونځيو کې د ورکشاپونو په ترڅ کې د يو ريسرچ له مخې نتيجه ترلاسه کړې، د يو شمېر ښځو ښوونکو د نظر يو په اعتبار د اندرياندو له خوا په خپلو ورندارانو تاوتريخوالي په لومړۍ درجه کې ښودل شوي دي.

۳ـ د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي خداى مه کړه چې په دې ډول جنسيتي تاوتريخوالي بحث کول زموږ د يو شمېر خويندو د حساسيت او حسادت لامل نه شي، خو ښايي دې واقعيت ته غاړه کېښودل شي چې زموږ په ټولنه کې د ښځو له خوا پر نارينه و د تاوتريخوالي زيات موارد عملي شوي او لا تجربه کېږي هغه چې د متاثرو کورنيو صميمانه فضا يې مختله کړې او د يو شمېر کورنيزو ستونزو لامل ګرځېدلي دي.

ددې ډول تاوتريخوالي يو څو بېلګې په لاندنيو مواردو کې وړاندې کېداى شي. دمېړه او ښځې ترمنځه د عمر نه انډولتوب او دا په دې مفهوم چې ښځه ځوانه او مېړه د بوډاتوب په عمر کې وي. د شتمنۍ او اقتصاد له پلوه د مېړه او ښځې تر منځه توپير.

کله چې ښځې له شتمنۍ کورنۍ او يا په خپله شتمني وي او مېړه يې بيا له غريبې کورنۍ او يا په خپله اقتصادي پياوړتيا ونه لري نو د ښځې له خوا پرې تاوتريخوالي عملي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړه او ښځې تر منځه د زده کړې نا انډولتوب دا يو واقعيت دي چې زموږ په ټولنه کې ځينې ودونه د تحصيلي کچې په پام کې د نه نيولو له مخې کېږي يعنې يوه تحصيل کرده ښځه، بې سواده او يا کم تحصيله سړي سره ودېږي، په دې صورت کې ښځه د تحصيلي لوړې کچې د لرلو په وجه په خپل مېړه د برترۍ احساس کوي او ددې روحيې د تسلط له مخې پر مېړه تاوتريخوالي ترسره کوي.

دعايداتو د درلودلو توپير:

کله چې يوه ښځه د خپل مېړه په نسبت د زيات عايد لرونکي او د کورنۍ د لګښتونو زياته برخه د ښځې له عايده تامينېږي نو دا مساله هم د ښځې له خوا پر ميړه تاوتريخوالی رامنځته کوي.

د روغتيا له مخې توپير:

هغه شمېر ښځې چې د خپل مېړه په نسبت د روغتيا څخه برخمني وي او برعکس يې مېړه ناروغ، عليل او حتا عقيم وي او دهغې د اوږو بار او ورسره جوخت يې غريزوي غوښتنو ته ځواب ورکولای نه شي نو خامخا د خپلې ښځې د تاوتريخوالي لاندې راځي.

همدارنګه هغه شمېر ښځې چې په لوړو بستونو کې کار کوي او د تحصيلي موسسو آمرانې او يا ښوونکی وي خپل زيرستان او زده کوونکي تر تاوتريخوالي لاندې راولي.

زموږ په ټولنه کې که څه هم په کمه کچه وي خو په ځينو کورنيو کې داسې ښځې هم موندل کېدای شي چې د خپلې کورنۍ په چاپيريال کې د پوره رسوخ خاونده د يوې واکمنې او حاکمې حيثيت ولري. نو د کورنۍ دغړيو په اداره کولو کې ددې د خودمختارۍ په وجه د کورنۍ پر ښځو سربېره نارينه هم تر تاوتريخوالي لاندې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې د دې تریخ واقعیت په باب لا زیات بحث او د بېلګو وړاندې کولو ته اړتیا شته خو د لته ترې د مقالې د لنډیز په خاطر صرف نظر کېږي.

په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالي د یوې لویې زیان رسونکې پدیدې په توګه :

په افغانستان کې د نړۍ د هېوادونو غوندې پر ښځو تاوتریخوالي د بشري حقونو په تړاو د پراخو موضوعګانو د زیاتو اندېښنو موارد جوړوي، د ملي او نړیوالو سازمانونو له خوا خپاره شوي رپوټونه په دې اړه مخ په زیاتېدو دي. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ۲۰۰۷ کال د رپوټ له مخې، چې پر ښځو د تاوتریخوالي په باب ثبت شوې پېښې په سلو کې **۵۹** پېښو ته رسېدل. په داسې حال کې چې د دې کمیسیون د خپاره شوي رپوټ له مخې د ۲۰۰۸ کال تر لومړنۍ څلوریزې پورې اړه لري پر ښځو د تاوتریخوالي د ثبت رقمونه د تېر کال په اندول زیاتو پېښو ته رسېږي.

او که وویل شي اوس چې ۲۰۱۳ کال مخ په خلاصېدو دئ نو خامخا پر ښځو د تاوتریخوالی د ثبت په شمېر و کې د یادونې وړ ډېروالي لیدل کېدای شي.

لکه څرنګه چې څرګنده ده په افغانستان کې پلرونه، مېړونه او وروڼه پر ښځو د تاوتریخوالي له خورا ډېر عاملینو څخه ګڼل کېږي خو ټولنیز او دودیز موجود نورمونه څه د واکمن نظام په چوکاټ کې او یا په عرفي او قبیلوي جوړښتونو کې لکه جرګې او شوراګانې د دوي څواکمنۍ ته مشروعیت ورکوي، پوځي او غیر مسؤول کسان هم پر ښځو د تاوتریخوالي د لویو عاملینو په ډله کې شمېرل کېږي چې له دې ډلې څخه په ډله ایزو جنسي تېریو کې زیات شمېر ګډون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د ښځو په ځينو پېښو کې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په برخه کې نارينه هم ګډون لري او په زياترو پېښو کې د تاوتريخوالي د ترسره کوونکو په نوم لړ کې هم شامل دي. خو په هرصورت په ټولنه او کورنۍ کې نارينه پر ښځو د تاوتريخوالي مطلق زياتښت جوړوي، دا هم يو ښکاره واقعيت دئ چې د ښځو له خوا پر ښځو د تاوتريخوالي موارد هم دومره کم نه دي چې له دې ډلې نه د خوابښې، بنې او ندرور له خوا پر ناوې« نګور» د تاوتريخوالي زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي.

دا چې په افغانستان کې ددې نامشروعې پديدې د مخنيوي لپاره کوم ميثاقي موارد شته او کنه؟ نو څرګنده ده چې د افغانستان پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو لبرې کول د نړيوال ميثاق له ذمه واريو څخه دي او په دې سربېره د افغانستان د اساسي قانون په سريزه او په اوومه ماده کې د هېواد ټول وګړي نړيوالو تړونونو ته په پاملرنې، درناوي او پلي کولو مکلف شوي دي، جنسيتي برابري او د تبعيض له منځه وړل د افغانستان د ملي پراختيا د ستراتيژۍ د پنځو توکونو بنسټيزه موضوع جوړوي.

د ښځو په وړاندې دتاوتريخوالي د مخنيوي لپاره د دولت په تېره بيا د ښځو چارو وزارت او اړوندو موسسو د بنسټيزو هڅو په لړ کې د نکاح ليک د سمون او بيا چاپېدلو په اړه له اقدام او پر ښځو دتاوتريخوالي د له منځه وړلو د قانون د تصويب لپاره د افغانستان د سترې محکمې له هڅو څخه يادونه کېدای شي.

د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت نوي اعلان کړی چې پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو د له منځه وړلو د کنوانسيون د پلي کولو په تړاو د لومړي ريوټ د برابرولو په موخه په ۲۰۰۹ کال کې يې اقدامات پيل کړي دي، ښايي وويل شي په دې تړاو د دولت چارې اميدواره کوونکې نه دي، چې په دې باب د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون له خوا هم څرګندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتون لري، د دې کميسيون د رپوټونو له مخې د ښځو د وضعيت په تړاو له اندېښنو ډکې شمېرې بيان کړای شوي دي، پدې رپوټونو کې څرګنده شوې ده چې کورني تاوتريخوالي په ټولنيزو فعاليتونو کې د ښځو د ګډون د مخنيوي، له کوره شړل، ځان سېزنې، د ښځو د وجود د غړو ماتول، د جنسي تېري او انساني کرامت د تر پښو لاندې کولو د مهمو پېښو په توګه ثبت شوې دي. وهل، ټکول، پر ښځو فزيکي تاوتريخوالي په افغانستان کې له ډېرو زياتو ټوليزو تاوتريخوالو له ډلې څخه دي.

د افغانستان د ښځو چارو وزارت د خپلې پاليسۍ په پيروۍ هڅه کوي چې د واکونو او ځواکمنۍ په پولو کې په افغانستان کې د تاوتريخوالي د ټولو ډولونو مخنيوي وکړي او تر ممکنه برېده د تاوتريخوالي له ناوړو پېښو د قربانيانو سره مرستې او داد رسی وکړي.

پر ښځو تاوتريخوالی يوه ناولې عمومي پدېده :

پرښځو باندې تاوتريخوالی هغه ناولې او ناوړه عمومي پدېده ده چې په اسلامي ارزښتونو کې تل رټل شوې او غندل شوې ده او په مدنی ميثاقونو او د افغانستان په اساسي قانون کې د يوې ټولنيزې زيان رسونکې پدېدې په توګه ګڼل شوې ده.

دا چې تاوتريخوالی څه او پر ښځو باندې تاوتريخوالی يانې څه؟ پېژندګلوي يې په دې ډول کېدای شي:

پر ښځينه قشر باندې تاوتريخوالی چې فزيکي، جنستي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دئ د معمول له مخې دا ټول د جنسيتي تاوتريخوالی په نامه يادېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي، چې ښځې په شکل د شکلونو د زيانونو سره مخامخ کوي او خامخا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ دغړيو او يا د ټولنې د وګړو له خوا پلې کېږي.

لکه چې څرګنده ده په نړۍ کې له هرو دريو ښځو څخه يوه يې د تاوتريخوالي له زياترو ډولونو لاندې راځي. په ډېرو وختونو کې هغه کسان د تاوتريخوالي عاملين ګرځي چې په دې ډله کې د ښځو د کورنيو غړي يا نږدې خپلوان وي.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکې کچه مخ په پراختيا دئ او د بشري حقونو د ارزښتونو څخه د سرغړونو په برخه کې له زياتېدونکو انديښنو سره مل دئ. پر ښځو باندې د هر ډول تو پير د له منځه وړلو نړيواله اعلاميه د بشري حقونو لومړني سند دئ چې پر ښځو د تاوتريخوالي موضوع يې په پوره صراحت او وضاحت سره مطرح کړې ده.

دا اعلاميه په دې خبره ټينګار کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او حتى هغوئ ترې بې برخې کوي او د اساسي آزاديو په لاسرسي کې يې خنډونه رامنځته کوي.

دا اعلاميه د جنسيت له مخې د تاوتريخوالي مشخصه پېژندنه وړاندې کوي او هر مهال يې يو داسې ناوړه عمل ګڼي چې ښځو ته فزيکي، جنسيتي او رواني زيانمني رسوي او په دې برخه کې يو ګواښ ګڼل کېږي. د يو داسې ګواښ او يا کړنې په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادۍ څخه يې بې برخې توب په کې شامل دئ.

دادې پېژندنې د نوموړې اعلاميې په دويمه ماده کې بيا له سره پوخوالى موندلى دئ لکه هغه برخې چې پر ښځو باندې تاوتريخوالي په ټولنيزه توګه رامنځ ته کېږي په دريو برخو وېشل کېږي:

۱. فزيکي تاوتريخوالى

۲. جنسي تاوتريخوالى

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.رواني تاوتريخوالی

دا درې واړه برخې په کورنۍ چاپېريال کې رامنځته کېږي.

په دې ټولو کې وهل، ټکول، جنسي تېري، پر کوچنيو نجونو د ودونو په تړاو او دهغه د جهيز يې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په ګډون د مېړونو او د هغو د ودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي، او د ناوړه ګټې اخېستنې په اړه تاوتريخوالی.

په ټولنه کې فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ازارولو او ځورولو او د کار په سيمه کې، تحصيلي موسسو او په نورو ټولو ځايونو کې، د ښځو قاچاق او بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي هغه فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو په پايله کې هر چېرته رامنځته شوي دي.

پر ښځو باندې تاوتريخوالي هغه موضوع ده چې نور، دهغه د پای ته رسولو لپاره ښايي وخت ته انتظار ونه اېستل شي په ښځو د تاوتريخوالي شمېرې هم دا موضوع تاييدوي چې لږ تر لږه يو زيات شمېر ښځې تر وهلو، ټکولو لاندې راځي، د مور په ګېډه کې د ماشوم د جنسيت د ټاکلو نه په ګټې اخېستنې سره چې د ماشومو نجونو زيات شمېر نړۍ ته د سترګو غړونې قابو نه مومي. واقعيتونو ښودلې ده چې هيڅ يوه ښځه، يانې که بوډۍ وي او که ځوانه، په هېڅ يوه هېواد کې او په هيڅ يوه فرهنګ کې له تاوتريخوالي څخه خوندي پاتې نه ده.

پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په اړوند، د جنايتونو په زياترو برخو کې هغوی بې مجازاتو پاتې کېږي او عاملين يې په ازادانه ډول ژوند کوي.

اوس هغه وخت را رسېدلی دئ چې ټولې ښځې يو شان د نن او سبا لپاره د خپل ژوند، خپلو حقونو او آزاديو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور ملکوتي مقام

که بنیادم پرېښته کېدلای شوای نو بې له شکه به مور پرېښته وای، او دا چې د غورو انساني صفتونو، لوړو اخلاقي موازینو، ربښتیني مینې، محبت، پېرزوینې، فداکارۍ او د یو واقعي انسان د لوړ مقام د لرلو په وجه یو انسان د پرېښتو سپېڅلي مقام ته رسېدلای شي او بیا مور چې د دغو غورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده نو په حقیقت کې مور هغه ربښتیانی انسان دی چې د پرېښتو مقام ته یې نسبت کېدلای شي.

دا موضوع نه یوازې د انساني ټولنو په فرهنګونو کې د اهمیت وړ بلل کېږي بلکې د اسلام په سپېڅلي دین په تېره بیا د لوی خدای په نزد په قرآني مبارکو آیتونو کې هم پوره جوته ده، او په قرآن مجید کې د اولادونو له خوا نه د مور د رضایت او خاطر ساتلو په اړه په تکرار او تاکید سره لارښوونه او سپارښتنه شوې چې د مور په وړاندې نور ناوړه چلندونه لا پر ځای پرېږده نه یوازې (اف قدري) کول هم لویه ګناه ده، بلکې په مقابل کې یې بې ادبي کول، حساسیت ښودل، په قارېدل، سپکاوي کول او ګوابښېدل، د هغې ځورونې او داسې نور لویې ګناوې دي چې د بخښلو وړ نه دي.

له همدې ځایه ده، چې د مور خوښې او رضایت او د هغې زړه ساتل، د اسلام په دین کې ځانګړې اهمیت لري، او دا چې د دې په حق کې د لوی خدای له خوا د ملکوتي مقام پېرزوینه شوې او هم د خدای رسول فرمایلي دي چې جنت د مور او پلار تر پښو لاندې دی یو انکار نه منونکې واقعیت دی.

د بشر تر پیدا ایښته تر او سه پورې (او تر دې وروسته) د تاریخ په بېلا بېلو دورو کې د انساني ټولنو په تاریخي سرنوشت ټاکلو او مقرراتو کې، مور پرېکوونی نقش لوبولی دی چې بې شمېره او بې ساري مثالونه یې ښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي او په هره تاريخي دوره کې د بشريت په تکاملي پړاوونو کې د مور سرنوشت ټاکونکي نقش خورا ځلانده دي.

مور نه يوازې ښځينه جنس او قشر دی، خور او خپلوانه ده، ماندينه، د ژوند همکاره او همسفره ده، معشوقه او د مينې تمثال دی، يعنې د مينې عاطفي او ګرانښت پريښته ده او ددې د امينه او ګرانښت دي چې د طبعيت ښکلاوو او رنګينيو ته او د فطرت استه تيکی مظاهرو ته خوند او رنګ او زړه راښوونکی کيفيت ورکوي؟

ددې تر څنګ مور د ژوند ملګري ده، د انساني ټولنې نيمايي ارزښتناکه اړخ دی او که انساني ټولنه د يو الوتونکي په توګه دوګڼو نو که يو وزر يې نارينه دي بې له شکه يې دوهم وزر ښځه او مور ده او طبيعي ده چې الوتنه په دوو وزرونو کېدای شي نه په يوه وزر د مور غېږه د سپېڅلې مينې، ګرانښت او پېرزوينې تود کانون دی، د مور غېږه د انساني ټولنو د ښودنې او روزنې يوه ډېره مهمه مدرسه ده، هغه چې په تاريخ کې د بشري ژوند په ټولو ډګرونو کې د پيغمبرانو، د لاوتليو متبحرينو اتلانو، عالمانو نووښتګرو او تلپاتې نامتو شخصيتونو زيږونکي، روزونکي او پالونکې ده.

اما د مور ددې لا لوړ ملکوتي مقام او د تاريخ په اوږدو کې د بشري ژوندانه په ټولو برخو کې د ټاکونکې نقش د درلودونکې په صفت بيا هم په انساني ټولنو او حتی په ځينو انساني کورنيو کې د هغوئ دغه لوړ مقام ته نه يوازې د درناوی او لمانځنی په خاطر سر نه ټيټېږي او د هغوی مورنيو او د بشري او مدني حقونو ته په درنه سترګه نه کتل کېږي.

بلکې د هر اړخيزو تاوتريخوالي د ډول ډول پديدو په وجه قربانۍ ورکوي، سپکاوی يې کېږي، رټل کېږي او حتی د اولادونو له خوا ښکنځل کېږي، وهل او ټکول کېږی... او ددې تر څنګه دولتي اړوند ارګانونو په تېره بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو چارو وزارت او په ولايتونو کې د هغه رياستونو لکه څنګه چې شايد او بايد دی د اړتيا وړ لازمو مالي او مادي امکاناتو او د هغو سره د نورو اروګانونو د لازمي مرستې او ملاتړ د نشتوالي له کبله په شکل د شکلونو د مور طبيعي حقه او ميثاقي حقونه نقض کېږي، چې د هېواد په هره برخه په کليو، قشلاقونو حتی په ښارونو کې يې بيخې زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي، چې له دې جملې نه ځان وژني ځان سيزنې او يا د خپلوانو او نورو له خوا وژنې او داسې نورې زړه دردونکې پېښې يې مثال راوړلای شو.

څومره به ښه وای چې د مور ملکوتي مقام ته لکه څنګه چې ښايي د درناوی سر ورټيټ کړو او ټولو طبيعي، اسلامي، مدني او ميثاقي حقونو ته يې د زړه له کومې درناوی وشي.(۱)

(۱) دوطن جريده، د قبايلو وزارت.

د ناموسي وژنو او جنسي تېريو د لاملونو بررسي :

سرېزه :

په دې وروستيو کلونو کې ناموسي وژنې او جنسي تېري له پيچليو او د اند ښننې وړ موضوعګانو څخه ګڼل کېږي او د دې پروسو زياتښت هميشه د بشري حقونو او مدني ټولنې د دفاع کوونکو نهادونو د تاکيد او بررسي وړ ګرځېدلي دي.

لکه چې د افغانستان د بشري حقوقو خپلواک کميسيون په دې تړاو او د هغو د علتونو او لاملونو دموندلو او د بررسي په موه او د دې ناوړو پدېدو د لا زياتښت د مخنيوي او کمښت په خاطر د مناسبو او منطقي لارو چارو د موندلو لپاره فعاليتونه پېل کړي دي او د هغو څېړنو له مخې چې د قربانيانو او د هغوی د کورنيو د غړيو د بشري حقوقو د کميسيون او مدني ټولنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهادونو، رسنیو او دولتي ارګانونو او آګاهو شخصیتونو له نظره په ټول هېواد کې ترسره شوي او په هغه رپوټ کې چې په دې برخه کې برابر شوي دي دا هڅه شوې چې د ناموسي وژنو او جنسي تېریو په پدېدو کې د لا مهمو او غېزناکو لاملونو برخې تر بررسۍ لاندې ونیسي.

ددې څېړنې له مخې ددې ناولو پدېدو د سرچینو او لاملونو څخه په دې ډول ښودل شوي دي چې په دوو برخو کې بحث، څېړنې او بررسي وړ دي.

اقتصادي لاملونه او غیر اقتصادي لاملونه:

چې دلته به اقتصادي لاملونه تر څېړنې او بررسي لاندې ونیول شي چې په دې ډول دي:

۱.بیکاري

۲.نیستي

۳.د ښځو د شغل درلودلو په وجه ګوانښونه

۴.د ودونو ببخې زیات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکید

۵.هغه بدلي ودونه چې د اقتصادي لاملونو له مخې وي.

۶.په نشه ایزو توکو د کورني د نارینه غړیو روږدیتوب

۷.په بوډاګانو او د څو ښځو په لروکو د لوڼو خرڅول.

۸.د ښځو د میراث حق په جبر سره

۹.د نارینه دکورنۍ له خوا د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل.

۱۰.په کورنۍ کې د ښځو کمزوري اقتصادي دریځ.

چې دا هر یو په دې ډول د څېړنې او بررسي لاندې نیول کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ بیکاري یا بې روزګاري:

بیکاري همیشته ستونزې رامنځ ته کوي او په هغو ناوړو اغېزو سربېره چې په اقتصاد، اخلاقو او په مجموع کې د کورنۍ پر ژوند یې غورځوي، د دې لامل ګرځي چې وزګار نارینه او ښځې هغه فرصت چې تر بل هر وخت زیات د جنسي تمایلاتو او اړتیاوو د پوره کولو لرې نو بیخې زیات جنسي ارضا ته لاس اچوي څېړنو ښودلې ده بیکاره نارینه زیاتره وختونه د کورنۍ او یا د ګاونډیانو پر نجونو او ښځو جنسي تیري کوي، همدارنګه لکه ښودل شوې ده د دې تېریو قربانیانې د دې د پېښې د پټولو او د کورنۍ د ابرو د خوندي ساتنې، تر تیري وروسته وژل شوې دي او دا له ناموسي وژنو څخه عبارت دي.

د څېړنو د رپوټونو له مخې په سلو کې **۵۳** د جنسي تېریو پېښې د هغو کسانو له خوا رامنځته شوي دي چې د قربانیانو سره یې په یو ډول د خپلولۍ اړیکې او یا خاص نسبت درلودلی دي چې دا کسان د قربانۍ شوې د پلار، ورور او کاکا څخه عبارت دي، همدارنګه د ناموسي وژنو په لړ کې د قربانۍ شوې خپلوان ډېر لوړ رقم تشکیلوي د قربانیانو د لاملونو په سلو کې **۲۱** او خپلوان یې په سلو کې **۳۵** دي.

۲ـ نیستي:

نیستي هم د بیکارۍ غوندې یو ځورونکي لامل دی چې زیاتې ستونزې رامنځته کوي څېړنو ښودلې ده چې د هغو کسانو زیات شمېر چې د ناموسي وژنو او جنسي تېریو جرمونه یې کړي دي د بېوزلو یا منځنیو کورنیو څخه دي، چې له دې جملې نه یې په سلو کې **۷,۳۷** له نیستمنو کورنیو څخه او په سلو کې **۲,۳۲** له منځنیو کورنیو څخه دي او یوازې په سلو کې **۹,۲۵** پاتې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کسان دي چې په سلو کې ۸ د اقتصادي ځواکمني لرونکي او په سلو کې ۹,۱۷ يې د سياسي قدرت لرونکي دي.

د څېړنيزو رپوټونو په سلو کې ۲,۵۸ له قربانيانو څخه د فقيرو له کورنيو او د قربانيانو په سلو کې ۷,۳۲ د متوسط الحالو کورنيو څخه دي او يوازې په سلو کې يو له قربانيانو د سياسي ځواکمنو کورنيو پورې تړاو لري.

۳.د ښځو د پاره د بوختيا لرلو له کبله ګوابنونه:

زموږ په هېواد کې بيکاري د يو عمومي افت په توګه له مصيبته ډکه ستونزه ده، په تېره بيا ښځې له دې آفته بېخې زياتې اغېزمنې دي او دا ځکه چې د مرد سالاري عنعنې کورنيو ته دد دې اجازه نه ورکوي. چې ښځې او نجونې يې له دې امله چې په ټولنه بې باوره دي له کوره بهر د کار اجازه نه ورکوي، دا چې له بده مرغه دا کورنۍ چې د ټولنې زياته برخه رانيسي له کوره بهر د ښځو او نجونو شکل خپله بې آبرويي او حتی د کورنۍ د بې عفتي لامل بولي نو دا وجه ده چې د دوی زيات شمېر تر هر چا زيات د شخصي ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره په ځانګړې ډول نقدو روپو ته ضرورت لري او دا موضوع ده چې دوی زياتې د جنسي تېريو لاندې او يا د ښځو او لونو د بې ابرويي د مخنيوي لپاره وژل کېږي.

۴.د ودونو بېخې زيات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکيد:

بې له شکه دا موضوع د زوم د کورنۍ لپاره د هغې د اقتصادي کمزورتيا په وجه يو ډېر ملا ماتونکې ده يو شمېر کورني په دې وجه له ودونو څخه کرکه کوي چې د زيات ولور او د واده د تجملي مراسمو په وجه د بېخې درانده اقتصادي لګښت د بار لاندې راغلي دي او دد دې کورنيو واده شوې نجلۍ د کورنيو د غړيو له خوا د تاوتريخوالي لاندې راځي او يا دا چې د مېړه او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن د کورنۍ د غړو له خوا ځان ځرڅونې ته گومارل کېږي او د جنسي تيري لاندې راځي.

۵. بدلي ودونه:

زموږ په ټولنه کې يوه ډېره پخواني عنعنه د نيستمنو کورنيو ترمنځه د يو ساده رواج په توگه بدلي ودونه دي، چې په دې ډول ودونو کې د تاوتريخوالي زمينې ډېرې برابرېږي، په دې ډول که يوه ښځه مېرمن په کور کې تر تاوتريخوالي لاندې راشي، د کسات اخېستلو په عنوان هم متقابل ډول تر تاوتريخوالي لاندې واقع کېږي او حتی وژل شوې هم دی.

۶. په نشه يي توکو د کورنۍ د نارينه غړيو روږدي توب:

که څه هم نشه ايزو توکو په خلاف د مبارزې هلې ځلې رواني دي خو بيا هم په ټولنه کې دا ناوړه پديده دې پر ځاى چې کمښت په کې راشي لا زياتښت مومي لکه کال په کال يې رقم لوړېږي نو يې شمېر د اوږدې کورني، ښځې او لوڼې د خپل عايد د يوې منبع په توگه بدکاريو ته مجبوروي چې د هېواد په کچه يې بېلگې وړاندې کېداى شي لکه د غور په ولايت کې يوه مېرمن د روږدې مېړه له خوا بدکارۍ ته مجبوره شوه او که چېرته د دا ډول مېړونو ښځو د دوی له غوښتنې سرغړولی دی د دوی له خوا وژل شوي دي.

۷. په بوډاگانو او د څو ښځو په لرونکو د لوڼو خرڅول:

دا ډول ودونه چې د شرعي حکمونو سره هېڅ رابطه نه لري د دې ډول ودونو يو شمېر ښځې، د دې ډلې کسانو سره د واده د نه رضايت په وجه، د مېړه سره تر اخره ژوند ته دوام ورکولاى نشي نو داده چې د تاوتريخوالي د رامنځته کېدو لامل گرځي، او د دې ترڅنگه د دې اجبارې ودونو قرباني شوي ښځې د تاوتريخوالي د ببخې زيات زياتښت په وجه، حتی د مېړه د کورنۍ له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژل کېږي او يو شمېر ښځې د کسات اخېستلو په توګه د مېړه د کورنۍ د يو غړي له خوا د جنسي تېري مورد ګرځي.

بل مهم علت دا دی چې دا ډل مېړونه د خپلو مېرمنو جنسي غريزې د ارضا کولو وس نه لري نو يې پيغلې مېرمني جنسي تېري ته غاړه ږدي.

۸ـ د ښځو د ميراث حق:

زموږ د هېواد ښځې د قانون او شريعت له مخې د ميراث حق لري، په ځينو مهالونو کې دا حق ددې لامل شوي چې حق غوښتونکې ښځه د پلار د کورني د غړيو له خوا ووژل شي او حتی په ځينو مواردو کې د جنسي تېري لاندې راځي.

۹ـ د نارينه د کورني له خوا په جبر سره د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل:

زموږ په ټولنه کې ځېنې کورنۍ شته چې د مور او يا د کورني د نجلۍ د عايد له لياري ژوند کوي او حتی ځېنې نارينه له دې امله هېڅ کار نه کوي او که چېرته دا ښځې خپل عايد خپل مېړه او يا کورني نارينه ته ورنه کړي، نو تاوتريخوالي رامنځته کوي د وژلو او يا جنسي تېرې لاندې راځي.

۱۰ـ په کورني کې ښځو د کمزوري اقتصادي حالت درلودل:

دا موضوع په ځينو کورنيو کې د جنسي تېري او ناموسي وژنې لامل شوی دی چې په دې اړه يو لړ بېلګې هم وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان، ۹۰ ګڼه د زمری مياشت ۱۳۹۲ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو د جنسي تېري يو ډېر زړه بوګنونکی شکل :

د خپلواکۍ مجلې د مدير په وينا : څو کاله د مخه د تخار ولايت د تالقانو ښار ته د افغانستان د مطالعاتو د مرکز له خوا د يوې ټولنيزې دندې د اجرا کولو لپاره تللي وم، يوه ورځ چې د هغه ولايت د ښځو چارو د مشرې سره د هغې په دفتر کې ناست وم نو موړې تر حده زياته خواشيني او په عين حال کې عصباني وه، دې وويل: د دې رياست د امن خونې ته د دوهم ځل لپاره يوه مېرمن په ډېره ناوړه صحي حالت کې راوړل شوې وه چې دوهم ځل پرې ډله ايز جنسي تېرې شوي وو، زما د پاره د دې موضوع بېخي نوې والي د رلودلو ځکه چې تردې وخته پورې په هېواد کې پر ښځو د تاو تريخوالي دا ډول کرکجنې پېښې نه وې ليدل شوې. خو په ډېرې خواشينۍ ښايي وويل شي چې په دې وروستيو کلونو کې لکه څنګه چې د ډله ايزو رسنيو په واسطه خبرېږو، زموږ د هېواد په يو شمېر سيمو کې پر ښځو د جنسي تېرې دا بې شرمانه شکل په نړيواله کچه بې ساری دی، نه يوازې په کې کمښت راځي بلکې له يوې ورځې نه بلې ورځ ته په کې زياتښت راځي.

زما په عقيده هغه څوک چې د سالم وجدان او انساني ضمير درلودونکې وي هغوی به په دې تړاو حتی د خبرو اوريدو تحمل هم و نه لري.

د پوره حيرانتيا او افسوس خبره ده چې په يوه افغاني او اسلامي ټولنه کې يو شمېر ځناور خويه، خو يوازې په شکل انسانان دغسې ډېر فجيع او له شرمه ډک عمل ته هغه په پوره افتخار اقدام کوي، يو هغسې تيرې کوونکې عمل ته چې په ځنګل کې د يو زور ور ځناور له خوا په نورو وحشي حيواناتو د عملي کېدو ببلګې يې وړاندې کيدای نه شي، نو څرګنده چې په دغسې يو چا د انسان د نوم انتسابول په انساني کرامت له توره به بل څه نه وی او ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري چې دغه شيطان فطرته او شيطان کرداره موجود انسان په جامه کې يو شيطان وبلل شي.

دلته ددې زياته اړينه ليدل کېږي چې ددغې ټولنيزې ننګيني پد بدې په لاملونو يو څه رڼا واچول شي:

- په هېواد کې ټوپکسالارې او زورواکي ددې پديدې مهم لامل ګڼل کېږي دا ځکه دغسې زورواکان د هېڅ ډول ټولنيزو ضوابطو او حقوقي قوانينو او اسلامي ارزښتونو ځان تابع نه ګڼي، له هيچا حتی د خدای (ج) څخه نه ډارېږي او غواړي چې د جنسي تېريو يو نوي ريکارډ قايم کړي، د دوی زورواکي او تهديدونه پوره اغېزمن دي په تېره بيا هغه مظلومې کورنۍ چې د دوی تر تجاوز لاندې راغلي دي کله د دوی د مقابلې وسه لري.

- د زور او شتمنۍ واکمني: دا ډله کسان د پريمانه شتمنۍ او قارونې بډاينې په وجه خامخا پر مځکه له هر ډول موازينو څخه په نه پيروتۍ بغاوتونه کوي، نو دوی په دې فکر کې کېږي چې له خپلې شتمنۍ څخه څنګه ګټه واخلي، دوی دغه شتمنۍ په نامشروعه ډول او نامشروعو ليارو کاروي، دوی ته د خپلې ټولنې د يوې کورنۍ ابرو او پتمنۍ هېڅ ارزښت نه لري او ښه ډاډه وي چې دا شتمني د دوی هغه کاري وسله ده چې هر څوک پرې مغلوبولای شي.

۱- ځينې کسان چې د اخلاقي فسادونو د درلودلو په وروستنۍ کچه کې وي او هېڅ ډول موازين ورته ارزښت نه لري، نورو ته د بدنامۍ اړول څه، چې په دغسې عمل په بدنامۍ افتخار کوي، بې ايمانه کسان وجدان او حيا نه لري.

۲- د مظلومو او ددغه تيريو لاندې راغلي کورنيو هر اړخيزه بې وسي، چې نه زور لري او نه زر او نه يې ملاتړ کوونکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.دهېواد په ټولو دولتي او سيمه ييزو اروګانو کې، که اجرايوي، قضايي او عدلي وي د پورتنيو کته ګوريو د تيري کوونکو پريکونې اغېزمنې او هر اړخيزه وابستګي يعنې دا چې متل دی چې «... دې قاضي... نو حق غوښتنه له چا غواړي» دا خبره د دوی په حق کې پوره صدق کوي.

۴.د اړوندو صلاحيت لرونکو ارګانو کمزورتيا : دا په دې مفهوم که څه هم د دغه ارګانون اړونده مسوليت د دوی پورې هېڅ دول تړاو نه لري او غواړي چې په سخته جزا محکوم شي، خو نه يوازې د دوی پريکړې عملي کېدای نه شي بلکې ملاتړ يې هم بې ګټې دی.

۵.د سيمې او سيدونکي هم د دوی له شر او زيان رسولو څخه ډاربږي او نه شي کولای د دغه ډول ډېر کرکجن جنايت مخه ونيسي او زيان رسيدونکي کورنۍ سره مرسته او کومک وکړي په دې تړاو د دوی بې تفاوتې هم د دغه ناوړې پديدې د رامنځ ته کېدو لامل ګڼل کېږي.

۶.له مظلومې کورنۍ څخه نه ملاتړ او دوی د نه محکومېدلو او د عمل په سزا نه رسيدلو موضوع هم دوی په مطمينانه ډول خپلو جنايتونو ته په پوره بې اعتنايې، جرات او ډاډه زړه ادامه ورکوي.

وړانديزونه :

ددې لپاره چې د ټولنې دغسې جنايتکاران، د ټولنيزو ضوابطو او هېوادنيو قوانينو له مندرجاتو څخه سرغړونکی پرې نه ښودل شي چې زموږ په افغاني او اسلامي ټولنه د دوی دغسې ناوړه عمل نور تور او رټه ونه ګرځي نو په کار دی.

۱ـ دولتي اړوندو اروګانونو ته په کار دی چې د زيانمنو کورنيو سره خواخوږي او ملاتړ په خاطر په لومړي سر کې، د جنايتکارانو د نفوذ تر سلطې لاندې اشخاص تثبيت او پر يې نه ږدي چې د دوی په پلويتوب قوانين

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر پښو لاندې کړي. که دولت د دغسې کسانو ډلې په ډېره سخته او عبرتناکه جزا ورسوي او د زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې ډېره اغېزمنه لاره ګڼل کېږي.

۲. په ټولنه کې د ملايانو، روحانيونو او نفوذ لرونکو اشخاصو له خوا د دې جنايتکارو ډلو چې د هر چا سره اړيکې ولري که وغندل شي او زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې هم ښه وسيله ده.

۳. د سيمې خلک بايد په ډله ايز ډول يو موټي شي او په لومړي سر کې د دغو لنډه غړانو د دغسې شوم عمل مخه ونيسي او ورسره جوخت د هغوی پر ضد او په جزا ورسولو په برخه کې متحدانه عمل وکړي، نو په دې صورت کې په يوې متحدې کتلې د زرو او زور د واکمنيو زور رسيدای نه شي.

۴. رسنۍ بايد د دغسې کسانو ناولې څېرې افشا کړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۹۰ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د اسد مياشت.

د کورنۍ د سالمې فضا په تامين کې د ښځې ونډه :

د کورنۍ سالمه فضا يانې د مينې، پېرزوينې او صميميت ډکه په زړه پورې له ګرمۍ او خوشالۍ ډکه فضا يوازې اقتصادي مسايل تامينولای نه شي بلکې يو لړ داسې نور عوامل هم شته دي چې هغه کورنۍ له مينې، دوستۍ، ګرانښت، نېکمرغۍ او خوشحالۍ څخه سرشاره کوي چې يو له دې ډېرو زياتو مهمو عواملو څخه په کور کې د مهربانې، دلسوزې، همدردې، همرازې، هوښيارې ښځې شته والی دی.

د ښځې او مېړه ترمنځه نه شلېدونکې له مينې او صداقت ډکې عاطفي اړيکې ځانته يو لړ محملونه لري، چې په دې کې د مېړه او ښځې د متقابلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خصوصیتونو او خاصیتونو ژور درک او پېژندنه شامله ده، ځکه چې په دې ټکو جدي پوهېدنه د دواړو جوړو ترمنځه هر اړخیزه بېګانګي او خلا له منځه وړي. هوښیاره ښځه هغه ده چې د خپل مېړه سره هم فکره، هم احساسه، هم هدفه او همرازه واوسي.

البته په دې واقعیتونو پوهول د یو او بل لخوا د خولې او خبرو له لیارې دومره مناسب او اغېزمن نه دي، بلکې ښځې او مېړه ته په کار دي چې د خپل ګډ ژوند په اوږدو کې د یو او بل د پېژندنې او د ښو صفتونو د پوهېدنې په لړ کې په دغو ټکو هم ځان وپوهوي او دا خو دومره سخته خبره نه ده چې یوه ښځه په دې ځان وپوهوي چې مېړه یې د دې له خوا په کوم ډول چلند او کړنه د خوشالۍ احساس کوي او کوم کار یې د رضایت او حساسیت لامل ګرځي او یا برعکس یانې مېړه نه غواړي چې ښځه یې د طبیعي او میل خلاف کوم کار وکړي.

نو ښځه باید په دې نزاکت پوره پوهه وي چې دا موضوع نه یوازې د ښځې او مېړه صمیمي ژوند تر اغېزه لاندې راولي بلکې د مېړه په وړاندې د هغې شخصیت ته هم زیانمن تمامېږي.

د بېلګې په توګه:

مېړه نه غواړي چې د ښځې د هغو خپلوانو کره چې دده په نسبت ځینو کورنیو او مناسباتي نزاکتونو ته ارزښت نه ورکوي او یا دا چې د دوی سره لازمه راشه درشه نه کوي، ښځه یې ورکره لاړه شي او ځان نابللې مېلمه کړي.

هوښیاره ښځه باید د مېړه د دې احساس سره هم غږې واوسي او که فرضاً په ځینو حالتونو کې مجبوره شي چې د مېړه د احساس خلاف عمل وکړي، نو بیا په کار ده چې د مخه د ښځولۍ د ظریفانه سلیقي په مرسته د هغه رضایت جلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوښیاره ښځه باید د مېړه د شخصیت درناوی وکړي او هغه ته په لوړ شخصیت او ارزښت قایله شي، په مناسبو موار دو کې يې ملاتړ وکړي او د خپلوانو د ناوړو چلندونو تر اغېزه لاندې رانشي.

ځرنګه چې مېړه او ښځه په خپل ګډ ژوند کې د يو او بل د شخصيت متمم دي او هم ګډ سرنوشت لري نو دا به ډېره ناوړه خبره وي چې د يو او بل په وړاندې بې توپيره واوسي.

د مېړه او ښځې په منځ کې حوصله، برده باري، ښښنه او تېرېدنه ځانګړې ارزښت لري، ښايي د يو بل اشتباهات «ښو ېېدنې» او نېمګړتياوې په خاصو او صميمانه موار دو کې يو او بل ته په ډاګه کړي. مېړه او ښځه بايد د عصبانيت ځواب په عصبانيت ورنه کړي.

تجربو ښودلې ده چې ښځه د کورني ژوند د نیمکرغۍ ډېر ستر عامل دی او د کورنۍ د سالمې فضا هغه ډېوه ده چې کور پرې روښانه او د کورنۍ غړي په خوښۍ او خوشالۍ کې پرې راغونډ وي(۱) .

(۱) ارشاد النسوان، ۸۹ ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۲ کال.

ښځې او سوالګري :

ګدايي او سوالګري د اسلامي شريعت له مخې يو ناروا عمل شمېرل کېږي يو لامل يې دادی، چې ددې ننګين عمل په وجه د سوال ګر انساني شخصيت ته پوره زيان رسېږي او په شکل د شکلونو د سپکاوي وړ ګرځي.

خو په پوره خواشينۍ سره ښايي وويل شي چې نن سبا زموږ د هېواد په سرکونو، کوڅو او بازارونو او همدا راز د خلکو په ګڼه ګوڼو ځايونو لکه د جوماتونو، نانوايانو، قصابيو مخې ته او حتی د نورو د کورونو د دروازو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکولو سره، ګدايي ګران چې له ښېلا ښېلو ټولګيو څخه عبارت دي په هره موخه چې وي، خو زياتره د خيرات د ترلاسه کولو په موخه سوال کوي.

له دې ډلې نه ښځينه سوالګرې لويې رقم جوړوي او لکه چې ليدل کېږي دوی نه يوازې په ښېلا ښېلو ښاري سيمو کې بلکې په ښېلا ښېلو حالتونو چې د ليدونکو د ترحم وړ وګرځي، دغه ناروا عمل ته لاس اچوي، يو شمېر ښځې چې نجونې او ميندې په کې شاملې دي، پښې لوڅې او په زړه او شليدلو جامو او فلاکتباره حالت کې ګدايي کوي او حتی نارينه او ښځې له کاليو څخه رانيسي.

يو شمېر د لويو واټونو په غاړه په داسې حال کې چې کوچني بچيان او څو مياشتني شيده خواره ماشومان ورته پراته وي او ځينې يې په لويو واټونو کې په موټرونو پسې منډې وهي او يا يې مخه نيسي او په زوره ترې خيرات غواړي او د هېواد د لويو واټونو په ځينو برخو او د موټرونو په تم ځايونو کې هم دغسې حال دي.

په دغسې او نورو عاطفه لړزونکو او خواشينونکو حالتونو کې د ښځينه سوالګرو ليدل ښايي د پوره افسوس وړ موضوع وګڼل شي او دا په دې وجه چې د خپل ډېر لوړ انساني او ټولنيز مقام په درلودلو سره يې شخصيت بايد دومره راټيټ نشي.

ښځه د مور په توګه د ژوندانه د ملګري په توګه او حتی د يو انسان او اشراف المخلوقات په توګه، هغه چې د بشري نسلونو د تسلسل ساتلو طبيعي کړۍ ده، هغه چې د انسان برخه ليکونه د دې د فداکارۍ، زيار ايستنې او اتلولۍ په برکت ليکل کېږي او بالاخره هغه بشري لطيف مخلوق چې د ستايلو او درناوي وړ دی او لکه ګل تازه او ښکلي وسايل شي، نو د داسې ذليل توب او سپکاوي وړ دي؟ په هيڅ صورت نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا دوئ د یو انسان او بیا د یو هېوادوال په توګه د یو لړ طبیعي، اسلامي، میثاقي او قانوني حقونو لرونکې نه دي؟ او په دې صورت کې ترې ولې بې برخې شوې دي؟

له دې ځایه ټولنیز وجدان حکم کوي چې په دې برخه کې افغاني سرې میاشتې، د کار، ټولنیزو چارو، معیوبینو او معلولینو چارو وزارت، نور خیریه بنسټونه او د ښځو چارو وزارت چارواکي په ګډه توګه اړینې کړنې ترسره کړي تر څو دا ډول ښځې له دې بد او ناروا حالت څخه خلاصون ومومي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۹ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۳ کال.

د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه :

لکه چې اسلامي ارزښتونه ښايي او په یو لړ حقوقي او مدني میثاقونو کې څرګنده ده ښځې په یوه ټولنه کې یا په مشخص ډول او یا د ټولنې د یو قشر په توګه د یو لړ حقونو څخه برخمنې دي او دولت د هغوی د پوره کولو، ملاتړ او په خوندي ساتلو مکلف دی. لکه: د تابعیت حق، د انساني کرامت د خوندي توب حق، د قانون په وړاندې د برابرۍ حق، د ژوند ازادۍ او روغتیا حق، د نه ځورولو حق، د انتخابولو او انتخابېدو حق، د بیان د ازادۍ حق، د سوله ایزو لاریونونو حق، د ملکیت حق، ښوونې او روزنې ته د لاس رسي حق، د کار حق، د کورنۍ د تشکیل او خوندیتوب حق او داسې نور حقونه...

خو دلته به د افغانستان د اساسي قانون په یو لړ مندرجاتو کې د ټولنې د افرادو په کلیه کې د دوی یو لړ عمومي حقونه وښودل شي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۲۲) ماده کې راغلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د افغانستان د اتباعو ترمنځ هر راز تبعیض او امتیاز منع دی، د افغانستان اتباع د قانون په وړاندې مساوي حقوق او وجایب لري).

د ښځو د ژوند په تړاو د قانون (۲۳) ماده داسې صراحت لري:

(ژوند د لوی خدای (ج) لورېینه او د انسان طبیعي حق دی، هیڅوک له قانوني مجوز پرته له دې حقه بې برخې کېدای نه شي).

او د ازادۍ او انساني کرامت د حقونو په باب د قانون په (۲۴) ماده کې داسې سپارښتنه شوې ده:

(آزادي د انسان طبیعي حق دي، دا حق د نورو له آزادۍ او له عامه مصالحو پرته، چې د قانون له لارې تنظیمېږي حدود نه لري).

د انسان ازادي او کرامت له تیري خوندي دي.

دولت د انسان د ازادۍ او کرامت په درناوي او ساتنه مکلف دی.

دافغانستان په اساسي قانون کې د یو انسان په توګه د ښځې تعذیب او ځورول منع دی لکه چې د قانون نه ویشتمه ماده سپارښتنه کوي:

د انسان تعذیب منع دی، هیڅوک نشي کولای چې له بل شخص څخه حتی د حقایقو د ترلاسه کولو لپاره که څه هم تر تعقیب، نیونې یا توقیف لاندې وي او یا په جزا محکوم وي، د هغه د تعذیب لپاره اقدام وکړي یا یې د تعذیب امر ورکړي.

د داسې جزا ټاکل چې د انساني کرامت مخالف وي منع ده.

د رای ورکولو حق او یا د ځان او د بل د انتخابولو حق په ټولنه کې د ښځو د مسلمو حقونو څخه شمېرل کېږي لکه د قانون (۳۳) ماده چې ښایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اتباع د انتخابولو او د انتخابېدو حق لري، له دې حق څخه د ګټې اخېستنې شرايط او لارې د قانون په واسطه تنظيمېږي.

همدارنګه د بيان د ازادۍ حق د افغانستان د اساسي قانون په ۳۴ ماده کې داسې ښودل شوي دی:

د بيان ازادي له تيري څخه خوندي ده، هر افغان حق لري چې خپل فکر او وينا ، ليکنې، انځور يا نورو وسيلو له لارې، په دې اساسي قانون کې د راغليو حکمونو په رعايت څرګند کړي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۳۶) ماده کې د سوله ايزو لاريونونو د کولو د حق په اړوند ويل شوی دی:

(د افغانستان اتباع حق لري چې د خپلو روا او سوله ايزو غوښتنو د تامين لپاره له قانون سره سم، بې وسلې غونډې او لاريونونه وکړي.

همدارنګه د ملکيت د حق د خونديتوب او ملاتړ په باب د افغانستان اساسي قانون په څلوريشتمه ماده کې داسې ښودل شوي دي:

(ملکيت له تيري څخه خوندي دي. قانون په دې اړه داسې څرګندونې لري. هيڅوک د ملکيت د ترلاسه کولو او په هغه کې د تصرف کولو څخه نه منع کېږي مګر د قانون په حدودو کې).

(د هيچا ملکيت د قانون له حکم او د باصلاحيته محکمې له پرېکړې پرته نه مصادره کېږي).

(د شخص د ملکيت استملاک يوازې د عامه ګټو د تامين په مقصد د مخکيني او عادلانه بدل په ورکولو ، د قانون له مخې مجاز دي).

(د شخص د شتمنۍ پلټنه او اعلان يوازې د قانون په حکم کېدای شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د اساسي قانون (۴۳) ماده په ټولنه کې د زده کړې د حق د تامين په باب په دې ډول سپارښتنه کوي:

(زده کړه د افغانستان د ټولو اتباعو حق ده چې تر ثانوي دورې وړيا د دولت له خوا تامينيږي).

(دولت مکلف دی چې په ټول افغانستان کې د متوازن معارف د عاملو او د منځنيو اجباري زده کړو د تامين لپاره اغېزمن پروګرام وضع او تطبيق کړي او د مورنيو ژبو د تدريس لپاره په هغو سيمو کې چې پرې خبرې کوي لاره هواره کړي).

د کار د حق د تامين په باب د افغانستان د اساسي قانون (۴۸) ماده په دې شرح حکم کوي:

(کار د هر افغان حق دی).

(د کار د ساعتونو ټاکل او با معاشه رخصتي، د کار او کارګر حقوق او له هغو سره نورې مربوطې چارې د قانون په وسيله تنظيميږي).

(د قانون د حکمونو په حدودو کې د کار او کسب انتخاب ازادی).

کورنۍ چې د يوې ټولنې مهمه هسته او بنسټ ده د افغانستان په اساسي قانون کې ورته ځانګړې اهميت ورکړل شوی دی. د قانون په (۵۴) ماده کې راغلي دي:

(کورنۍ د ټولنې اساسي برخه جوړوي او د دولت تر ملاتړ لاندې ده. دولت د کورنۍ او په ځانګړې توګه د مور او ماشوم د جسمي او روحي روغتيا د تامين او د ماشومانو د روزنې او د اسلام د سپېڅلي دين له حکمونو سره د مغايرو رسومو د له منځه وړلو لپاره لازم تدبيرونه نيسي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د نورو یادو شوو سپارښتنو په پرتله په دې ماده کې د ښځو په جسمي او روحي روغتیا څکه په صراحت سره تاکید شوی دی چې د کورنۍ په جوړولو کې یې نقش مهم او خورا ټاکونکی دی.

ښايي وويل شي چې د قانون په (۵۵) ماده کې د وطن دفاع او ساتنه هم د افغانستان د اتباعو وجیبه گڼل شوې ده.

(له هېواد څخه دفاع د افغانستان د ټولو اتباعو وجیبه ده).

د عسکرۍ د مکلفیت د دورې د تېرولو شرطونه د قانون له لیارې تنظیمېږي. او بالاخره د افغانستان د اساسي قانون د ټولو حکمونو څخه پیروي د دې قانون په (۵۶) ماده کې په دې ډول تسجیل شوې ده:

(د اساسي قانون له حکمونو پیروی، د قوانینو اطاعت او د عامه نظم او امنیت ساتل د افغانستان د ټولو خلکو وجیبه ده او د قانون له حکونو څخه بې خبرې عذر نه گڼل کېږي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۲ گڼه، حمل ۱۳۹۲.

د ښځینه پښتو لنډیو ځینې حماسي او رزمي بېلگې:

که د پښتو لنډیو په هکله یو څه کتنه او څېړنه وشي نو ښېخې څرگنده ده چې د هغوی زیاتره برخه له هغو پښتو لنډیو څخه عبارت دي چې د پښتنې ښځو له خوا ویل شوی دي یا په بل مفهوم د هغوئ ویونکي زموږ د لرغوني هېواد پښتنې ښځې دي له کومه وخته چې زموږ د ولسونو په ژوند کې دا لرغوني ولسي ادب منځته راغلي دي د خپل پیدا ایښت له هماغه لومړني وخت راهیسې زموږ د خلکو د پراخو پرگنو د ژوندانه ډېره ستره او بډایه معنوي برخه گرځېدلې ده او د هغوی د تاریخ د ډېرو اړخونو واقعیتونو یې په ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده عامه فهمه او ويانده توګه انځور کړي دي او زمور د ټولنې د ژوندانه د زياتو برخوانعکاس په کې شتون لري، خو دلته يوازې د دې لنډيو په حماسي او رزمي برخو باندې لنډ بحث کېږي او تر ټولو د مخه به يې لزومه نه وي چې دا ليکنه د پښتني تلپاتې ويارلې ملالۍ په دې تاريخي، حماسه هستوونکي او هڅوونکې لنډۍ پيل شي چې ويلي يې دي:

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه

زمور د هېواد د تاريخي پېښو او سوابقو له مخې د ميوند جګړه دغه د انګريزانو په خلاف د افغانانو عادلانه او ازادي غوښتونکي جګړه چې د ملي پت او ناموس څخه د دفاع په خاطر په ډېر زور روانه وه او د پوځي محاسبې له مخې د ځواکونو اندولتوب د دښمن په تفوق او د وسلو تناسب هم د افغاني ځواکونو سره بېخې د مقايسې وړ نه و يعنې که له يوې خوا افغانان په ډېره ساده او عادي او حتی جارحه وسله جنګېدل، خو په مقابل کې د دښمن د وخت په مډرنه وسله سنبال وو او دا موضوع په دې خبره بيخي مدله وه چې د دښمن بريالیتوب خامخا د افغانانو په ماتې تماميده او نږدې وه چې د افغانانو د لښکر سرغندويه توغ دغه زمور د باتورو نيکونو د برمونو، پتمنۍ او شرف سمبول پر مځکه را ولوېږي نو په دې حساسو او حسابي شېبو کې پښتنه ملاله د جګړې سور ډګر ته ور دانګي او پرته له دې چې د ژوندي پاتې کېدلو مسئله ورته مطرح وي په پوره پښتني مړانه دغه توغ په خپلو لاسونو کې کلک رانيسي راپورته کوي يې او په رپيدو يې را ولي او په ډېر لوړ آواز پر افغاني جنګياليو دا چيغه کوي:

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږم لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي غرور ددې هيجاني لنډۍ په اوريدلو سره د ميوند په خونړۍ او اورجن ډګر کې د هر زوړاو ځوان ننګيالي ويني له ډېر غيرته په جوش راځي د مېړانې او سرښندنې ولولې يې توپاني کېږي او پر غليم باندې د يرغل ورو ړلو په سيالۍ کې يو له بله څخه مخکي کېږي او په ډېرو لنډو شېبو کې د جګړې سرنوشت ته په تاريخي اوښتون ورکوي، هغسې ښاکونکي اوښتون چې انګريزان ننګينه ماتي خوري او افغاني مجاهدينو ته وياړلي کاميابي او نيکنامي ور په برخه کېږي او له هغې نيتې را وروسته دا پښتو لنډۍ زموږ د ملي تاريخ يوه تلپاتې حماسه ګرځي چې نه يوازې په ليکلي توګه له يو کتاب څخه بل کتاب ته بلکې په شفاهي او له يو زړه څخه بل زړه ته او زموږ د تېرو نسلونو له يوې خولې نه بلې خولې ته د يوې وياړلې ميراثي په توګه ور انتقالېږي.

لنډه دا چې توريالیتوب او مېړانه، ننګ او غيرت، جنګياليتوب او زړور توب د پښتني ښځې له نظره د نارينتوب د کمال په زړه پورې منل شوي معيارونه دي.

او پښتنه ښځه په همدغو معيارونو سنبال ځوانان د خپلې مينې او ياراني لپاره ور بولي او برعکس ددې معيارونو د نه درلودونکو ځوانانو سره يوه پښتنه پيغله خپله مينه په پښتو يوه لنډۍ کې داسې غندي او ځان ملامتوي.

عالمه! راشئ مخ مې تور کړئ

ما د بې ننګه ياري کړه وشرميدمه

پښتنه پيغله دومره په اسانۍ سره خپل مين ته د سپينې خولې د ورکولو وعده نه ورکوي پاتې لا د خولګۍ ورکونه، مګر دوی د ياراني کوم مناسب زلمي چې د ننګ او غيرت په سنګر کې مېړانه ښودلې او بې ننګي يې کړې نه وي او د قرباني ورکولو په امتحان کې يې د دښمن د تورو ګزارونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرات او شهامت خپل ټتر سپر کړي وي نو کله چې له جګړې وروسته را ستون شي بې له شکه چې د خپلې کورنۍ او قام د وياړنې وړ توريالي ګرځېدلي وي د غسې پښتون زلمي ته محبوبه په خطاب کې دا لنډۍ وايي:

ټوکړې ټوکړې په وينو راشي

چې پرهرونه دې ګنډم خوله درکومه

ښو مره ښکلي او خوږه وعده چې خپل د توريالي مين د مېړانې په خاطر ورته عاشقانه وعده دانعام په توګه ورکوي.

يا پښتنه پيغله چې د خپل يار په مېړانه پوره ډاډمنه ده، نو يې د لا هڅولو او د مينې د پاللو په خاطر ور سره په ګډه روانېږي او د جګړې تر سنګره يې ملتيا کوي او پوره يقين يې راځي چې هغه به د جګړې په ډګر کې بې ساري اتلولي وښيي نو په دې باب په يوه پښتو لنډۍ کې خپل احساس داسې انځوروي.

جانان به ولې توره نه کړي

تر نيمايي سنګره زه ورسره ځمه

ځرنګه چې د پښتني ددې غوره دود له مخې ښځو د نرانو سره په جګړه کې سمه برخه اخېستله او به او خوراکي توکي يې ورسول او ددې په خوا کې به يې هغوی تورو وهلو ته هڅول نو داوه چې په هيڅ يوه جګړه کې يې ماتې نه وه خوړلې.

د پښتني رسم او رواج له مخې هېڅ يوه پښتنه پيغله يا ښځه د نارينه سره نه غاړه غاړي کېږي، خو پښتنه پيغله وايي که يې مين د جګړې له ډګر څخه توريالي او بريالي راوګرځي نو دا به يې ددغې تور زنې او مېړانې په بدل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مينې په پيرزوينه وپالي او د هر کلي په مهال به ورسره پرته د چال ډاره غاړه وځي لکه چې په دې لنډۍ کې به دا انځور وګورو:

غاړه غړۍ به درقربان شم
که دې د جنګ په ډګر وکړل يرغلونه

دا هم د خپل مين سره د پښتنې د هغه د مېړانې او سربښندنې په صورت کې د هغې د مينې بې باکانه او خلوصانه وعده.

پښتنه د خپل ګران محبوب د بې ننګۍ او بې غيرتي هيڅ تحمل نه شي کولای او ورځني کرکه کوي او ډارېږي. دا ځکه چې په هيڅ ډول نه غواړي د خپلو همزولو په منځ کې د پيغور وړ وګرځي نو مخکې تردې چې يې مين له جګړې څخه راستون شي د هغه د نيکنامۍ په خاطر له خپلو ګاڼو څخه يو قيمتي شي نذر او خيرات نيسي او وايي:

د ننګۍ لال به پرې خيرات کړم
که مې اشنا د دښمن مات کړي سنګرونه

پښتنه په خپل کې کلي کې تر هر څه زياتره د خپل مين د بې ننګۍ او بې غيرتۍ له بدنامۍ څخه بدې وړې او د هغه هر ډول قرباني يې خوښېږي، خو دا اوازه يې تر تحمل د باندې ده چې لا د جګړې له سنګره څخه يې د بې ننګۍ احوال راشي لکه چې خپله انديښنه په دې لنډۍ کې انځوروي.

ټوټې ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ آواز دې رامه شه مينه

يا يوه پښتنه پيغله چې د خپل مين د ډېرو ننواتو او زاريو، د ګوټ د نيولو او د ريبارانو په خوله د خپلې مينې درور څرګندولو سره سره بيا هم د خپل مين يارانه نه منې او دهغه زياتو رنځيدنو او ځوربدنو په مقابل کې له پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استغنا څخه کار اخلي، خو چې خبره شي چې هغه د جګړې ډګر ته تللي دی نو یې پښتنه مینه تیندک خوري او د هغه په نسبت یې عاشقانه ولولې را لړزیږي او په خپل زړه کې په دې شرط د هغه مینې ته په خپل زړه کې ځای ورکوي چې:

که په زلمو کې بریالی شوی

قسم مې کړي د یاري لاس درکومه

په مینتوب کې د هجران او بیلتون پښه د مینانو لپاره ډېره کړغېږنه او رنځوونکې پېښه ګڼل کېږي او هغوی مړینې ته غاړه ږدي خو د بېلتانه زغم نه باندې د ننګې په خاطر حتی که خپل مین یې د شهادت په بڼه قرباني هم ورکړي، بیا هم په پوره شهامت او سربښندنې سره د ننګ په وړاندې خپله بې ساري او قهرمانانه جذباتو ته په لانډۍ پښتو لنډۍ کې داسې انعکاس ورکوي.

که تور او ربل مې میراتېږي

پر وطن ننګ دې جانان نه منع کومه

چې دا هم د یوې پښتنې پیغلې د پښتونولۍ د لوړ پښتني احساس نهایي تصویر دی او بس.(١)

(١) د ایلبند مجله، د کوچیانو دیانت، ٧ ګڼه، ١١-١٢ ، ١٣٨٨ کال.

زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې:

که څه هم د اسلامي د سپېڅلو لارښوونو په رڼا کې د ښځې حقونو په تاکید توګه تسجیل شوي دي د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو ته یو لړ حقونه ورکړي شوي دي، او دولت یې په تامینولو او رعایتولو مکلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدل شوي دي. او د دې ترڅنګه په نړیوال کچه د بشري حقونو په نړیوالو سندونو کې په ډېر صراحت سره د ښځو په اړه هر اړخیز حقونه تثبیت شوي او د هغوی د اړوندو دولتي ارګانو ته، د هغو د تامینولو په ګمارلو سربېره، په خپله په هغه هېواد کې د بشري حقونو خپلواک کمیسیون هم مکلف شوي دي.

خو د دغو اسلامي او اعتباري سندونو سره سره لکه چې لیدل کېږي په پراخه کچه او هر اړخیز ډول او په بېلا بېلو شیوو د دې حقونه په پوره بې باکي او بې رحمي تر پښو لاندې کېږي چې بیخې زیاتې بیلګې یې وړاندې کېدای شي چې په بیا ویلو یې د انسان وجدان ربړي او ضمیر یې په یادولو ځوربږي.

چې له لاندنیو څو مواردو کې به یې په مستند ډول وړاندې کړو:

۱.له کوره د ښځو شړل:

بې له مبالغې به د میرو نه د بېځایه تهمت لګولو نه په غیر د یوې میرمنې په ژوندنه کې د یوې غمېزې کیسې ته مراجعه وکړو.

البته د دا سرګذشت له یوې دولتي ورځپاڼې څخه اخېستل شوي دي.

« د فرشتې له واده څو کاله تېرېږي، کله چې د دې له واده څخه د لاو لاړ شوي رنځ او کړاو په اړه خبري کوي نو په ریږیدلي حالت وایي :: «خاوند مې هر وخت وهلم ماته یې هیڅکله د یو انسان په سترګه نه کتل په پای کې یې زه پرېښودم او طلاقه یې کړم» او د مېړه له کوره وشړل شوم، ټول شته مې هلته پاتې شول په تش میدان پاتې شوم او بالاخره یو ازینې استوګنځای مې د پولیسو د ماموریت د یوې خونې یو کونج دي».

د فرشتې د پرېښودو تښتونې پر هغې د جنسي تیري او ناخوالیو کیسه د هغې د بې چاره توب ښه انځور دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرشتي د پولیسو د ماموریت په یوه خونه کې، ای دبلیو پی ار، د خبریال سره زړه نا زړه خبرې پیل کړي، فرشته د ښکلي څېرې لرونکي ده. هڅه یې درلوده دخبرو په مهال د خپلو اوښکو د بهیدو مخه ونیسي او دخپل ژوند سرنوشت بیان کړي، فرشته چې دخاوند له کوره وشړل شوه نو په سوالګري یې پیل وکړ که څه هم په شروع کې دا عمل ناروا دي، یوه ورځ یې د لوګر دموټر په تم ځای کې د عبدالهادي نومي سړي سره مخامخ شوه هغه ورته وویل چې له سوالګري دا ښه ده چې ورسره لاړه شي او د هغه د زوی سره واده وکړي داوه چې د هغه سره د کنګار ولسوالي ته ځي.

او پوهېږي چې غولول شوي ده، نوموړي سړي زوی نه درلود او یوازې اوسیده، فرشته ورسره دوه میاشتې پاتې شوه او په دې موده کې به یې وهله او ډبوله او البته د هغه نامشروع غوښتني ته یې غاړه نه ایښودله تر څو چې د کابل ښار داتمي حوزې د پولیسو د مشر عبدالروف تاج د وینا له مخې چې د نوموړي سړي له خوا پرې جنسي تیري هم شوی ؤ «بیا یې د زور ډالرو په بیه په بل سړي پیر محمد پلوري او ورته وایي چې فرشته یې ښینه ده.

د لوګر د روغتون چپراسي پنځه اویا کلن محمد اکرم هغه ځانته په نکاح کړه هغه د واده اتلس میاشتې سره تیروي، فرشته وایي دهغې نوی خاوند هغې ته فزیکي سزا ورکوله او خپلو ګاونډیانو ښځو ته خبر و کولو ته پرېښودله یوه ورځ یې ورته اجازه ورکړه چې کابل ته لاړه شي، کله چې ښار ته ورسېدله په بیړه د پولیسو ماموریت ته لاړه د پولیسو ماموریت ته یې خپله عریضه وړاندې کړه اکرم او هادي دواړه بندیان شول.

له دې سرګذشت څخه جوته دي چېرته د فرشتې واده ددې په رضا او رغبت شوي وایي نو هغه به ددغې دردیدلي او فاجعو سره نه وای مخامخ شوای.

د ښځو سنګسار کېدل :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پېښه دويچه ويلي « د انټرنټ له پاڼي را اخېستل شوي او د ۱۳۸۴ کال د ثور د اومي نېټې په يوې جريدې کې له خپرېدو وروسته اقتباس شوي ده.

د پوليسو د يوې اعلاميې په ترڅ کې د اميني په نوم يوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوه او دا لومړی ځل دی د ښاغلي حامد کرزي په دوره کې دا پېښه رامنځته کېږي.

د بدخشان د «اوغو» په کلي کې د چارواکو دحکم نه پرته يې دا ښځه سنګسار کړه د پوليسو د يو لوړ رتبه افسر جنرال شاه جهان نوري په وينا د زنا په تهمت داوغو د ملا محمد يوسف په فتوا دا ښځه سنګسار شوي ده.

خو افغانستان د بشر د حقونو د مستقل کميسيون د راپوټ له مخې دا ښځه سنګسار شوي نه ده بلکې دمېړه د کورني له خوا په دې توګه وژل شوي ده.

د يو عيني شاهد په وينا دا ښځه ددې د مېړه او دولتي چارواکو د يو نماينده په واسطه له کوره اېستل شوي او سنګسار شوي ده. ويل کېږي هغه سړي چې ددې سړي نامشروعه رابطه درلوده د ۱۰۰ قمچينو وهلو سزا ليدلی ده د اميني سړي پنځو کلونو وروسته له ايران څخه راستون شوي و او دده دجنسي کمزوري په درجه يې ترې د طلاقو ورکول غوښتنه کړي ده، خو په نتيجه کې ددې د ناورې رابطې په وجه سنګسار کېږي.

اصلي خبره داده چې په شرع کې سنګسار هغه مهال د شرعي فتوا له مخې اجرا شوي چې د زنا په بالفعل مهال کې ونيول شي نه په نورو وختونو کې.

د وهلو ټکولو په وجه وژل :

زه باور لرم چې د زجر او شکنجي ورکولو له ډېرې پېښې شته دي خو دا فاجعه چې ډېر کم خلک به پرې خبر او خواشيني نه وي هغه د مېړه په واسطه د ناديا انجمن وژل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادیا انجمن په ۱۳۵۹ په هرات کې زیږیدلې یوه شاعره دانشمنده او فرهنګي شخصیت و د معاون سرمحقق عبدالصابر جنبش په وینا چې د دې د مړینې په مناسبت د نادیا انجمن قرباني خشونت ترسرلیک لاندې یوه لیکنه کړې ده دا یې غزل بوله او عارفه شاعره بللې ده.

نادیا انجمن چې د مېړه له خوا د زیاتو وهلو ټکولو په وجه په نازک بدن ټپونه خوړلي و د هرات په روغتون کې مړه شوه.

ښځو باندې مکرر جنسي تېري :

په افغانستان کې پر ښځو په تېره بیا په نابالغو نجونو باندې د جنسي تېریو پېښې بیخي نوي، ناولې د اسلامي لارښوونو، زموږ د ملي دودونو او انساني ارزښتونو په خلاف پدیده ده هغه چې د جنګ سالاري، ټوپک واکي او زرداري تر نفوذ راهیسې را پیدا او عمومیت یې پیدا کړې دی د ځان سیزلو تر څنګه ددې ناوړه عمل بیخي زیاتې بېلګې د هېواد په ځېینو سیمو کې ښودل کېدای شي چې د نمونې په توګه به لومړی د سرپل په ولایت کې پر یوې نجلۍ د دغه مشهود جنایت له پېښې یادونه وشي هغه چې تر ډېر وخته پورې حتی په لوړه دولتي کچه وغندل شوه او د جنایتکار د محاکمې سپارښتني وشولې زما ښه په یاد دي چې د نجلۍ پلار په یوه تلویزیون کې په داسې حال کې چې یې ژړل د عامل د جدي محاکمې غوښتنه وکړه.

او لا ددې مقالې د لیکلو په شپبو کې د طلوع تلویزیون د یو خبر له مخې په سرپل کې پر یوې نجلۍ شپږو تنو ډله ایز تېري کړي او جنایتکاران اوس په کابل کې او بیا هم په دغه ولسوالۍ پر یوې بلې نجلۍ هم جنسي تجاوز شوي دي.

پر ښځو باندې د جنسي تېرې ډېره دردونکي او کرکجنه پېښه چې تر اوسه پورې یې په هېواد کې ساري نه دی لیدل شوي په تخار کې پر یوې ښځې ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایز جنسي تیري دي چې د هغه ولایت د ښځو چارو د رییسي محترمه رزم اراحواش د خپلې یوې مرکې په ترڅ کې ترې یادونه شوې ده.

«م» نومې یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ییز ډول تر جنسي تېري لاندې راغلې ده.

محترم رزم ارا حواش په ډله ایز ډول پر یوې ښځې د ډله ایزو دردونکو تیریو په اړه زما سره په مرکه داسې ویلي و.

«د یوه **۵۵** کلنه ښځه د یو بیخې زیاتې جاني ډلې پر واسطه له کوره اېستل شوې او (۱۳) تنو پرې جنسي تیري کړي دي دا ښځه دوی ورځې بې هوښه وه او تر اته ورځو پورې د خوځېدو نه وه تر هغې چې د تخار د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه او له معاینې او درملنې وروسته بېرته خپلې کورنۍ ته ورستنه شوه، یوه اونې لا تیره نه وه چې بیا د همدې جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو او د مرګ تر پولې ورسول شوه اته ورځې وروسته د تخار ولایت روغتون او بیا دې ریاست ته راوړل شوه که څه هم د دې کرکجنې پېښې په اړه قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده خو زما په عقیده هغو زوروا کو جنایتکارانو ته سزا ورکول کېدای نه شي(د حقوق بشر د دربیم کال اتمه ګڼه له ۲۱مخ څخه).

پر نجونو د تېزابو پاشل :

د خبرې رسنیو په حواله« څه موده مخکې په کندهار کې د ښوونځیو د نجونو پر مخ تیزاب شیندل شوي او د هغو زیاته ډله زیاته شوي او حتی د کابل روغتونو ته درملنې دپاره راوړل شوي دي« چې په دې اړه د یو لړ زیاتو تبلیغاتو او ریدونکي یاستو حتی ولسمشر حامد کرزي هم د خپلې خواشینې د څرګندلو په ترڅ کې د قضیې پر څېړنې تاکید کړي او بیا د هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځپاڼې د روان کال د جدي د ۲۳۲ ګڼې په حواله د غه ترهګرد پاکستاني محمد طاهر په امر کندهار د نازو انا د ليسې پر نجونو تيزاب شيندلى دي.

له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې پېښې :

له ډېر پخوا نه زموږ په هېواد کې پر ښځو د کورنيو د تاوتريخوالي په وجه له کوره د ښځو تېښتې تېښتېدل ترسره کېدل، خو په او سني وخت چې د ښځو د حقونو د سلبولو لړۍ په بېلا بېلو شکلونو روانه ده، ښځې دې ته مجبورېږي چې د ځان د موقتي ژغورنې په خاطر له کوره وتېښتي چې بېلګه به يې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۶ کال د سرطان د ۲۲ نېټې په ګڼه په دې عبارتونو وړاندې شي.

« در سال جاری ۱۰ واقعه فرار دختران و زنان از منزل؛ در رياست امور زنان ولايت بلخ ثبت گرديده است، که چهار مورد آن در اين رياست حل و فصل و برخانه های شان پس برگشته شده اند و متباقی در خانه امن اين رياست زنده گی ميکنند».

د بلخ ولايت د ښځو د چارو رييسې محترمې فريبا مجيد له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې لاملونه له اجباري ودونو، ډول فشارونو، د وهلو ټکولو، دکورني تعصباتو، اقتصادي کمزوري او د ښځو له حقونو له نا آګاهي څخه عبارت دي».

پر سپيو د ښځو او ماشومانو خوړل :

دا فاجعه کومه تبليغي خبره نه ده، د ښځو او ماشومانو د حقونو د تر پښو لاندې کولو په لړ کې او پر ښځو د تاوتريخوالي په تاريخ کې تقريباً دا يوه بيخي نوې خبره ده په تېره بيا د هغه چا له خوا نه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو کلک ملاتړ کوونکي ځان بولي، دادی ددې پېښې جريان به د خوست په ولايت کې ماشومان او ښځې په سپيو خوړل شول په نامه يې يو رپوټ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د محترم حیات الله حلیم له خوا لیکل شوي او اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د نیټې په ۱۵۲۳ ګڼه چاپ شوي دي.

دا پېښه یو انکار نه کېدونکی واقعیت دي د ځو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبروي او د هېواد ولسمشر حامد کرزي یې هم غندنه کړې ده دا کرکجنه او د انساني کرامت ضد پېښه زړه بوګنوونکي پېښه تردې دمه نه ده لیدل شوي.

دافغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سرغړونې د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزي په دې اړه وویل:

«انسان وژنه که په هره بڼه او د هر چا له خوا وي جرم دي، چې د دې اصل له مخې نه ایتلافي قواوې او نه هم نور څوک د دې حق نه لري چې بې دفاع او مظلوم عام خلک ووژني...

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لیري خبره ده په خوست کې ایتلافي ځواکونو د القاعدې د ځو تنو د له منځه وړلو په پلمه د خوست یو شمېر ماشومانو او ښځې په خپلو سپیو وخوړل.

اوس نو باید د بشري سالم وجدان په حکم قضاوت وشي په داسې حال کې چې د دغو ایتلافي ځواکونو اړوندو هېوادونو د بشري د حقونو ټولو نړیوالو سندونه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو د دفاع ملاتړ او تامینولو په اړه دي له دې جملې نه د ملګرو ملتونو د سازمان منشور د حقوق بشر اعلامیه، د ښځو د حقونو تړونونه، د حقوق بشر د نړیوال کنفرانس اعلامیې پر ښځو باندې د هر ډو تبعیض د لیرې کولو کنوانسیون د ماشومانو د حقونو کنواسیون ته پوره ذمه واري لري ایا په کوم حق او صلاحیت زموږ په بې ګناه او بې دفاع خلکو ددغو سندونو د ارزښتونو په خلاف تیري کوي، اوحتی زموږد هېواد بې ګناه مظلومې ښځې او معصوم ماشومان لا نورې وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه هوايي بمباريو ته او د درنو وسلو کارول خو لا پر ځای پرېږدي چې په لیونیو سپو يې خوري.

لنډه دا چې په هېوادني کچه د ښځو پراخ حقونه د يو موټي جابرانو او زورګيرانو له خوا تر پښو لاندې کيږي. اوس يې په نړيوال کچه ګورو چې ددوی انساني کرامت ته د سپکاوي په نامه په ډېر رټلي او ننګينه توګه دوی حقونه تر پښو لاندې کېږي لوی خدای دي زموږ د ټولنې د مظلومو محکومو او محرومو ښځو له دغو يادو شوو مظالمو فريادونه واوري.(۱)

(۱) واقعیت مجله، ۲۸ ګڼه، میزان، عقرب، ۱۳۸۷ کال

ښځې او رواني ناروغي:

زموږ هېواد چې له يوې خوا د نړۍ د ښځو زياتو شاته پاتې او د ټولنيزو ډېرو ناوړو شرايطو لرونکو هېوادونو له ډلې څخه دی او د ناوړو رسمونو او دودونو تر تباه کوونکو اغېزو لاندې دي نو د هيڅ شک او ترديد ځای نشته چې په سلو کې ۴۷ وګړي يې په بېلا بېلو ناروغيو اخته دي او حتی په سپکو شکلونو يې دا رقم په سلو کې (۹۸) ته رسېږي.

د اروا پوهنې پوهان «رواني روغتيا» داسې تعريف کړې ده:

«د عاطفي مثبتو احساساتو او رواني تعادل، د ژوند او د ټولنيزو مناسباتو او لوړ شخصيت درلودو ته رواني روغتيا وايي».

«خو په خپله روغتيا د نړۍ د روغتيايي سازمان، د يو لړ ځانګړتياوو او معيارونو له مخې، د انسان له جسمي، فزيکي، رواني او ټولنيز هوسا حالت څخه عبارت ده چې انسان د هغه په درلودلو سره د کټورو فعاليتونو د ترسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو وړتیا لرلای شي. طبعاً دا ددې مانا نه لري چې یو انسان دې په بشپړه توګه د روغتیا له نعمته برخمن وي.

د پورتنیو تعریفونو په رڼا کې بیخي جوته ده چې زموږ په هېواد کې حتی (۹۹) په سلو کې انسانان په شکل د شکلونو د رواني ناروغیو سره لاس او ګریوان دي، د بېلګې په توګه که چېرته د تشوشاتو او رواني ناورغیو یو شمېر اعراض او نښې نښانې وړاندې شي نو په باوري ډول ویل کېدای شي چې دې ناروغیو عمومیت تقریباً د مطلقیت بڼه لري په کوټلې توګه پوهان او روانشناسانو دغه اعراض او نښې نښانې د لاندنیو مواردو په دننه کې ځانګړې کړې دي:

۱. افسردګي Depressive چې د زړه تنګې او مړاوي توب څخه عبارت دی.

۲- خواشیني چې په لړزیدنه، ټوپیدنه، خواشیني توب، غوسه کېدنې بیتابی، ناکراری او تلوسې باندې تعبیرېدای شي.

۳. رواني فشار (Stress) یا ستریس.

۴- او هغه رواني فشارونه چې د جګړې له زیان رسیدنې څخه انسان ته رسیدلی وي.

که د رواني ناروغیو پورتنی نښې نښانې او اعراض زموږ د هر هېواد که نارینه وي یا د ښځې په وجود ، اخلاقو او سلوک کې وپلټل شي او ارزونه یې وشي نو هر یو په تېره بیا د لومړنی کتنه ګوری اعراض یعنې افسردګي او اختلالات په کې ځانګړې عمومیت لري.

او زموږ د ټولنې بیخې زیات شمېر په خپل ژوند د هر اړخیزو محرومیتونو Frustrations، ناهیلیو Disappoints، افسردګی او عقدو Complexes او په داسې نورو اخته دي او له دې امله شپه او ورځ او د ژوند ارزښتناکه شپې په تریخوالي او ناخوالیو کې تیروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو مدارکو کې له مخې چې زيات عموميت لري نارينه په سلو کې (۱۵) او ښځې په سلو کې (۲۵) په دې ناروغۍ اخته دي. او که په ټوليز ډول وويل شي په سلو کې (۲۰) د رواني ناورغۍ، افسردګي تشکيلوي او بيا د ښځو په تړاو دا فيصدي ځکه په لوړه کچه کې ده په ښځو کې د نارينه په پرتله د هورمونونو زيږونو، د نارينه له خوا د تاوتريخوالي لاملونه او داسې پوره نقش لري د يادونې وړ ده پر ښځو باندې د تاوتريخوالي اغېزې او لاملونه زمونږ په هېواد کې د ټولنيزو ناوړو شرايطو او تباه کوونکو عنعنو له واکمنۍ څخه سرچينه اخلي، او يو عالم چې (جورج ال بي Gorg Alby) نومېږي په پورتنيو لاملونو کې ارثي لامل هم اغېزمن بولي.

د رواني ناروغۍ او تشوشاتو دوهم اعراض او علامې چې له اضطراب څخه عبارت دي او په لومړي سر کې يې نور حالتونه هم په ګوته شول په کلي توګه د انسان د هغه نامطلوب او ځورونکي احساس څخه عبارت دي چې انسان بې موجبه په خپل روان او سلوک کې په مخبره (آګاهي ورکوونکي) په توګه د ويرې او ډار احساس کوي او په اند ښنو کې ډوبېږي.

په اضطراب اخته ناروغان هميشه د يو خاص شي په اړه سوچ او فکر نه کوي او کله کله په دې خاطر يې اند ښنې پر مخ اخلي چې د څنګه ايندې سره به مخامخ شي، د څه او د چا سره چې علاقمندي لري د هغوی راتلونکي مجهول برخليک يې په تلوسو کې غورځوي.

د پورتني اثر د يوې مقالې په حواله اضطراب هم په لاندنيو برخو کې تر کتنې او څېړنې لاندې نيول کېداى شي.

- تشنجي ناڅاپي حمله (هول يا Ponic) چې په يو انسان راځي چې د مړينې او يا ليونتوب له ډاره رامنځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دهغه ګڼ جمعیت له فضا نه ډاریدنه چې وتل ترې ستونزمن وي او دې ډول ډار ته Agoraphobia ویل کېږي. لکه لکه ګڼې ګوڼې ډار، د عامه ټولنې له محلونو لکه سرویس، جومات، کتابتون میله ځایونه، له کوره لیرې ځایه له سفره او داسې نورو ډاریدل.

- ټولنیزه ویره :

لکه په کنفرانسونو، سیمینارونو، تالارونو، محفلونو او د خطابې پر میز دست و پاچه کېدل چې په دې مهال په کې د اضطراب اعراض او نښې نښانې را څرګند یږي.

-عمومي اضطراب :

په دې حالت کې انسان د یو خاص شي په باب سوچ نه کوي، کله دیوې موضوع په باب خواشیني کېږي او کله د بلې موضوع او داسې نور...

او طبیعي ده چې ددې رواني ناروغۍ اعراض له رواني او جسمي اعراضو څخه مشتمل دي.

د رواني ناورغیو له دریمه اعراض څخه روحي فشار دی چې ستریس ورته وايي او د نورو رواني ناروغیو غوندې ددې ناروغۍ اغېزمنې هم زموږ په ټولنه کې خورا عمومیت لري.

دې ناروغۍ ته چې دماغي اعراض ورته هم وايي په عام ډول په دوو بڼو څرګند یږي.

الف: تخریشیت (Anxity) او یا ژر قارېدنه.

ب: جګر خوني، ژړا او یا د هغو احساساتو لاندې راتل چې ګټور توب نه لري.

ددې ناروغي اعراض او نښې نښانې په لاندنینو پېښو کې څرګند یږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی سر کې د بدن ټول غړی خوږېږي، بیا ورپسې چې دا ناروغي پرمختللې پړاو ته ورسېږي نو ناروغ له ټولنې او د خلکو له ګڼې ګوڼې ګوښه توب غوره کوي او چې بیا حادې مرحلې ته ورسېږي نو ناروغ ټولنیزو ضد عملونو لکه جنسي تیري، خیانت، غلا وژنو عام وژنې او ځان وژنې او داسې سادستي عملونو ته لاس اچوي اوس به راشو هغو عواملو ته (چې په دربو وارو کته ګوریو کې وښوول شو) تر څنګه یې زموږ د ټولنې ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو اخته کړي دي په لنډ ډول په ګوته شي.

- په ټولنه کې واکمن ناوړه دودونه او رواجونه چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو سرچینه ده او جلا بحث غواړي.
- ټولنیزې ناخوالې
- ناسم قوانین
- جسمي مزمنې او حادې ناروغې لکه سرطان، سل، د زیږولو ناوړه او عیبجنې بڼې
- جبري لېږدیدنې
- بیکاري
- بې کوري او خانه بدوشي
- اقتصادي ځورونکې ستونزې
- د ماشومتوب او کوچینیوالی په مرحله کې له سمې ښوونې او روزنې څخه بې برخې توب
- جنسي تیري
- د مېړه او ښځې ترمنځه کورنۍ ناخوالې او نه روحي توافق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مکررودونه
- وهنې، ټکونې شکنجې او بندیتوب
- د عقیدې نه درلودل او داسې نور.

نو که په خپله ټولنه کې غور وکړو په څرګنده توګه لیدل کېږي چې زموږ په ټولنه کې په رواني ناروغیو د ښځو اخته کېدل سلنه په ګوته شوې ده، هغه په دې دلیل هم د منلو وړ ده چې زموږ د ټولنې ښځینه قشر د پورتنیو لاملونو له منځه د زیاتو سره مخامخ دي او له بلې خوا ډېره ځورونکي خبره داده چې له دې ټولو څخه د ژغورنې لپاره د اغېزمنو لارو چارو د کارولو لارې ورته برابرې نه دي.

که زموږد هېواد د ښځینه قشر چې زمونږ د ټولنیز جوړښت نیمه برخه جوړوي او په اوسمهال کې زموږ د هېواد یو محکوم، مظلوم او محروم قشر دی په پراخه توګه په رواني ناروغیو د اخته کېدو د لاملونو یوه بله ډېره غوره سرچینه هم له یوې خوا د ښځو، له اسلامي، مدني او قانوني حقونو څخه د دوئ هر اړخیز بې برخه والي همدا شان د هغوئ د تحقق په تړاو د چارواکو د یادونې ورته پاملرنه او نه دلسوزي ده او له بلې خوا دې حقونو څخه په خپله ددوی د نه آګاهي ډېره ټېټه او حتی په هیڅ حساب کچه ده.

لنډه دا لکه چې نورې فزیکي ناروغۍ دا ناروغي هم تر یوه حده د دوا درملنې لارې چارې لري چې د بحث د نه اوږدېدو په خاطر ترې صرف نظر کېږي.(۱)

(۱) اخځونه:

- د نړۍ روغتیایي سازمان (WHO) احصائیوی سند، فرهنګ عمید، ۱۳۶۲ کال، هییت صحی بین المللی (IMC) صحت روانی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مجموعه مقالات کنفرانس (آگاهی عامه در مورد سلامت روانی (IMC) به اهتمام نړیوال و غروب، صحت روانی جامعه (WHO) ۲۰۰۳م.
- مجموعه مقالات کنفرانس فوق.

د نورستان د ښځو د ژوند ځوروونکي حالت د یو رپوټ په حاشیه کې:

نورستان کې ختیځ نورستان (بلور) او یا لویدیځ نورستان (کتور) دي که تر اسلام نه دمخه شرایطو کې یعني د امیر عبدالرحمن تر دورې نه پخوا د هېواد یوه لیرې ځنګلي سیمه ده او د نږدې ولایتونو له مرکزونو څخه ګوښه پرته او تجریدي شکل یې درلود.

په او سنیو شرایطو کې که څه هم ځینو برخو ته یې لارې غزول شوي او د ښارونو سره یې په نژدیتوب کې د یادونې بدلون راغلي دي بیا هم ښځینه قشر یې په هماغې لرمړنۍ دورې په شرایطو کې د یو محروم مظلوم او محکوم انسان په توګه ژوند لري، هلته چې نه دومره ښځینه ښوونځي شته او نه په کې د ښځو د حقوقو د پېژندنې او رعایتونو په اړه کوم ورکشاپونه تدویر شوي او له بلې خوا دوی په دغسې حالتونو کې پاتې کېدلو کې پرې ناوړه دودونه او ظالمانه عنعنې واکمنې لري.

ما د ۱۳۴۶کال په پسرلي کې تر کامدیشه پورې د ختیځ نورستان سرک ته نږدې سیمې لیدلې وې، تر او سه پورې ۴۱ کلونو تېر شوي دي خو د نورستان ښځینه قشر د هماغه مهال د ترخو شرایطو نادودی او مظالم ګالي ما هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال دا سې ښځې هم ولیدلې چې د غرونو په اړخې ځمکو کې يې، د غویانو سره یو ځای یوې را کښېدلې...

دا سې ښځې هم وي چې ماشومان يې، شاته تړلي او له غرونو يې، مرګي راوړل او د نورو تولنو برعکس يې د کورنۍ چارو له جملې څخه د پخلي يعنې د تنور او نغري سره دومره سرو کار نه درلود.

اوس به راشو دا صلاح په ورځپانه کې د روان کال د زمري د میاشتې د پنځمې نېټې د راپور سره د مقایسې موضوع ته چې د تکړه ژورنالیست ښاغلي نعمت الله کریاب له خوا برابر شوي ده، نوموړي لیکي: « سره له دې چې په افغانستان کې ښځو د ژوند ژواک د ښه والي په موخه یو شمېر دولتي او مرستندویه ټولنې په کار لګیا دي، خو بیا هم په نورستان کې د ښځو ژوند له زیاتو کړاوونو ډک دي».

چارواکي وايي څو کلونه وړاندې دود، اوس هم حاکم دي چې ترمخه ښځې په سختو چارو کې ښکیلې پاتې دي (البته دا هغه درندې چارې دي چې ښايي دود يې پر ځای کې نارينه سرته ورسوي چې له دې منځه کرکیله یادولي شو.

د نورستان ولایتي شورا مشر رحمت الله راشیدي له دې اړخه د ښځو چارو اداره ملامتوي او وايي چې د نورستان د ښځو د ژوند د ښه والي د پاره يې هیڅ کار نه دي کړي (البته دا کار له یوې خوا له یو پلوه له خپلو اسلامي، مدني او میثاقي حقونو څخه د نورستان د ښځو او نارينه وو له پوهاوي او د بل پلوه د هغو په رعایتولو د نارينه وو له مکلف کولو څخه عبارت دي، په دا سې حال کې چې، د نورستان ولایت د وګړو ژوند لويو ستونزو ډک دي، خو چارواکي او د نورستان د ولایتي شورا غړي وايي، دلته ښځې له ډېرو حقونو محرومې دي.(۱)

(۱) واقعیت مجله، شماره ۲۳-۲۴، حمل – سرطان، ۱۳۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنيز ژوند کې د ښځينه قشر فعاله ونډه :

موږ په تاريخي دورو کې مادر سالارۍ يعنې مور واکۍ د يو عيني واقعيت په توګه منو ، همداسې د ژوندانه په ټولو برخو کې ښځينه قشر لکه نارينه، تر ځانه کارنامې پرېښې او له نيکه مرغه تراوسه پورې دا لړۍ روانه ده.

له دې ځايه له کوم طبيعي، اسلامي او ميثاقي او قانوني حقونو څخه چې نارينه برخمن دي تر هغو ښځې زياتې برخمن دي چې ددې ادعا ډېر څرګند دليل او مصداق په وراثت يا د ميراث په حق کې د ښځو د برخې درلودل دي.

همداسې اوس د اسلام په مقدس دين کې د ښځو حقونه ښودل شوي دي، د هېوادونو په تدوين شوو قوانينو کې د ښځو حقونه تثبت دي په نړيواله کچه د بشري حقونو په اعلاميې، کنوانسيونو او داسې نورو کې د ښځو هراړخيز حقونه تسجيل او په تامينولو او رعايتولو يې پوره تاکيد شوی دی.

خو اصلي خبر داده چې ولې ښځې له خپلو دغه ټولو منل شوو حقونو څخه ګټه نه شي اخېستلای او په بشري ټولنو کې د يو مظلوم، محروم او محکوم انسان په توګه ژوند کوي؟ ځواب يې بيخې ساده او څرګند دی او هغه دا لکه د تاريخي تجربو او واقعيتونو په ډاګه کړې ده، حق سوغات او تحفه نه ده چې ورکړ شي حق لکه ازادي اخېستل کېږي او دا په دې مانا ښځينه قشر ته په کار دی چې د خپلو حقونو د اخېستلو او له هغو څخه د برخمن کېدو د پاره ځان جوګه کړي.

په لومړي سر کې ښايي د علم د لاس راوړلو په واسطه، د خپلو حقونو په ټولو اړخونو پراخه آګاهي پيدا کړي. ځکه هغه ښځه چې له خپله حقه خبره نه وي هېڅکله خپل حق ترلاسه کوای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دوهم ګام کې ښځې باید د خپلو حقونو د ترلاسه کولو په لارو چارو وپوهېږي او په علمي او منطقي توګه له هغوئ ګټه واخلي.

ښځې په دې لار کې ښايي هېڅکله بې تفاوته پاتې نه شي او د خپلو حقونو د حاصلولو په خاطر همیشنۍ عادلانه مبارزه وکړي او نارینه وو ته ثابته کړي چې ښځه د هغوئ بازیچه نه ده بلکې د هغوئ د ژوند ملګري ده هغه چې په فامیلي، ملي او نړیوالو فعالیتونو کې بوخته ده.(۱)

(۱) مېرمن مجله، ۱۳۸۷ کال.

په کورنۍ کې د تند خويي د شته والي علتونه :

زیاتره او په معمولي توګه په کورنیو کې د کورنۍ د غړیو په منځ کې تند خويي او پر خاشونه له یو لړ اساسي عواملو څخه را پیدا کېږي چې د دې ټولو په سر کې د مېړه او ښځې ترمنځ روحي، سلیقوي او اخلاقي نه توافقونه دي.

دا ټولنیزه ناروغي زیاتره په کلیو او ښارونو کې په هغو کورنیو کې لیدل کېږي چې مور او پلار خپلو زامنو ته د هغوی د انتخاب او موافقې پر خلاف ودونه کړي دی. په تېره بیا چې دا ودونه د وصیتونو، لوزونو او پورونو د تادیه کولو د کوژودو له مخې د هلک او نجلۍ د ماشوم توب په پړاو کې ترسره شوي وي، طبیعي ده چې دا ډول ودونه چې اجباري بڼه لري د مور او پلار په خوښه صورت نیسي او د هلک او نجلۍ رضا ته په کې ځای نه ورکول کېږي نو تر واده وروسته چې د دوی په منځ کې هیڅ ډول مینه نه وي او لا ډېره موده دوئ یو له بله بیرازې لري او کرکه کوي، او د ګډو ژوند مفهوم يې په حقیقت کې پر دښمني تعبیرېدای شي په داسې کورنیو کې زیاتې تند خويي او غوسې لیدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم ټاکونکي عامل چې د دې تباه کوونکي ناروغۍ په منځ ته راتلو کې پوره اغېز من دی هغه د ټولې کورنۍ اقتصادي نه حل کېدونکی ستونزې دی، په دې مانا چې اړتیاوې او لاس ته راوړنې؛ یعنې ګټې سره په هیڅ صورت د انډولتوب وړ نه وي.

نو کله چې مېړه او یا د کور سرپرست تش لاس او خالي جیب کور ته ننوزي او بې شمېره اړتیاوې ورته را مخې ته کېږي نو طبیعي ده چې یې اعصاب تر سخت فشار لاندې راځي او د مینې او محبت پر ځای د رواني ګډوډۍ له مخې له بدخویي څخه کار اخلي.

باید وویل شي دا سې نور عوامل هم شته چې په کورنیو کې د تند خویي او شخړو د پېښېدو لامل ګرځي.

د هلکانو زېږېدنه سخته ده:

یوې نوې څېړنې ښودلې ده چې د ښځو لپاره د نجونو د زېږېدنې په پرتله د هلکانو زېږېدنه ډېره زیاته ګرانه ده. د هلکانو د زېږېدنې سختوالي نکلونه همیشه د ښځو په منځ کې کېدل خو تر اوسه پورې هیچا دا هڅه نه ده کړې چې د دې واقعیت لاملونه وپېژني خو په دې وروستیو وختونو کې هغه څېړنې چې په روغتونونو کې د زېږېدنو پر مهال ترسره شوې دي؛ څرګنده شوې ده چې د هلک د زېږېدنې په پرتله د نجلۍ زېږېدنه د طبیبانو د خالت له دې جملې نه له هغه درملو او تدبیرونو څخه چې له جنین څخه د نوزاد د را ایستلو په خاطر د جراحۍ په عملیاتو کې ګټې اخېستلو کې زیاته اړتیا ده څېړونکو د زرو نجونو او زرو هلکانو زېږېدنې تر کتنې لاندې ونیولې او دا هغه میندې وي چې یې لومړنۍ زېږونه وه او د امیدوارۍ په وروستۍ مرحله کې یې زیات دردونه لرل دې څېړنې وښودله چې له نجونو څخه د هلکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرېدنې زیات وخت نیوه او د هلکانو د یو کم شمېر زیږېدنه په طبیعي ډول او بې درده سرته ورسېدله.

له دې منځه د سزارین له لارې د هلکانو د زیږېدنې د شمېر موارد ۲۴۹ او د نجونو لپاره ۱۷۰ موارد. همدا شان د هلکانو د زیږولو لپاره په ۹۲۵ مواردو کې له انبرک څخه کار اخېستل شوی ؤ په داسې حال کې چې د نجونو د زیږولو لپاره د مواردو اندازه ۷۷۱ وه له هغو بالقوه لاملونو څخه چې څېړونکي ترې په دې اړوند یادونه کوي هغه د هلکانو د سرغټوالی دی چې د مور له خیټې څخه یې راوتل ګران دی همدا ډول نور لاملونه لکه د مور د بدن اناتومي په بدن کې د ماشوم موقعیت او د زیږولو لپاره د ښځې د عضو طاقت هم مطرح دی چې کېدای شي د سر د حجم په اندازه د زیږولو په طریقه کې اغېزمن واقع شي باید زیاته شي چې د هلکانو زیږېدنه د توقع خلاف اسانه عملیه نه ده.

دوه احساسه:

لوی خدای چې حضرت آدم علیه السلام یې له خاورو نه پیدا کړو د خپل یزداني خلقت له مخې چې د هغه نسلونه د دنیا پر مخ میشته شي بې بې هوا یې هم ورسره پیدا کړه.

همدا شان یې ژوندي مخلوقات د تنازع د بقا دپاره په نارینه او ښځو وویشل، او له دې واقعیته دا حقیقت په پوره صراحت سره څرګند ېږي چې ددې مخلوقاتو موجودیت همېشه په جوړه توب کې دی که ددې موضوع د فلسفي او تحقیق بحث څخه تېر شو او بشري ژوند ته ورتم شو نو ښایسته ده چې ښځه او نر د انساني مفهوم دوه تعبیري اړخونه دي، او یو یې پرته له بله افاده کېدای نه شي، نو په طبیعي او غریزوي خصوصیت هر کله چې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان د بلوغ مرحلې ته ګام ور پورته کوي د یو تخنونکي او لمسوونکې تلوسې سره د مخامخ کېدو احساس کوي یا په ساده مفهوم په اورجن احساس ددې لیوالتیا لري چې ځانته جوړه پیدا کړي یعنې د یوې نجلۍ سره واده وکړي.

واده د انساني ژوند په قاموس کې د طبیعي قانون یو اجباري پدیده ده دا د خدای تعالی لوربېنه ده که یې د نورو مشخصاتو د یادونې څخه صرف نظر وشي نو بر علاوه له هغې چې د تېر نسل او راتلونکي نسل تر منځه د پیوستون نه شلېدونکي کړۍ ده د یو انسان د شخصیت بشپړونکي وسیله هم ده.

د بشري تاریخ د واقعیتونو په شهادت دا جوړه توب او دا تسلسل تر اخره ټینګ نه پایي، ناعلاجه یو یې مري یا مخکې او یا وروسته او زموږ د اسلام مقدس دین او اسماني قانون پر حکم انسان ته ددې واک ورکړي که نر وي یا ښځه دوهم او یا څووم واده وکړي او ځان بې جوړې پرې نږدي.

را به شو دې ته کومه موضوع چې مانه له چانه اورېدلې او نه مې په کوم کتاب کې لوستلي ده هغه د عمر په وروستیو مرحلو یعنې سپین ږیرتوب کې د بې جوړه توب له امله د یو کونډ شوي سړي احساس او رواني حالت دي.

په دې کې شک نشته چې دی و انسان د پاره د عمر په ټولو مرحلو کې د هغه د ښځې مړینه یوه ډېره دردونکې سانحه او نه هېرېدونکی ماتم دی خو په پاخه عمر کې یې درد او سوز او د رواني حالت ګډوډي د نورو مرحلو په تناسب بیخي بیې ساري څورونکي اغېزې لري چې دا دی دلته ددې غمیزې د اغېزمنې له منځه دوی بېلګې په ګوته کېږي.

۱. کله چې د کوم پاخه عمر سړی میرمنه ومري که څه هم هغه کور او کورنۍ ولري، اولادونه او انګیندي ولري، خو د دوی با وجود کله چې د خپل کور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازه را ننوزي د يو نا اشنا او له تعجبه ډک احساس سره مخامخ کېږي او هغه دا چې خپل کور په منځ کې ورته ځان پردي ښکاري او د يو شي د کمبودی او ورکوالی خيال ورسره جوړه کېږي، نو خپل کور ته زړور نه ورننوځي او د پخوا غوندې د کورنۍ سره د دومره راز مني جرائت نه کوي، رښتيا چې ښځه د انسان رازمنه، خواخوږې هم عاطفه، هم احساسه اوهمکاره ده او د ژوند په ټولو برخو کې ورسره شريکه ده او بالخاصه د عمر په دې له حيرت او حسرت ډکه مرحله کې.

۲ـ د پورتني احساس نه بر علاوه د نوموړي ګونډ شوی سړه يو بل احساس هم ملګري کېږي او هغه دا کله چې د کوره د باندې وي ماحول ورته غير عاطفي او ځان د پخوا په نسبت يو څه بی تمکينه او سپک محسوسوي. لنډه دا چې الله تعالی دې هيڅکله د ژوند په وروستنۍ مرحلو کې د ژوند ملګري له چانه نه اخلي، ځکه چې د بل هر وخت په پرتله يې درد او نوميدی زيا ته ده.(۱)

(۱) ارمان ملي ورځپاڼه، ۱۱۲ګڼه، اسد ، ۱۳۸۱ کال.

کورنۍ اقتصاد د کور د ښځې په چلند پورې اړه لري :

کورنۍ د انسان د ژوندانه د ګردو نيکمرغيو ، برياوو او هوساينې ډېر ښه ډاډمن کانون دی او کورني اقتصاد چې د انسان د لومړنيو اړتياوو د پوره کولو اغېزمن عامل دی هم په کورني کې د کورنيو د لويانو په تېره بيا د کورني د ميرمنې له خوا په مثمره توګه سمبالېږي. که د کورني د اړتياوو د پوره کولو سرچينې د کار او وظيفې درلودل او نور اقتصادي فعاليتونه تشکيلوي، خو که چېرته لاس ته راغلي عايدات تر کنترول او څارنې لاندې مصرف نه شي بې له شکه په راتلونکي کې د اقتصادي ستونزو په لېږې کولو کې د يادونې وړ مطلوبه برخه نه شي اخېستلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عمومي صورت دا موضوع په هغو کورنيو کې چې شتمني او پانګوالي نه دي، پوره اهميت او تامل وړ بلل کېږي، په دې کورنيو کې اقتصادي مسئلې بايد په دقت او مسؤوليت سره په پام کې ونيول شي هو کې په هغو کورنيو کې چې سرپرست غړي يې دماموريت په تنخوا د ژوند چارې چلوي. پوره مطرح کېد اى شي نو په دې کورنيو کې د کورنۍ مېرمن په خاصه توګه بايد د کورني دخل او اړتياوې سره محاسبه کړي، اوعايدات داړتياوو او خرڅ سره په متوزان شکل مصرف کړى شي ښه داده چې اړتياوې او خرڅ د عايداتو د اندازې له مخې محاسبه شي. ددې توازن ساتل د ښځې په چلند پورې اړه لري، ښځه بايد له خپلو عايداتو څخه يو څه اندازه د راتلونکي پيش بيني شوو ضروري او احتمالي پېښو په مقابل کې د تدبيرونو د نيولو په مقصد پس انداز کړي. دا حتمي نه دې چې له سوګل توب او له ډېر سختوالى څخه کار واخېستل شي او يا دا چې هسې ګزاف مصرف وکړي چې يې د عايداتو سره هيڅ انډول موجود نه وي، يعنې د سر د پاسه لوکول په کار نه دي، په دې مفهوم چې د يوې مياشتې په اوږدو کې دومره خرڅ وکړي چې راتلونکې مياشت ته پوره وړي پاتې شي چې د پورونو دا سر پر سر کېدل د هغې اقتصادي ستونزو د ايجاديدلو عامل وګرځي چې د کورني اقتصادي ملا ور ماته کړي.

ما له پخوا نه ډېرې داسې کورنۍ ليدلى دي چې مېرمنې د خپل مېړه د يو موټي معاش څخه يې هم کورني چلولي لازمي اړتياوې يې ورته پوره کړي دي اوهم يې دکور ضروري سامان برابر کړي او حتى د خدمت په موده کې يې دهمدې معاش له درکه کور هم پيدا کړي دي اما د داسې ښځو اضافه خرځي مې هم ليدلى دي چې د خپل هوس له مخې يې هر څه په سيند لاهو کړي دي. يعنې ټول عايدات څخه چې د سامان او شتمني د خرڅلاو له درکه هر څه يې په خېټه خوړلى پر سر يې باد کړ او يا يې په زياتې فيشني شيونو لګولي او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د سيال او سيالداري په مسابقو کې له لاسه ورکړي دي نو تر هر څه دمخه يوې ميرمنې ته په کار دي چې د يو کورني اقتصاد ټول اړوندې چارې په يوې عياري شوې محاسبې سره تنظيم کړي خپلې پښې له بړستني سره وغزوي.

سيال او سيالداري هم د خپلې اقتصادي وسې سره سنبال کړي دا د شرم او خجالت خبره نه ده چې په حلال عايد تر وسې پورته د چا سره سيالي ونه کړي او په سيالداري کې د هغه چا سره د برابرولو هڅه ونه کړي چې د زياتې شتمنۍ درلودونکي وي او يا له نامشروعو سياليو سره لوبې کوي آبرومند ژوند تر هر څه قميتداره متاع او ارزښمنده سيالداري ده.

مېرمنو ته نه ښايي چې په بې فرصته توګه کورني يا د کورني نه د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته وړاندې مطرح کړي:

که يوه مېرمنه د خپل مېړه د رښتيانی نيکمرغي او روحي ارامي اسباب برابر کړي په حقيقت کې يې د خپلې کورني نيکمرغي تامينه کړي ده.

او کله چې په يوه کورنۍ کې دمينې سپېڅلتيا، پيرزوينې صميميت فضا منځته راشي د کورنۍ هر غړي د هغې د ښکليو بلوشو د لاندې په واقعي توګه ژوند کولای شي او چاته چې بيا ددې نيکمرغي؛ تودې فضا او واقعي ژوند د ايجادولو مسؤوليت په لومړۍ سر کې ور په غاړه دي هغه يوازې او يوازې دکور ميرمن ده ځکه همدا ذهنيت دی چې پښتانه ميرمنې ته دکورني د خوندي کولو د نورو ډېرو نومونو تر څنګه «کورودانۍ» هم وايي.

هو کې! په ټولنو کې د کورنيو نيکمرغي په رښتيا سره د مېرمنو د معقوليت او غير معقوليت پورې مستقيماً اړه لري.

د يوې ميرمنې څخه باکل پوره ده چې په يوه شبېه کې دکورني د محبت او صفايي فضا خړه پړه کړي او يا دا هميشه دپاره د خپلې کورني ګرد، غړي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعي نیکمرغي د بختورۍ برېښتي په پسته غبرږه کې د تل د پاره نیکمرغه وساتي او دې مقصد ته د رسېدلو په خاطر په لومړۍ مرحله کې یوې مېرمنې ته په کار دی چې د خپل مېړه د نیکمرغي عوامل برابر او هغه وساتي هېڅکله داسې زمینه مساعده نه کړي حتی په بحراني مرحلو کې هم چې مېړه یې د هر اړخیزو ناخوالیو له امله د کور د نیکمرغي په پاکي فضا کې د کمبختي وریځې را خپرې کړي.

میرمنو ته ښایي چې د خپلې کورنۍ په ګرد و چارو کې او ځینې تصادفي او ناوړو مسئلو په ټولو مواردو کې؛ د معقولیت حوصلې او هوښیارتیا څخه کار واخلي. همدا رنګه د خپل مېړه سره د یوې میرمنې ګوزاره او تماسونه ښایي یو ثابت شکل ونه لري بلکې په الستیکي اړخونو بنا وي؛ یعنې میرمن ته ضرور ده چې د خپل مېړه شخصیت په خورا غور مطالعه کړي او بیا د هغه روحیاتو ته قیمت ورکړي او ددې قیمت ایښودلو له مخې د هغه په مقابل کې خپل ټول وجایب تنظیم کړي.

د مثال په توګه یوه مېرمنه ښایي د خپل مېړه سره د مېړه د خوشحالي او خپګان په وخت کې د یو رنګه ثابتي او ټاکلي رویې څخه کار واخلي د هغه روحیه وګوري همغاسې رفتار ورسره وکړي کنه په دې کې هېڅ شک نشته چې ډېره د روحي ناراميو د زیاتولو زمینه به یې برابره کړي دي.

د موضوع د ښې څرګندونې په غرض لازمه ګڼم چې د یوې سړي د خولي کیسه دلته رانقل کړم.

ده نوی کمیس په تن کړي و کله چې یې ملګرو ولیدو په تعجب سره یې د هغه را نیولو علت ترې وپوښته دا ځکه دده پخواني کمیس د بدلولو وړ نه و دې په خندا سره هغوی ته وایي:

ملګرو ! زما کمیس یوه اوږده کیسه لري او هغه داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمنې د غلفت له کبله دده ماشومانو هغه کمپس له کاره ایستلی ؤ کله چې هوښیاره میرمن ګوري چې کمپس خو د اغوستلو نه دی نو د واده خپل مېړه د پاره نوی کمپس له بازاره رانیسي سبا یې په مېړه دریشي اغوندې ګوري چې کمپس یې بدل دی له خپلې مېرمنې د هغه علت پوښتي مېرمن یې په پوره متانت وایي دا کمپس درته زما مور را نیولي دي او اوس چې ستا زوړ کمپس خیرن دي نو ښه به داوی چې وایي غوندي مېړه کمپس اغوندې او ډېر وخت وروسته یوه ورځ چې د کورني ټول غړي په پوره خوشالي او صمیمیت سره ناست دی؛ میرمن مېړه ته د کمپس کېسه را اخلي.

ستا کمپس خو ستا زامنو له اغوستلو ایستلی و نو ما ددې لپاره چې ستا د نارامه او د اعصابو د ګډوډې عوامل برابر کړي نه وي دا مې لازمه وګڼله چې د بازار نه درته نوی کمپس واخلم او د مور د هدیې په نامه یې در واغوندم او اوس چې ډاډه یم بې له دې چې تا وخندوم خپه کېږي نه داده ستا د زوړ کمپس کیسه:

د پورتني کېسې څخه مور ته د هوښیارۍ او معقولې میرمنې د پیش آمد ښه نمونه په لاس راځي هغه چې د خپل مېړه په وړاندې له څومره احتیاط څخه کار اخلي.

له دې ځایه دا نتیجه اخلو چې یوه میرمنه په ښه ډول کولای شي په کور کې او یا د کورني د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته څه وخت مطرح کړي که فرضاً نو موړې مېرمنې په هغه لومړی مرحله کې خپل مېړه د کمپس د منځه وتلو کېسه کړې وای ایا هغه وخت به یې په نتیجه ورکړې وای که په داسې حال کې چې د مېړه د خندا او خوشالی سبب شو...

مېرمنو ته نه ښایي هر وخت چې وغواړی مېړه ته یوه پېښه بیان کړي کله ددې کار نتیجه نه یوازې په خپله دا متاثره کوي بلکې د ټولې کورنۍ ارامه فضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر اغېزي لاندې راولي او ناكراره كوي يې ميرمنې ښايي د خپل مېړه د شخصيت د تحليل له مخې دا كار وكړي او مساعد فرصت هم ورته وګوري.

كله چې په كور او يا كلي كې يو خبره پېښېږي د دې د پاره چې مېړه پرې خبر كړي په كار دي چې د خبرېدو زمينه ورته مساعده شي.

كه مېړه له وظيفې څخه او يا د بل ځاى څخه ستړي راشي مخكې تردې چې دريشي بدله كړي ايا په دې وخت كې د يوې پېښې او مسئلې مطرح كول معقول كار دى.

همدارنګه څه وخت چې مېړه د وظيفې خواته روانېږي د هغه نه د اوږدو پوښتنو ځوابونه غوښتل څه معنى لري؟

په دې كې هيڅ شک نشته چې د كورني د نيكمرغي تامينول د مېړه او مېرمنې كړي سلا او همكاري ښكاره نښه ده خو د (سلا) او مشورې د ځينو مسئلو د مطرح كولو خپل وخت غواړي.

يوه مېرمن بايد هڅه وكړي چې د خپل مېړه روحي ارامي او خوشالي د هميشه د پاره تامينه كړي ځكه په دې صورت كې دى نه يوازې د مېړه رضايت حاصل كړي او د هغه د نيكمرغي اسباب يې برابر كړي دي بلكه د ګردې كورني په خوشاله او ارامه ساتلو كې فعاله نقش لوبولى دى.

كله چې مېړه له وظيفې او يا له كاره كور ته راستنېږي خامخا به يا يې روحي ستړيا محسوسوي او يا په جسما ستړي او ستومانه وي څه كه دا نارامي او ستړيا ورته ياد كار په وجه او يا د مختلفو خلكو د تماس په واسطه پيدا شوې دى.

دا وخت د يوې ميرمنې لومړنى وظيفه ده چې هغه د ډېر همت او سپېڅلتيا له مخې استقبال كړى د كورني په ارامه فضا كې د هغه څخه ټولې ستړيا او نارامي نښې نښانې له منځه يوسي كه هر څومره پېښې شوى هم دى په كار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې هغه ته دا سې وښودل شي چې دده په غیابت کې په کور کې خیر او خیریت دي.

همدارنګه کله چې مېړه عصباني او قارجن کور ته راځي بې مورده ده چې له واره دهغه څخه دهغه عصبانیت او خپګان علت وپوښتل شی ځکه کله چې ده دمه جوړه شي په دې کې هیڅ شک نشته بې له دې چې پوښتنه وشي خامخا په هغه څه چې تیر شوي دي د کورني غړي خبروي.

په دې خو پوهېږو چې په یوه کورنۍ کې د مېړه او ښځې رابطه ډېره نږدې او کلکه ده خو د دې خبرې هېرول هم په کار نه دي چې کېدای شي د بې احتیاطي او نامعقولي په واسطه چې د هرې خوا څخه وي د دې ترمنځه ددغه رابطه په دغه ډول پاتې نه شي.

په کومه اندزه چې بې مورده د ځینو مسئلو مطرح کول خطرناک دی په هم هغه اندازه د ځینو نورو مسئلو نه مطرح کول او په زړه کې پټ ساتل هم د کورني د فضا په نور تحولو کې ښکاره برخه لري.

د یوې موضوع مطرح کول د عباراتو او د افاوی پورې اړه هم لري که یوه بده پېښه په مناسبو عبارتونو او ښې افادې سره مېړه ته څرګند شي ممکن دهغه د اعصابو د توفاني کېدو سبب نه شي او کېدای شي چې هغه ته د هغې د بدو عواقبو د منځه وړلو امکانات په لاس کې ورکړي.

لنډه دا چې د کورني او د کورنۍ د باندې دټولو مسئلو په مطرح کولو کې میرمنو ته په کار دی چې د معقولیت حوصلې او هوښیارتیا څخه کار رواخلي او په پوره زیرکي مېړه پوه او د هغه قناعت حاصل کړي.

نیکمرغه څه دی هغه کورنۍ چې د واقعي میرمنو د عمل څراغو ټولې فضا سپېڅلې صمیمي او له بې ډکه کړي دی.(۱)

(۱) بیدار ورځپاڼه، مزارشریف، رازقي نړیوال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو پر خلاف غوسه او تند خويي :

د ښځو پر ضد تند خويي په لاندې توګه ويشل کېږي:

غوسه کېدای شي داعمالو د څرنګوالی له مخې پر جنسي، رواني، فزيکي، اقتصادي او يا احساسي ډولونه باندې وويشتل شي.

تندخويي د قرباني د ځانګړتياوو پر بنسټ ويشل کېدای شي چې البته ددې موضوع تفصيل د يو لړ اخلاقي نزاکتونو له مخې لازم نه ليدل کېږي.

د تند خويي علت څه شی دی؟

د هغو څېړنو له مخې چې ترسره شوي هغه نارينه چې د ښځو په نسبت له خشونت څخه کار اخلی او په وهلو او ټکولو يې پيل کوی زياتره دا پر هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې هلته د تند خويي له چلنده کار اخېستل کېږي، معمولاً ددې کورنۍ غړي جنګ او جدل خوښوونکی شخصيتونه لري او ځينې يې پر رواني ناروغي اخته وي چې دا خپګان يو ډول ناروغي بلل کېږي د ښځو ځورول او ټکول زياتره په هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې غړي يې په الکولو او الکولي مشروباتو روږدي وي همدا شان ناوړه دودونه، رواني پېښې او شخصتي فکتورونه دا له هغو مواردو څخه شمېرل کېږي چې پر تند خويي باند سمه اغېزه لري.

په کورنۍ کې تند خويي او د هغو اغېزې:

د تندخويي په باب څېړنې ښيي چې په کورنۍ کې د تند خويي شته والي د کوچنيانو پر رواني ودې او کړو وړو باندې ډېره خطرناکه اغېزه لري او ممکنه ده چې د کورنيو شخړو د رامنځته کېدلو او په راتلونکي کې د هغوی د خپګان، ټولنيزوضد کړو وړو د الکولو او مخدره موادو د روږدې کېدلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر عامل وګرځي، د دې تر څنګ هغه میندې چې د دې تند خویي قرباني دی بې له شکه یې پر خپل ځان باور ته پوره زیان رسېږي او انساني وقار یې د یادونې وړ ضرر وینې نو له دا سې مېندو باید هیله وشي چې د خپلو اولادونو په سالمه روزنه کې ګټوره او اغېزمنه برخه واخلي. دا چې په کورنیو کې دا تباه کوونکي ټولنیزه ناروغی څنګه منځ ته راځي یو جلا بحث غواړي.

د مور او پلار غیر منطقي دخالت :

دا ډول ستونزه په تنکیو ځوانانو او ټولنې ته د ورګډېدلو په درشل کې او د راتلونکي ژوند د لارې د ټاکلو په حساسه او ستونزمنه مرحله کې رامنځته کېږي په دې مهال کې یازوی د مور او پلار له منطقه لري او سخت دخالتونه نه دي چې د اولادونو پر فکر او روح ناوړه اغېزه کوي بلکې دهغوی خیر غوښتونکي نصیحتونه او پندونه هم د زلموټو د سالمو فکرونو په ګمراه کولو کې هم پوره اغېزه لري ځکه چې تنکیو ځوانانو ته هر ډول تلقین او یاتر اغېزه لاندې د هغوی را ورستنه په دې دوره کې د شخصیت د متعادلي ودې او فکري بشپړ بلوغ ته د لاس بري په لار کې خنډ ګرځي په تېره بیا هغوی چې په مور او پلار پورې تړلي وي او یا هغوی چې سر کښه او فرمان نه منونکي دي او همیشه له فکري خپلواکي څخه خبرې کوي لومړنی ډله چې همیشه د خپلواکه مسؤولیت او له تصمیم نیونې څخه د تېښتې لپاره تیاره زمینه لري د شغل یا تحصیلي ښانګې د غوره کولو په مرحله کې چې د ځانګړې نظر څرګندونې دعقیدې د ښکاره کولو لپاره ښه قابو دی د مور او پلار د تلقین او بې ځایه دخالت له امله یې دا وروستني دریځ له لاسه ورکړې دي او د عمر تر پایه پورې د سړي په دوهم صورت او علي البدل غړي په توګه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه ډله هم چې له مور او پلار سره يې دښمني او لالچ خپل هميشني عادت ګرځولي دي او دا مقاومت د خپل شخصيت د اثبات لامل بولي او کله چې ټولنې ته د ورننوتلو او د راتلونکي لارې د انتخاباتو په مرحله کې د مور و پلار له خير غوښتونکيو نصيتحتونو او توصيو سره مخامخ کيږي بې له دې چې ځان ته د فکر کولو زحمت ورکړي يوازې له مور و پلار سره د مخالفت لپاره هغه لاره غوره کوي چې د هغوی د تمايلاتو او غوښتنو پر خلاف وي او يوازې په همدې سبب چې ځان او نورو ته ثابت کړي غواړي او کولای شي چې په خپله راتلونکي لار د ژوند کړنلاره غوره کړي په دې توګه د مور و پلار زړه سيزنې اوغير منطقي مداخلي او خير غوښتونکي مهرباني ډېر ژر په يو ډول مزاحت او زړه سوړوالی اوړي.

له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل :

خواړه د لوی خدای تعالی په پيرزوينو کې ډېر اغېزمن نعمت دی او د انسان د ژوندانه له عواملو څخه هم يو مهم عامل دی، او بيا ددې خوندور نعمت خوند هغه مهال لا زيات شي چې په روغ صورت او خوشحالۍ سره وخوړل شي او بل لامل چې ددې نعمت خوند لا زياتوي هغه د کورنۍ له غړيو سره په يوه دسترخوان يو ځای په خوښۍ او خوشالۍ دهغو خوړل دی. د کورنۍ په ګډه د غذا د خوړلو يو مهم اغېزه پرته له دې چې لوږه له منځه وړي او په اشتها خوړل کيږي.

يو بل درمليزه اغېزه هم لري په تېره بيا د تنکيو ځوانانو په رواني حالت سمه او سالمه اغېزه کوي. دا خبره د پوهانو څېړنو او مطالعو جوته کړې ده هغوئ وايي هغه تنکي ځوانانو چې په رواني ناروغي اخته دي که دوئ د کورنۍ له غړيو سره په ګډه خواره وخوري نو يې د رواني سلامتيا په برخه کې پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستندوي تمامېږي د تجربو په نتيجه کې دا موضوع ثابته شوې ده هغه ځوانان چې تر رواني درملنې لاندې وي هغوئ په منځنې ډول په اونۍ کې له پنځه وخته کم له خپلې کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړلي دي حال دا چې دده روغو همزولو بيا په اونۍ کې له ۶ وختو زيات په ګډه د کورنۍ له غړيو سره ډوډۍ خوړلې ده.

دا څېړنه چې په ۲۵۹ تنکيو ځلميانو ترسره شوې د خپل مور او پلار سره يې ګډ ژوند کاوه او ددوئ له منځه ۸۲ تنه په رواني ناروغي اخته او تر درملنې لاندې و او د دوی د ناروغۍ يو بل لامل روحي ګډوډي او اضطراب و.

په يوه دسترخوان د کورنۍ د ټولو غړيو د ډوډۍ خوړل چې زموږ په ټولنه کې د يو ګټور دود او د معاشرتي ښو ادابو څخه دي، د کورنۍ غړي چې يو بل ته سره خوا په خوا کښيني دې ته رابولي چې په خپلو منځونو کې د مينې او محبت ډک چلند کوي، او د دوی دا مهربانه چلند ونه حتی د ټولو د رواني حالت د سلامتي سره پوره مرسته کوي. په دې برخه کې ددې ټکي يادول هم په کار دی چې ښايي د کورنۍ هر يو لوی غړی هڅه وکړي چې دلته دا سې خبرې مطرح نه کړي چې خواشينوونکي وي او يا لکه زهر د خوړو خوند او کيفيت له منځه يوسي او اشتها ووژني.

نو ښه ده د هغو موضوعګانو سره تماس ونيول شي چې له خوښۍ ډکې او خنداا راوړونکي وي ددې تر څنګه يو پر بل په يو ډول پيرزوينه ښکاره کړي ځکه خوښي او غوسه يا خپګان د اشتهايي غدو څخه د ترشحاتو په زياتوالي او کمښت څرګند اغېزه کوي.(۱)

(۱) هېواد ، ۱۲۸ګڼه، ۱۳۸۱کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه په پښتو متلونو کې :

ښځه د بشري کورنۍ پخه خښته او د نسلونو د تسلسل ډېره کلکه کړۍ ده ښځه د بشري ټولنو، ډېرين تهداب او د مادي او معنوي ميراثونو له يو نسل څخه بل نسل ته سپارونکي مخلوق دی.

ښځه د انساني ټولنې د ډېر مهم قشر او لطيف جنس په صفت بللي شوي ده، او د انساني ژوند په ټولو اړخونو کې يې نقش پوره ټاکونکي دي.

همدارنګه د انساني ټولنې د نورو ايجادي او ټولنيزو ډګرونو تر څنګه ښځه په علمي او فرهنګي اړخونو کې هم د يادونې وړ مقام لري، په تېره بيا په عاميانه او ولسي ادب کې له يو خوا د دې فرهنګ ډېرې برخې د ښځو له خوا هستي شوي دي نو له بلې خوا زياتره يې په خپله د همدې ښځو په اړوند ويلي شوي دي په کومو کې چې د ښځو د مقام لوړوالی، دريز، ارزښتمندي، درنښت او ګرانښت په ډاګه کوي.

د سړي د شخصيت په خوا کې د ښځې د شخصيت جوړه توب يو لازم او ملزوم حکم دی او د سړي د مفهوم سره د شخصي مفهوم نشليدونکي موضوع ده او د يوې سکې دوه مخونه ګڼل کېږي، لکه په دې پښتو متل کې « ښځه د تن جامه ده».

ددې متل مانا داده چې د سړي لپاره برښنه توب او لوڅوالي د شرم او سپکوالي خبره ده سړي هغه وخت له شرمه په پرده کې خوندي پاتې کېدای شي چې جامې يې په تن کې وي ددې په خوا کې هيڅ يو سړي په ټولنه کې يې لباسه او سيدلای نه شي او د جامو اغوستل له لومړنی ضرورت څخه شمېرل کېږي نو داده چې ښځه د سړي لپاره د جامې حيثيت لري پښتو متل دی چې وايي: « سړي غرونه دي، ښځې اړمونه دي».

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې متل کې که هم د سړي شخصيت لکه غر ډېر لوړ، ډېر درونـد او لـه ډېر برمه ډک دي خو د دې تر څنګه د سړي پر شخصيت باندې د ښځې پريکونې اغېزمنې هم تر هغه کمه نه ده ځکه په پورتني متل کې دا حقيقت پوره په ډاګه شوي دي چې د غه غرونه د نړۍ بل هېڅ قدرت نه شي خوځولي او اړولای، مګر د يوې پياوړي قوي او خارق العاده اړم په توګه يوازې د ښځې اغېزناکي ده چې دغه غرونه خوځوي او يا يې اړوي او پـه خپل ذات کې دا معجزې تـه يوه ورته پېښه ده خو دا معجزه بس د همدې ښځې پورې مختصه ده او دهغې د دراندە شخصيت څرګندويه ګڼل کېږي.

دا يوه منطقي خبره ده چې ښځه د خپلو ظريفانه خصوصيتونو او ملکوتي خصلتونه په برکت د سړي د شخصيت په معنويت کې نفوذ کوي، د هغه روح او روان د خپل تسلط لاندې راولي.

دا نفوذ او تسلط يا د سړي شخصيت تـه وده او روانق ورکوي او يا يې شخصيت د چا خبره پر مځکه منډې او سپکوي يې نو دا يو واقعيت دي چې دغو رو انساني مشخصاتو درلودونکي ښځه فرښته ده او برعکس د ناوړو خويونو او کرکجنو عادتونو لرونکي ښځه بلا ده هغه چې په افغاني ټولنه کې هميشني ملګري او تر مړينې پورې تر خلاصون نه لري لکه چې پـه دې متـل کې د ښځې ناوړتيا او شومتوب دا سې تعبير شوي دي.

«بده ماينه تنګه موچنه ده».

نو له دې ځايه د ښځې په واده کولو کې ښايي له ډېر غور او سنجش څخه کار واخېستل شي ځکه ښځه مړۍ نه ده چې لري وغورځول شي او يا د جنس غوندې خرڅه شي په افغاني کورنۍ او ټولنه کې د ښځې لپاره د پت درنښت منښت او ګرانښت معيارونه په دې موضوع کې پراته دي چې د خپلې کورنۍ په تېره د خپل مېړه د ننګ او عزت او نيکنامې شمله جګه وساتي او دهغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکمرغۍ او هوسا ژوند تامینونکي، د میني او ګرانښت وړتیا ولرلای شي چې دا د افغاني مېرمنو سوچه افغاني او اسلامي ممیزه ده، برعکس کېدلای شي چې زموږ د ټولنې ددې اخلاقي غورو موازینو او ټولنیزو غوښتنو څخه یوه ښځه سرغړونه وکړي د مېړه د کورنۍ د بدنامۍ او په ټولنه کې دهغو د رسوایي لامل وګرځي د داسې ښځې څېره په لاندې پښتو متل کې په ډېر ویانده شکل داسې کښل شوې دي.

«سرخیلي ښه ده نه مېړه شړلي».

پورتني متل په دې دلالت کوي چې د ښځې د سر وېښتان د هغې د پت عزت ننګ او ښځینه شرافت سمبول دي او د ټولنې په حاکمو مقرراتو او مسلطو دودونو کې دهغې د سر د وېښتانو خریول د نه بخښونکي جرم جزا ګڼل کېږي، تردې لا پورته د یو ښځې د شخصیت د سپکاوي او رسوایي لپاره د مېړه له کوره شړل لا د بې ساري شرم او عار خبره ده نو داده چې پښتني مېرمنې هر ډول کورنۍ ستونزې، فامیلي ناخوالي او نادودې او د تاوتریخوالي شکلونه پر ځان مني حتا ګویا د اور په منځ کې د اوسیدنې شرایط ګالي خو د مېړه له کوره شړل ورته تر هرې سپکاوي او جزا ډېره لوړه سزا تلقي کېږي.(۱)

(۱) اصلاح، ۱۰ حوت، ۱۳۸۱.

پر ښځو باندې تاوتریخوالی :

پر ښځو باندې دتاوتریخوالی پدیده لکه نن سبا په افغانستان کې د نشه ایزو توکو د تولید، تورید او قاچاق کولو، ترهګرۍ او تروریزم، اداري فساد او یو لړ نورو فسادونو غوندې عمومیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاوتريخوالي او خشونت مفهوم چې پر ښځو باندې د زور زياتې، د قار او غوسې د هغوئ د حقه اسلامي، بشري، مدني او ټولنيزو حقونو يا په بل عبارت د هغوئ د طبيعي، ميثاقي او قانوني حقونو تر پښو لاندې کولو په عملونو او چلندونو کې افاده کېدای شي يوه خورا کرکجنه ټولنيزه پديده شمېرل کېږي، چې د خورا پراخو بُعدونو او اړخونو لرونکي او د فرد د کورنۍ ځخه نيولي تر ټولنو پورې د خورا زياتو زيانمنيو او بدبختيو لامل ګرځي. تاوتريخوالی او پر ښځو تاوتريخوالی يعنی څه؟

که په يو څه وضاحت او د هغه د مفاهيمو په پاملرنې سره تعريف شی نو ويل کېدای شي، پر ښځو باندې تاوتريخوالي چې فزيکي، جنسي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دی د معمول له مخې د جنسي تاوتريخوالي په نامه يادېږي چې په خاصه توګه څه د فرد او کورنۍ له خوا د څه د ټولنې له خوا پر ښځينه جنس تطبيقېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي که چېرته د ښځو پر ځای پر يو مامور، ګاونډي او يا په بل چا په ټولنه کې ترسره شي نو په دې صورت کې د مجازات وړ دی خو د معمول له مخې جنسي تاوتريخوالي پر ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ د غړيو له خوا عملي کېږي.

نن سبا په نړۍ کې نړدې له هر يوې ښځې ځخه درې ښځې تر وهلو ټکولو، جنسي تيريو، او د تاوتريخوالی د داسې نورو ډولونو لاندې راځي او په زياترو وختونو کې هغه کسان چې د تاوتريخوالي د ناوړه عمل عاملين ګرځي په دې جمله کې د ښځو د کورنيو غړي او يا نږدې خپلوان شامل دی.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکی کچه پراختيا مومي او د عامې روغتيا او له بشري حقونو د سرغړونو په برخه کې د لويو انديښنو څخه شميرل کېږي پر ښځو باندې د هر ډول تبعيض د محوه کولو نړيوالـه اعلاميه د بشري حقونو لومړنی سند دی چې پر ښځو د تاوتريخوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوع يې په پوره صراحت او مشخص توب سره مطرح کړي ده، دا اعلاميه په دې تاکيد کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو د بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او د هغوئ په اساسي ازاديو په لاسرسي کې خنډونه رامنځته کوي او په هر مهال کې يې يو داسې عمل ګڼي چې ښځو ته جنسي او رواني زيانونه رسوي او په دې برخه کې يو جدي ګواښ تلقي کېږي د يو داسې ګواښ اوناوړه عمل په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادۍ څخه بې برخې توب په کې شامل دی. دې تعريف ددې اعلاميې په دوهمه ماده کې بيا له سره پوخوالی موندلی دی په دې ماده کې هغه برخې چې پر ښځو تاوتريخوالي په کې په عمومي توګه رامنځته کېږي په دريو برخو ويشل شوی دی.

۱ـفزيکي تاوتريخوالي

۲ـ جنسي تاوتريخوالي

۳ـرواني تاوتريخوالي

چې دا درې ډوله تاوتريخوالي پر ښځو باندې د کورنۍ په چاپېريال کې تطبيقېږي. په دې ټولو کې وهل ټکول، جنسي تيريو پر ماشومانو نجونو د ودونو په تړاو او د جهزيې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په شمول د مېړونو او د هغو دودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي او له ښځو څخه د ناوړه ګټو اخېستنو په اړه تاوتريخوالي.

په ټولنه کې فزيکي جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ښځو د ازاديو او ځورولو او سپکولو، د کار په محل، تحصيلي موسسو او د نورو ټولو محلونو، د ښځو د قاچاق او د هغو بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه فزيکي جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو يعنې اغماض په نتيجه کې هر چېرته رامنځته شوي وي (په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي.

د تاوتريخوالي مظاهر :

که په عمومي توګه په ټولنه کې د تاوتريخوالي لاملونه وڅېړل شي ښځو پر وړاندې تاوتريخوالي په لاندنيو مواردو کې روان دي:

۱. د ماشومو نجونو د قانوني عمر څخه د مخه، د مور و پلار او يا د ورونو په خوښه اجباري ودونه.

۲. تر زيږنې د مخه په نوم کول.

۳. په بدو کې ودونه

۴. په بدل کې ودونه، د ځارويو سره د ښځو تبادله

۵. په پور او جوارۍ کې ودونه

۶. نذرۍ او خيراتي ودونه

۷. د ملاتړ په خاطر ودونه

۸. د ځوانانو له خوا غولوونکي ودونه

۹. په ودونو کې د زيات ولور اخيستنه

۱۰. د پيسو په مقابل کې بوډا يانو ته ودول

۱۱. په ودونو کې له حده وتلي لګښتونه او داسې نور

۱۲. د مېړه تر مړينې وروسته د مېړه خپلوانو ته په نکاح کول

۱۳. د زده کړې له حقه بې برخې کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴.د کار او ټولنیز فعالیت په لار کې خنډ کېدل

۱۵.له میراثه محروموول

۱۶.په روغتیایي خدمتونو له لاسرسي بې برخې توب

۱۷.د فزیکي تاوتریخوالي له مظاهرو څخه وهل، ټکول، پزه غوځول، د وجود غړي عیبجن کول، داغل، په اور سوځول په شاقه چارو ګومارل.

۱۹.جنسي تیري، د هغو په بېلا بېلو ډولونو، حتی په ډله ایز ډول د مرګ تر پلې دهغو ترسره کول او لابدکاریو ته ګومارل.

۲۰.د رواني تاوتریخوالي له جملې څخه لکه سپکې سپورې ویل، ښکنځلې کول د بدو کلمو کارول تهدیدول، سپکول، ځورول او ازارول او ددې ډول ورته چلندونو له لیارې لیونتوب ته رسول.

۱.د مور و پلار له کوره منع کول

۲.له تحصیله او یا له وظیفې ابستل

۳.دتحصیل په موده کې د ښوونځي او کور ترمنځه په لارکې بې امنی

۴.طلاق ورکول

۵.یا دا چې کورني تاوتریخوالی یعنې د ډېر زیات زرو زیاتې په وجه، ځان سیزنې، زندی کول، زهر خوړلو، ځان سیند ته غورځول اود ځان وژنې داسې نورو عملونو ته لاس اچوي.

۶.له کوره تیښته هم ددغه ډول تاوتریخوالی له مظاهرو څخه شمېرل کېږي.

۷.له کوره شړل یا په کور کې د کورني حقونو څخه محروموول او د کور په چارو کې بې صلاحیته کول.

۸.د ښځو تښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو داسې نورې پدیدې چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالی مظاهر او ډولونه ګڼل کېږي.

که په پایله کې وویل شي دغه ټولې د تاوتریخوالي هغه پېښې او چلندونه دي چې زموږ د هېواد په هره ګوښه کې پر ښځې عملي کېږي او د ښځو دامظلوم، محکوم او محروم جنس ترې ځوربږي او قرباني کېږي او که په تاکید سره ښايي وويل شي چې د تاوتريخوالي د سترو لاملونو څخه په ټولنه کې د ناوړو دودونو واکمني، بې سوادي او بې علمي د ښځو له حقونو ناخبرې، اقتصادي کمزوري او داسې نورو لاملونو څخه عبارت دي چې پر ښځو د تاوتريخوالي په اعمالو کې ټاکونکي نقش لري. (۱)

(۱) میرمن مجله، **۳۵** ګڼه، میزان- عقرب، ۱۳۸۹ کال.

د کورنۍ ژوند رمزونه :

په طبیعي ډول کور او کورنۍ د یو ټولنیز نعمت په توګه د انسان لپاره د هر اړخیزو نیکمرغیو هوساینو، خوښیو او راحت په یو کلي مفهوم سره د ډېرو نیکبختیو په زړه پورې او ډاډمن کانون ګڼل کېږي.

دا یو بیخي تجربه شوي او منطقي واقعیت دي کله چې څوک د ورځینو رسمي او شخصي چارو او یا نورو مصروفیتونو د درلودلو له مخې له کوره بهر یو څه وخت تیروي، په دې موده کې ناګریز یا به د وظیفوي ستونزو او جنجالونو په وجه او یا د عصبي تشویش یا کېدای شي چې د ټولنیز خصوصیت له مخې د ځینو کسانو د ناوړو برخوردونو او چلندونو او یا د یو لړ خواشینوونکو پېښو او داسې نورو ناوړو پدېدو سره د مخامخ کېدو وروسته په عصباني، کسالت او یا د روحي ګډوډ حالت تر فشار لاندې په غیر روماله وضعه کور ته راستون شي دلته امکان لري چې د دوو متفاوتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالتونو سره مخامخ شي يا دا چې د دغه ځورونکي فشار لپاره د کورنۍ په زړه پورې فضا ، د میرمنۍ او د کورنۍ د نورو غړو له صمیمانه او مینې ډک هر کلي او په خلص مفهوم د کورنۍ د مسکیز او سندریز چاپیریال سره د مخامخ کېدو په صورت کې له اوږو غورځي او په بشپړه توګه د راحت، هوساینې او رضایت احساس یې د ورځې، د تېر شوي له ناخوالیو څخه د را پیدا شوي د ستومانه حالت په معکوس ډول تعریفوي او یا دا چې کور ته د راننوتلو سره سم د کور فضا سړه غیر عاطفانه او جنجالي وکتل شي د سړي په اوږو د ورځې د ناخوالیو کې دغه دواړه متقابل مخالف او متضاد حالات باید عادي خبره ونه ګڼل شي او په دې ټولو کې د ښځې د خالت او اغېزمنې ټاکوونکي برخه لري او دا له دې امله چې د ښځې او مېړه ترمنځه اړیکې په زښته زیات عاطفي تار تړل شوي وي او په دې مواقعو کې ډېره کمه بې پروا یې، بې تفاوتي غیر مسؤولانه او غیر عاطفانه برخورد دغه رابطه تر سختې اغیزې لاندې راولي او حتی د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، نفرت، بدبینۍ او نومیدۍ فضا رامنځته کوي او د دې لپاره چې د مېړه او ښځې تر منځه د همسرۍ مناسبات د مینې، عاطفي صمیمت خلوص او ګذشت له ښېګڼو ډک همیشني ټېنګ او نورمال پاتې شوي وي، نو په دې برخه کې د یو لړ اخلاقي موازینو، کورنیو نزاکتونو، د متقابل احترام او حقوقونو جدي رعایت کول ته پورته ضرورت دي.

د دې مناسباتو د ټېنګو او خوږو د برقرارۍ اساس د ښځې او مېړه په هر اړخیزه دقیقه او ژوره ماهوي پېژندنه ولاړ دي او حتی د واده په لومړنیو شپو او ورځو کې باید دواړه یعنې مېړه او ښځه خپله پاملرنه همدې موضوع ته ځېرمه کړي چې یو او بل په تمام مانا وپېژني او خپل سایکولوژیکي مشخصات په بشپړ ډول درک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د هرې ورځې په تېرېدلو سره په دې برخه کې خپل معلومات مخ په تکمیل او د تجربو په غناتمندۍ کې هڅه وکړي، د پند او عبرت او د راتلونکي ژوند د زده کړو د پاره ترې کار واخلي که موضوع یو څه بربنډه شي نو ښايي د يو او بل په طبيعي عادتونو، فطري خاصيتونو، روحي ځانګړتياوو په لازمه توه و پوهېږي د يو او بل د کمزورو نقطو او يا په هغه څه ښه پوهېدنه حاصله کړي چې د حساسيتونو او نزاکتونو د رامنځته کېدو عامل ګرځي.

دا ډېره ساده او معمولي خبره ده، چې مېړه او ښځه که وغواړي د خپل ګډ ژوند په بهير او اوږدو کې د ډېرو نږدې او خوږو مناسباتو په درلودلو سره د خپلې کورنۍ فضا له مينې او پيرزوينې ډکه وساتي او د هغو عادتونو له تکرار څخه په کلکه ډډه وکړي چې حساسيتونه او حسادتونه رامنځته کوي، د يو او بل تر منځه له ګرانښت او مينې ډک مناسبات د زهرجني اغېزې لاندې راولي.

دا به د يوه مېړه او ښځې لپاره ډېره نامناسبه خبره وي چې د ګډ ژوند په جريان کې د ګډ سرنوشت باوجود يو او بل ونه پېژندلای شي، سره بيګانه د اخلاقي مميزاتو او فطري طبعو او سليقي سره معرفت ونه لري.

بايد پورتنۍ موضوع ته کم ارزښت ورنه کړ شي ځکه په دې مورد کې ډېر لږه بې پروای بې احتياطی او سهل انګاري او د نه مسؤليت نه احساس د کورنۍ فضا مغشوشوي، د مېړه او ښځې ترمنځه د مينې ښتينولي پيرزوينې او عاطفي رابطې ته زيان رسوي او حتی تکرار او د تکرار تداوم يې د دوئ ترمنځه فاميلي او د همسرۍ پيوندونه شلوي او ورپسې د طلاق موضوع رامنځته کوي او يا دا چې کورنۍ د دې په ځای چې د انسان د هوسا، خوشاله بختور ژوند کانون او په زړه پورې د مه ځای وي، برعکس له جنجالونو او ناخواليو ډک ماحول باندې اړوي او حتی له نفرت او انزجار نه په ډک محيط

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې بدلوي، نو داسې ځوک به له کوره چيرته و تښتي او ځومره ګرانه ده چې ځوک له بهره ستړي ستومانه، خپه او په عصباني حالت کور ته راشي، د کور له عاطفي ښېګڼو، تودې فضا له ټولو ستړياوو او ځوروونکو تصوراتو څخه فارغوي.

د مېړه او ښځې رابطه ډېره حساسه ښه لري که يو له بله ګيله من شي نو د نوميديو په صورت کې به د چا سره د زړه خواله وکړي و کېداى شي د يو زهرجني عقدي په شکل ور سره پاتې شي او ددې غوټې چاودنه ټول کورنۍ مناسبات په زهرو ککړوي.

دمېړه او ښځې ترمنځه اړيکې د ډېر کلکوالي باوجود ډېر نازکې هم دي خو کلکه ساتنه يې دومره ګرانه خبره هم نه ده په دې مفهوم کې مېړه او ښځه يو او بل ښه وپېژني او يو پر بل باندې پوره ډاډه او باوري وي نو که چېرته هر يو يې د کومې موضوع او يا عمل سره حساسيت ولري نو په کار دي چې په جدي توګه له هغوی څخه ډډه وکړي او د عکس العملونه له تبارز څخه د مخنيوي په خاطر ډېره ښه مشوره او تدبير د دواړوو خواوو حوصله مندي، چوپتيا، چشم پوشي صبر، او ګذشت دي، کېداى شي دا ناوړه وضع ډېر دوام ونه کړي او کله چې بېرته نورمال حالت رامنځته شي نو په صميمانه لهجه د يو او بل ملامتول ناوړه عکس العلمونه نه ايجادوي.

زموږ په هېواد کې ډېرې کورنۍ شته دي چې د جګړه ايزو ناوړو او تباه کوونکو شرايطو د اغېزمنې په وجه د هغوی غړي په شکل د اشکالو سره په روحي ناروغيو او عصبي تشوشاتو اخته دي او همېشه دا ناروغي لکه ګوګړو چې اور اچوي لګېږي.

په کورنۍ کې ددې حالتونو په پاملرنې سره بيا هم د مېړه د روحي حالت درک ډېر مهم او ارزښتناک دي مېرمنې بايد دا ټکي همېشه له يادو ونه باسي. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېره يې پهتر يو تندې، قهرجني وضعي، په اولادونو قاربدل، وهل او بد رد ورته ويل او داسې نور برخوردونو او د رويو خپه کېږي او د محترق کېدلو عامل يې ګرځي ښيي په کلکه ترې ډډه وشي کنه که چېرته مېره د خپلې مېرمنې د پورتنيو ملحوظاتو په پام کې دنه نيولو له کبله عصباني شي او يا د عصبي شوکت سره مخامخ شي او ماندينه يې بيا هم خپلو نانديو او د پورتنيو لاملونو تکرارولو ته دوام ورکړي او د مېره حساسيت ته لا اور واچوي، نو څه فکر کوي چې مېره به د څومره ځورونکي حالت او مايوسۍ سره مخامخ شي، صرف نظر له دې چې دا وضعه د دوئ د اولادونو په رزونه او راتلونکي حياتي سرنوشت بده اغېزه کوي، بې له شکه د مېره او ښځې ترمنځه د مناقشو، بيزارۍ، کرکې او نفرت عوامل برابروي او ډېر ناوړه عواقب رامنځته کوي، خو دا ډېره اسانه خبره ده چې ښځه له پوره دلسوزانه او عاطفي چلند او له پورتنيو يادو شوو مشورو څخه کار واخلي ډېر داسې ممکن کېداى شي چې مېرمن او مېره د ډوډۍ خوړلو په مهال او يا د مېلمنو په موجوديت او يا داسې نورو مواقعو کې د خپلو اولادونو سره هغسې ناوړه برخورد کوي چې د مخه ترې يادونه وشوه آيا څه فکر کېداى شي دا بې تفاوتي او له کم اهميتي نه ډک عمل به په دسترخوان په ناستو کسانو باندې خواږه زهرجن نه کړي؟ او يا مېلمانه په داسې استنباط نه کړي چې ګوندې دوئ کره په راتګ يې خپه دي، لنډه دا چې مېره او ښځه د يو بل لپاره د ژوندانه ډېر ښه خواخوږي، مخلص او وفادار ملګري دي او د ژوندانه شپې او ورځې د کورنۍ او ژوند د رمزونو په ژورو پوهېدونو سره په ډېره خوشالۍ، نيکمرغۍ تېرولاى شي او بالاخره وطن او خلکو ته په پوره ورتيا او پياوړتيا سره د برياليو او ګټورو خدمتونو مصدر ګرځېدلي شي.(۱)

(۱) هموطن مجله، قبايلو وزارت، ۸۲ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کونړ ولایت کې د ښځو په وړاندې د تاوتریخوالي پدیدې په ډېره ټیټه کچه کې دي:

د کونړ ولایت د ښځو چارو ریاست چې د هغه ولایت د اداري تشکیل په چوکاټ کې د ۱۳۸۲ کال د چنګاښ په میاشت کې په نهو څانګو تاسیس شوی دی، عبارت د لاندنې څانګو څخه دي:

اداري، جنسي، اقتصادي، زده کړې، خپرونې، ښوونې او روزنې، روغتیا او حرفي.

چې ددې څانګو کارکوونکو ګټور او اغېزمن فعالیتونو په هغه ولایت کې د ښځو د حقونو د تامینولو لپاره او په کلیو او بانډو کې د خلکو د عامه پوهاوی او د ښځو په وړاندې د تاوتریخواي د کچې د مینه وړلو کې د یادونې وړ ونډه لوبولې دي، څرنګه چې په دغه ولایت کې ټولنیزو پېښو ښودلې ده چې هلته د ناوړه رواجونو او رسمونو د واکمنۍ له امله په یو شمېر کورنیو کې نجونې په کوچنیوالي کې کوژده او واده کېدلي حتی کوچنې نجونې سپین ګریو ته واده کېدی او یو خاوند له دوو تنه زیاتې ښځې درلودلې په پور او بدو او په بدل ورکول کېدلې، ښځه په څاروو او جنسونو مبادله کېدلې، په نذر کې ورکول کېدلې او په شکل د شکلونو د دوئ د راتلونکي برخلیک سره ناوړې لوبې کېدلې او قرباني کېدلې.

ددې کرکجن برخلیک ځېنې قرباني شوې نجونې او ښځې د خپل ژوند ددغو ترخو او زهرجنو پدېدو څخه د ځان ژغورولو په خاطر له کورنیو څخه تښتېدلې او یا به یې د کونړ او پیچ سیندونو ته ځان وراچوو، ځانونه به یې زندۍ کول، ځانونه ته به یې اوراچاوه یا به یې زهر خوړل او د کورنیو د نارینه له خوا به په دې ډول تېري کېدل تحمیلیدلې ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا ډول پېښې د کونړ په ولايت کې بيخې زياتې وي. دا هغه څرګندونې وې چې د کونړولايت د ښځو چارو د رياست مشرې محترمې الحاج مرحبا کريمي وړاندې کړې دي. نوموړې يوازې د تاوتريخوالي له مظاهرو څخه د ګوتو په شمېر يو څو پېښو ته په اشارې سره وويل: تر اوسه پورې د اسعداباد د شين کوړک په کلي کې د يوې ښځې مېړه د مور او پلار په لمسونې سره هغې ته اور واچوو خو ډېر ژر هغه له دغه تيري وژغورول شوه.

په ځينو کليو کې بيخې کمې داسې کوژدې شوي دي چې ماشومه نجلې بوډا سړي ته واده شوي ده او يوازې هغه پېښه بيخې ځورونکې او زړه بوږنوکې وه چې د نرنګ ولسوالۍ د غونډو په کلي کې د ټوپکوالو له خوا په يوې کورنۍ بريد وشو او د يوې ښوونکې ښځې په شمول يې د کورنۍ يو شمېر ښځې په شهادت ورسولې. کله چې د کونړ د ښځو چارو د مشرې څخه په کونړ کې د تاوتريخوالي د مظاهرو د کچې د بيخې را ټيټېدو په اړه پوښتنه وشوه هغې وويل: ددې رياست ټول مديريتوونه په تېره بيا د زده کړې، تعليم و تربيې او خپرونو څانګو په دې تړاو خپلې دندې په اغېزمن ډول اجرا کوي او د خپلو کړنو د لا اغېزمنتوب په خاطر د ښځو چارو رياست له خوا په کليو او بانډو کې سيمه ييزې شوراګانې جوړې شوي دي او هلته د ملا امامانو او عالمانو او د کليو د مشرانو له خوا د تاوتريخوالي د ټولو مظاهرو د منځه وړلو لپاره د خلکو سره غونډې جوړېږي او د ښځو چارو رياست د اړوندو څانګو د مسوولينو په ګډون پراخ تبليغاتي کړنو تر سره کېږي، چې ددې عامه پوهاوي په نتيجه کې خلک د ناوړو دودونو او د تاوتريخوالي په زيانونو پوه شوي دي او په عنعنوي ډول اوس د هغو ټولو مخنيوي کوي او په خپلو متقابلو حقوقو هم پوهېدلې دي.

که څه هم نجونې په دوديز ډول د مېړه په انتخابولو کې هيڅ صلاحيت نه لري. خو پوهېږي چې مور او پلار يې ددې د نيکبختې لپاره هغه چاته ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي ژوند يې تباه نه شي نو واده چې د هغوئ له پريکړې سرغړونه عار گڼي او رضايت ښيي.

محترم مرحبا کريمي زياته کړه:

خو دوئ دغو محلي شوراگانو له خوا د نارينه او ښځو په حقوقو د پوهېدلو په اړه د روغتيا د څانگې په مرسته د عامه پوهاوني چارې پر مخ رسولي او حتی د اميدوارو ښځو سره د هغو د نازيږېدني ماشوم او د دوی د ميندو د روغتيا په اړه لازمي لارښووني کوي. د لازم خوراک، څښاک، او د نورو تدبيرونو سپارښتنه ورته کوي طبيعي ده چې د بشپړ ډول د تاوتريخوالي عوامل چې د ناوړو عنعنو څخه سرچينه اخلي او هغه هم په کليو کې له منځه وړل ډېر سخت کار دي او خامخا ځيني کورنۍ ترې زيانمنې کېږي.

الحاج مرحبا وويل: کېدای شي چې په ځينو کورنيو کې پر ښځو تاوتريخوالي تحميل او د هغوئ حقونه نقض شي مور د غسې پېښې د ولايت حقوقې، څارنوالۍ او جنايي څانگو ته وړاندې کوو او تر زور زياتې لاندې راغليو ښځو له حقوقو څخه هم د دوديزو جرگو له لارې او يا د حقوقي له لارې دفاع کوو.

بايد وويل شي چې په سلو کې ٪۷۰ ښځې له خوابښو او همدا فيصدې د نندريانو له ناوړو چلندونو څخه شکايت لري چې د کونړ په ښځينه ليسه کې د ځوښوونکو په منځ کې د غه څېړنه ترسره شوه.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۰۱ گڼه، ميزان – عقرب، ۱۳۸۲کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تپل شوې مینې :

د ښارنې او تپل شوې مینې طریقه یا په بله وینا نازولتوب او په مینه کې بندیدل په اصل کې د شخصیت ناروغۍ ته ورته دوه علتونه دي چې په ستونزمنه توګه سره ګډ شوي دي په داسې حال کې چې یوه له بله جلا کېدای نه شي او که هر څومره جلا جلا تر کتنې لاندې ونیول شي. بیا هم دا دواړه لاملونه چې د اولادونو په نسبت د مور او پلار له نرمو عواطفو او سختو احساساتو څخه را پیدا شوي دي د کوچنیانو او زلموټو د شخصیت په بنسټ کې په هغسې په کراره او زیان رسوونکي توګه سورې او وده کوي چې انسان تر ډېرې مودې پورې د هغې د خطر احساس کوي او حتی کله چې د شخصیت په وده کې د وروسته پاتې والي او په ټپه دربدنې نښې نښانې را ښکاره کېږي د مور او پلار یو زیات شمېر بیا هم نه شي کولای چې د دې فاجعې پر ژورتیا باندې ځانونه وپوهوي او ځینې وخت چې دا پېښې په روښانه توګه را ښکاره کېږي او د مور او پلار ورته پام کېږي چې څومره نازولي او بې ارادي ماشومان یې راوړي دي هغه چې د ژوندانه له زغملو څخه کمزوري دي نو څرنګه چې د هغو د را ښکاره بدنې د رښتیني سبب یعنې له خپل غلط چلند څخه خبر نه دي هغسې چارو ته لاس اچوي چې نه یوازې په دردنه خوري بلکې هغه لا زیانمنوي لکه رټنه، اخطار، نصیحت، ګواښ او سپکاوی او حتی وعدې او وعید چې دا ټول هېڅ ګټوره پایله نه لري او دا چې مور او پلار د کمزورتیا احساس کوي او د روزنې له سلاکارانو څخه دې مرسته وغواړي.

ملا خوږی:

دا امیدواري په مهال امیدوارو ښځو ته ملا خوږي ډېره ځورونکي ستونزه ده امیدواري ښځې له امیدواري کېدو سره دواره په ملا خوږي اخته کېږي. لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې په دې مرحله کې جنین وده کوي ورسره جوخت رحم له خپل لومړۍ حالت څخه غټېږي.

ددوی دا اندازه چې په یوه برخه کې راټولېږي د امیدواري ښځې د بدن پر انډول توب اغېزه کوي او د ستونزو د رامنځ ته کېدو لامل ګرځي.

د امیدواري په وخت کې د ملا خوږي لاملونو :

د امیدواري په مهال ملا خوږي زیات لاملونه لري؛ او په معمولي توګه د ملا د عضلو له کشش څخه را پیدا کېږي د ګېډې د عضلو کمزورتیا هم د ملا خوږي لامل ګرځېدلای شي، د ګېډې عضلې په طبیعي، ډول د مهر و ستنه پیاوړي کوي او د ملا په سلامتي کې د یادونې وړ برخه لري.

دامیدواري هورمونو ته عضلي شلوي او دا هم پر ملا خوږي اغېزه کوي ملا خوږي معمولاً د امیدواري له دوهمې دورې میاشتني څخه پیل کېږي او امکان لري تر زېږېدو وروسته هم ملا خوږي پر خپل حال پاتې شي.

سلیقه:

سلیقه د انسان د ننني او باطني شخصیت، د ښکلیتوب دا رخ ویانده تصویر او دهغه د تمکین تعبیر دي هغه چې د انسان په کړو وړو، خوراک، پوښاک، ناستي، ولاړې او د ژوندانه په داسي نورو چارو کې ځان ښکاره کوي، له همدې ځایه د یوې کورنۍ د غړو سلیقه دهغوی په دسترخوان کالیو او کړو وړوکی په ډېره ښه توګه تجسم مومي.

سلیقه د یوه شی د کیفیت او ارزښت پورې دومره تعلق نه لري بلکې د هغې ډېر ویانده معیار له هغی شی څخه په پوره ذوق سره د غورې ګټې اخېستنې په برخو کې جوتېږي د مثال په ډول، که څوک یوه قیمتي ټوټه په لوړه بیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راونیسي اما په نالایقه خیاط یې وګنډي چې د قدو قوارې او اندام له مخې ورسره هېڅ تناسب ونه لري، خو دا ډول کالي د هغو کالیو سره چې له ساده او ارزان بیې ټوټې څخه په پوره سلیقه او تناسب جوړ شوي وي ښکاره توپیر لري، په دې مانا چې د شخص په ځان کې مناسب ښکاري او د نورو په نزد یې با وقاره ښیي او یا که ښه او مکفي خواړه په بې سلیقه توب سره پاخه شي، په ناولو لوښو او خیرن دسترخوان کې د چا په مخکې کېښودل شي نو طبیعي ده چې د هغو عادي خوړو سره د مقایسې وړ نه دي چې په ښه سلیقه پاخه، په پاکو لوښو کې اچول شوي او په پاک دسترخوان کې په ښه سلیقه د چا و مخکې کېښودل شي، بې له شکه دا خواړه چې د ښه رنګ، ښه بوی او ښه خوند درلودونکی دی، د انسان اشتباه تحریکوي او په شوق ترې استفاده کېدای شي دا چې وایي د یوې ښځې ښکلا او قابلیت د هغې له دسترخوانه او کالیو څخه جوتېږي پر ځای او منطقي خبره ده.

وایي یو وخت یو ځوک د یوه نوي اشنا کره مېلمه شو کله چې یې ډوډۍ وخوړله نو کوربه ته یې وویل: اشنا ستاسې په کور کې دا پخلې درو ښځو کړی دي؟

یعنې وچه ډوډۍ یوې ښځې؛ نګولی بلې ښځې او چای یوې بلې ښځې تیار کړي دي کوربه په پوره تعجب ورته ځواب ورکړ، هوکی همدغسې ده خو له څه وپوهېدلی؟

مېلمه ورته وویل: ستا له دسترخوانه وپوهېدلم.

رښتیا ده چې سلیقه د ژوند په ټولو برخو کې خاص اهمیت لري، سلیقه ده چې د انسان شخصیت ته قیمت ورکوي او معنوي ارزښت یې تعینوي او د نورو په نزد یې درونډ او با تمکینه ښکاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیقه ده چې د انسان موقف اهلیت او لیاقت په ډاګه کوي، یعنې کله چې د چا په ځان کې ناموزونه او یا خیرن کالي وګورو دی خبرې ته هیڅ حاجت نه پاتې کېږي چې د هغه کورنۍ وضعه له نژدې څخه وکتل شي.

د پورتنیو لنډو څرګندونو په بنا هر چاته په کار دی چې د کورنۍ په ګردو چارو کې سلیقه کلکه په پام کې ونیسي، په تېره بیا ګرانو مېرمنو او ماشومانو ته ښایي چې د خپل ژوند په ټولو برخو کې سلیقه په پام کې ونیسي، او خپل ورځنۍ عادت یې وګرځوي.

ددې موضوع یوه مهمه برخه ده چې د سلیقې یوه مهمه برخه نظاظت او پاکي ده له تهذیب او متانت سره برابر کره وړه او د شیانو او استعمال کې له ظریفانه ذوق څخه کار اخیستل دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۶۹ ګڼه، ۲۳ قوس، ۱۳۸۱ کال.

ښځه یا د طبیعت یو نازولی او غښتلی مخلوق :

ما چې کله د لومړي ځل لپاره نړۍ ته سترګې وغړولې او وزیږېدلم لومړی مخلوق چې مې وپېژانده غه مور (ښځه) ده.

ما دهغې تو دی او خوږې شیدی کوم چې د هغې له وینو او غوښو څخه راوتلي رودلی...

څومره چې ما ساه او غوښه اخیسته څومره چې زما هډونو او هډوکو وده کوله هغومره د هغې په وینو او غوښو کې کموالی راته. هو کی، زه د هغې له وینو پیدا شوی وم د هغه په وینو روزل کېدلم په دغه وړو کوالی کې چې زه د هغې د زړه ټوټه وم ما یوازې د هغې غوښن تیونه او سترګې موندلی او د هغې د یوې سره آشنا کېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه وخت دا زما د وجود عکس العمل وو چې په غیر شعوري توګه مې د نورو میندو تیونه نه رودل زه چې څومره لویدلم هڅه وکی او غوښه مې اخښستله هغومره راته خپل مور ګرانیدله زه د هغې د سینې ګل وم چې هر وخت د خپل ټټر پورې کلک نیولم او مینه به یې را باندې ماتوله، ماته هم د هغې پسته او توده غېږه د ټول جهان له هر هوسا ځایه غوره ښکاریدله...

هر چېرته چې په پروت وم خو چې خپله مور په مې ولیدله ځان به مې ورته ورګوزاروه ګوندې ما په غېږه کې واخلي او تیونه راکړي...

کله چې په زه مور وم نو به مې د هغې تیونه په خوله او دوو لاسونو کې لوبول هو کې هغې ته هم زه ډېر ګران وم حتی تر خپله ځانه هم.

ما به لا چغې کړې نه وي چې دی به راته په ځار او قربان ځان را رسولی و او له څه وخت چې به زه ناروغه وم نو دې به حتی خپله ساه له مانه نذرانه کوله...

د طبعیت دی نازولی مخلوق به زما د لویدلو خاطر له هیڅ ډول ناخوالیو او تنګسو څخه ځان ته ژغوره، ټوله شپه به ویښه وه ګوندې زه یې د ټېرد لاندې نه شم...

د کورنیو چارو د سرته رسولو په غرض دا مجبوره وه چې ما یو څه له ځانه بېل وساتي نو یې راته زانګو واچوله دي زانګو که زه ویده کولم او یوه څه کراري یې راته را کوله هغومره یې د هغې تکلیف نه کماوه، ټوله شپه ویښه ناسته وه زما زانګو به یې زنګوله او لولو، لولو به یې راته ویل:

که زما د زیږېدنې سره سم یې زما سرته توره اېښودلی او په وروښې کې یې کلک تړلم په زانګو کې هم توره زما د بالښت لاندې وه، دې عقیده درلودله چې زه به مېړه او توریالی شم د کلکي عقیدې او کلک عزم څښتن شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ په ورځ، اونۍ په اونۍ میاشت په میاشت او حتی کال په کال زه غتېدلم، فکري او جسمي وده مې کوله ددې ودې تر څنګه زما د چاپېريال د دايري شعاع هم اوږدېدله...

زه د کورنۍ د نورو غړو سره آشنا کېدلم د محيطي شرايطو له مخې بيا هم د پلاره سره ناآشنا پاتې وم... لکه چې به مې هغه وليده لاس او پښې به مې ورپسې غورځولې ګوندې په غېږ کې مې واخلي ... او راته ګران وو څومره چې د نورو سره بلديدلم هغومره د موره جلا کېدلم...

ماته مې مور د نړۍ او ژوند د مينې او راز لوست را کړی وو. دغه وخت ماته هر څوک ګران وو دا ځکه زما د ژوند له لومړيو پېښنو همدغه وه چې زما او د مور ترمنځه بې ساري او سپېڅلې مينه وه ... او هر څومره چې زه نور حلقو ته ور ننوتلم مينه هم راسره سمه ورتله...

زما د هغه هوښيار خبره په ياده ده چې وايي:

(زه د موره کمبخت، بندي ګنهګار نه يم زيږېدلی بلکه دا شيان محيط زما په برخه کړل).

ما دهر چا سره مينه درلودله او راته ګران وو دا زما زړه و چې مينې ته يې پسخولم...

ورو ورو مې د شعوري وده تر څنګه له چاپيرياله دا زده کړل چې څوک راته قار کوي او برندو سترګو مې ډاروي ښايي دهغه غېږي ته ور نه شم، دا وخت مې همدا کولای شو او په همدې پوهېدلم په خړپو څوکې ما دويمه غېږه هغه چې زما د مور د غېږي غوندې پسته وه ومې منيدله او دا زما د لوبو خاوره وه...

بيا هم راته مور ګرانه وه ... بيا هم راته د کورني نور خپلوان ګران وو...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته مور ناز را کاوه ... د مینې او ژوند په رمز یې پوهولم.

زه وګرځېدلم خو ددې پر مرسته راتګ را ته هم دی را زده کړو ...

ما پښې وکړې او له کوره ووتلم ... همزولان مې پیدا کړل ... په لوبو مې پیل وکړ ... د هغوی سره مې هم مینه درلوده خو بیا هم راته مور ګرانه وه... او ما بنام چې به له لوبو ستړی ستومانه راغلم ددې په ورونونو به بید بدلم ...

زما د خوړو ، کالیو تڼاتوبې دوا درمل ... هر څه غم ددې په سر وو خیر که د ځینو میندو غوندې چې د باندنیو کارونو لکه شپونتوب ، بزګري منزل وهل او داسې نورو چارو سرته رسولو په غرض به یې زه د شا پورې تړلي ګرځولم ... زه یې د چا سره نه یم ګرزولي خو بیا هم را باندې ګرانه دي.

ما په لوست پیل وکړ ... ددې لپاره چې د هغې د مینې او ژوند راکړ شوی زده کړې پوره کړم ... بیا هم زما د کتاب قلم او نورو درسي سامانونو غم زما د مور او پلار په سر و ما یو ټولګي د بل پسې پای ته رساوه له یوه محیط بل محیط ته چې د هغه سره په هر څه کې توپیر درلود آشنا کېدلم بیا هم ګردې اړتیا وې مې همدغې مور پوره کولی ځکه دا لکه د نورو میندو په شان د چا مزدوره نه وه. د چا ښکنځلې ستوغي سپورې او نادووی یې نه دی زغملی ...

ځکه دا ډول نورې ناخوالی میندو ته عیب نه دی بلکه قهرماني یې ده. زه چې څومره د مور د غېږې او له کوره جلا کېدلم هومره د هغه په سبب زما مینه کمېدله ...

دا نو زما ګناه وه ځکه د هغې چې به هر څومره اولادونه زیاتېدل بیا هم پر ما مهربانه او ورته ګران پاتې وم...

د ځوانۍ په وخت کې د طبیعي عزیزي او انساني خاصي له مخې زه مجبور وم چې د خپل مخالف جنس سره مینه ولرم او ژوند ورسره یو کړم ... نو دلته به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې مور کله کله هیروله... او د هغې قدرداني ته مې شا کوله ... نه، نه بیا هم راته د دې لیوني ځوانۍ، په وخت کې مور ګرانه وه ...

زه چې له کوره ... کلي او وطنه جلا کېږم خپه کېږم دا ځکه چې له موره جلا کېږم.

په ځواني هم را باندې د نورو ګرانښتونو تر څنګه مور ګرانه ده...

اوس که یې تیونه لوبولای په سینه لوبیدلای په ویښتو کې یې لاسونه وهلي او درسي د ماشومتوب کارونه کولای نه شم...

بیا هم راته ګرانه ده ... که په ورونونو یې ګېږدم ... د ټټره پورې یې ځان ونیسم، لاسونه یې مچ کړم او په غېږ شم ورکړه ... نه یوازې عیب نه دي بلکه د هغې د شهکار زیار ایستني قدرداني ده ځینې اولادونه شته چې د مېرمنې اولادونو او شتو خاوندان شي نو مور او پلار هیروي خو دا مور ... هوکې دا ستر مخلوق بیا هم د هغه سره مینه لري او حتی خپل نوه سیان او کړو سیان ورته ګرانه وي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې:

د یو عیني واقعیت او طبیعي پدېدې په توګه زموږ په جګړه وهلي هېواد کې له څوورو ستیو کلونو را په دې خوا بیخې څرګنده ده چې زموږ هېوادوال که نر دی او که ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو او له دې نه په را پیدا شوو ستونزو اخته کېږي، چې یو شمېر په خپلو دغو ناروغیو اعتراف کوي خو یو زیات شمېر نور یې ځانونه په تجاهل او هیڅکله نه ښیي چې ګوندې دوئ په رواني ناروغیو اخته او د رواني ستونزو سره نه یوازې لاس

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګريوان دي بلکې کورنۍ او ټولنه او حتی په خورا لوړه کچه ددې ناروغي نه را پيدا شوو رواني ځورووونکو ستونزو په بيخې زياتو ګواښونو کې ژوند کوي، دلته ښايي دا پوښتنه رامنځ ته شي، چې ددې شومي پدېدې بنسټيز لامل څه دي؟

چې ددې پوښتنې مدلل او محقق ځواب يوه څېړنيزه کتنه غواړي چې په کوټلي توګه په دې ډول تصريح کېدای شي:

د روان پوهانو او ټولنپوهانو په عقيده لکه څنګه چې د ښځو رواني ستونزې له رواني ناروغيو څخه سرچينه اخلي په همدې ډول د يو ډېر ترخه او خطرناک واقعيت په توګه رواني ناروغي پر ښځو باندې له تاوتريخوالي په تېره بيا فزيکي تاوتريخوالي بنسټيزه سرچينه د هېواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنو او ناوړو دودونو او رواجونو يعنې په کورنيو کې د اسلامي ارزښتونو سره په نه مطابقت د ښځو او نارينه وو تر منځه له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو ناوړو پايلو او عاقبت نا انديشانه پېښو څخه سرچينه اخلي چې له دې منځه په ماشومتوب او حتی تر زيږېدلو دمخه ودونو، په زور ودونو، په بدو کې ودونو. د پور او جوارۍ په مقابل کې د ودونو، د پيسو په مقابل کې د ودونو د ملا ماتوونکي ولور په مقابل کې ودونو، د مورو پلار او يانورو خپلوانو په خوښه ودونو، د ميراث په خاطر له ودونو او داسې نورو څخه يادونه کېدای شي او ورسره جوخت اقتصادي بې وسي توب، بې سوادي، بيکاري، د مېړه او ښځې ترمنځه د عمر توپير، په نشه ايزو توکو روږديتوب، دمېړه په نزد د ملکيت په عنوان ګڼل، د خپلو شرعي او ميثاقي حقونو څخه د ښځو آګاهي نه درلودل، دمېړه هراړخيز قدرت اونفوذ، او اړوندو حقوقي مرجعګانو ته له شکايت اوحق غوښتني ډډه کولو او د داسې نورو مواردو دوه پريکوني نقش لري چې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول پورتني ودونه او ياد شوي موارد ځانته جلا جلا څېړنيز او هر اړخيز بحث غواړي.

زموږ اصلي خبره پر ښځو د تاوتريخوالي او بيا فزيکي تاوتريخوالي ده چې دا هم ډولونه لري، باندې ولاړه ده نو کله چې کورنۍ تاوتريخوالي ښځو په ډول ډول شيوو ويلو، تر خپلو اغيزو لاندې راولي، د مېړه او کورنۍ د غړيو د ناوړو چلندونو، بد او شيني، وهلو ټکولو، سپکو سپورو ويلو، يې ارزښتي او په خلص مفهوم د عنودانه بدر رفتار يو سره او هغه هم په دوامداره او تکرار بدونکي ډول تر اغېزمنو لاندې راشي، نو طبيعي ده چې له تاوتريخوالي رامنځته شوو بدو چلندونو، د کچې په اندازه په رواني ناروغيو اخته کېږي، چې دا ټولې د نه جبرانيدونکي اغېزو او پايلو په توګه د مزمني افسردګي، سخت اضطراب، شخصيتي ناخواليو، رواني ګډوډيو په تصميم نيونه کې د ښځو فلج کېدنې، عاطفي او رواني تعادل له لاسه ورکول، ګوښه توب خوښونه، د ځان او ژوند په وړاندې بې توپيري، د کورني په چارو کې نه ګډون او بالاخره د ليونتوب په ورته حالت تمام شي او د جسمي ناروغي له بابته په بې خوبي، سرخوږي، د ملا او شمزيو په درد، بي تحرکي، رواني، ناکراري اخته شي، نو ددې لپاره چې له دغو رواني ستونزو د او هميشني تاوتريخوالي له مظاهرو څخه يې ځان ژغورلي وي، له چارې او د خپلو ستونزو د حل د لیارې د نه موندنې په صورت کې د کورنۍ د غړيو، د ټولنې او اړوندو حقوقي او قضايي مرجع ګانو د نه ملاتړ په وجه ډېرو خطرناکو لارو چارو ته اقدام کوي يعنې په دې مفهوم او تعبير چې ځان وژني او دهغې ډولونو لکه ځان ته اور اچونې د ځان زندي کولو، ځان سيند ته غورځولو، د زهري توکو خوړلو، ځان له بامه غورځونې او داسې نورو ډېرو خطرناکو کړنو ته لاس اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیتونو ښودلې ده چې په دې رواني ناروغیو او رواني ستونزو اخته ښځو دوا درمل یوه پېچلې موضوع ده او حتی ناشونې کار دي او دا ځکه چې د هري ناروغې درملنه هغه مهال کېدای شي چې طبیبان د هغې په هغه ریښې او انګیزې په پوهېدنې لاسرسي پیدا کړي چې د غه ناروغي ترې رامنځته شوي ده، او بیا چې د هغې درملنه وکړي نو لکه چې یوه ونه او یا بوټې د ریښې په کیندلو او غوځولو وچېږي او له منځه ځي په دې ډول رواني ناروغي او رواني ستونزې هم له هغو نه د را پیدا شوو لاملونو په وجه له منځه ځي او بې له شکه د یو ناشونې کار دي ځکه چې د کورني او ټولنې د اصلاح کولو موضوع، په تېره بیا په ټولنه کې د ښځو په نسبت ناوړه واکمن رواجونه او عنعنې چې په یوه کلیه کې د ناوړو ډولونو کې پېژندل کېدای شي بیخې ناشونې موضوع ده، او لکه چې ټولنیزو حالتونو ښودلې ده په هیڅ ډول او لارو چارو له منځه وړل کېدای نه شي.

خو دا چې په نړۍ کې هیڅ کار ناشونې ګڼل کېدای نه شي، نو په مذهبي او عقیدوي طریقه په دې برخه کې د دیني عالمانو او روشنفکرانو، د ټولنیز رسوخ او قدرت له بابته د کلیو د مشرانو، روحانیونو، په دولتي کچه د اداري، قضایي، محاکماتي قوي (البته د قانون د تطبیق له لارې (د نهادونو د تبلیغ او ترویج (د بشري حقونو او کنوانسیونونو د مندرجاتو په باب د آګاهي ورکولو) له لیارې او بالاخره د ښځو د شرعي، قانوني او میثاقي حقونو څخه په خپله د نجونو او ښځو او د مور و پلار د پوره آګاهي حاصلولو او د ښځو د حقونو او ژوند په اړوند د هغوئ د ملاتړ او خواخوږۍ له لیارې د افغاني ټولنې رواني ستونزې له منځه تلای شي او بس.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په کليو کې:

مور په کليو کې لکه د ښاري ميندو غوندې له لازمو مدني حقونو څخه برخمنه نه ده، دا ځکه کومې اسانتياوې چې د ژوندانه په ډگرونو کې ترې بايد گټه واخلي دوی پرې لاسرسي نه لري.

په لومړي سر کې کليوالې مور په عمومي ډول د علم له زده کړې څخه چې په نارينه او ښځې يو شان فرض ده محرومه او بې سواده پاتې کېږي او که په سيمه کې د ښځينه ښوونځيو د شتون په صورت کې تر دوولسم ټولگي زده کړه پای ته رسولې وي بيا هم له کور او کلي بهر په دولتي او غير دولتي ارگانونو کې د چارو سرته رسول لا څه چې په خپل کلي کې په ښځينه ښوونځي کې د ناوړو دودونو د واکمنۍ له مخې د ښوونکو په توگه هم دنده اجرا کولای نشي، او د دوئ د کورنۍ په نزد ورته عار ښکاري، نو اجازه ورته نه ورکوي، تر څو چې د وخت په تېرېدلو سره دا هم د بې سوادو ميندو غوندې حالت نيسي.

مور په کليو کې له روغتيايي حقونو څخه هم پوره بې برخې ده او دا ځکه چې له ښارونو څخه په ليرې پرتو کليو کې روغتيايي مرکزونه شتون نه لري او که فرض کوم يو هم تاسيس شوي وي نو لکه د ښاري روغتيايي مرکزونو په شان څه د ماهرو مسلکي طبي پرسونل له پلوه او څه د طبي سامان الاتو د نه درلودلو په وجه، د لازمو روغتيايي خدمتونو د سرته رسولو جوگه کېدای نه شي نو خامخا دا چې په کليو کې د ناسالم چاپيريال او روغتيايي چارو ته په نه پاملرنې سره کليوالې مور د ډول ډول ناروغيو د گواښونو سره مخامخ کېږي، او هغه مهال ښاري روغتون ته وړل کېږي چې ور څېرمه ناروغي يې حاد او وخيمې درجې ته رسېدلې وي او زياتره ددې پر ځای چې بېرته خپله روغتيا ومومي د مړينې سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کليوالي مور لپاره څه د اميدوارۍ په پړاو کې او څه د زيږېدلو په حساسو شېبو کې او څه د ماشوم تر زيږونې وروسته يې بيخي زياتې ستونزې په وړاندې پرتې وي، او دا ځکه چې د اميدوارۍ په پړاو کې کوم روغتيايي تدبيرونه او طبي سپارښتنې چې له يوې خوا د دې د سالم روغيتايي حالت په اړه وي او له بلې خوا د ماشوم په تړاو وي د مور او ماشوم د ملاتړ د مرکزونو د نشتوالي په وجه، دا د ناوړو پېښو سره مخامخ کېږي چې په طبيعي ډول د زيږونې په پېښه کې، مور خپل ژوند له لاسه ورکوي او يا يې نوي زيږېدلی ماشوم تلف کېږي.

بله موضوع چې د پوره پاملرنې وړ ده هغه دا ده چې د طبي لارښوونو په نه لاسرسي سره يې زيږونې پرله پسې او بې وقفې وي، نو په دې شرايطو کې کليواله مور له سالمې روغتيا څخه بې برخې او ماشوم يې د ډاډمنې روغتيا درلودونکي نه وي. د دې تر څنګه ماشومان يې د وقايوي واکسينونو د نه تطبيقېدو له کبله حتی د يو عيبجن انسان غوندې رامنځته کېږي چې د کورني لپاره دا هم يوه پوره ځورونکې موضوع ګڼل کېږي.

په کليو کې د مور لپاره د ماشوم روزنه او پالنه هم له پوره سرخوږي څخه ډکه ده يعنې کله چې ماشوم ناروغه وي نو طبيعي ده چې ډېر ژاړي او ناآرامي کوي مور يې د کارولو لپاره بايد ټوله شپه دده زانګو وزنګوي او يا يې په غېږ کې په للو للو ويلو او خوځولو ارام کړي، او حتی ټوله شپه کې څه هم تحمل يې و نه لرلای شي شوګېره تېره کړي.

تر هغې چې د ماشوم توب دوره يې تيرېږي مور بايد دغه ټولې ستونزې وګالي، کليواله مور د ښاري ميندو برعکس مجبوره ده چې کليوالي فزيکي چارې ترسره کړي يعنې که د بزګرې وي د کورني د کار وړ غړو سره په کرکيله او د حاصل اخيستلو په مهال، پـه لو لور، راچلولو، غوبل، ټکولو، درمند پاکولو او کور ته د وړلو په ټولو چارو کې ګډون وکړي، ښکاره ده چې د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارو په خوا کې مور نورې کورنۍ چارې لکه پخلی، پرېمينځل، د کورپاکوالی او داسې نور هم ترسره کوي، په کليو کې که څه هم مېندې اميدواره وي دنارينه او يا ښځينه مشرانو له خوا تر رواني، لفظي او فزيکي تاوتريخوالي لاندې هم نيول کېږي.

بله موضوع چې د پوره غور وړ ده د کليو په زياترو کورنيو کې دمور حقونو او درانه مقام ته پاملرنه نه کېږي، هلته د مور د ورځې به مفهوم څوک نه پوهېږي. لنډه دا چې د پورتنيو واقعيتونو له مخې به د يوې کليوالي مور تولنيزه څېره تر يوه حده انځور شوې وي او هغه څه چې په کل کې د پوره اند ېښنې او غور وړ ګڼل کېږي له طبيعي، اسلامي، قانوني، مدني او نورو اړونده حقونو څخه د کليوالې مور بشپړ بې برخې توب دي، نو ويل کېداى شي چې دا ډول يوه کليواله مور يو محروم، مظلوم او محکوم انسان بلل کېداى شي.

دا خبره هم د يادونې وړ ده چې له کليو څخه پرته په غرونو او باندېو کې د مور تولنيز وضعيت هم د پوره انديښنې وړ دي داځکه چې هلته د ژوندانه په هيڅ ډول لازمو امکاناتو لاسرسي نشته دي.

دا هم يو ثرګند واقعيت دي چې دولت د خپلو اقتصادي کمزورو محدوديتونو له مخې لکه چې لازم دي حتی په ښارونو کې د ځينو مېندو له حقونو څخه ملاتړ کولاى او تامينولاى نه شي.

نو د پوره وياړ او شاباسي خبره ده چې يو شمېر مېندې چې په دغسې ډېرو ناوړو شرايطو کې خپل اولادونه د وطن، خلکو، سولې، ترقي او د عمومي سرکالي سره د مينې په روحيه روزي او د يو نافع او صالح غړي په توګه يې تولنې ته وړاندې کوي، ددې مور له فداکاري، اتلولۍ او وتلي توب څخه استازي توب کوي چې زياتې بېلګې يې وړاندې کيداى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په عقیده که د ښځو چارو وزارت، دمور د ورځې په ویاړ د ممتازو میندو
په ډله کې له کلیو څخه هم یو شمېر میندي انتخاب او د هغوی د وتلي توب
نمانځنه او درناوی وکړي دا به په خپل ذات کې پوره نوښت وي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جریده.

د ماندینې نقش د مېړه د شخصیت په تکوین کې :

د تاریخي واقعیتونو په شهادت که چېرته یوه مېرمن د یو واقعي انسان په توګه د ټولو ښځینه غوره اخلاقو، عاطفانه او لطیفانه ممېزاتو او چلندونو څخه برخمنه وي د خپلې کورني او بالخاصه د خپل مېړه په وړاندې د خپلو ور څېرمه مکلفیتونو ترسره کول خپله فریضه وبولي او لکه چې ښایي هغه په ډېره مخلصانه او صادقانه توګه ادا کړي، نو بې له شکه نو موړې ښځه د خپل مېړه د انساني لوړ شخصیت په غوره وده او مطلوب تکامل کې د یادونې وړ ونډه اخېستلای شي، چې په بشري تاریخ کې د داسې وتلیو ښځو زیات شمېر بېلګې وړاندې کیدای شي.

لیرې به نه ځو زموږ په اسلامي تاریخ کې که څه هم حضرت محمد ص له وړوکتوب څخه د غوره نبوي صفتونو او وتلیو اخلاقو لرونکی انسان و او لوی خدای یې د مینې څخه نړۍ پیدا کړې، او په حقیقت کې د دده د شخصیت په لا تکامل او تبارز کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لیدل کېدله، خو بیا هم تر یوه حده کله چې یې د حضرت خدیجه الکبری سره د لوی خدای (ج) د حکم له مخې واده وکړ، نو د هغې مبارکي بي بي په معنوي او حتی اقتصادي مرسته یې د اسلام د مبارک دین د تبلیغ او ترویج په چارو کې زیاتې برباوې ترلاسه کړې او حتی د نبوت د وحې د نزول په حساسو شېبو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې آنحضرت محمد صلی الله علیه وسلم سختو هیجانونو تر خپلې اغېزې لاندې راوستي و، همدا بي بي يې ملګرې او مددګاره وه.

په همدې ترتیب که د غیر اسلامي نړۍ د ښځو تاریخ ته ور وګرځو، نو جان کینېډي د امریکا د فقید جمهور رییس له خاطراتو حخه یوه مهمه خاطره داوه، چې ویلي یې دي:

«که چېرته ژاکلېن دده مېرمن او دده پر شخصیت اغېزمنه نه وای نو دې په هیڅ کله د امریکا د جمهور رییس دغه لوړ مقام ته رسېدلای نه وای».

دا چې د ژاکلېن شخصیت دده تر مړینې وروسته څنګه پر ځمکه را ولوېده دا بله موضوع ده.

ما د یوې لیکوالې مېرمنې له خولې اورېدلې ؤ چې ماته یې وویل:

زه مې مور او پلار یو چاته کوژده کړم چې په علمي سویه کې زما څخه ښکته و، په دې مفهوم چې زه لیسانسه او هغه بلکوریا پاس و. دا چې زما شخصیت پر هغه نفوذ درلود، نو تر واده وروسته یې را سره ومنله چې زما په خوښه به دی هم لوړ تحصیلات سرته رسوې دا وه چې درې کاله وروسته یې د کابل پوهنتون په یو پوهنځي کې تر لوړو زده کړو وروسته لیسانس واخیست او په تحصیلي کچه کې زما سره همسیال شو.

که دې میرمنې خپل مېړه د خپل نفوذ په وجه د لوړ زده کړو سرته رسولو ته نه واي اړ ایستلای نو هغه به په هیڅ صورت لوړو زده کړو ته ملا تړلی نه وای.

او که چیرته ځینو عادي او کورنیو موضوع ګانو ته مراجعه وشي نو په کورنیو کې په تېره بیا په پخلي او په نورو چارو کې، د ښځې ښه سلیقه، مهارت او چلند د نورو په نسبت ددې د مېړه په شخصیت سمه اغېزه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې وايي: یوه ورځ د مېړه او ښځې تر منځ مشاجره شوه او ماندینې یې ادعا وکړه، چې زه د نورو په نسبت ستا د شخصیت په مقام اغېزمنه یم، کنه په ډېره لږه خبره دي، زه د نورو په نسبت شخصیت پوره راڅېټولای شم، خو مېړه د خپلې ماندینې دغه ادعا نه منله، او هغې ورته وویل: چې زه به یې عملاً دروښیم.

وايي یوه ورځ یې مېړه په حجره «دېره» کې د مېلمنو سره ناست و، میرمن یې خپل یو ماشوم ورولېږه او ورته یې وویل: چې د خلکو په مخکې به دې پلار ته وايي: چې کور ته رانتوزي او اوړه واغږي (یا بل داسې ښځینه کار وکړي) ماشوم په حجره کې د ټولو په مخکې خپل پلار ته د مور خبره وکړه، او په سړي په دې شببه کې له ډېر شرمه سړې خولې را ماتې شوې او په قار کور ته ننووت، ښځې ورته وویل : اوس خو دې ولیدل، د نورو په نزد د درندولو او یا کم راوستلو کیلي زما په لاس کې ده.

داسې زیاتې پېښې د بېلګې په توګه وړاندې کېدای شي چې یوه بله وړه بېلګه یې داده: که ښځه دننه په کور کې له غوره سلیقې او نظافت څخه کار وانخلي او په خوراکي لوښو کې چې د مېلمه په مخکې ایښودل کېږي وینښته، مچ او یا یې د دیګ د تورو شوو ګوتو نښانه ولیدل شي نو په دې شېبه کې د سړي ټولنیز شخصیت تر کومه حده تر جدي پوښتنې لاندې راتلاي شي؟

لنډه دا چې د مېړه د شخصیت په تکوین کې د هغه د ماندینې نقش هغه موضوع ده چې په زیاتو مواردو کې یې اهمیت جوتېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جریده، ۸۸ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د جوزا میاشت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدو په ویاړ :

مور د مینې او ګرانښت په زړه پورې پدېده ده په نړۍ کې د بل هېڅ موجود نوم دومره خوږ او په زړه پورې نه دی لکه چې د مور مفهوم خوږ او په زړه پورې دي او دا ځکه چې د مور په نوم کې عاطفه مینه او محبت پروت دی او مور د یوې ډېرې خوږې مینې خورا ویانده نښه ده.

هوکی انسان د خپل پیدا ایښت له هماغې لومړنۍ شېبې څخه چې له چا سره پېژندنه پیدا کوي هغه مور ده د مور د سپېڅلې نوم خوږوالي او له انسان سره د عاطفي نه شلېدونکي پیوند له دې موضوع څخه ډېر ښه جوتیدای شي چې کله انسان په کوم مصیبت اخته کېږي او یا ورته درد رسېږي نو یې بې اختیاره مور ته د خطاب کلمې په خوله کې پریوزي او دا ددې مانا هم ورکوي چې په رښتیا سره مور تر هر چا زیاته د خپل اولاد غمخواره او خواخوږې ده.

دا د بشري منطق حکم دی چې که مور نه وای نو بشري نسل به هم په جهان کې نه وای، که مور نه وای د لوی خدای د ارشاداتو له مخې به انسان هم د ځمکې د خلافت وارثت او وړتیا نه وای پیدا کړې. د مور مقام په دې د پوره درناوی او ستایلو وړ دي چې ښځه نه یوازې د هر انسان مور ده بلکې د پیغمبرانو، نوابغوو، متبحرینو، فیلسوفانو، اتلانو او د ډېرو لوړو تاریخي او فرهنګي او پوځي شخصیتونو مور هم ده، هوکې د مور په پسته او توده غېږ کې هغه انسانان هم روزل شوي دي چې په اسماني کایناتو کې د لوی خدای د محیرالعقولو خلقتونه اسرارو نه لټوي، رښتیا چې مور که په یوه لاس زانګو زنګوي نو بیا په دا بل لاس جهان خوځوي او زموږ تاریخ د دا ډول خوزونو او خوزېدنو بې شمېره او بې ساري بېلګې لري او د بېخې زیاتو نومیالیو او وتلیو شخصیتونو نمونه په کې ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې ځايه ده چې لوی خدای (ج) مور د يوې طبيعي بې ساري او ارزښتمنې عطيې په توګه پر انسان لور والې ده.

هو کې ! په قران مجيد کې د مور د درناوی او قدردانی او زړه ساتلو په باب پوره تاکيدی لارښوونه شوې ده چې فرمايي:

« د مور زړه به ساتي هغه به نه خپه کوي او د رضا مندي به يې کلک خيال ساتي، ددې په مقابل کې دنورو نامناسبو او قهرجنو لفظونو استعمالول خو لا څه چې اوف قدری به هم ورته نه کوي».

لنډه دا چې که په دنيا کې څوک غواړي چې قدر او منزلت ته ورسېږي او يا اخروي فلاح او صلاح يې په برخه شي نو دا نعمتونه او جنتونه د مور تر پښو لاندې دي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۸۲ ګڼه، ۱۵/ کب/ ۱۳۸۴.

خشونت که وحشت :

يوه شپه چې پا غوندي پاغونډي واوره ورېدله او چاپيريال يو ډاروونکي ماحول ګرځېدلې وو، يوازې د سړښت په وجه د سپو غپا او دولی اورېدل کېدلې د يوې بيوزلې ميرمنې کور ته نژدې يوه زړه بوږوونکي فاجعه د پېښېدو په حال کې وه، هوکې د بختوري ترور کور ته نږدې د ماشومانو ژړا او فريادو دا خوب ته نه پرېښودله او لږه شېبه وروسته ورسره ددې د ماشوم ژړا هم ورغبرګه شوه، خو ژر يې خپل ماشوم ته تي ورکړه، په زانګو کې واچوو او تر څو ټاليو ورکولو وروسته يې ماشوم ويده شو، خو د ګاونډي د ماشوم ژړا همداسې روانه وه، کله به غلې او کله به يې زياته شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور يې زړه طاقت ونه کړ تيلي ځراغ يې ولګاوه، ځان يې زړه کمپله کې راتاوه او خپل سوري بوټان يې پښو کړل او له کوټې راووتله ...

خو د ګاونډې په کور کې د ماشوم ژړا په کښيناستلي آواز اوريدل کېدله، داوه چې د هغوی د احوال د اخېستلو لپاره د خپل کور دروازه يې ببرته کړه او کوڅې ته ووتله، دهغوی د کور ور بيرته و ... کېسه داسې وه، د بختوري ګاونډۍ ښځې د اميدواري وروستي شېبې وي يوه ورځ يې دمخه د زيږولو له درده په ځانکنده کې تېره کړې وه، په داسې حال کې چې يې مېړه ته ژړل، زاري او ننواتي يې ورته کولي چې مرسته ورسره وکړي او ډېر ژر يې زيږنتون ته ورسوي تر څو چې يې ماشوم په زيږنتون کې پيدا شي، خو کاشکې چې مېړه يې صله رحمي درلودلي زړه سوي يې درلودلي او د مېړه توب او ښځې توب په حق پوهېدلې ...

دده زړه نه يوازې له سختي ډېره وه بلکي غوږونه يې هم کاڼه وو، ددې زاري او ننواتي يې نه اورېدل چې له ډېره درده لکه مار تاوېږي او تاوېږي...

هغې درې اولاده درلودل چې مشر يې يوه اته نهه کلنه نجلۍ وه.

مېړه ته يې زاري کولې چې دخپلو درېيو ماشومانو په خاطر يې روغتون ته يوسي خو مېړه يې لکه وچه ونه بې حرکته او بې تفاوته ولاړ و او داسې حال کې چې له قهره ډک يې مظلومې ښځې ته کتل همدا يې ورته ويل:

مړه شه مړه شه، په دې کې زما پت دي نه دا چې زيږنتون ته دي نامحرومو ډاکترانو ته بوځم، زه خو غيرت لرم، ننګ او ناموس لرم هيڅوک خپله ښځه ډاکترانو ته نه بيايي زه هيڅ دا کار کولای نشم.

او که مري همدا اوس مړه شه نو اوس هغه شيبې را رسيدلی دي چې ښځه بې حرکته شوي او د دريدونه وه او ماشومانو نظر د پلار سترګو ته کتل چې د مور سره يې مرسته وکړي خو د هغه وحشي انسان زړه هم نه په خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه سوځېده په دې وخت کې د يوې بوډۍ ښځې په مرسته يې نوى ماشوم پيدا شو او دده په زيږېدلو سره يې مظلومه مور له دنيا نه سترګې پټې کړې او د مېږه د تاوتريخوالي له ټولو مظالمو څخه يې نجات وموند. او ماشوم يې مشرې لور ته پرېښوده په داسې حال کې چې د مور جسد يې د زاړه دوشک د پاسه پروت و ماشومانو يې کوکاري وهلې که يې پلار د عاطفې ډک زړه درلودلې نو ده به هم د هغوى سره سمې کوکاري وهلاى خو هغه د يو بې احساسه مخلوق غوندې په عادي حالت کې ولاړ و دا وه چې ګاونډيانو د هغې مړې ښخ کړه او وروستې ښځه چې دده له کور و وتله هماغه بختوره ترور وه.

د سړي په کور کې د هغه اته کلنه لور دوه کوچنې زامن او يوه ورځنۍ زوى پاتې شو. ماشوم ټوله شپه ژړل او مشرې خور يې داسې چاره نه درلودله چې هغه پرې ارام شي بې رحمه سړي چې يې حوصله له لاسه ورکړې وه ماشومان يې مشرې لور ته پرېښودل او نژدې جومات ته لاړ او هلته ويده شو نجلې خپل ورور په زانګون اچولې او ټوله شپه يې خوزاوه خو دوه نور ماشومان چې دورخې ناکراري يې تيره کړې وه ويده وو.

که څه هم نجلې د مور وظيفه اجرا کوله خو هغه څه چې مور يې کولاى شو دا ترې عاجزه وه او يوازې يې د هغه پرله پسې ژړا سره د خپلو اوښکو تويول ملګري کول نجلې به کله کله خوږ چاى د هغه په خوله کې اچاوه ګوندې څه چاره يې وشي په دوهمه ورځ بختوره ترور د هغوى کره ورغلله، خو سړي په کور کې نه و دا وه چې ماشوم يې په چادرې راونغښت او د نجلې او د هغې د دوو کوچنيو ورونو سره يې خپل کور ته راوستل.

او کله چې يتيم ماشوم ته خپل تې ورکړ، هغه تې واخيست او د ترې غوندې يې ورروده. په دې وخت کې بې رحمه سړي چې ماشومان يې په کور کې نه وو د بختورې ترور دروازه يې په لغته ووهل او په زيات قهر و غضب هلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننووت او په تنده لهجه یې ورته وویل: ته نه پوهېږې چې پرته زما له اجازې څخه ماشوم ته د شریعت له مخې شیده ورکولي نه شې، ته ګنهګاره یې که هر څو بختوري او د هغه مېږه کوښښ وکړه چې دا وحشي سړي ته قناعت ورکړي هغه په ډېر وحشت سره خپل ماشوم ان کور ته یووړل.

څرنګه چې د ماشوم مشري خور هیڅ خوب او استراحت کړي نه و داوه چې سختي تبي ونیوله، ژړل یې او اسمان زړه هم سوځېده او ورسره سم یې ژړل، اوزیاتې خپل ورور کرارولي نه شو.

دا هغه شپې وې چې پلار او ورونه یې ویده وو د ماشوم ژړا او ددې ژوند هم په دې شپبو کې پای ته رسیدلی وو.

ورور یې په زنګونو کې پروت او دواړه په همشینې خوب ویده پراته وو.(۱)

(۱) واقعیت مجله، ۲۸ ګڼه، حمل و ثور، ۱۳۸۸ کال.

د بنولی حساسیت:

دا یوه طبیعي او عاطفي موضوع ده چې هېڅ یوه ښځه بنه نه خوښوي، کینه او حسد ورسره لري که څه هم تر بن توب د مخه یې یا نژدې خپلوانه او یاد خورولي د اړیکو له مخې ورته تر خوره هم ګرانه او زړه ته نژدې وي.

ډېر داسې لیدل شوي چې ځینو ښځو د نارینه اولاد د نه راوړلو له کبله په دې خاطر چې مېړه بې میراث نه شي نو په خپله خوښه او انتخاب یې ورته دوهمه ښځه واده کړې ده نو د واده سره سم یې بیا هغه د مخکني دوستۍ او خورولۍ مینه او ګرانښت په پخواني حال نه دي پاتې شوي او پر عوض یې د هغې په نسبت د کرکې کینې او رخي احساس په زړه کې ځای نیولی دی او ددې سره یې مېړه ډېره کمه پیرزوینه او لوریدینه یا تمایل ددې لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدلي چې شعور يې تر اورجني اغېزې لاندې راغلي او حتی په کورني چاپيريال کې يې د تاوتريخوالي شرايط رامنځته شوي دي او د کورنۍ هغه له صميمته، پيرزوينې او ګرانښته ډکه پخوانۍ فضا يې په جهنمي او ډېره ځورونکي فضا اړولې ده.

زموږ په فرهنګي اثارو، فلکوريکو کيسو او عنعنوي روايتونو او ورځينو، ټولنيزو بحثونو کې په دې تړاو زيات مثالونه کېسې او پېښې راوړل کېږي زه باور لرم چې زيات کسان به د ښځې د بنولۍ له دې حساسيته دومره آګاهي ونه لري چې ايا يوه مېرمن که څه هم د مېړه د لومړنۍ ميرمنې چې مړه شوي او هېڅ ډول پېژندنه او اړيکې يې ورسره نه درلودلې بيا هم ورسره د بنتوب حساسيت ښيي، د هغې له نامه، يادونې او يادګارې پد بدو څخه کرکه کوي ترې ځوربږي پر روحياتو يې فشار راوړي، متشنج کوي يې او حتی کله کله يې په ناوړو لفظونو يادوي...

زه په خيالي ډول او په ګومان سره دا ادعانه کوم بلکې په واقعي توګه راته جوته ده چې يوه مېرمنه د مېړه د مخکينې مړې ښځې په نسبت هم ځورونکي حساسيت لري يوه سړی چې مېرمن يې مړه شوي وه.

دوهم واده وکړه دا چې له دې موضوع څخه يې نقلي او کتابي هيڅ آګاهي نه درلوده چې يوه مېرمن په هر حالت د بنی په نسبت حساسيت ښيي او د هغې له هر څه يې بدې راځي نو يې د پخواني ميرمن عکس د هغې د ياد د درناوی په خاطر د ميز لپاسه اېښودلې و خو کله چې به يې وليدل عکس به چپه شوی و، او حتی داسې مهال هم راورسېد چې د هغې مرحومې عکس له ځايه لرې شوي او چېرته پټ اېښودل شوي دي چې سترګې يې پرې ونه لګېږي.

مېړه يې ډېر ناوخته د هغې په نسبت د خپلې نوی ميرمن په دې حساسيت وپوهېده، او بيا يې دا هڅه نه کوله د مرحومې ښځې عکس د کتلو وړ ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کېږدي. ځکه دا یې درک کړې وه چې د مړي مېرمنې د عکس سره دا ډول چلند یوازې دده دوهمه ښځه کوي. نو د دا ډول نزاکتونو په پاملرنه سره یې د مړې ښځې په اړه له نوې ښځې سره په چال چلند کې له پوره احتیاط کار اخېست، خو بیا یې هم ځینې وخت دا خبره هېریدله چې میرمنه یې د پخوانۍ ښځې د هر څه سره حسیاست لري دهغې ستاینه او پر ښه نوم یادونه خو دده لپاره د زغم وړ نه ده.

او بالاخره یې په دې نزاکت هم هغه مهال سرخلاص شو چې مېرمن یې بنزیو ته د قارېدو په وخت کې د هغو د مور په ادرس سپکې کلمې وکارولې خو مېړه ته یې د هغې دغه ناوړه چلند د تحمل وړ ښکاره نه شو ځکه چې هغه مرحومه خو لا د مخه مړه وه او اوس ددې د ماندنیې په ژوند کې هیڅ ګډون او اغېزه نه لري، د ا خو ډېره له انصافه لرې خبره ده چې په ډېره کوچنۍ خبره ګویا هغه له ګوره راوایستل شي او په کورنۍ کې د کدورت فضا رامنځته کوي او د دوئ ګډو او صمیمي اړیکو ته زیان ورسوي.

میړه یې دځان سره وایي هغه بیچارګۍ خو په خپل ژوندانه کې دده د ځوانۍ نازونه منلي، پاللي او زیات خدمتونه یې ورته کړي. د کورنۍ سرشتیې او ناخوالې یې ورته ګاللی دي، اولادونه یې ورته زیږولي او لوی کړي او روزلې یې دي او لا ډېره مهمه داد چې په هر ډول شرایطو کې یې د کورنۍ نوم او د پت خوندي ساتلی دي او ددې تر څنګه اوس چې مړه ده نو ددې میرمنې ته یې څه زیان رسیږي.

که د احساساتي او سرسري موضوع څخه پرته، په منطقي او غریزوي شکل ددې مسلې ماهیت ته په ځېر شو سوچ په کې وکړو دا مهمه ده چې په دې اړه نه په کوم کتاب کې څه لیکل شوي او نه چا دا موضوع درک کړي ده، مګر واقعیت دا دي چې د یوې ښځې لپاره بڼ بیا هم بڼ ده، د هغې ژوندینه او مړینه ورته نسبي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې میرمنې لپاره په هیڅ شان د زغم وړ نه وی چې مېړه یې لا څه بل څوک ددې په مخکې ددې د مړی بنی ستاینه وکړي او یا یې د یاد او یادګاري شیونو درناوی وکړي.

که هغه مړه ده خو ددې د مېړه لپاره مړه ده ددې په نسبت خود حساسیت، رخې او کینې له پلوه مړه نه ده، که هغه مړه ده خو بیا هم په شکل د اشکالو د هغې په کورنۍ ژوند کې یې ګډون او اغیز لا پر ځای پاتې دي.

اولادونه، د کورني نور او د هغې په نسبت یې د مېړه ښې خاطرې او داسې نورې ریښې چې د هیرولو او ایسته غورځولو وړ نه دي موجودې دي.

ددې لیکنې څخه چې تقریباً نوی موضوع رامنځته کولو څخه زما مطلب دادی چې د مېړه او ښځې دواړو لپاره په دې پوهېدنه او ګټه اخېسته ترې پوره اهمیت لري.

۱ـ مېړه ښایي پوه شي چې دده مرحومه میرمن دده په کورنۍ ژوند کې په غیر مستقیم ډول بیا هم شریکه، اغېزینه او یو څه نقش لري او د هغې په اړوند یادونه دده د نوي ښځې لپاره لپاره داسې مثال لري چې ګویا ژوندی ده، نو په کار دي چې د هغې په نسبت د خپلې میرمنې دغه حساسیت په ژوره توګه درک شي او ددې سره په ټولو چلندونو کې هغه په پام کې ونیسي، که څه هم هغه حتماً مړه ده خو ددې په حضور کې دی هغه په معنوي ژوندۍ وشمیري او د هیڅ ډول مواردو کې ترې هسې یادونه نه کوي چې ددې حساسیت را پاروي.

۲ـ میرمنې ته هم په کار دي ددې لپاره چې د کورنۍ صمیمي فضا یې تامینه کړې وي او د مېړه د مینې او ګرانښت او درناوي وړ ګرځېدلې وي نو دهغه خوشحالي لپاره دې که څه هم د مړې بنی په باب یادونه ورته د زغم وړ نه ده بیا دی هم دومره زیات حساسیت نه ښیي او دهغې د نوم او یادونو څخه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درناوی وکړي او له دې یې مور ده او بې ګټې او له تعصب نه ډک حساسیت څخه دې ډډه وکړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۱۴ ګڼه، ۵ قوس، ۱۳۸۳ کال.

د کوچیانو د ژوند یو کوچنی انځور :

کله چې د کوچیانو نوم اخیستل کېږي بې له شکه زموږ د سترګو په وړاندې چا چې د کوچیانو سرګردانه او لالهنده ژوند لیدلی وي نو دواړه دهغوی همیشني سفرونه او ږدي او بې منزله لار وهنې، سترې کوونکي مزلونه، موقتي دمې، کېږدې وهنې، زیاتره حیواني غذا خوړنې، رمې دښتې دامانونه او داسې نور لکه د فلمونو پردې یو د بل پسې مجسم کېږي، هغه چې موسمي مرغانو غوندې نه دمیوه خورو مرغانو په څېر (دا دواړه زما د دو شعرونو عنوانه دي چې زموږ د ټولنې د طبقاتي ژوند یو څه مشخصاتو په کې انعکاس موندلی دي).

له سړو او تودوښې څخه د یو څه مساعدو او خوندې سیمو په لټون او هلته د موقتي استوګنې لپاره کال و سر تګ راتګ او په لوځو پښو سفرونه او له کړاونو ډک واټونه وهي.

هو کې، د کوچیانو د ژوندانه صحنې چې د بشریت د ژوندانه د لومړینو دورو سره دومره توپیر نه لري، همیشه یې کډې په اوښانو او خرو بار او رمې یې په مخکې وي له یوې سیمې بلې سیمې ته کوچونه کوي.

کوچیان که څه هم د ټولنې یو مهم قشر دي بیا هم په خپل وطن کې بې وطنه ګرځي. نه ځانګړې دیره او نه خپله هدیره لري، هماغه سیمې، کڅې، دښتونه او دامانونه او ورغالې د دوی استوګنې دې چې د خپلو سفرونو په ترځ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼ اسمان لاندې د دوئ د ژوندانه يو څه شرايط په کې موجود او د مه يې په کې جوړېدای شي کوچيان د خپلو استوګنو په سيمو کې نه د ښناک صحې اوبه پېژني، نه د برېښنا د انرژې او په ګټه پوهېږي نه سوتره کالي، محکم او پاسته پايزارونه او نه داسې نورو شيانو سره اشنايي لري.

دوې هميشه د بارانونو د شپېو لاندې په لنډه بلو ځمکو، لمدو کيږديو لوګڼو خيمو کې اوسېږي او لامده کالي کاروي، هغه چې د ناروغيو لامل ګرځېدلای شي او اوړې مهال پرې ځمکه د تنور غوندې توده ګرځي د دوی د خوړو په جمله کې نه له تازه ميوو او نه له وچو ميوو او نه د نور خوراکي موادو څخه ګټه اخېستلای شي، پر دسترخوان يې يوازې لبنيات يعنې د دوی د څارويو محصولات لکه شنده، ماسته، شړومبې، چکه، قروت او پوڅه او داسې نور په ځانله ځانله وختونه کې پراته وي، خو ډېر کم له پيروي او کوچو څخه او ډېره کمه له غوړيو څخه ګټه اخېستلای شي، او داځکه هغه خوراکي شيان چې په غوړيو کې پخېږي د دوی په واک کې نه دي.

غنمينه ډوډۍ او سوکړک يعنې جواري د خپياکو (د څارويو فضله مواد) او ډېر کم د سارا يې بوټو په واسطه پخوي او انګولی (کتغ) هم په دې توګه پخوي کوچياني ښځې خپل څاروي په غير صحي حالت کې لوشي، مستې يې شاړبې کوچ او شړومبې ترې اخلي، لوګجنو او بوی ناکو نغريو ته ناستې او نه دهغوی په پخلي کې د روغتيايي شرايط په پام کې نيولو امکانات موجود يدای شي د تشناب او بيت الخلا د شتون لپاره هيڅ ډول امکانات د دوی په واک کې نه وي کوچيان له دوا درملو او درملنې څخه ګټه اخېستلای نه شي که څه هم د دوی استوګن په تېره بيا ښاري شتمن وطنوال د ژوند په ډېرو پر مختللو سوکاله او عصري شرايطو کې ژوند کوي د دوی ناروغان په طبيعي توګه رغېږي او يا دا چې بې وخته مري او دا ځکه چې دوی کلنيکي درملنې او يا داخلي بستر د معالجوي امکاناتو څخه بيخي محروم، ډاکټر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل او درملنه د دوی په ژوند کې بيخي ځای نه لري، د دوی ماشومان لکه بيدياني ګلونه بې روزنيزې سالمې پالنې رالوېږي او له منځه ځي يعنې د زده کړې، روغتيا او نه روزنې له حقه محروم او يوازې د اسلام بناوې لکه کلمه او د لمانځه قرايتونه د خپلو مشرانو څخه په ناسم ډول زده کوي دوی حتی نه ملا پېژني، نه جومات نه ښوونځي او ښوونکې او قلم او کتاب او داسې نور...

د ډېر افسوس او خواشينې خبره ده چې دوی دمور او ماشوم د حمايې له ملي اونړيوالو حقونو، او قوانينو بيخي برخمن شوې نه دي مينديې د اميدواري په موده کې اوږده سفرونه کوې او دهغې د ماشوم په درلودلو سره درانده بارونه جګوي او هغه چارې ترسره کوي چې دمور د پاره په دې موده کې پوره زيانمنې تمامېږي.

د ماشوم د زيږولو پروسه دمور لپاره چې نوی ماشوم زيږوي يو ډېره دردونکې او رنځورونکي پېښه ده او څرګنده ده چې په دې پېښه کې زيان کوي زيږيدلي ماشوم تلف کېږي او يا هم مور خپل ژوند له لاسه ورکوي که په لنډ ډول ووېل شي کوچيان د افغانستان د تبعه وو په حيث له ټولو بشري حقونو څخه چې د اسلام مقدس دين او دولتي قوانينو کې تثبيت او يا په نړيوالو کچه د بشر د حقوقو په اعلاميه کې راغلي محروم دي.(۱)

(۱) ايلبند مجله، ۴ ګڼه، حمل – جوزا، ۱۳۸۸ کال.

پر ښځو د تاوتريخوالي د کرکجنې پديدې له منځه وړل يو مهم ضرورت دی:

ټولنيزو واقعيتون ښودلې ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي کومه نوی پېښه نه ده او له ډېر پخوا نه په شکل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکلونو زموږ د خلکو په کورني ژوند او حتی په ټولنیز ژوند کې دغه ډول تاوتریخوالي نه یوازې د کورنیو دغړیو ترمنځ د پیوندونو د شلولو لامل ګرځیدلی او په کورنۍ کې یې له مینې او محبت څخه ډکه فضا د جلا والي، کرکې او دښمنۍ په دوړو خړه کړې ده بلکې د یو تباه کوونکي لامل په توګه یې د ټولنې په منځ کې د خپلولیو او دوستیو اړیکې هم له منځه وړي دي او بې له شکه په دې برباددوونکو پېښو او تراژیدیو کې قرباني ښځې ورکوي.

یا د ښځو د حقونو په وړاندې زور زیاتې او تاوتریخوالي په کورنیو او ټولنو کې په خپل سر را پیدا شوي او ناڅاپي پېښېږي نه ده بلکې د ښځو په وړاندې تجربو او د تاوتریخوالي په اړه په څېړنیزو سندونو او اثارو کې یو شمېر لاملونه او سرچینې په ګوته شوي دي چې د ښځو په وړاندې یې او دهغوی دحقونو په مقابل کې د زور زیاتې دعملي کېدلو زمینې برابرې کړي دي چې په لاندې توګه یې په کوټلی شکل یو څو بیلګو ته اشاره کېږي:

پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او له هغوی سره د زور زیاتې د رامنځته کېدو ډېر مهم لاملونه دادي:

- په ټولنه کې د ناوړو عنعنو او دودونو واکمني او د دودیزو اصولو او قاعدو په توګه له هغوی څخه پرېکونې متابعت.
- د نجونو د ودیدو له قانوني عمر نه دمخه د هغوئ کوژدی.
- په زور او جبر، د نجونو له رضا او رغبت نه پرته دهغوی اجباري کوژدی او ودونه.
- په بدو کې د نجونو ورکول او ودول.
- د یوې متاع او قیمتي شی په توګه د زیاتو پېسو د ترلاسه کولو په خاطر شتمنو بوډاګانو او غیبجنو ته د کوچنیو نجونو ودونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو پر سر د زيات ولور اخيستل او په ودونو کې يې د زوم پر کورنۍ باندې د واده د ګاڼو، سامانونو او زيات لګښت تحميلول.

- دعمر له زيات تو پير سره سره د کوچنيو نجونو ودونه.

- د پور د تاديه کولو په خاطر د نجونو ودول.

- د ميراث په خاطر ودونه

- دځينو عاطفي اړيکو پر بنسټ تر زيږېدو دمخه کوژدې.

- دخسرګنۍ په خوښه او رضا، د دوی د کورنۍ غړيو ته په زور د کونډې په نکاح کول.

- په ندز کې د نجونو ورکول او نور. هيڅوک له دې واقعيت څخه انکار کولای نه شي چې ددې ناوړو عنعنو د واکمنۍ په نتيجه کې يو زيات شمېر نجونو او ښځو په ډول ډول شکلونو لکه ځانته په زندۍ اچونې، سيند ته د ځان غورځولو، د زهرو پر خوړلو، ځان ته اور اچولو، له کوره تښتيدلو او داسې نورو لارو چارو ته پناه وړې او کورني يې له غميزو، پيغورونو او رنځونو سره مخامخ کړي دي. بايد يادونه وشي په پورتنيو لاملونو بحث کول اوږده مطالعه او څېړنه غواړي چې د مقالې د لنډيزب په خاطر ترې صرف نظر کېږي.

- دتاوتريخوالي بل ډېر مهم او اغېزمن لامل بې له شکه د نارينه او ښځې له خپلو شرعي، قانوني او مدني حقوقو څخه هر اړخيز بې خبرې ده په تېره بيا له خپلو حقونو څخه د ښځو د خبرتيا نه درلودل ددې سبب کېږي چې دوئ له خپل حق څخه؛ لکه چې ښايي دفاع کولای نه شي.

- د سواد او علم له نعمته د ښځو بې برخي توب بل مهم لامل دي چې ښځې له تاوتريخوالي او د کورنۍ د بدبختيو له غميزو سره مخامخ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښځو د اقتصادي خپلواکي نه درلودل هم د دوی په مقابل کې د زور زیاتې او تاوتریخوالي د عملي کولو په باب پر کورنیو ناوړي اغېزې اچوي.
- د کورنیو اقتصادي کمزورتیا هم ددې ناوړې او ناولې پدېدې د رامنځته کېدو یو ستر عامل ګڼل کېږي.
- دنارینه له خوا د هغه له مقام او دریځ څخه بشپړه او یا نسبي بې خبرې ده چې اسلامي، قوانینو او مدني میثاقونو ورکړي دي. له دې جملې نه زموږ په دودیزه ټولنه کې د ښځینه اولاد یعنې لور په پرتله نارینه اولاد یعنې زوی ته امتیاز او برتري ورکړ شوی ده او د زامنو په هر اړخیزه پالنه، روزنه او ښوونه او د کورنۍ او ژوندانه د نورو حقونو په تامینولو کې ورته تر لور زیاته پیرزوینه او پاملرنه راګرځول کېږي چې دا ټول له اسلامي حکمونو او نبوي لارښوونو سره مطابقت نه لري. وړاندیز مو دادی چې پر ښځو باندې باید د تاوتریخوالي له مصیبته او د هغو د لاملونو له اغیزو څخه د ځان ژغورنې په خاطر او له خپلو حقونو څخه د ګټې اخېستنې په باب له افراطي، تقلیدي نامشروعو او داسې نورو ناوړو چلندونو او تاوتریخوالي څخه کاروانه خېستل شي افغاني اړوندی اداري او اړوند نړیوال سازمانونه دي د افغاني ښځو په وړاندې د تاوتریخوالی د له منځه وړلو لپاره پر کوټلو، اړینو او بیړنیو اقداماتو لاس پورې کړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۵۸ګڼه، ۱۲/ ۱۱/ ۱۳۸۵ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورد ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان :

هر انسان کله چې د خپل ژوند دوهم جهان ته سترګې وغړوی لومړی څوک چې یې د پېژندنې وړ ګرځي هغه یوازې دده مور او یا هغه څوک ده چې د مور ولې مسؤولیت یې په غاړه اخلي، شیده ورکوي او روزنیزه پالنه یې کوي.

دلته د مور طبیعي مقام په دې ډېر لوړ، د پالنې ستاینې او نمانځنې وړ ګڼل کېږي چې دده تر زیږېدنې دمخه یې تقریباً د نهو میاشتو په اوږده موده کې ددې نازیږېدلی ماشوم په تړاو ټول طبي سپارښتنې او حقونه په پوره زړه سوی او عاطفي مینه رعایت کړي دي او بیا تر زیږېدلو وروسته یې دده په سالمه وده، روزنه او پالنه کې نه ستړي کېدونکې هلې ځلې کړي او حتی تر وسې پورته ربړونه یې ګاللی دي، د بېلګې په توګه په شپو شپو ماشوم ته د شېدو ورکولو، اراملو او د دردونو د ګډېدلو په خاطر څورونکي شوګیرونه پر ځان مني او په شپو یې ورته زانګو زنګولی ده په خبرو راوستاو او تګ په ور زده کونو کې یې فعالانه برخه اخېستلې ده او حتی په هغه دوره کې دغه ماشوم د خپل عمر د ودې لوړو او وروستیو پړاوونو ته هم رسیدلی همدا مور یې همکاره په درد، دردمنده او واقعي غمخوراه پاتې شوي ده د یو اولاد په متعلق پورتني او نورې فدا کارۍ او له وسې بهر زیار ګاللې دي چې لوی خدای ورته ملکوتي مقام او ناپایه حقونه ورکړي دي.

چې څرګنده بېلګه یې د لوی خدای په دې مبارک ایتونو کې پوره جوته ده چې فرمایي: د مور او پلار په مقابل د اوف قدري هم مه کوي هېڅکله پرې قاربږي مه او په مهربانه قولونو یې یادوی او خطاب ورته کوي. بې له شکه خدای په دې تناسب بل هیچا ته دومره لوړ مقام او سپېڅلې تاکیدې حقونه نه دي ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا خو ځکه چې مور نه یوازې د نړۍ د سترو او له سترو شخصیتونو لکه پیغمبرانو اولیاوو، پوهانو، نوابغو، مبتکرینو یا په خلص مفهوم د ژوندانه په هر ډگر کې د وتلیو تاریخي شهکارونه او اتلانو زیږونکي، روزونکي او شخصیت ورکوونکي ده. بلکې ځای لري چې وویل شي مور په یو لاس زانگو زنگوي او بل جهان یا په مفهوم مور هغه د درناوی او ستایلو وړ انسان دي چې د نړۍ او د بشر د ټولنیز ژوند د برخه لیکونو په ټاکلو کې اغیزمنه او فعاله برخه اخلي.

په یوه حدیث شریف کې فرمایلي شوي دي «جنت د مور تر پښو لاندې دی» طبعاً د دې حدیث محتوا په زیاتو اړخونو کې تر څېړنې لاندې د غور وړ ده، که یې مفهوم ته یو څه صراحت ورکړ شي، نو دا چې یو مسلمان هغه د جنت مقام مستحق گرځېدلي شي چې پر خپلو افعالو، کردارو، وینااوو او پندارکي لوی خدای رضایت حاصل کړي او چې وایي لوی خدای هغه مهال له خپل بنده څخه راضي کېږي چې مور او پلار ترې راضي وي.

د مور د حقونو د رعایت په اړه که وویل شي د مور حقونه له پیدا ښته تر مړینې د احترام او رعایت وړ دی خو په خواشینۍ سره ویل کېدای شي چې ځینې اولادونه د مور په اړه پورته لارښوونې او سپارښتنې تر پښو لاندې کوي او کله چې کورنۍ جوړوي نو د خپلې کورنۍ د غړیو یعنې ماندینې او اولادونو په نسبت د مینې او گرانښت تر ناپایه اغېزې لاندې دومره راځي چې انسان فکر کوي گویا له هیڅ نه دې پیدا شوي هیڅ روزنه او پالنه نه ده ورکړې او د بلوغ د غه مرحلې ته په ور رسولو کې یې هیڅ ونډه نه ده اخېستې.

همدارنگه ښایي په دې موضوع تاکید وشي چې د مور د لوړ مقام نمانځل به یوازې کافي نه وي چارواکو ته په کار دي چې د هغوی حقونو ته د صادقانه درناوی په خاطر، د هغوی د ژوند د وړ څېرمه ستونزه و بالالخاصه د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتیا او سلامتیا په تړاو اغېزمنو عملي لارو چارو څخه کار واخلي او د مور څخه حمایت په واقعي او مسؤلانه مفهوم وکړي.(۱)

(۱) وطن جریده، قبایلو وزارت، اول سرطان، ۱۳۸۸ کال.

زموږ ټولنه او بشري حقوق :

نن سبا په ملي او نړیواله کچه د بشري حقوقو د رعایتولو، تامینولو، اعادې او دفاع په اړوند زیات بحثونه او تبلیغات کېږي او ددې حیاتي موضوع د موخو د سرته رسېدلو په منظور بهرني او کورني سازمانونه جوړ شوي او خپل بشر پاله فعالیتونه کوي، خو کومه موضوع چې په دې تړاو د زیات اهمیت وړ بلل کېږي، تر هغو زیات یې عملي اړخونه خورا ګټور او مهم دي او دا ځکه هغه مهال د بشر د حقوقو ارزښتونه او ګټور توب رښتیني مصداق پیدا کولای شي چې په عملي ډول په ټولنو کې تطبیق شي، کنه د کاغذونو پر مخ به د کرښو ښه ولري. بله موضوع چې د خاص اهمیت وړ بلل کېږي هغه په دې ټکي پوهېدنه ده چې زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو ارزښتونو ته تر کومې اندازې پورې قیمت ورکړ شوی دي؟ او بیا د بشر د حقوقو د ارزښتونو سرغړونکی او دهغو له حدودو څخه تېرې کوونکي په کومو برخو کې معرفي کېدای شي؟

بې له شکه پورتنیو پوښتنو ته په پوره څرګنده زموږ د ټولنې یو شمېر ترخه عیني واقعیتونه ځواب ویلای شي.

دا خبره هم د یادونې وړ ده چې د بشر د حقوقو په سرغړاوي کې کوم عوامل نقش لوبوي؟ که د بېلګې په توګه په هېواد کې د وروستنیو دوو لسیزو ناوړو پېښو ته وروګرځو، نو په څرګنده توګه دا نتیجه ترې اخېستلای شو چې ددغې مودې په اوږدو کې د تباه کوونکو جګړو، ناتارونه او ناورینونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بل هر یو عامل زیات د بشر د حقوقو پر خلاف اعمالو کې برخه لري او ویل کېدای شي چې بالذات په خپله جګړه او د هغې بربادوونکي شرایط په بشري ټولنو کې هغه شومې پدیدې دي چې د بشر حقوق په کې په یو ډول نه یو ډول تر پښو لاندې کېږي او د هغو په بهیر کې د بشر د حقوقو د رعایتولو په برخه کې بې شمېره خنډونه رامنځته کېږي.

که دې موضوع ته یو څه وضاحت ورکړ شي نو ویل کېدای شي چې په جګړه ایزو شرایطو کې د ژوندانه طبیعي حق، په سوله او امنیت کې د ژوند کولو حق، د شخصي ملکیت د درلودلو او خوندي پاتې کېدنې حق، د ازادۍ حق، د ناموس او شرف د خوندیتوب حق، د انسانانو ترمنځه د متقابلو حقونو د رعایت حق او داسې نور هغه برجسته اصلونه دي چې د بشر د حقوقو ټول مفاهیم په کې تعبیرېدلای شي، نو بیخې ښکاره ده چې په جګړه کې په هیڅ صورت نه یوازې دغه حقوق نه رعایت کېږي بلکې دفاع ترې هم کېدای نه شي او دا ځکه چې د جنګ او جګړې مسلکي هدف او غایه هغه مهال تر لاسه کېدای شي چې په پریکونې او بې رحمانه ډول د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې شي، د جګړې په جریان کې دا حتمي ده چې د انسانانو، که څه هم په جګړه کې ګډون ونه لري وینې یې تویې شي، ووژل شي او د خپل طبیعي یعنې د ژوندانه له حقه بې برخې کړای شیو په جګړه کې په مقابل ډول له دواړو خواوو څخه انسانان اسیران کېږي، او د زندانې کېدو په وجه د ازادۍ له حقه محرومېږي، په جګړه کې ټپي کېدل او معیوب کېدل یوه حتمي پېښه ده، چې انسان په کې د وجود او غړو د روغتیا او سلامتیا له حقه محرومېږي، په جګړه کې د انساني حیثیت د حق سپکاوي بېخي عادي خبره ده او دا چې څنګه د جګړې د قربانیانو سره چلند کېږي دا هم ښکاره خبره ده چې د متقابل کسات اخېستلو روحیې د شتون په وجه په هیڅ صورت لکه چې د مخه وویل شول انساني کرامت ته په درانه سترګه کتل کېدای نه شي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د جګړې له غمیزو او مظالمو څخه تېر شو نو دا هم یو انکار نه منونکی واقعیت دي چې جګړه لا د نورو زیاتو بدمرغیو د منځ ته راتګ اغېزمن عامل دی، چې په تولنه کې د هغوی شتون د بشري حقوقو د نه رعایتولو لپاره پوره زمینې برابر وي.

پرته د جګړه ایزو پېښو، زموږ ټولنه د دې شاهده ده چې زموږ په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ هم هغه لاملونه دي چې په بیخې زیاته کچه زموږ په ټولنه کې د بشري حقوقو پر ضد عمل کوي، را به شو د دوی له خوا څرګندو بېلګو ته.

څو کاله د مخه چې کومې پېغلې په مکروریان کې له ډېر لوړ پوړ څخه د خپلې ابرو د ساتنې په خاطر ځان راګوزار کړ او پتمنې مړینې ته یې ترجیح ورکړه ایا د بشر د حقوقو پر ضد د مفهوم څرګند تعبیر نه شي وړاندې کولای؟

نن سبا د رسمي او غیر رسمي ډله ایزو رسنیو له لیارې پوره خبرتیا ترلاسه کوو چې زموږ په تولنه کې د سړي تښتوونکو له خوا د کورنیو نازولي غړي تښتول کېږي او د کورنیو غېږې ترې خالي کېږي، ایا تکراري جنایتونه دا حقیقت نه په ډاګه کوي چې دوی په څومره وحشیانه بڼه د ژوندانه له حقونو بې برخې کېږي، آیا د یوې مال التجارې په توګه پر دوی ډېره کرکجنه او زهرجنه سوداګري نه کېږي؟ آیا د دوی څه د نشه یې توکو په قاچاق کې استفاده نه کېږي؟ دا او داسې نور هغه ناروا عملونه دي چې په پوره صراحت د بشري حقونو له حدودو څخه د تېریو بېلګې په ډاګه کوي.

همدا شان زموږ په کورنیو او بهرنیو زندانونو کې له داسې پېښو سره مخامخ کېږو چې په هغوی کې نه یوازې د انسانانو د ازادۍ حق سلبېږي بلکې د هغوی په اړوند د یو لړ انساني ضد اعمالو په واسطه له بشري حقونو څخه تیري کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د تاوتريخوالي (خشونت) ناولې پديدې ايا د بشر د حقوقو دارزښتونو پر ضد مشخصات نه افاده کوي؟ په ځينو کورنيو کې د ښځو او ماشومانو وهنې، ټکونې، ګواښونې، سپکاوی او داسې نورو ناسالمه چلندونه آيا د بشري حقونو تر پښو لاندې کېدل نه دي؟

لنډه دا چې دغه پورتنۍ بېلګې ټولې له بشري حقونو څخه د سرغړونو ښې ښکارې دي. اصلي او منطقي خبره داده چې بايد د بشري حقوقو رعايت عملي بڼې پيدا کړي او په واقعيت کې ترې پلويتوب او دفاع وشي، ښه به دا وی چې زموږ د ټولنې پورتنۍ شومې پدېدې لا بربنډې شي او د خبرتيا سيمې ته يې پراختيا ورکړ شي، تر ممکنه حده پورې د اخلاقي او وظيفوي جرئت له مخې يې عاملين رسوا او پر ضد يې پريکونی عمل وشي، دغو له تورو، خونړيو او فسادي ځېرو څخه نقابونه وغورځول شي او محکمو ته وسپار شي.

زموږ نوی اسلامي جمهوري نظام چې زموږ په هېواد کې د لومړی ځل لپاره، د تاريخ په دې حساس او برخليک جوړونکی پړاو کې، د دموکراسي په لور ګامونه پورته کړي دي تر هر څه لومړی بايد زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو د تامينيدلو په برخه کې جدي دفاع او د سرغړونکو سره يې قانوني چلند وشي، په دې اړه له دولتي ځواک څخه په ګټه اخېستلو، د بشري حقونو دخوندې ساتلو په اړوند اغېزمنې لارې چارې بايد وکارول شي او هيچا ته ددې اجازه ورنه کړ شي چې د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې کړي او لا نور هم د جګړو د ناخوالو او مظالمو څخه را پاتې شوی اثرات اغېزمن پر پرېږدي.

همدا ډول د بشر د حقوقو په اړوند د بشر د حقوقو د خپلواک کميسيون څخه نيولې بل هر سازمان او ټولنه چې نن سبا په ملي او نړيواله کچه فعاليت کوي هغوی ته په کار دي چې د خپلو کړنلارو او موخو سره سم له تبليغاتي اړخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، سره عملي اقداماتو ته لومړیتوب ورکړي او په خپل ټول توان او قدرت سره په بشري ټولنه کې په تېره بیا زموږ په جګړه ځپلې ټولنه کې دغه زرین او بشر پاله اصل (بشري حقوق) ته اړین ارزښت ورکړي، د خوندي ساتنې او دفاع په چارو کې یې هر اړخیزې هلې ځلې لا ګټورې او اغېزمنې کړي او سرغړونکي یې بې له سزا وو پرې نږدي، په پوره باور دا قدمونه به زموږ په هېواد کې د بشري حقوقو د ساتنې، څارنې او خوندیتوب لپاره اړین وي او په راتلونکي کې به د بشري حقوقو په اړه د زړه بوږونکو پېښو مخه ونیول شي. (۱)

(۱) مجله حقوق بشر دوهم کال، نهمه ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال چاپي اثار :

- په مذهبي ادبي- علمي تحقیقي، لرغون پېژندنه، بیوګرافۍ، پوځي طنزي او داستاني برخو کې تر چاپ لاندې په شمول ۳۲ عنوانه اثار.

- په اهتمام چاپ شوی اثار: د قاضي عطاالله خان د پښتو تاریخ د لومړی ټوک په شمول ۳ عنوانه.

- ژاړل شوی اثار، د رسالو په شمول تر ۲۲ عنوانو زیات

- تر چاپ لاندې ددې اثر په شمول یو عنوان

- په ټولو زمینو کې تر (۱۵۰) عنوانو زیات

- په بېلا بېلو برخو کې مقالې په سلګونو عنوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (غفور خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رازقي نړیوال

د خپرونو لړ: ۳۵

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library